

رایحه

ویژه‌نامه

بیوند مسجد و مدرسه

◆ سال یازدهم ◆ اردیبهشت ماه ۹۷ ◆
◆ شماره ۱۳۵ ◆

مدیر مسئول: حمید صابر فرزام

سر دبیر: معصومه صبور

مدیر اجرایی: محمد حاتمی

دبیر تحریریه: مرضیه منگلی

مدیر هنری: علیرضا عبادی

دبیر عکس: علی چاشنی‌گیر

عکس: حسن آقامحمدی، ابوذر چراغی، طاهره

بابایی، محمدجواد فرمانی و مصطفی تقاضایی

ویراستار: فاطمه بختیاری

همکاران این شماره:

وهاب خدابخشی، یاسر مختاری، مجتبی اصغری

فاطمه بختیاری، زهرا ایرجی، مریم روزبهانی

فریبا فرانسه، میثم قهوه‌چیان، علی فرج‌زاده

و محمد پارسائیان

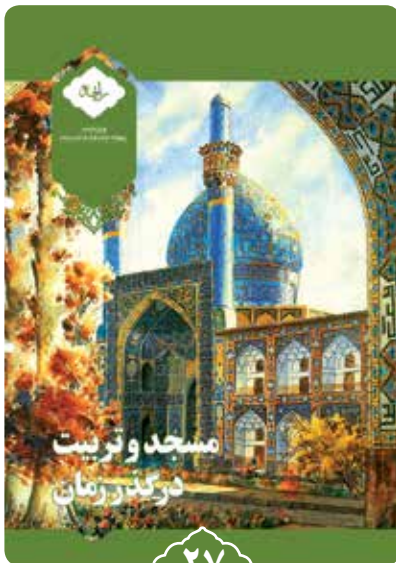
این شماره از رایحه

خبرگزاری بین‌المللی قرآن (ایکنا) به سفارش

مرکز رسیدگی به امور مساجد تهیه شده است.

مسجد و تربیت در گذر زمان

۲۷

درس مسجد

۷

۶۴

۷۲

۷۴

۸۸

۸۶

در نگاه مسئولان

تعلیم و تربیت مسجدی

بسم الله الرحمن الرحیم
 سازمان تبلیغات اسلامی
 دفتر تبلیغات اسلامی استان تهران
 سند راهبردی آموزش و تربیت در مسجدها
 سند راهبردی آموزش و تربیت در مسجدها، یکی از سند های مهم و اساسی است که در راستای تحقق اهداف کلان نظام جمهوری اسلامی ایران و در راستای تحقق اهداف کلان نظام جمهوری اسلامی ایران تدوین شده است. این سند به منظور تعیین جهت و مسیر کلی فعالیت های آموزشی و تربیتی در مسجدها تدوین شده است و می تواند به عنوان نقشه راه برای برنامه ریزی و اجرای فعالیت های آموزشی و تربیتی در مسجدها مورد استفاده قرار گیرد.

برکات
 یک پیوند

۷۱

تعلیم و تربیت
 مسجدی

۵۳

سخن نخست

کالبدبخشیدن به آموزش و نیایش در قاب ۱۴۰۰ سال فرهنگ ایرانی - اسلامی

محراب دار هستند. مانند مدرسه خان در شیراز و یا مدرسه کاسه‌گران اصفهان که تنها بخش آن که ارتباط با نیایش دارد، مأذنه آن است. همچنین بیشتر مدارس صفوی دارای فضای نیایشی هستند.

پس از تجربه همجواری مدرسه با مسجد جامع عباسی و ترکیب مسجد و مدرسه در بنای حکیم و همچنین گنبدخانه بزرگ و متمایز مدرسه چهارباغ به عنوان فضای نیایشی، با ورود به دوره قاجار، ساخت و ساز ترکیبی مسجد و مدرسه بسیاری را می‌توان دید. تهران پایتخت قاجاریه، دارای مدارس بسیاری است که بیشتر آنها دیگر فقط مدرسه نبوده و هر یک به گونه‌ای با فضای نیایشی ترکیب شده‌اند.

از اینگونه مدارس تهران که شمار بسیاری از آنها با نام مسجد مدرسه شناخته می‌شوند، می‌توان مسجد مدرسه معیرالممالک، خازن الملک معمارباشی، مشیرالسلطنه، قنبرعلی خان، حکیم باشی، شیخ عبدالحسین، مروی و فیلسوف‌الدوله را نام برد و جالب اینکه در این بناها می‌توان شیوه‌های ترکیبی مختلفی را که در اصفهان صفوی ایجاد شده بود، دید.

پس از طی دوران باشکوه معماری اسلامی در ایران و در عصر حاضر باید گفت که مساجد و مدارس و دانشگاه‌ها و گاهی حتی حوزه‌های علمیه به صورت مجزا از هم ساخته می‌شود و تنها کاری که در مدارس صورت می‌گیرد تعیین یک اتاق و حتی گاهی محلی نامناسب از مدرسه و دانشگاه برای اقامه نماز است!

البته در بسیاری از پردیس‌های دانشگاه‌های بزرگ کشور مساجد بزرگ ساخته شده که حتی در آنها سعی شده از کاشی‌های فیروزه‌ای به عنوان نمادی از معماری اسلامی استفاده شود اما در این مساجد روح حاکم بر معماری مسجد - مدرسه‌های ایرانی - اسلامی دیده نمی‌شود روحی که بر اساس جایگاه تحصیل و عبادت در آنها به هم پیوند خورده بود.

باشکوه‌ترین دوران اسلام از نظر علمی مربوط به زمانی است که مساجد و مدارس در کنار هم بودند پس به نظر می‌رسد برای تجدید این دوران باشکوه باید در معماری و محل مساجد و مدارس نیز تغییراتی اساسی ایجاد کنیم. تغییراتی برای یک پیوند مبارک.

بررسی روند تاریخی ساخت مسجد و مدرسه در جهان اسلام از پیوندی عمیق و ناگسستنی حتی در معماری و ساخت بنا حکایت دارد. بررسی‌ها نشان می‌دهد که اول مساجد اسلامی ساخته و مباحث علمی در قالب حلقه‌هایی در این مساجد مطرح می‌شد و بر این اساس مساجد صدر اسلام مکان‌هایی بودند که هم برای عبادت و هم برای تحصیل علوم دینی و سایر علوم روز مورد استفاده قرار می‌گرفتند.

با ورود اسلام به ایران، شکوفایی دانش افزایش یافته و مراکز علمی و آموزشی بسیاری پدید آمد که در آغاز، ادامه همان سنت تشکیل حلقه‌های بحث و درس در مسجد بودند. در مساجد، هر حلقه‌ای با نام آن درس شناخته می‌شد، مانند حلقه فقه، حلقه حدیث و... مقدسی، جغرافیدان معروف سده چهارم قمری به تشکیل ۱۲۰ حلقه تدریس در مسجد جامع قاهره اشاره می‌کند. یعنی ۱۲۰ موضوع علمی و فقهی در این مسجد آموزش داده شده و توسط دانشجویان مورد نقد و بررسی قرار می‌گرفت.

اما کم کم شمار طلاب به حدی زیاد شد که لزوم ایجاد مراکز علمی با بنایی مستقل برای آموزش احساس شد اما نکته جالب اینکه این بنای مستقل از مساجد دور نشد چرا که با توجه به آموزش مذهبی، دین و دانش، فضای مدرسه و مسجد پیوندی ناگسستنی دارد و میان فضای آموزشی و فضای نیایشی، نوعی ارتباط ساختاری برقرار است.

ساخت فضاهای مشخص برای تحصیل در مساجد طی روند تاریخی خود از ساخت بخش‌هایی در درون مسجد برای زندگی طلاب و تدریس آغاز و در ادامه با ساخت مدارس که بخشی از آنها برای عبادت در نظر گرفته شده ادامه یافت و در دوره‌های تاریخی بعدتر مثل قاجاریه با مسجد - مدرسه‌هایی مواجه هستیم که با داشتن معماری ویژه خود، عبادت علم آموزی در کنار سایر عبادت‌ها در آنجا انجام می‌شد.

به عنوان مثال در دوره صفویه گونه‌های ترکیبی فضای آموزشی و نیایشی را شاهد هستیم. گروهی از مدارس در این دوره دارای فضای نیایشی شبستان و گنبدخانه

سوره

ویژه‌نامه
پیوند مسجد و مدرسه

درس مسجد

پیوند نظام‌مند میان مدارس و مساجد محقق می‌شود.

۴. خانواده به‌عنوان ضلع سوم و کلیدی، در کنار مسجد و مدرسه، برای شکل‌گیری هویت فردی، هویت دینی و هویت اجتماعی این گروه سنی، ایفای نقش می‌کند.

۵. اثر، نقش و جایگاه مسجد در حوزه تربیت در فضای مدارس و خانواده‌ها به بازخوانی نیاز دارد.

۶. کارگزاران مساجد باید به اقتضات ارتباط مؤثر و پایدار با دانش‌آموزان بیش از گذشته توجه نشان دهند و با دغدغه‌مندی به این منظور بسترسازی کنند.

۷. مرکز رسیدگی به امور مساجد، به‌عنوان تشکیلات حکومتی وظیفه‌مند از سوی رهبر فرزانه انقلاب (دامت برکاته) و آموزش و پرورش به‌عنوان متولی تعلیم و تربیت در کشور، تمهید مقدمات پیوند عمیق‌تر میان مسجد و مدرسه را با حفظ حریت و استقلال مساجد و مدارس دنبال می‌کنند.

همین باورهای مشترک موجب شد تفاهم‌نامه‌ای بر مبنای تقویت ارتباطات میان مدرسه و مسجد، با محوریت خانواده، دستیابی به الگوی قابل‌تعمیم تحقق اهداف مرتبط تربیتی در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، در بستر سازنده تعامل مساجد و مدارس، احصای برش برنامه‌های متعطف تربیتی قابل‌استفاده برای دانش‌آموزان در مسجد طراز اسلامی، با مشارکت مدارس و

- فراهم کردن شرایط انتشار آثار، بهترین حمایت است، اما این کار به تنهایی از جهاد دانشگاهی ساخته نیست؛ چراکه جهاد امکانات کافی در اختیار ندارد و باید نهادهای دیگری مانند وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و سازمان‌های فرهنگی دیگر که در جامعه کارهای عام‌المنفعه انجام می‌دهند، از این آثار حمایت کنند.

عهدی که بسته شد؛

تعالی ارتباط مسجد و مدرسه

«طرح تعالی ارتباط مسجد و مدرسه» طرحی برای ارتباط هر چه بیشتر دو نهاد سنتی و مدرن تربیت یعنی مسجد و مدرسه بود که از سوی مرکز رسیدگی به امور مساجد برای جبران کاستی‌ها و خلأهای ارتباطی مسجد و مدرسه مطرح و مورد استقبال اداره کل آموزش و پرورش استان تهران قرار گرفت. این استقبال در نهایت به امضای تفاهم‌نامه همکاری بین مسئولان مرکز رسیدگی به امور مساجد و اداره کل آموزش و پرورش استان تهران منجر شد.

مسئولان مساجد و مدارس تهران بر این اعتقاد هستند که:

۱. مسجد به‌عنوان کانون حیات طیبه، نقشی بی‌بدیل در تربیت فردی و اجتماعی کودکان، نوجوانان و جوانان ایفا می‌کند.
۲. دانش‌آموزان، حساس‌ترین و سرنوشت‌سازترین گروه‌سنی از دایره مخاطبان مساجد هستند.
۳. بخش مهمی از اهداف عالی نظام تعلیم و تربیت، از طریق برقراری ارتباط هدفمند و

رسیدن به «اهداف عالی نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران در عرصه تعلیم و تربیت آینده‌سازان و مهدی‌باوران جوان» و «تأمین زیرساخت راهبردهای چشم‌انداز ۲۰ ساله تا افق ۱۴۰۴» بر اساس مفاد مرتبط سند تحول بنیادین آموزش و پرورش مهم‌ترین اهداف این طرح است. اما کدام مبنای و اصول فکری و اعتقادی موجب شد طرح تعالی پیوند مسجد و مدرسه شکل گیرد؟

۳. آموزش، توانمندسازی و معرفی ائمه‌جماعت مسلط به رفع شبهات و پاسخگویی و مشاوره به نیازهای معنوی دانش‌آموزان

۴. حمایت و پشتیبانی از روند جذاب‌سازی فضای محیطی، برنامه‌ای و نیروی انسانی فعال در مساجد منتخب، به‌منظور برقراری ارتباط پایدار با دانش‌آموزان

۵. تمهید مقدمات حضور فعال و اثربخش ائمه‌جماعت منتخب در جلسات شورای معلمان، انجمن اولیاء و مربیان، در خصوص برنامه‌های فرهنگی و تربیتی مدارس، به اقتضای اعلام نیاز مدیران مدارس

۶. تقدیر از مدیران مدارس موفق در زمینه دستیابی به اهداف تفاهم‌نامه، با معرفی اداره کل آموزش و پرورش شهر تهران، به‌منظور تقویت انگیزه، الگوسازی و جریان‌سازی

۷. تمهید مقدمات تجلیل و تقدیر از دانش‌آموزان برگزیده علمی، ورزشی، فرهنگی و هنری در مساجد منتخب، با حضور خانواده‌ها.

۸. تمهید مقدمات جهت اجرای برنامه‌های الگویی غنی‌سازی اوقات فراغت دانش‌آموزان در مساجد منتخب

۹. اجرای پژوهش‌های کاربردی و نظرسنجی با همکاری طرف اول، به‌منظور بررسی موانع جذب پایدار دانش‌آموزان به مساجد

۱۰. تلاش در جهت دریافت مجوز پیش‌دستانی‌های فعال در مساجد، با رعایت ضوابط و مقررات اداره کل آموزش و پرورش

۱۱. برگزاری جشن تکلیف در مساجد

مدارس منتخب در مساجد منتخب

۷. تمهید مقدمات جهت بهره‌مندی معاونان و مربیان پرورشی از دوره‌های آموزشی ضمن خدمت تخصصی، با همکاری مرکز رسیدگی به امور مساجد

۸. تقدیر از ائمه‌جماعت مساجد موفق در زمینه دستیابی به اهداف تفاهم‌نامه، با معرفی مرکز رسیدگی به امور مساجد، به‌منظور تقویت انگیزه، الگوسازی و جریان‌سازی

۹. بررسی و امکان‌سنجی برای انتقال نماز جماعت مدارس همجوار مساجد، در نوبت ظهر و عصر

۱۰. همکاری با طرف دوم به‌منظور ایجاد بسترهای تبلیغاتی متناسب با سن و جنس مخاطبان در مدارس، با محتوای آشنایی با اهمیت و جایگاه مسجد در جامعه اسلامی

مرکز رسیدگی به امور مساجد نیز بر اساس این تفاهم‌نامه همکاری موارد زیر را متعهد شده است:

۱. اطلاع‌رسانی مفاد تفاهم‌نامه به همه مساجد و ائمه‌جماعت به‌منظور فرهنگ‌سازی و ایجاد آمادگی تدریجی و ظرفیت‌سازی در مساجد تهران

۲. تعیین و معرفی مساجد و ائمه‌جماعت منتخبی که از آمادگی لازم برای اجرای برنامه‌های مشترک پیشنهادی با مدارس برخوردارند، به تعداد مورد نظر کمیته برنامه‌ریزی در هر سال تحصیلی

فراهم کردن شرایط انتشار آثار بهترین حمایت است، اما این کار به تنهایی از جهاد دانشگاهی ساخته نیست؛ چراکه جهاد امکانات کافی در اختیار ندارد و باید نهادهای دیگری مانند وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و سازمان‌های فرهنگی دیگر که در جامعه کارهای عام‌المنفعه انجام می‌دهند، از این آثار حمایت کنند.

خانواده‌ها و جوان‌سازی و نشاط‌بخشی به مساجد از طریق تقویت حضور دانش‌آموزان متعهد و با تأکید بر تشکیل دبیرخانه شورای هماهنگی و کمیته برنامه‌ریزی در محل اداره کل آموزش و پرورش (معاونت پرورشی و فرهنگی) به امضای مسئولان وقت دو نهاد مسجد و مدرسه برسد.

بر مبنای این تفاهم‌نامه اداره کل آموزش و پرورش به اجرای ۹ بند زیر متعهد شده است:

۱. انتخاب و معرفی مدارس منتخب به تعداد مورد نظر کمیته برنامه‌ریزی در هر سال تحصیلی، در هر دو مقطع تحصیلی و با پراکندگی توزیع شده در نواحی و مناطق تهران

۲. توجیه مدیران و معاونان پرورشی مدارس منتخب

۳. ابلاغ مفاد تفاهم‌نامه به همه مدارس تحت پوشش، به منظور فرهنگ‌سازی و ایجاد آمادگی تدریجی برای اجرا

۴. فراهم آوردن امکان حضور شایسته ائمه‌جماعت معرفی شده از سوی طرف دوم در مدارس منتخب، به‌منظور برقراری ارتباط معنوی و جذب دانش‌آموزان به فضای مسجد در مقاطع زمانی مناسب

۵. زمینه‌سازی برای برقراری ارتباط خانواده‌ها با ائمه‌جماعت و مساجد در مدارس و مساجد منتخب از طریق انجمن اولیاء و مربیان

۶. هماهنگی به منظور برگزاری برخی برنامه‌های مذهبی، فرهنگی و مناسبتی

بر اساس آمار رسمی است. تربیت انسان مومن، مجاهد، فداکار و تمدن ساز و جامعه ساز که در سرنوشت جامعه نقش فعال و اساسی دارد، معجزه مسجد است. از این جهت می توان گفت نقش مساجد متفاوت، متمایز و منحصر است. وی افزود: از ویژگی های مسجد جامعه سازی و تمدن سازی است، مسجد با این ظرفیت و این امکان در مسیر تربیت نسل آینده در اختیار ما است. از طرف دیگر کانون های اصلی ساماندهی نوجوانان ما مدارس هستند. حاج علی اکبری با تأکید بر لزوم ایجاد جاذبه در میان کودکان و نوجوانان از سوی خدمتگزاران مسجد، امام جماعت، امنا و موسسان مسجد گفت: با ایجاد این جاذبه در مواجهه با کودکان و نوجوانان که پایه های اساسی شخصیت آنها در این سنین شکل می گیرد، آنها به مسجد جذب می شوند.

رفع عطش معنوی

وی با اشاره به اینکه ارتباط با نسل نو توفیقی است که خداوند به ما عنایت کرده است، افزود: نوجوانان مخاطبانی قریب العهد به فطرت هستند، از این رو باید در انتقال آموزه های دینی عطش معنوی آنها را برطرف سازیم. شاید رسالت اول ما در مواجهه با نسل نوجوان ایجاد عطش نسبت به معارف دینی و ارزش های ایمانی باشد و این موضوع زمانی بیشتر می شود که روحانی برادر و خواهر ما از نظر شخصیتی، معنویت، آرامش و مزایای حیات طیبه از ارزش های بالایی بهره مند باشند. حجت الاسلام والمسلمین حاج علی اکبری تقویت ارتباط باطنی با ملکوت عالم را یکی از راه هایی دانست که برای مواجهه با جوانان و نوجوانان و کودکان در مدارس در وهله اول باید مورد توجه قرار گیرد و افزود: این موضوع که سهم ما از معارف الهی تا چه میزان باشد، بسیار اهمیت دارد بنابراین باید یک مبلغ معارف، منابع ژرف و بی انتها را کسب کرده باشد. اگر طلبه به معارف الهی آشنایی کافی نداشته باشد برای مواجهه با مردم چیزی ندارد و این امکان میسر نمی شود که طلبه بدون انس عمیق با آفاق و سپهر بی کرانه معارف الهی و توحیدی با مردم مواجه شود و گمان کند که می تواند اثر مثبتی داشته باشد.

حجت الاسلام والمسلمین محمد جواد حاج علی اکبری؛

مسجد؛ پناهگاه نسل جدید

رئیس مرکز رسیدگی به امور مساجد بایان اینکه مسجد و نماز جماعت اصلاح کننده است، بر جذب جوانان به مسجد تأکید کرد و گفت: کافیست فضایی صمیمی را در مسجد فراهم کنیم و بعد به آنان مسئولیت بدهیم. مسجد باید پناهگاه نسل جدید باشد و اگر ما به اخلاق نبوی مجهز شویم می توانیم به سادگی جوانان را در مسجد تربیت کنیم.

است زیرا مسجد کانون اصلی تربیت انسان طراز اسلامی بوده و مابقی کارکردها با این ویژگی گره می خورد. رئیس مرکز رسیدگی به امور مساجد کشور ادامه داد: امام خمینی (ره) می فرمودند که معجزه مسجد؛ تاسیس نظام جمهوری اسلامی است؛ ۹۷ درصد از شهدای دوران دفاع مقدس تربیت شدگان مسجد هستند و این

حجت الاسلام و المسلمین محمد جواد حاج علی اکبری، با بیان اینکه مسجد طراز اسلام دارای مجموعه ای از کارکردهای متنوع آموزشی، فرهنگی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، داخلی و بین المللی است، گفت این مجموعه اگر کنار هم قرار بگیرد انسان را به شگفتی و شغف می آورد. اما در میان کارکردهای مسجد کارکرد تربیتی بسیار مهم

- ۹۷ درصد از شهدای دوران دفاع مقدس تربیت شدگان مسجد هستند
- و این بر اساس آمار رسمی است. تربیت انسان مومن، مجاهد، فداکار و تمدن ساز و جامعه ساز که در سرنوشت جامعه نقش فعال و اساسی دارد، معجزه مسجد است.

و پرورش انتظارات ما را برآورده کرده است و همکاری‌های خوبی صورت می‌گیرد؛ در حال حاضر ۲۰۰ مسجد وارد این پیوند شده و فعالیت خود را آغاز کرده‌اند.

رئیس مرکز رسیدگی به امور مساجد یادآور شد: ما نباید دنبال تاثیر فوری این اقدام باشیم، اما اطمینان داریم با این سند و ارتباط ایجاد شده با مدارس تاثیرهای مثبت افزایش پیدا می‌کند.

آبادشوند. زیرا عمران و آبادانی به حضور مومنین و به ویژه نسل جوان وابسته است.

تفاهمی از جنس پیوند

رئیس مرکز رسیدگی به امور مساجد با اشاره به تفاهم با آموزش و پرورش در رابطه با پیوند مدارس و مساجد، این تفاهم را زمینه ساز حضور بیشتر کودکان، نوجوانان و جوانان در مدارس دانست و تصریح کرد: حضور کودکان، نوجوانان و جوانان در مسجد آرزوی تمامی مومنان و دغدغه ما است؛ در همین راستا به دنبال این بودیم تا زمینه‌ای را برای حضور آینده سازان خود در مساجد فراهم کرده و ضمن آشنایی، انس و فعالیت بیشتری در آنجا پیدا کنند.

حاج علی اکبری بیان کرد: خوشبختانه مرکز رسیدگی به امور مساجد نگاه علمی به این مسائل دارد و هیچگاه برنامه‌ای مبتنی بر سفارش یا توصیه نداشته است، لذا برای ارتباط مسجد با نسل آینده نخست سند مسجد و کودک، مسجد و نوجوان، مسجد و جوان را طراحی و تدوین کردیم که کار بسیار فنی و موثری بود.

رئیس مرکز رسیدگی به امور مساجد ادامه داد: ذیل سند نام برده موضوع ارتباط مسجد و مدرسه تصریح شده است، محل حضور همیشگی کودکان و نوجوانان ما مدرسه است؛ طبیعتاً اگر بخواهیم خط مستقیمی برای ارتباط کودکان با مسجد طراحی کنیم باید از طریق مدرسه این کار را انجام داده و سپس و آن را تقویت و ساماندهی کنیم، این ارتباط را شکل داده طرح‌های تکمیلی مختلفی را در کنار آن پرورش دهیم.

این مقام مسئول با اشاره به وظایف محوله بر مرکز و آموزش و پرورش اظهار کرد: آموزش

وی با تاکید بر جایگاه مسجد گفت: با توجه به ظرفیت‌های حیرت‌انگیزی که در مسجد وجود دارد همه ما درباره موضوع مسجد دچار غفلت مضاعف هستیم و باید برای عمران مساجد و آبادانی آن اقدام کنیم.

شکل‌گیری زیست‌موحدانه

رئیس مرکز رسیدگی به امور مساجد ادامه داد: ما باید از ظرفیت نهاد خداساخته استفاده کنیم که بر اساس آن زیست‌موحدانه در جامعه شکل گیرد، زیرا که این مکان زندگی بر محور نماز را تشریح کرده و در دسترس قرار داده است.

وی خطاب به مبلغان و روحانیون گفت: شما مبلغان می‌توانید ارتباط نوجوانان و نسل نو که در کانون‌های اصلی اجتماع حضور دارند با مساجد را بیشتر کنید که اگر خروجی آن انس با مسجد باشد نتیجه کار شما در رتبه بالاتری قرار گرفته است، زیرا اگر کسی به حقیقت و نورانیت مسجد گره بخورد بیمه می‌شود.

حجت الاسلام حاج علی اکبری با بیان اینکه مسجد و نماز جماعت اصلاح‌کننده است، بر جذب جوانان به مسجد تاکید کرد و ادامه داد: کافیست فضایی صمیمی را در مسجد فراهم کنیم و بعد به کودکان مسئولیت بدهیم. مسجد باید پناهگاه نسل جدید باشد و اگر ما به اخلاق نبوی مجهز شویم می‌توانیم به سادگی جوانان را در مسجد تربیت کنیم.

رئیس مرکز رسیدگی به امور مساجد تصریح کرد: مسجد با این ظرفیت و امکان باید در مسیر تربیت فرزندان قرار گیرد. از طرف دیگر کانون‌های اصلی سازماندهی جوانان و نوجوانان در جامعه مدارس هستند. آیا بدون همکاری مسجد و مدرسه و با محوریت خانواده می‌توانیم موفق باشیم؟ البته در این زمینه تلاش‌های بسیاری صورت گرفته است اما با وضعیت مطلوب فاصله بسیاری داریم.

حجت الاسلام حاج علی اکبری اعلام کرد: تصمیم گرفتیم به اتفاق آموزش و پرورش تهران الگوی همکاری بیشتری میان مدارس و مساجد انجام شود

و همکاری میان مدارس و مساجد باعث شود که هم مدارس از نور مساجد نصیب بیشتری ببرند و کار تربیت تسهیل شود دور شد اجتماعی و ایمانی آنها ارتقا یابد و هم مساجد با حضور نسل جوان و نوجوان

در گفت و گو با مجتبی‌الاسلام مجتبی صدقت مطرح شد:

چیستی طرح پیوند مدرسه و مسجد

به گفته معاون فرهنگی و اجتماعی مرکز رسیدگی به امور مساجد، نکته قابل توجه در طرح پیوند مسجد و مدرسه، ایجاد و تقویت پیوند بین دو نهاد تربیتی است، همان دو نهادی که وظیفه رشد و تربیت نسل نوجوان و جوان ما در اجتماع به عهده دارند.

حجت‌الاسلام مجتبی صدقت، معاون فرهنگی و اجتماعی مرکز رسیدگی به امور مساجد در این گفتار به اختصار درباره اهداف و دستاوردهای طرح پیوند مدرسه و مسجد سخن می‌گوید:

مقام معظم رهبری در دیداری که سال ۸۹ با ائمه جماعت داشتند، فرمودند: میان مسجد و مدرسه، همکاری و پیوند شایسته‌ای برقرار شود، این فرمایش ایشان مبنای شکل‌گیری طرح «پیوند مدرسه و مسجد» قرار گرفت، ما معتقدیم حضور نوجوانان در مسجد و بهره‌گیری آنان از یک فضای معنوی بانشاط، بسیاری از مشکلات تربیتی و آسیب‌های اجتماعی را حل می‌کند.

در سال ۱۳۹۵ تفاهم‌نامه‌ای بین مرکز رسیدگی به امور مساجد و اداره آموزش و پرورش شهر و شهرستان‌های استان تهران با عنوان تفاهم‌نامه «ارتقای سطح همکاری مسجد و آموزش و پرورش» با موضوعیت طرح «پیوند مدرسه و مسجد» به امضا رسید، این طرح از ابتدای سال تحصیلی سال ۹۶-۹۵ وارد فاز اجرایی شد و تاکنون ۲۵۰ مسجد در استان تهران توانسته‌اند در قالب طرح پیوند مدرسه و مسجد با مدارس

همجوار خود ارتباط بگیرند و حضور نوجوانان و فعالیت‌های آن‌ها را در مسجد، وسعت دهند. هر کدام از این مساجد با حداقل یک مدرسه ارتباط دارد و بعضی مساجد حتی تا پنج مدرسه را هم مورد پوشش قرار داده‌اند. اهداف کلی این طرح، چهار مورد بوده است: اول، تقویت ارتباطات میان مسجد و مدرسه با محوریت خانواده، دوم، دستیابی به الگوی قابل تعمیم تحقق اهداف مرتبط با مسائل تربیتی در سند تحول آموزش و پرورش، سوم، بحث احصای برش برنامه‌های منعطف تربیتی در مسجد که با مشارکت مدارس و خانواده‌ها اتفاق می‌افتد و چهارم، جوان‌سازی و نشاط بخشی به مساجد از طریق تقویت حضور دانش‌آموزان در مسجد؛ تمامی این اهداف تاکنون در قالب برنامه‌هایی با چند محور، پیگیری شده است: حضور دانش‌آموزان به همراه مربیان تربیتی در نماز جماعت و مراسم مسجد همجوار، حضور ائمه جماعت در مدارس و ارتباط‌گیری با دانش‌آموزان، برگزاری اعتکاف دانش‌آموزی به گونه‌ای که مراسم گذشته مسجد در ایام اعتکاف کاملاً به دانش‌آموزان مدارس اختصاص پیدا کرد،

مقام معظم رهبری در دیداری که سال ۸۹ با ائمه جماعت داشتند، فرمودند: میان مسجد و مدرسه، همکاری و پیوند شایسته‌ای برقرار شود، این فرمایش ایشان مبنای شکل‌گیری طرح «پیوند مدرسه و مسجد» قرار گرفت.

برگزاری مسابقات فرهنگی-ورزشی در مساجد، برگزاری کلاس‌های تقویتی و آموزشی در مساجد، هیئت‌های هفتگی دانش‌آموزی در مساجد، تقدیر از دانش‌آموزان برتر مدارس در مساجد که بسیار مورد استقبال خانواده‌ها قرار گرفت، حضور امام جماعت در انجمن اولیا و مربیان مدرسه و حتی برگزاری جلسات این انجمن در فضای مسجد.

همچنین در کنار این ۹ محور، حلقه‌های معرفتی و اخلاقی نیز برای دانش‌آموزان اجرا شده است، ما در مرکز رسیدگی به امور مساجد نیز بیش از ۳۵ عنوان برنامه فرهنگی جانبی به مساجد پیشنهاد کرده‌ایم تا ارتباط جوانان و مسجد تقویت شود همچون؛ به عضویت در آوردن یکی از دانش‌آموزان فعال و علاقه‌مند به فعالیت‌های مسجدی در هیئت امنای مسجد، برگزاری کلاس‌های آموزش مهارتی، انجام مشاوره هدایت تحصیلی و شغلی برای نوجوانان و جوانان در مسجد، مشاوره فردی و گروهی ویژه والدین دانش‌آموزان و... نکته قابل توجه در این طرح، ایجاد و تقویت پیوند بین دو نهاد تربیتی بود، همان دونهادی که وظیفه رشد و تربیت نسل نوجوان و جوان ما در اجتماع به عهده دارند،

حاشیه

بچه‌ها «مسجد الجلیل» را جلا داده‌اند

تهران، منطقه ۷، خیابان شهید نامجو «مسجد الجلیل» پیشینه طولانی است با چهره‌هایی درخشان؛ از جلیل باباخانلو، ارباب نان سنگکی‌های تهران تا آیت‌الله بروجردی نوه میرزا حسن آقای اصفهانی از نجف تا حسین عبدالحسینی، فرمانده قرارگاه کربلا، فرمانده بسیج مسجد که بعدها نامش در فهرست شهدای دفاع مقدس ثبت شد. مسجد الجلیل بی‌شک یکی از فعال‌ترین پایگاه‌های منطقه در جریان شکل‌گیری انقلاب اسلامی و ۸ سال دفاع مقدس بوده است. اعزام صدها نفر از اهالی منطقه به جبهه‌های حق علیه باطل و تصویر ۲۶ شهیدی که در حال حاضر دیوار مسجد را مزین کرده، گواهی این ادعا است.

اما افتخار این مسجد فقط پیشینه نیست. مسجد الجلیل اکنون ۱۱۰ نوجوان فعال دارد؛ مسجدی که به حق به مسجد نوجوانان معروف شده است. «جلیل باباخانلو» بانی مسجد دلیل این محبوبیت را در پیش قدمی مسجد می‌داند و می‌گوید: ما خود به مدرسه‌ها رفتیم و برای بچه‌ها کلاس‌های مختلف برگزار کردیم. بچه‌های مدرسه اداره کلاس‌ها را در مسجد دنبال کرده‌اند و حالا پای ثابت مسجد شده‌اند.

به دانش‌آموزان مسجدی مسئولیت دادیم. از همان روزهای اول ورود به مدرسه جذب نوجوانان به مسجد را آغاز کردیم و مربیان به مدارس رفتند تا با ارائه یک نمای کلی، آنها را به حضور در برنامه‌های فرهنگی مسجد علاقه‌مند کنند. حالا تمامی فعالیت‌های مسجد از پخش غذا، غبارروبی، قرائت قرآن و اقامه تا مدیریت و اجرای برنامه‌های مختلف به عهده خود بچه‌ها است.

آموزشی، اجازه حضور دانش‌آموزان در محیط غیرمدرسه را نمی‌دهد البته در حال حاضر بعضی مدارس با مراقبت کافی و اخذ رضایت والدین، اقدام به شرکت دادن دانش‌آموزان در نماز جماعت مسجد هم‌جوار می‌کنند اما به هر روی، به دلیل این مانعیت و ممنوعیت یک محدودیتی در اجرای این طرح داریم. با توفیق الهی یکی از رویدادهای ارزشمندی که به وقوع پیوست، برگزاری جشنواره پیوند بود که در آن، ۱۱۰ اثر از مساجد و مدارس دریافت کردیم، گزارش کارها در هشت محور به ما ارائه شد و تیم داوران متشکل از کارشناسان آموزش و پرورش و مربیان با تجربه و خلاق مسجدی به داوری این آثار پرداختند، نتیجه این است که چهار مسجد به عنوان مسجد الگو در طرح پیوند مدرسه و مسجد انتخاب شده‌اند که از این مساجد و مساجد برتر دیگر در اردیبهشت ماه ۹۷ و هم‌زمان با هفته تکریم معلم، تقدیر شایسته به عمل می‌آید. این اولین جشنواره پیوندی است که برگزار شد و محوریت آن با مساجد بود، ان‌شاء‌الله دومین جشنواره پیوند با محوریت مدارس موفق در طرح «پیوند مدرسه و مسجد» برگزار می‌شود.

هدف اصلی این طرح بالا بردن سطح تربیت و رشد نوجوانان با نقش‌آفرینی مسجد و مدرسه بوده و خانواده نیز به عنوان حلقه‌های واسط در این ارتباط، در نظر گرفته شده است.

سال ۹۶ برای این طرح، سال آزمایش و امکان‌سنجی بوده است، تا بدین جای کار از نتایج آن نسبتاً راضی هستیم زیرا رونق حضور نوجوانان در مساجد که این طرح در آن‌ها انجام شده، بیشتر شده است اما موانعی هم در سر راه وجود دارد؛ یکی از این موانع، مشکلات فرهنگی و اجتماعی موجود در بطن جامعه است، مانع دیگر بعضاً خانواده‌ها هستند که نه از روی مشکلات عقیدتی و دینی بلکه به علت نگرانی از مسائل درسی فرزندان خود شاید اجازه فعالیت آن‌ها در مسجد رانده‌اند، این دلیل، به ظاهر منطقی است اما مبرنامه‌ای را برای توجیه خانواده‌ها در نظر داریم و به آن‌ها تأکید می‌کنیم که مسجد فعالیت‌های علمی و درسی هم دارد، مانع دیگر این است که این تفاهم‌نامه به خوبی به همه مدارس ابلاغ نشده است و بعضی مدارس نسبت به آن توجیه نیستند، مانع آخر هم موانع قانونی است که در ساعات

چهار مسجد به

عنوان مسجد

الگو در طرح

پیوند مدرسه و

مسجد انتخاب

شده‌اند که از

این مساجد

و مساجد

برتر دیگر در

اردیبهشت‌ماه

۹۷ و هم‌زمان

با هفته تکریم

معلم، تقدیر

شایسته به

عمل می‌آید.

محبت الاسلام والمسلمین حمید مشهدی آقایی عنوان کرد:

توانمندسازی ائمه‌جماعت در طرح پیوند مسجد و مدرسه

سخنگوی مرکز رسیدگی به امور مساجد با بیان اینکه ائمه‌جماعت فعال در طرح مسجد و مدرسه نیاز به توانمندسازی و برگزاری دوره‌های آموزشی به صورت دائمی دارند، گفت: به زودی به برگزاری این دوره‌ها اقدام می‌کنیم.

حجت الاسلام والمسلمین حمید مشهدی آقایی، سخنگوی مرکز رسیدگی به امور مساجد با بیان اینکه طرح پیوند مسجد و مدرسه بیش از سه سال است که در راستای احساس نیاز به فعال سازی مساجد جهت جذب کودکان

برکات متعددی برای تربیت نسل‌ها دانست و گفت: یکی از رویکردهای مرکز رسیدگی به امور مساجد حفظ طراوت و شادابی مساجد توسط نوجوانان و جوانان است.

بنابراین تلاش کردیم تا زمینه‌های حضور دانش‌آموزان در مساجد را ایجاد کنیم. بدین جهت در مرحله اول جلسات هم‌اندیشی با ائمه جماعت مدارس برگزار شد و افراد حاذق و علاقه‌مند در این زمینه گرد هم آمدند و از مجموع نظرات آنان در قالب یک سند استفاده به عمل آمد.

حجت الاسلام مشهدی آقایی به تعاملات صورت گرفته با مدیران و معاونان پرورشی مناطق آموزش و پرورش اشاره و عنوان کرد: در نهایت این طرح با مشارکت ۲۰۰ مسجد آغاز به کار کرد و اکنون سه سال از اجرای این طرح با حضور ائمه جماعت می‌گذرد. ائمه جماعت فرهنگ حاکم بر منطقه را در نظر می‌گیرند و مناسب با آن به اجرای برنامه‌های مختلف ویژه دانش‌آموزان در مساجد اقدام می‌کنند.

سخنگوی مرکز رسیدگی به امور مساجد تقدیر از مدیران مدارس و ائمه جماعت فعال در این طرح را از جمله اقداماتی برشمرد که در سال جاری اجرایی می‌شود و گفت: جلب توجه ائمه جماعت و مدیران مدارس اولین گام برداشته شده بود تا در مدل بومی علاوه بر تهران در سایر استان‌ها نیز اجرایی شود. در حال حاضر این طرح به صورت ملی برگزار می‌شود و این امر از توجه مسئولان مربوطه نشأت می‌گیرد.

حجت الاسلام مشهدی آقایی در تبیین خروجی‌های این طرح گفت: کسب نتیجه از

**یکی از
رویکردهای
مرکز رسیدگی
به امور مساجد
حفظ طراوت
و شادابی
مساجد توسط
نوجوانان و
جوانان است.**

نسل فردا را همین نوجوانان می‌سازند و بر همین اساس نیز باید دو پایگاه مسجد و مدرسه به آنها توجه ویژه‌ای کنند.

حجت الاسلام نوری با نگاهی به فضا و نظام آموزشی موجود در کشور تصریح کرد: بستر آموزشی موجود در کشور برای ارائه و آموزش محتوای دینی هنوز دارای نقص و آسیب است. علاوه بر این؛ محیط‌های آموزشی نیز بستر مناسب را برای ارائه عملی محتوای دینی ندارند.

وی اشاره کرد: در عمل و سبک زندگی دینی، مدارس نمی‌توانند پای تخته تمام موضوعات را به دانش‌آموزان منتقل کنند و باید فراتر از کار تئوری، بسترهای عملیاتی همچون مساجد در اختیار قرار بگیرند.

معاون جذب و آموزش مرکز رسیدگی به امور مساجد با پرداختن به تهدیدات پیش‌رو

حاشیه

مساجد و مدارس فاکریز دفاع در برابر تهدیدات دشمن هستند

حجت الاسلام والمسلمین علی نوری، معاون جذب و آموزش مرکز رسیدگی به امور مساجد درباره اهمیت طرح پیوند مسجد و مدرسه گفت: اقشار مختلفی با مسجد در ارتباط هستند که از نظر کمی و اهمیت، گروه سنی کودکان و نوجوانان در درجه نخست قرار دارند؛ زیرا این گروه سنی در مرحله‌ای از رشد قرار دارند که از منظر تربیت اسلامی به آن سفارش فراوان شده است. معاون جذب و آموزش مرکز رسیدگی به امور مساجد با تاکید بر امر آینده‌نگری بیان کرد:

ساماندهی اوقات فراغت دانش آموزان
وی به نقش مساجد در ساماندهی اوقات فراغت دانش آموزان اشاره و عنوان کرد: حضور دانش آموزان در مساجد نباید محدود به زمان‌های اقامه نماز و مناسبت‌های مذهبی شود، بلکه مسجد می‌تواند با کمک خانواده‌ها به غنی سازی اوقات فراغت دانش آموزان کمک کند؛ بنابراین از جمله مواردی که باید به این طرح اضافه شود در نظر گرفتن غنی سازی اوقات فراغت دانش آموزان است.
سخنگوی مرکز رسیدگی به امور مساجد در پایان یادآور شد: حضور دانش آموزان در ساعات غیر مدرسه فرصت مناسبی برای جذب آنان به مساجد است که نیاز به مشارکت خانواده‌ها دارد، همچنین با آسیب شناسی و ارزیابی این طرح باید زمینه‌های فراگیرتر و کیفی‌تر کردن آن را مهیا کنیم.

خوب ارزیابی و عنوان کرد: در مرحله اول به دنبال افزایش کمی و سپس کیفیت دهی به این جریان هستیم.

ورود خانواده‌ها به طرح پیوند
سخنگوی مرکز رسیدگی به امور مساجد بر ضرورت ورود خانواده‌ها به طرح پیوند مسجد و مدرسه و شکل‌گیری یک مثلث سه ضلعی تأکید و تصریح کرد: خانواده وجه مشترک مدرسه و مسجد است و فرزندان که ثمرات خانواده‌ها هستند در مسجد و مدرسه حضور پیدا می‌کنند، بنابراین باید به سمتی برویم که نقش خانواده‌ها در مساجد پررنگ‌تر شود. سهم مشارکت خانواده‌ها در این طرح بسته به شرایط سنی دانش آموزان متفاوت است و نقش‌های مختلفی برای آنان در نظر گرفته می‌شود.

خانواده‌وجه مشترک مدرسه و مسجداست
و فرزندان که ثمرات خانواده‌ها هستند در مسجده و مدرسه حضور پیدامی‌کنند، بنابراین باید به سمتی برویم که نقش خانواده‌ها در مساجد پررنگ‌تر شود.

طرح مسجد و مدرسه نیاز به مداومت در ارائه به صورت مستمر دارد، حرکت این طرح باید در یک خط ممتد باشد نه اینکه به نقاط درخشان محدود شود.
این کارشناس حوزه مسجد با اشاره به فعالیت دو هزار و ۶۰۰ مسجد، اجرای این طرح در ۲۰۰ مسجد را ناکافی برشمرد و گفت: اگرچه این طرح از تهران به سایر استان‌ها نیز منتقل شده و باگسترش روبرو بوده است، اما نیاز به رشد کمی بیشتری دارد. همچنین ائمه جماعت فعال در طرح مسجد و مدرسه نیاز به توانمندسازی و برگزاری دوره‌های آموزشی به صورت دائمی دارند.
حجت الاسلام مشهدی آقایی جریان سازی‌ها و تعاملات صورت گرفته و همچنین ایجاد حساسیت نسبی در مدیران مدارس در زمینه ضرورت حضور دانش آموزان در مدارس را

معاون جذب و آموزش مرکز رسیدگی به امور مساجد با ارائه راهکار برای تحکیم پیوند مساجد و مدارس، گفت: ورود کارگزاران مسجدی به محیط‌های آموزشی مستلزم زمینه‌های مختلفی است. قطعا روحانی مرتبط با کار مدرسه زمانی موفق می‌شود که بتواند با تمام هسته‌های تشکیلاتی مدارس اعم از؛ خادم مدرسه، مسئولان پرورشی، والدین دانش آموزان، مدیریت و... ارتباط مستمر و هدفمند ایجاد کند.
وی ادامه داد: قطعا مسئولان آموزشی نیز زمانی می‌توانند از بستر مساجد استفاده بهینه کنند که بدانند نوع کارکرد مساجد و ظرفیت‌های موجود در این نهاد دینی تا چه میزان می‌تواند به غنای آموزش دینی کمک کند.
حجت الاسلام نوری در پایان تأکید کرد: قطعا هر دو گروه کارگزاران آموزشی و مسجدی زمانی می‌توانند موفق شوند که خود را در خاکی بزم اصلی در مقابل تهدیدات دشمن ببینند.

در این سیر تأکید کرد: قطعا یکی از گروه‌های سنی بسیار آسیب‌پذیر، نوجوانان و دانش آموزان هستند که بیشترین سرمایه‌گذاری دشمن معطوف به این دسته می‌شود و بر اساس گزاره‌های بیان شده لازم است تمام دستگاه‌ها و نهاد‌های مرتبط با نوجوانان بیشترین توجه را به این گروه سنی کنند.
حجت الاسلام نوری با انتقاد از رابطه کم دو نهاد مسجد و مدرسه اظهار کرد: در ارتباط مساجد و مدارس برخی از گروه‌ها وجود دارد که پایه نظری دارند. واقعیت امر این است که مسئولان هر دو نهاد همچنان برای شروع ارتباط آموزشی نتوانسته‌اند پیش‌نیازهای این پیوند را ایجاد کنند. قطعا در قدم نخست مهم‌ترین کار برای ایجاد تعامل بیشتر، تبیین اهمیت ارتباط مساجد و مدارس است که از سوی مرکز رسیدگی به امور مساجد قدم‌های مثبتی برای این کار در قالب همایش صورت گرفته است.

موفقیت‌های کنکور بیشتر شده، خیریه مسجد به مستضعفان محله کمک می‌کند و مجموعه ورزشی مسجد نیز با هزینه کمی به ورزشکاران خدمات ارائه می‌دهد.

محور دوم این است که امام جماعت و مسئولان مسجد با مردم و نمازگزاران ارتباط داشته باشند، بنده همیشه ۱۵ یا ۲۰ دقیقه قبل از اذان مغرب در شبستان مسجد مستقر می‌شوم تا هر کسی کاری دارد، بتواند مشکل خود را مطرح کند، حتی بعضی‌ها برای کارهای اداری که بنده را در اداره پیدا نکرده‌اند ممکن است به مسجد مراجعه کنند، به عنوان امام جماعت وظیفه خود می‌دانم که از نمازگزاران احوالپرسی کنم، اگر متوجه بشویم که یکی از نمازگزاران و یا یکی از همسایه‌های مسجد که حتی مسجدی هم نباشد، مریض شده، برای عیادت و کمک به بیمارستان می‌رویم، اگر خدای ناکرده کسی فوت کند به دیدار خانواده متوفی می‌رویم،

محبت‌الاسلام والمسلمین مشتمتی؛

ارتباط از جنس نور

مشاور قرآنی وزیر ارشاد معتقد است: امام جماعت و مسئولان مسجد باید با مردم و نمازگزاران ارتباط داشته باشند.

برنامه‌های مسجدما باید در تراز شاخص‌های اسلامی باشد و خدمات فرهنگی و تربیتی به مردم محله ارائه دهد.

می‌شود نه تنها فعالیت‌های درون مسجد از نظر صوتی، رفت و آمد و ... هیچ اذیتی برای مردم همسایه نداشته باشد، بلکه ارائه دهنده خدمات گسترده تربیتی و فرهنگی به مردم منطقه باشد به گونه‌ای که امروز مردم محله به نوعی خود را بدهکار به مسجد حضرت ابوالفضل (ع) می‌دانند چرا که به واسطه کتابخانه مسجد،

برای تقویت ارتباط جوانان با مسجد در سه محور باید دقت نظر داشته باشیم؛ اول اینکه برنامه‌های مسجد ما باید در تراز شاخص‌های اسلامی باشد و خدمات فرهنگی و تربیتی به مردم محله ارائه دهد، در مسجد حضرت ابوالفضل (ع) که بنده توفیق دارم بیش از ۲۰ سال در آن خدمت می‌کنم، حتی الامکان سعی

حاشیه

نماز صحیح بخواند ولی صورت نماز را می‌تواند بخواند و از هفت سالگی می‌تواند به نماز عادت کند، چه پسر و چه دختر.

ولی این را توجه داشته باشید که یاد دادن و وادار کردن با زور نتیجه‌ای ندارد. کوشش کنید که بچه شما از اول به نماز خواندن رغبت داشته باشد و به این کار تشویق بشود. به هر شکلی که می‌توانید موجبات تشویق بچه‌تان را فراهم کنید که با ذوق و شوق نماز بخواند، زیاد به او بارک الله بگویید، جایزه بدهید، اظهار محبت کنید که بفهمد وقتی نماز می‌خواند، بر محبت شما نسبت به او افزوده می‌شود، دیگر اینکه بچه را باید در محیط مشوق نماز خواندن برد. به تجربه ثابت شده است که اگر بچه به مسجد نرود، اگر در جمع نباشد و نماز خواندن جمع را نبیند، به این کار تشویق نمی‌شود، چون اصلاً حضور در جمع، مشوق انسان است. آدم بزرگ هم وقتی خودش را در جمع اهل

با بچه‌های خودمان برنامه مسجد رفتن داشته باشیم

شهید مطهری در کتاب گفتارهای معنوی، ذیل آیه «وَأْمُرْ أَهْلَكَ بِالصَّلَاةِ وَاصْطَبِرْ عَلَيْهَا؛ خانواده خود را به نماز فرمان ده و بر انجام آن شکیبایا باش» (سوره طه آیه ۱۳۲) مطالب بسیار ارزشمندی در خصوص نحوه برقراری رابطه بین کودکان و مسجد مطرح و عنوان کرده‌اند: «بچه‌ها را از کودکی باید به نماز تمرین داد. دستور رسیده است که به بچه‌ها از هفت سالگی نماز تمرینی یاد بدهید. البته بچه هفت ساله نمی‌تواند

حاشیه

گره‌فردگرایی مدارس به دست جمع‌گرایی مساجد باز می‌شود

نظام آموزشی ما معلم محور و فردگرا است. در این نظام آموزشی معلم متکلم‌الوحده است و دانش‌آموز به تنهایی فقط درس یاد می‌گیرد. همین سبک آموزشی است که موجب شده کودکان جامعه ما نحوه برقراری ارتباط درست را در بزرگسالی بلد نباشند.

بچه‌ها یاد نمی‌گیرند چگونه نظر خود را تشریح کنند، چگونه در یک کار گروهی وظایف خود را بر اساس توانمندی‌هایشان انتخاب و بدون ایجاد تنش به نظر دیگران احترام بگذارند.

همین کودکان در بزرگسالی هم نمی‌توانند با همسر، خانواده همسر و فرزندان خود ارتباط صحیحی برقرار و مسئولیت‌پذیری درستی در زندگی که مسئولیت آن را دارند، داشته باشند و کار جامعه‌مأمی‌رسد به بحران بطلاق! اما یک راهکار برای جبران این خلأ وجود دارد؛ ارتباط گسترده دانش‌آموزان مدارس با مساجد و انجام کار گروهی، آموزش و تمرین برقراری ارتباط سالم و صحیح در محیط سالم مساجد.

**مساجد ما
در سال‌های
اخیر یکسری
دافعه‌هایی
داشته‌اند
که بخشی از
جوانان را از
مسجد رانده
است و اعتماد
بین جوان و
مسجد تا حدی
از بین رفته،
کما این که در
مصلی‌ها و
نماز جمع‌ها
هم از بین
رفته است،
طبق آمارها ۹۰
درصد مردم
ایران به خدا
اعتقاد دارند و
گفته می‌شود
۷۰ درصد نماز
می‌خوانند،
اما در خانه
می‌خوانند!
چرا؟**

به شخصیت مورد احترام آن جوان توهین کند معلوم است که دیگر آن جوان به مسجد نمی‌آید!

اما در این شرایط نیز یک امام جماعت می‌تواند کارهایی را انجام دهد تا این اعتماد و اقبال از دست رفته ترمیم شود؛ یک اینکه بر وضعیت نظافت و بهداشت مسجد نظارت کافی داشته باشد، حلقه‌های علمی در مسجد برپا کند و برنامه‌ها فقط در مرثیه‌خوانی‌ها خلاصه نشود، به رفتارهای نمازگزاران با جوانان نظارت کند که خدای ناکرده بی‌احترامی رخ ندهد، نظم برنامه‌ها را رعایت کند زیرا جوان به نظم در کمیت و کیفیت برنامه‌ها حساس است و از همه مهم‌تر اینکه امام جماعت باید مسجد را از اینکه به دامن یک جناح سیاسی بیفتد، حفظ کند. مسجدی‌ها باید بدانند وقتی برای جوان، شخصیت و احترام قائل نباشیم او ترجیح می‌دهد وقت خود را در فضای مجازی بگذراند.

تاکنون چندین بار به خانواده‌های شهدا سرکشی کرده‌ایم، ۷۰ بهیژه برای دختران دم بخت مهیا کرده‌ایم و ... من فکر می‌کنم رمز موفقیت مسجد و زمینه‌سازی حضور جوانان در چنین فعالیت‌ها و ارتباطاتی است.

اما محور سوم به ارتباط مستقیم با خود جوانان مربوط است، مساجد ما در سال‌های اخیر یکسری دافعه‌هایی داشته‌اند که بخشی از جوانان را از مسجد رانده است و اعتماد بین جوان و مسجد تا حدی از بین رفته، کما این که در مصلی‌ها و نماز جمع‌ها هم از بین رفته است، طبق آمارها ۹۰ درصد مردم ایران به خدا اعتقاد دارند و گفته می‌شود ۷۰ درصد نماز می‌خوانند، اما در خانه می‌خوانند! چرا؟ چون یک بنیان‌هایی را خراب کرده‌ایم و باید دوباره آن را بازسازی کنیم، نوجوانان و جوانان ما تابع تفکرانی هستند و شخصیت‌هایی را دوست دارند، وقتی امام جماعت از تریبون مسجد

دبیرستان و بعد به دانشگاه ولی اصلاً پایشان به مساجد نرسیده است - بروند. اینها قهراً از مساجد فراری می‌شوند. حالا ممکن است بگویید وضع مسجد خراب است، کثیف است، یا مثلاً یک روضه خوان می‌آید و حرف چنین و چنان می‌زند. آنها را هم وظیفه داریم که درست کنیم. وظیفه که در یک جا تمام نمی‌شود. وضع مساجد خودمان را باید اصلاح کنیم. پس این راه هرگز فراموش نکنید که ما وظیفه داریم نماز بخوانیم و وظیفه داریم که خاندان خودمان را هم نمازخوان کنیم به شکلی که به نماز راغب و تشویق بشوند، فواید و خاصیت نماز خواندن و در حدودی که می‌توانیم فلسفه نماز خواندن را برای بچه‌ها بگوییم.

منبع: کتاب گفتارهای معنوی

عبادت می‌بیند، روح عبادت بیشتری پیدا می‌کند و بیشتر تحت تأثیر است. متأسفانه کم رفتن ما به مسجد و مجالس دینی و اینکه بچه‌ها کمتر در مجالس مذهبی شرکت می‌کنند، سبب می‌شود که اینها از ابتداء رغبت پیدا نکنند ولی این برای شما وظیفه است.

اما اسلام که می‌گوید بجهت را وادار به نماز خواندن کن، نمی‌گوید آقاما بانه فرمان بده، تشر بزن، دعوا بکش کن، نه از هر وسیله‌ای که می‌دانی بهتر می‌شود برای تشویق او به عبادت و نماز خواندن استفاده کرد، شما باید استفاده کنید. باید ما با بچه‌های خودمان برنامه مسجد رفتن داشته باشیم تا آنها با مساجد و معابد آشنا بشوند. ما خودمان که از بچگی با مساجد و معابد آشنا بودیم، در این اوضاع و احوال امروز چقدر به مسجد می‌رویم که بچه‌های ما که هفت ساله شده‌اند، به دبستان رفته‌اند و بعد به

حجت الاسلام والمسلمین محمد کاظمی تبیین کرد:

برخی قوانین دست و پاگیر مانع پیوند مدرسه و مسجد

عضو شورای آموزش مرکز تخصصی نماز با تاکید بر ایجاد انگیزه برای رفتن دانش آموزان به مساجد از جمله خاطرہ سازی های شیرین گفت: مهم ترین مانع برای رفتن دانش آموزان به مسجد این است که قوانین داخلی مسجد بار و حیه و شور و هیجان بچه ها در تضاد است.

کارشناس رادیو معارف افزود: در جشن ها و مراسم ها همه به یکدیگر احترام می گذارند و صمیمی هستند؛ بچه ها هم از انسان ها و محیط های خشک خوششان نمی آید؛ لذا باید فضای مساجد را به این سمت ببریم که کرامت بخشی و صمیمیت در آن وجود داشته باشد در این صورت همه جذب خواهند شد.

کاظمی «خاطره سازی» را یکی از کارهایی دانست که در مراسم مختلف انجام می شود و باید برای حضور بچه ها در مساجد نیز این کار انجام شود و تاکید کرد: باید کاری کنیم که خاطرات جذاب و شیرین برای بچه ها در مسجد اتفاق بیفتد و لوائیکه باطنز و آوردن فردی که بچه ها او را دوست دارند انجام دهیم و این حضور را در قالب فیلم و عکس ثبت و ضبط کنیم و نمایشگاه عکس و فیلم از این حضور تشکیل شود.

وی با طرح این سؤال که چرا نباید از فضای مسجد به نفع مدرسه سود ببریم؟ افزود: فرض کنید قرار است همایشی در مدرسه با حضور خانواده ها برگزار شود و مدرسه هم فضای لازم را ندارد؛ در این مواقع به خوبی می توان از ظرفیت مسجد بهره برد؛ باید از ظرفیت روحانی محله در مدرسه و مسجد استفاده شود و در کنار حضور مدیران و دبیران مدارس در مساجد، روحانیون مسجد و هیئت امنان نیز در مدرسه حضور یابند.

تعبیر قرآن برای رفتن به مسجد هم باید مورد استفاده باشد؛ قرآن فرموده است که «یا بَنی آدَمُ خُذُوا زینَتَکُمْ عِندَ کُلِّ مَسْجِدٍ وَکُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِینَ» (اعراف/۳۱) و روایات نیز زینت در این آیه شریفه را به لباس تمیز تعبیر کرده اند.

راهکارهای پیوند مدرسه و مسجد

کاظمی با اشاره به برخی راهکارهای پیوند مدرسه و مسجد بیان کرد: اگر مدیر مدارس در هر منطقه و محله، برنامه ریزی کنند و هفته ای یکبار در مساجد مختلف حاضر شوند و به خانواده ها و دانش آموزان نیز اطلاع رسانی کنند قطعاً خاطره شیرینی در ذهن دانش آموز و خانواده او ایجاد می شود و وقتی دانش آموز و خانواده او ببینند مدیر مدرسه در مسجد حاضر شده و حتی در کسوت اذان گویی، اذان هم می گوید جذب نماز و مسجد خواهند شد.

عضو شورای آموزش مرکز تخصصی نماز تصریح کرد: یکی از کارهایی که در جشن ها اتفاق می افتد این است که ما همه با شور و شوق همگانی در جشن ها شرکت می کنیم؛ اگر خانواده ها و دانش آموزان همه با هم به مسجد محله بروند شور و شوق ایجاد می کند و اگر این کار با حضور مدیران و معلمان مدارس انجام شود که هزینه ای هم در بر ندارد بیشترین اثر را خواهد داشت.

حجت الاسلام والمسلمین محمد کاظمی، عضو شورای آموزش مرکز تخصصی نماز در تبیین راهبردهای پیوند مدرسه و مسجد گفت: در هر فعالیت تربیتی سه مسئله باید مورد توجه و تاکید قرار گیرد؛ انگیزه، شناخت و آگاهی و فعالیت رفتاری و عملی.

عضو شورای آموزش مرکز تخصصی نماز با بیان اینکه مهم ترین مسئله در ارتباط میان مسجد و مدرسه، ایجاد انگیزه برای دانش آموزان است، تصریح کرد: انگیزه اگر از دو عامل دیگر مهم تر نباشد به عنوان مقدمه از لحاظ زمانی بر دو عامل دیگر مقدم است.

کاظمی با اشاره به لزوم ایجاد انگیزه برای دانش آموزان با بیان اینکه ایجاد این انگیزه شکل های گوناگونی دارد اظهار کرد: دانش آموزان جشن ها را دوست دارند، زیرا در این مراسم با لباس شیک و بهترین لباس های خود حاضر می شوند، شور و نشاط دارند، با دوستان خود صمیمی هستند، به همدیگر احترام می گذارند، خاطرات خود را فیلم و عکس ثبت می کنند و خاطرات شیرینی پدید می آورند و اگر شرایط مشابهی در ارتباط مدرسه و مسجد نیز ایجاد شود قطعاً آثار مثبت فراوانی خواهد داشت.

این مدرس و محقق اظهار کرد: پوشیدن لباس مناسب و تمیز که بیشتر مادر مراسم جشن به تن می کنیم، به

اگر خانواده ها
و دانش آموزان
همه با هم به
مسجد محله
بروند شور و
شوق ایجاد می
کند و اگر این
کار با حضور
مدیران و
معلمان مدارس
انجام شود که
هزینه ای هم
در بر ندارد
بیشترین اثر را
خواهد داشت.

حاشیه

طیب الدوار بودن یعنی، امام جماعت سراغ بچه‌ها برود

وعده دیدار بچه‌ها با مدیر مدرسه همیشه مسجد محله است. رهبری مقتدر و پرجاذبه که هم مدیر مدرسه است هم امام مسجد محله. تا دانش‌آموزی خطایی می‌کند آستین همت را بالا می‌زند. به جای تنبیه و سرزنش، او را به مسجد دعوت می‌کند. از وقتی ساکن محله شده هر کسی خانه خریده، از دواج کرده، یا خدای نکرده بستگانش فوت کرده به دیدنش رفته. حتی اگر کسی دانشگاه قبول شده هم برای تبریک به خانه‌اش می‌رود؛ اینها دلگرمی می‌آورد. بعضی‌ها فکر می‌کنند اهالی باید به دنبالشان بروند در صورتی که خلق و خوی حضرت رسول (ص) این بود که ایشان سراغ مردم می‌رفتند.

حجت‌الاسلام مختاری می‌گوید: همیشه تا نوجوانی را می‌بینم از همان ابتدا با او انس می‌گیرم. دست می‌دهم و احوال‌پرسی می‌کنم اما بیشتر با نوجوانان پرشیطنت ارتباط را صمیمی می‌کنم. از آنها می‌خواهم هر زمان فرصت کردند، سری به من بزنند. وقتی به مسجد آمدند از خوبی‌های انس با خدا برایشان می‌گویم و درباره برنامه‌های مسجد صحبت می‌کنیم.

بهانه‌ای ایجاد کرده‌ام که بچه‌ها مسجد را به عنوان پاتوق انتخاب کنند. برایشان کلاس آموزش نظامی برگزار می‌کنم تا انرژی‌شان را به جای کتک‌کاری در کوچه و خیابان و زورآزمایی، صرف یادگرفتن فنون نظامی کنند. اینها سرمایه‌های کشور هستند.

ایده خوبی است؛ البته لازم نیست حتماً مدیر مدرسه روحانی باشد یا روحانی مدیر مدرسه می‌شود دو نفر باشند اما با هم همین ایده خوب را اجرا کنند.

ما بر خی کارها

را دوست داریم

و به آن معتقد

هم هستیم ولی

انجام آن سخت

است و عادت

نشده، مثلاً

روزه ماه رمضان

رامی گیریم

و بر ایمان

آسان است اما

روزه روزهای

دوشنبه و

پنجشنبه که

مستحب موكد

است برای ما

سخت است

چون عادت

نشده؛ مسجد

رفتن هم باید

آن قدر برای

دانش آموزان

تکرار شود که

جزء عادات

رفتاری آنان در

آید.

برای نرفتن دانش‌آموزان به مسجد این است که قوانین داخلی مسجد با روحیه و شور و هیجان بچه‌ها در تضاد است؛ قوانینی که معلوم نیست برخی از آن‌ها واقعا وجهه شرعی و دینی هم داشته باشد.

این محقق ادامه داد: بچه‌ها دوست دارند با هم حرف بزنند، بازی کنند و شور و هیجان داشته باشند ولی برخی قوانین مسجد مانع از این مسئله است؛ باید به فرزندان یاد دهیم که به گونه‌ای با نشاط باشند و از طرفی در زمان اقامه نماز شرایط رارایت کنند.

کاطمی بیان کرد: یکی دیگر از موانع مهم این است که بزرگترها به مسجد آن طور که باید و شاید اهمیت نمی‌دهند؛ مانع دیگر اینکه دانش‌آموزان همسالان خود را در مسجد نمی‌بینند همچنین تلویزیون نیز مانع است و در هنگام نماز، برخی برنامه‌های جذاب را پخش می‌کنند.

وی در پایان بیان کرد: در مدارس تیزهوشان و فرزاتگان نیز مشکل جدی در این مسئله این است که آن قدر بر روی درس تاکید می‌شود که درس خواندن جزء هویت دانش‌آموز می‌شود و مسجد جزء اولویت‌های رده چندم است؛ از این رو گاهی مسجد مانعی برای درس خواندن بچه‌ها تلقی می‌شود در صورتی که باید این ارزش‌ها یعنی درس خواندن و مسجد رفتن، اولویت‌بندی شوند.

این محقق و پژوهشگر با بیان اینکه مدیران مدارس و دانش‌آموزان ما فضیلت مسجد را به درستی نمی‌شناسند، تصریح کرد: پیامبر (ص) در جریان معراج دوم مسجد را طی کردند تا توانستند به این مرتبه راه یابند؛ هر کسی به جایی رسیده از مسجد رسیده است و در هر شهر و استانی هم که مساجد کم‌رونق و خلوت شده‌اند، زندان‌ها پر رونق و شلوغ شده است که طبق برخی آمارها از برخی شهرها، بالای ۸۰ درصد افراد مجرم، اهل نماز و مسجد نبوده‌اند.

کاطمی با تاکید بر اینکه رفتن به مسجد باید عادت رفتاری شود بیان کرد: ما برخی کارها را دوست داریم و به آن معتقد هم هستیم ولی انجام آن سخت است و عادت نشده، مثلاً روزه ماه رمضان را می‌گیریم و بر ایمان آسان است اما روزه روزهای دوشنبه و پنجشنبه که مستحب موكد است برای ما سخت است چون عادت نشده؛ مسجد رفتن هم باید آن قدر برای دانش‌آموزان تکرار شود که جزء عادات رفتاری آنان در آید.

وی افزود: یکی از راهکارها برای جذب دانش‌آموزان، کارت نماز و مسجد و اعطای جایزه به آنان در قبال این کارت‌ها است.

موانع پیوند مدرسه و مسجد

این مدرس دانشگاه با اشاره به برخی موانع در پیوند مدرسه و مسجد بیان کرد: مهم‌ترین مانع

در گفت و گو با محبت الاسلام والمسلمین محمدصادق کفیل مطرح شد:

کشور دچار بیماری کم توجهی به مسجد است

◀ مدیر سابق مرکز تخصصی نماز قم با بیان اینکه مساجد باید با توجوه فرهنگی کشور شوند، گفت: امروز با بیماری کم توجهی به مساجد روبرو هستیم.

حجت الاسلام والمسلمین محمدصادق کفیل، استاد و محقق حوزه علمیه درباره باید اهمیت پیوند میان مدرسه و مسجد به نکاتی اشاره و تأکید کرد که این مهم باید برای متولیان مساجد و مدارس و عموم دانش آموزان به عنوان اولین گام تبیین شود.

مدیر سابق مرکز تخصصی نماز قم افزود: امروز برای دانش آموزان دغدغه ورود به دانشگاه و تحصیل تبیین می شود که کسی متکثر آن نیست ولی باید پیوند زدن نظام زندگی فرزندانمان به کنکور که باعث افزایش دغدغه های روحی آنان می شود تبدیل به پیوند با مأمانگه دائمی

یعنی خداوند شود. آموزش و پرورش می تواند جایگاه مسجد و نماز و ارتباط با خدا را در کتب و درس های مختلف دینی و غیردینی برای دانش آموزان تبیین و تشریح کند که این اتفاق به صورت مطلوب رخ نداده است.

کفیل ایجاد احساس نیاز به مسجد برای دانش آموزان را یکی از اقدامات اصلی در این عرصه عنوان و بیان کرد: پیامبر (ص) در اولین اقدام خود در مدینه به ساخت مسجد امر فرمودند و آن را پایگاه تصمیم گیری، فعالیت سیاسی و عبادی و کارهای علمی و فرهنگی قرار دادند و ما هم باید به این ظرفیت مسجد بازگشت داشته باشیم.

پیامبر (ص)
در اولین اقدام
خود در مدینه
به ساخت
مسجد امر
فرمودند و
آن را پایگاه
تصمیم گیری،
فعالیت
سیاسی و
عبادی و
کارهای علمی
و فرهنگی
قرار دادند و ما
هم باید به این
ظرفیت مسجد
بازگشت
داشته باشیم.

بهترین خوراک معنوی ویژه فرزندانمان وی بیان کرد: باید همانطور که خواص غذاها و ویتامین ها برای دانش آموزان تبیین می شود و والدین از اینکه فرزندان شان غذاهای آلوده و فاسد بخورند جلوگیری می کنند از ورود غذاهای معنوی آلوده هم جلوگیری شود و بهترین خوراک معنوی در برابر این مفاسد کنونی، ارتباط وثیق دانش آموزان با مسجد و نماز و امام جماعتی است که برای دانش آموغان وقت می گذارد. کفیل معرفی مسجد به عنوان آرامش دهنده روح انسان در نظام آموزش و پرورش را خواستار شد و تصریح کرد: اگر آموزش و پرورش هم کوتاهی

حاشیه

نقش مسجد در شکل گیری هویت مؤمنانه

حجت الاسلام والمسلمین حسن پویا، عضو هیئت علمی پژوهشکده امام خمینی (ره) و انقلاب اسلامی در تبیین نقش مسجد در ساخت هویت مومنانه گفت: ما در دوران های متفاوت باید نگاه های متفاوتی به مسجد داشته باشیم. در صدر اسلام اولین کاری که پیامبر (ص) انجام داد ساخت مسجد قبا بود. در آن زمان مسجد موضوعیت دیگری داشت و اصل بنای این کاروساختن مسجد بسیار مهم بود، چون به تمام معنا محل تجمع، ستادمدیریتی،

دادگاه، محل قانون گذاری و... مسلمانان بود و پیامبر جایی نداشتند جز اینکه مکانی را به نام مسجد برای گرد آمدن مسلمانان، تدبیر امور اجتماعی و بیان حرف هایشان بسازند. پویا ادامه داد: از نگاه تاریخی مسجد اهمیت زیادی داشت که قابل مقایسه با امروز نیست، جامعه ما توسعه یافته و کارهای زیاد شده و امکان اینکه کارهایی که در زمان صدر اسلام در مسجد انجام می شد، امروز هم انجام شود، نیست و نگاه امروز ما به مسجد مانند قبل نیست و نمی تواند باشد. عضو هیئت علمی پژوهشکده امام خمینی (ره) و انقلاب اسلامی در پاسخ به

کشور ما بیماری کم توجهی به مساجد را دارد؛ این کم توجهی هم تنها در مسائل مالی نیست زیرا در این بخش قوانینی وجود دارد که مساجد را از پرداختن برخی مسائل مالی معاف می کند ولی مشکل مساجد تنها این نیست و بیشتر در ابعاد نرم افزاری نیازمند تحول است.

مدیر سابق مرکز تخصصی نماز افزود: مسجد باید پاتوق فرهنگی کشور شود و برای ۲۴ ساعته شدن آن برنامه داشته باشیم؛ در خصوص جایگاه و اهمیت آن فیلم هایی تولید شود؛ زیرا همان طور که مشکلاتی مانند طلاق و اعتیاد و بیکاری را به عنوان مهمترین معضلات جامعه بر می شماریم کم رنگ شدن حضور اقشار جوان و نوجوان در مساجد نیز معضل کمی نیست و باید آن را جدی گرفت.

کفیل ادامه داد: مهم ترین محل و کانون برای کاهش آسیب های اجتماعی پیوند با مسجد و قرآن و نماز است؛ مسجد جایگاه رشد دهنده گی و پیش گیری دارد و برنامه ریزی ها باید با این نگاه انجام شود؛ اگر امروز شاهد افزایش طلاق و کم شدن پیوندهای خانوادگی هستیم باور کنیم که می توان با تعمیق پیوند اعضای خانواده با مسجد، این مشکلات را کاهش دهیم.

وی تاکید کرد: یکی از کارهای دیگر این است که مسجد و تبیین جایگاه آن باید دغدغه تبلیغی مبلغان شود همچنین متولیان مساجد باید بدانند لازمه اولیه جذب دانش آموزان، اخلاق نیکوست؛ همان طور که در اقوال معصومین وجود دارد که مردم را با پول نمی توان دعوت به درستی کرد ولی با خلق و خوی حسنه این کار انجام شدنی است.

مهم ترین محل و کانون برای کاهش آسیب های اجتماعی پیوند با مسجد و قرآن و نماز است؛ مسجد جایگاه رشد دهنده گی و پیش گیری دارد و باید با این نگاه انجام شود.

امام جماعت باشد که خود را برای جوانان و نوجوانان بداند، گفت: از این رو مهم ترین رسالت امروز حوزه علمیه و نهاد روحانیت تامین امامان جماعتی است که بتوانند با نسل جوان دمخور شوند و با روش های مختلف آنان را به دین جذب کنند. نظام آموزش حوزه باید به این مسئله یعنی تربیت ائمه جماعات مذهب و در عین حال متخصص بهای بیشتری بدهد.

داشته باشد خود والدین و خانواده ها باید وارد میدان شوند و آن را برای خود یک وظیفه و رسالت بدانند؛ جمله اینکه پدر و مادر خودشان همراه فرزندشان به مسجد بروند. این محقق و مدرس حوزه علمیه عنوان کرد: حضور مدیران و معلمان مدارس در مساجد یکی از راهکارهای تقویت پیوند مدرسه و مسجد است؛ اصولاً باید یکی از شاخصه های موفقیت هر مدرسه، رادر تعداد افراد مسجدی آن بدانیم.

بیماری کم توجهی به مسجد

این محقق و مدرس حوزه علمیه تصریح کرد:

مهمترین رسالت حوزه

وی با بیان این نکته که در مساجد نیز باید امامی

مسجد داشته باشند. کارکرد مسجد کار آکادمیک نیست، بلکه برگزاری مجالس و عظ و خطابه و... است. اشتباه است که ما اگر فکر کنیم در مدرسه و دانشگاه نماز جماعت بخوانیم و باین کار دانش آموزان و دانشجویان دیندار می شوند. همچنین این طور نیست که اگر چهار شهید گمنام را در محل هایی که محل دفن نیست دفن کنیم، جامعه را دینی کرده ایم. وی تصریح کرد: بنیاد هر یک از این ها یعنی مسجد و مدرسه متفاوت است و هر کدام جایگاه خود را دارد و باید این ها را از هم جدا کرد و برای مثال نمی توانید ببینید و در مسجد کلاس درس آکادمیک بگذارید و آموزش های مدرسه و دانشگاه را در آنجا برگزار کنید. پویا در پایان گفت: مهم این است که هم مدرسه و هم مسجد در راستای دعوت خداوند و توحید یگانگی و وحدت باشد که اگر باشد جامعه اسلامی است و در غیر این صورت نمی توان صحبت از اسلامی بودن به میان آورد.

این پرسش که کارکردهای مسجد در جهان امروز چه نقشی در هویت ایمانی دارد، گفت: نباید تنها به خواندن سه نماز اکتفا شود و امام جماعت مسجد می تواند تأثیری زیادی بر تقویت بنیه دینی، ایمانی و سیاسی داشته باشد. انجام وظایف مسجد به شرط این است که در این موارد مثل همه موارد که دچار جناح زدگی شده است، مسجد مصون بماند. مسجد محل همدلی، وحدت و همراهی است و نباید نتیجه عکس بدهد و خدای ناکرده سخنرانان و ائمه جماعت سخنانی مطرح بکنند که موجب تفرقه شود و خدای ناکرده برخی دلزده شده و در نمازها شرکت نکنند. وی در پاسخ به این پرسش که چه نسبتی میان مدرسه، نظام آموزشی جدید و مسجد باید برقرار کرد، گفت: کار کردهای این ها جداست. مدرسه های امروز کاری آکادمیک می کنند و در کنار آن نماز جماعت هم برگزار می شود و تأکیدی است بر اینکه مدارس

محبت الاسلام والمسلمین مصمصام الدین قوامی؛

ایجاد شبکه امامت؛ راه حل پیوند مدرسه و مسجد

رئیس بنیاد فقهی مدیریت اسلامی با بیان اینکه باید سه ضلعی مجتمع یا محله، مسجد و مدرسه ایجاد شود، گفت: ایجاد شبکه امامت، راه حل پیوند مدرسه و مسجد و تقویت تربیت مسجدی است.

اگر مسجد،
کمک کننده
و متکفل
تسهیل در
امور اجتماعی

مردم محله
مانند از دواج،
اشتغال،
مسکن و تفریح
جوانان شد
خود به خود
آنان به مسجد
علاقه مند
می شوند و
نیاز چندانی به
دعوت آنان به
مسجد و نماز
هم نیست.

امام باید رهبر هر محله باشد و یک محله چند هزار نفری توسط کادر اجرایی امام، اداره شود؛ یعنی ابتدا آسیب شناسی صورت بگیرد و به رفع آن اقدام کنند. اگر مردم احساس کنند که گره مشکلاتشان در مسجد گشوده می شود قطعاً جذب خواهند شد. قوامی موانع اصلی بر سر راه تربیت مسجدی و راهبرد هدایت دانش آموزان از مدرسه به مسجد را جهل، هوای نفس و کم همتی و معرفت اندک به جایگاه امامت و رهبری دانست و افزود: اگر جایگاه امام جماعت در محله تحکیم پیدا کند، مامومین به امت چندین هزار نفری در منطقه و محله تبدیل می شوند. قوامی معتقد است که امامت جماعت یعنی سیاست مداری؛ حتی اگر کسی امام

امام جمعه پردیسان در تشریح شبکه امامت تصریح کرد: باید همه ائمه جمعه و جماعت با یکدیگر متصل شوند و مدیریت محلات در هر منطقه را بر عهده بگیرند و سراغ امت بروند و نه صرفاً تعداد محدودی مأموم. امام جمعه پردیسان قم ادامه داد: اگر مسجد، کمک کننده و متکفل تسهیل در امور اجتماعی مردم محله مانند از دواج، اشتغال، مسکن و تفریح جوانان شد خود به خود آنان به مسجد علاقه مند می شوند و نیاز چندانی به دعوت آنان به مسجد و نماز هم نیست. قوامی تأکید کرد: مردم باید احساس کنند که نیاز هایشان از طریق مساجد شنیده و حل می شود؛

حجت الاسلام والمسلمین مصمصام الدین قوامی، رئیس بنیاد فقهی مدیریت اسلامی گفت: ایجاد مثلث سه ضلعی محله، مدرسه و مسجد؛ راهبرد اصلی در تربیت مسجدی دانش آموزان است. روحانی در مجتمع یا مدرسه مستقر می شود و درس و بحث و اخلاق بچه های مدرسه را مدیریت می کند. قوامی با بیان اینکه باید حلقه اتصال و ارتباط دائمی و منسجم میان مدرسه و مسجد ایجاد شود، اظهار کرد: راه های ایجاد جاذبه در مسجد توسط کانون ها و بسیج خوب است اما جواب محدودی می دهد؛ بنابراین باید شبکه امامت میان محله و مسجد ایجاد شود تا ارتباط مستمر شکل گیرد.

حاشیه

پیوند به نور

فعالیت های فرهنگی و اجتماعی مساجد از بین رفت و فعالیت های فرهنگی بیشتر در فرهنگسراها، خانه های فرهنگ و سایر حوزه های موازی انجام شد. مسئله بعدی این است که ارتباط بین کانون های فعال در این حوزه مانند ارتباط بین مسجد و مدرسه که در سند تحول آموزش و پرورش قرار دارد خیلی ضعیف اجرا می شود و اگر در اجرای این طرح، جدیت به خرج داده شود و مدارس، مدیران و معلمان با دانش آموزان در طول هفته برای چند بار در نماز مغرب و عشا کنار هم باشند و در آنجا قرار های ملاقات و قرار های درسی خود را بگذارند قطعاً این پیوند تقویت و نقشه مسجد پر رنگ تر می شود. مظفر تأکید کرد: در کنار این مسئله مهد های کودک هم که در کنار خود مسجد دارند می توانند با فعالیت ها و برنامه ریزی های صحیح کاری کنند که پیوند بچه ها با مسجد

محمود مظفر، قائم مقام ستاد اقامه نماز با بیان اینکه رهبر معظم انقلاب همواره اشاره کرده اند که مدارس ما باید با مساجد ارتباط داشته باشند و اگر مراکز آموزشی با مساجد بیگانه باشند، قطعاً اتفاقات شایسته ای رخ نمی دهد، اظهار کرد: امروز یکی از چالش های اصلی مساجد این است که قشر جوان و نوجوان در آن کمتر مشارکت و حضور دارد و علت آن هم این است که ارتباط کانون های آموزشی با مساجد محل کم شده است. وی می گوید: از زمانی که حوزه های فرهنگی را به فرهنگسراها، خانه های فرهنگ و بخش های موازی با مسجد سپردند و این مراکز را ایجاد کردند، کم کم رنگ

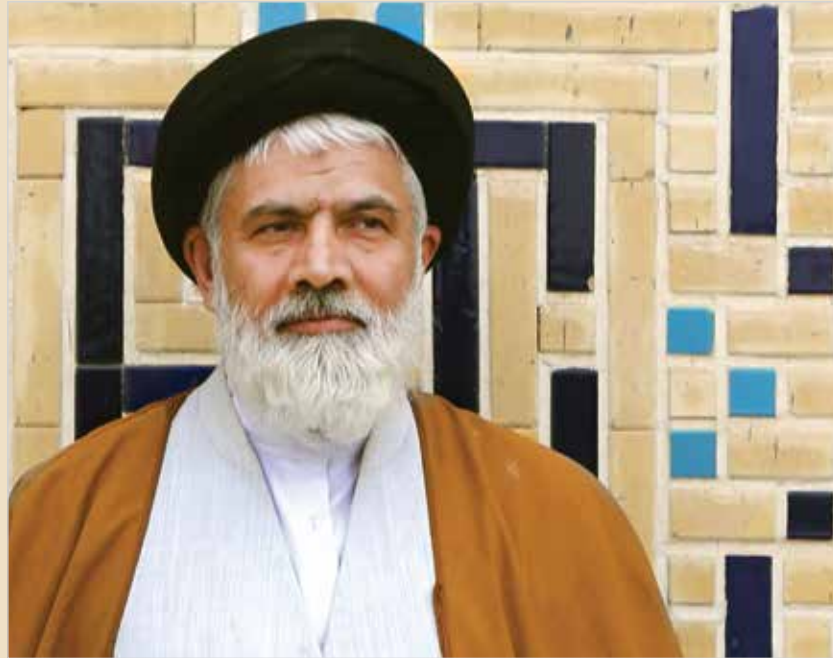
حاشیه

یک مسجد نشاد برای بچه‌های نشاد

حجت‌الاسلام اریسیان امام جماعت مسجد امام حسین (ع) محله «وردآورد» می‌گوید: زنگ مشق مسجد امام حسین (ع) در محله وردآورد هر سال اول مهرماه، همزمان با زنگ مدرسه به صدا درمی‌آید و بچه‌ها را مهمان می‌کند به پاتوقی گرم و دنج برای نوشتن تکالیف مدرسه؛ ما زنگ مشق داریم.

شاید برایتان جالب باشد بدانید در مسجد ما، زنگی به نام زنگ مشق اجرا می‌شود. در ابتدای سال تحصیلی برنامه ویژه زنگ مشق را اجرا می‌کنیم. هر روز ساعت ۱۶ درب مسجد را باز می‌کنیم تا دانش‌آموزان و نوجوانان محله به اینجا بیایند و تا زمان نماز به انجام تکالیف خود مشغول باشند.

یکی دیگر از برنامه‌های ویژه این مسجد اقامه نماز جماعت به پیش‌نمازی خودشان است. زمانی که بچه‌ها از مدرسه تعطیل می‌شوند نماز جماعت مسجد تمام شده، اما از آنجا که مسجد سر راه بچه‌هاست در را باز می‌گذاریم که بیایند و خودشان نماز را به جماعت بخوانند؛ البته به پیش‌نمازی یکی از بچه‌ها.

نیز سر جای واقعی خود قرار می‌گیرند. رئیس بنیاد فقهی مدیریت اسلامی به طرحی کاربردی و تست شده در این زمینه پرداخت و گفت: بر اساس این طرح که ما آن را در پردیسان قم در حال اجرا داریم امام جماعت، رهبر محله و محله‌یار که توسط امام منصوب می‌شود، رئیس جمهور محله است. قوامی گفت: هم اکنون ۲۰ محله یار در این منطقه به تعداد مساجد داریم که بدون حقوق کار می‌کنند و جهادی هستند و نان و خرما و مایحتاج، میان مردم مستمند توزیع کرده و مشاوره‌های مختلف به آنان ارائه می‌دهند و محوریت راهبری کار نیز با امام جماعت و مسجد محله است.

جماعت یک روستا باشد. اگر دیدگاه ما به این سمت هدف‌گذاری و تغییر کند مطمئناً دست یافتنی است، اما متأسفانه بهانه‌هایی آورده می‌شود که با پرسه مقاومت جواب می‌دهد. وی مشکلات اقتصادی در این حوزه را مانع قلمداد نمی‌کند و تأکید کرد: مردم منطقه حاضرند برای مشکلات خود هزینه کنند و فلسفه و جوهات نیز همین است؛ البته باید ابتدا شبکه امامت و رابطه اعتمادبخش میان امام و امت را احیاء کنیم. امام جمعه پردیسان قم ادامه داد: در این صورت مساجد خودشان توسعه می‌یابند و نیازی نیز به ساختار جدید و احداث هم نیست بلکه می‌توان از امکانات محل استفاده شود و حتی بسیج و کانون‌ها

**اگر جایگاه امام
جماعت در
محله تحکیم
پیدا کند،
مامومین به
امت چندین
هزار نفری
در منطقه و
محله تبدیل
می‌شوند.**

آوردن نیازهای معنوی و روحی خودشان را از این طریق به دست بیاورند، افزود: بچه‌ها نیازهای جسمی خود را با ورزش، نیاز غذایی خود را با مواد غذایی و نیازهای علمی خود را با مطالعه و علم برطرف می‌کنند، اما نیاز روحی و معنوی آنها لازم است که به خانه خدا و مسجد پیوند بخورد تا بتوانند فعالیت‌های معنوی و مذهبی خود را به نحو احسن انجام دهند. این فعالیت‌ها می‌تواند در بچه‌ها بسیار اثرگذار باشد به شرط آنکه مدیر مدرسه، روحانی و یا تمامی کسانی که بچه‌ها را به این مسیر هدایت می‌کنند به رفتار و عملشان اعتقاد داشته باشند.

از همان دوران کودکی تقویت شود؛ البته همه این موارد را در ستاد اقامه نماز اجرا کرده‌ایم و نتایج خوب و اثرگذار آن را هم دیده‌ایم. همچنین امام جماعت مساجد یکی از اصلی‌ترین نقش‌ها در تقویت پیوند ارتباط دانش‌آموزان و مساجد را دارند؛ لذا امام جماعت و خادمین مساجد باید خوشرو، فعال، باحوصله، خوش‌فکر و با انگیزه باشند و در مدارس محله حضور پیدا کنند و با مدیران، معلمان و دانش‌آموزان به صحبت بپردازند. باید آنها را به مساجد دعوت کنند و در مساجد برنامه‌های فرهنگی زیبا و جذابی را برای بچه‌ها اجرا کنند؛ این فعالیت‌ها باعث می‌شود که دانش‌آموزان بیشتر جلب مسجد شوند و اتفاقات بهتری در این حوزه رخ دهد. قائم مقام ستاد اقامه نماز با بیان اینکه اگر طرح پیوند بین مدرسه و مسجد خوب اجرا شود بچه‌ها می‌توانند بحث اجتماع محور شدن و اجتماعی شدن و به دست

غلامعلی افروز عنوان کرد:

جشن تکریم جایگزین جشن تکلیف شود

استاد ممتاز دانشگاه تهران با تأکید بر اینکه جایی که بچه‌ها تکریم شوند گرایش شان به نماز بیشتر می‌شود، گفت: بچه‌ها شیفته تکریم هستند و اگر در مساجد تکریم شوند با علاقه نماز می‌خوانند و احساس خوشایندی نسبت به این حضور پیدا می‌کنند؛ لذا باید برای آن‌ها در مدرسه، کلاس درس و مسجد بجای جشن تکلیف یک برنامه تکریم بر گزار کنیم.

غلامعلی افروز، استاد ممتاز دانشگاه تهران معتقد است آرامش، بزرگترین محبت خالق مهربان است و یاد خدا، ذکر و تسبیح او سرچشمه زلال معرفت و دل آرامی است؛ لذا باید یک پیوند عاطفی و منطقی زیبا بین منزل، مدرسه و مسجد در جهت رسیدن به این آرامش برقرار شود. عضو هیئت علمی دانشگاه تهران گفت: خوش

اخلاقی و خوش رویی دو صفت بسیار ارزشمند و والا در دعوت و تقویت رابطه‌ها است و زمانی که ما این صفات را در رفتار امام جماعت مساجد می‌دیدیم که با این شیوه دانش آموزان را دعوت می‌کردند و با ایستادن در جلوی مسجد با آنها خوش آمد می‌گفتند تا آنان نماز بخوانند و بین دو نماز هدیه کوچکی هم به دانش آموزان می‌دادند، توجه آنها به نماز و فعالیت‌های مساجد بیشتر می‌شد.

افروز ادامه داد: مسجد اگر جاذبه داشته باشد در شخصیت تحول ایجاد می‌کند. نماز یک نیاز فطری بشر است و ما باید فطرت بچه‌ها را بیدار نگه داریم و جاذبه‌های زیبایی عاطفی و شناختی را در بچه‌ها ایجاد کنیم که این جاذبه را مسجد به راحتی و به زیبایی می‌تواند ایجاد کند. زیبایی ظاهری مسجد بحثی جد است، اما بحث اصلی، خادم و تمامی کسانی هستند که در مسجد خدمت می‌کنند و مسئول برنامه‌های

“
مسجد اگر جاذبه داشته باشد در شخصیت تحول ایجاد می‌کند. نماز یک نیاز فطری بشر است و ما باید فطرت بچه‌ها را بیدار نگه داریم و جاذبه‌های زیبایی عاطفی و شناختی را در بچه‌ها ایجاد کنیم.

حاشیه

افقی به وسعت مدرسه ایده پردازی برای مسجد

شده است که جنس این ایده‌ها از نوع تجربه است. یعنی ابتدا اجرا شده و بعد به بانک ایده‌های مسجدی منعکس شده تا در اختیار سایر گروه‌ها قرار گیرد و اینگونه نبوده که خلأ ایده پردازی در خصوص ارتباط مسجد و مدرسه وجود داشته باشد بعد شروع به ایده پردازی در این زمینه کنیم.

دبیر دبیرخانه فام (فراخوان ایده‌های مسجدی) تصریح کرد: اصلی به این عنوان که مسجد باید حضور حداکثری در جامعه داشته باشد مطالبه‌ای است که مقام معظم رهبری بر آن تأکید و عنوان کرده‌اند که نباید مساجد فقط کارکرد عبادی داشته باشند؛ این مطالبه در جامعه تزییق شده است و حالا یکی از بخش‌هایی که مسجد باید با آن ارتباط بگیرد بخش تربیتی جامعه یعنی مدرسه است. مسئول دبیرخانه جشنواره فام با تأکید بر اینکه باید پای دانش آموزان به ویژه دانش آموزان

مدیرمسئول سایت باشگاه ایده پردازان مسجدی با اشاره به اجرای ایده‌های موفق در خصوص ارتباط مسجد و مدرسه، گفت: یکی از اهداف وافق‌های کار مادر این زمینه ایجاد مدرسه ایده پردازی در خصوص مسجد است. حجت‌الاسلام والمسلمین حسین نظری، مدیرمسئول سایت باشگاه ایده پردازان مسجدی (پام) با اشاره به جمع‌آوری ایده‌های مختلف در خصوص ارتباط مسجد و مدرسه، گفت: در باشگاه ایده پردازان مسجدی ایده‌های بسیاری در خصوص مسجد و مدرسه جمع‌آوری

حاشیه

وقتی امام جماعت «العبد» باشد، صف نماز به کومه می‌رسد

مادرش هم هر روز در فاصله میان خانه تا مسجد، سوره یاسین را تلاوت می‌کرد. این خصلت آیت‌الله بهجت هم به مادرش رفته بود که در فاصله میان خانه تا مسجد و حرم مطهر حضرت معصومه(س) از دعا و نیایش ساکت نمی‌ماند و در راه زیارت عاشورا و دعاهای دیگر را می‌خواند.

آقا اهل عمل بود؛ به همین دلیل هم بود که سخنان اندکش بسیار به دل می‌نشست. نمازهای باصفایش همه را جذب می‌کرد. مسجدی‌ها می‌دیدند که آقا چقدر به نماز اهمیت می‌دهد.

خاطره آن روزها و شب‌ها که صف‌های نماز از صحن مسجد به حیاط و کوچه‌ها می‌رسید، هرگز از حافظه نمازگزاران مسجد فاطمیه محو نمی‌شود. البته مسجد که فقط جای عبادت نیست ایشان نخست در دو مسجد کوچک و از سال ۷۵ در مسجد فاطمیه، درس‌های خود را برگزار می‌کرد و تا پایان عمر در این محل مقدس به تدریس اهتمام ورزید.

**بچه‌ها شایسته
تکریم هستند
و اگر در مساجد
تکریم شوند
با علاقه نماز
می‌خوانند
و احساس
خوشایندی
نسبت به این
حضور پیدا
می‌کنند.**

مثلث عاطفی مقدسی

استاد ممتاز دانشگاه تهران معتقد است اگر پیوند خانه، مسجد و مدرسه برقرار شود و دانش‌آموزان با مدرسه و مسجد پیوند برقرار کنند.

این پیوندهای عاطفی باعث می‌شود دانش‌آموزان در تمام این محل‌ها و مکان‌ها، احساس عاطفی خاصی داشته باشند و آرامش خود را در اینجا پیدا کنند؛ آنها در این مکان‌ها مصونیت عاطفی پیدا می‌کنند و آسیب نمی‌بینند، که در نهایت مثلث عاطفی مقدسی ایجاد می‌شود که درون مثلث بچه‌ها قرار دارند که هر ضلع آن یک بخش حمایتی دیده می‌شود. این مثلث مقدس، حمایت از شخصیت و رشد و شکوفایی بچه‌ها را ممکن می‌سازد و بچه‌ها در آن احساس آرامش و علاقه بیشتری به فعالیت‌های دینی و مذهبی از جمله نماز پیدا می‌کنند.

مسجد هستند.

این پژوهشگر حوزه روانشناسی تصریح کرد: اگر هر کدام از خدام مسجد و یا حتی روحانی مسجد چند دقیقه قبل از نماز به استقبال دانش‌آموزان و بچه‌ها بروند و از آنها دعوت کنند، قطعاً آنها استقبال می‌کنند؛ حتی بعد از اتمام نماز اگر بچه‌ها را بدرقه کنند و در مدرسه هم مدیر و معلم همانند این رفتار را انجام دهند این رفتارها منجر به علاقه‌مند شدن دانش‌آموزان به فعالیت‌های مربوطه می‌شود.

وی با تأکید بر اینکه بچه‌ها نیاز به تکریم دارند، بیان کرد: جایی که بچه‌ها تکریم می‌شوند گرایش‌شان به نماز بیشتر است. جایی که آرامش پیدا می‌کنند توجه آنها به فعالیت‌ها بیشتر است؛ بچه‌ها شایسته تکریم هستند و اگر در مساجد تکریم شوند با علاقه نماز می‌خوانند و احساس خوشایندی نسبت به این حضور پیدا می‌کنند.

معمول مدرسه خود را می‌آموزند و هم در تعلیم دینی حرکت مثبت و قوی دارند. یعنی ارتباط مسجد و مدرسه از یک کار حداقلی شروع شده و به جاهای حداکثری رسیده است. حجت‌الاسلام نظری در ادامه به نمونه‌ای جالب از ایده‌های ارتباط مسجد و مدرسه اشاره کرد و گفت: ایده‌های جالبی هم در این خصوص شکل گرفته از جمله در برخی از مساجد با کمک مدرسه، بچه‌ها خدماتی برای محله‌های خود داشته‌اند مثل دبیرستانی در تهران که کاغذهای بازیافتی را جمع‌آوری کرده و پول این کار را در تأمین جهیزه توسط مسجد برای فقرای محل هزینه کرده است. وی در خصوص چشم‌انداز و آینده طرح ایده‌های مسجدی، گفت: یکی از اهداف سند بام این است که مدرسه ایده‌پردازی برای مسجد راه‌اندازی کنیم که هنوز این ایده اجرایی نشده است ولی در افق برنامه‌های اجرای این ایده وجود دارد و باید انسان‌های خلاق در حوزه ایده‌پردازی در زمینه مسجد تربیت شوند.

نخبه‌رابه مساجد باز کنیم و بچه‌ها حضور فعال در مساجد داشته باشند، گفت: برخی امامان جماعت چنین نگاهی نداشته‌اند و وقتی نگاه خود را تغییر داده و به سمت مدارس و برقراری ارتباط با مدارس حرکت کردند، با استقبال خود مدارس مواجه شدند در حالی که اصلاً چنین انتظاری نداشتند.

حجت‌الاسلام نظری گفت: در خصوص ارتباط مسجد و مدرسه از حداقل ارتباط یعنی حضور امام جماعت در نمازخانه مدرسه تا حداکثر ارتباط یعنی ایجاد مدرسه درون مسجد را در کشور شاهد هستیم، برخی از امامان جماعت کار را فراتر گذاشته و مطرح کرده‌اند که دارای سبک تربیتی خاص هستند و اساساً مدرسه را در مسجد تعریف و نمونه‌های این مسجد مدرسه‌ها را در تهران و مشهد ایجاد کرده‌اند.

وی ادامه داد: در این مسجد مدرسه‌ها بر اساس ایده تربیتی خاص، دانش‌آموزان هم دروس

گفت و گو با محبت الاسلام والمسلمین اسماعیل ففریان :

مهم ترین کارکرد مسجد ترویج سبک زندگی اسلام

حجت الاسلام والمسلمین اسماعیل ففریان، مدیر طرح تبیین اندیشه های مقام معظم رهبری نقش مساجد در سکولار زدایی و ترویج سبک زندگی اسلامی و اینکه این نهاد نگذارند مسلمانان رنگ و بوی سکولار به خود بگیرند، به این معنا که حرف از دین بزنند اما متن زندگی آنها رنگ و بوی اسلام ناب و دین نداشته باشد را از مهم ترین کارکردهای مسجد در طراز انقلاب اسلامی خواند و در قالب یادداشتی عنوان کرد.

می فرمایند: اگر جهت گیری ما پیشرفت همه جانبه و به معنای تحقق تمدن سازی نوین اسلامی باشد و این طور بگویم که هدف ملت ایران و هدف انقلاب اسلامی؛ ایجاد تمدن نوین اسلامی باشد، رسیدن به این مهم دو بخش دارد؛ یک بخش، ابزاری است و دیگری بخش متنی، اصلی و اساسی است، به هر دو بخش باید رسید. آن بخش ابزاری چیست؟ عبارت است از همین ارزش هایی که امروز به عنوان پیشرفت کشور مطرح می کنیم؛ علم، اختراع، صنعت، سیاست، اقتصاد، اقتدار سیاسی و نظامی، اعتبار بین المللی، تبلیغ و ابزارهای تبلیغی، همه این ها بخش ابزاری تمدن و وسیله است، البته مادر این بخش در کشور پیشرفت های خوبی داشتیم، اما بخش اصلی آن چیزهایی است که متن زندگی ما را تشکیل می دهد که همان سبک زندگی است و این بخش حقیقی، اصلی و اساسی تمدن اسلامی است، یعنی مسئله خانواده، سبک ازدواج، نوع مسکن، نوع لباس، الگوی مصرف، خوراک، نوع آشپزی، مسئله خط، زبان، مسئله کسب و کار، رفتار ما در محل کار، «سبک زندگی» و بخش اصلی و حقیقی تمدن اسلامی است.

بر مبنای آنچه که رهبری می فرمایند و این نکته که تمدن دو بخش ابزاری و محتوایی دارد، آموزش آن بخش محتوایی و اصلی می تواند بر محوریت مسجد صورت گیرد، یعنی تمام آموزش های بخش محتوایی سبک زندگی که منجر به تشکیل تمدن اسلامی می شود می تواند با محوریت مسجد صورت گیرد.

از منظر دیگر اگر بخواهیم به مسئله نگاه کنیم؛ اگر کارکردهای مسجد را در آموزش تمام امور محتوایی که به سبک زندگی مربوط می شود بدانیم، این نکته را باید مدنظر داشت که تمدن اسلامی در بخش اصلی از چیزهایی تشکیل می شود که این ها متن زندگی ماست، این ها همان چیزهای است که به آن عقل معاش می گویند، عقل معاش فقط به معنای پول در آوردن و خرج کردن نیست، همه عرصه ها که گفته شد جزو عقل معاش است. بخش محتوایی و اصلی را می توان به عنوان بخش نرم افزاری تمدن به حساب آورد، لذا باید کارکرد اسلام و کارکرد مسجد در طراز انقلاب اسلامی این گونه تبیین شود که تمام بخش نرم افزاری ایجاد تمدن اسلامی که در حقیقت ابعاد گوناگون و ساحت های مختلف سبک زندگی ما را تشکیل می دهند، با محوریت مسجد باشد.

مقام معظم رهبری در دیدار با ائمه جماعت مساجد تهران: باید پایگاه انسان سازی، عمران دل و دنیا، مقابله با دشمن، بصیرت افزایی و زمینه سازی برای ایجاد تمدن اسلامی باشد.

رشد انسان در ساحت های مختلف وجودی است دقیقاً انسان باید در دنیا تربیت شود و مربی تربیتی انسان ها در طول تاریخ انبیاء (ع) بوده اند و از آنجا که مرکز فعالیت های پیامبر اکرم (ص) مسجد بوده است، پس می توان مسجد را به عنوان یکی از مراکز تربیتی انسان و یکی از مراکز آموزش به انسان به حساب آورد.

در فرازی از بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با ائمه جماعت مساجد تهران مطرح شد که مسجد باید پایگاه انسان سازی، عمران دل و دنیا، مقابله با دشمن، بصیرت افزایی و زمینه سازی برای ایجاد تمدن اسلامی باشد، در حقیقت در این جمله ایشان کارکردهای مسجد در طراز اسلام انقلابی و انقلاب اسلامی را بیان می کنند، یعنی یک مسجد ظرفیت انسان سازی دارد.

مقام معظم رهبری در دیدار با جوانان بجنورد

انسان دارای ابعاد مختلف و ساحت های مختلفی است و خداوند متعال انسان را تک بعدی نیافریده است، هدف از خلقت انسان و بلکه مهم ترین هدف خلقت انسان؛ رشد ابعاد مختلف وجودی انسان بوده است و راهنما و مربی رشد انسان نیز انبیاء (ع) بوده اند و پیامبر عظیم الشان اسلام (ص) به عنوان بزرگترین مربی تربیتی انسان ها تمام فعالیت های خودشان را با محوریت مسجد شروع کردند و اساساً ساخت مسجد از ابتکارات اسلام بوده است. پیامبر گرامی اسلام (ص) بسیاری از کارهای فرهنگی، تربیتی، سیاسی، اجتماعی و تبلیغی خودشان را در مسجد انجام می دادند و از صدر اسلام تاکنون مسجد محوری ترین مرکز اسلام بوده است.

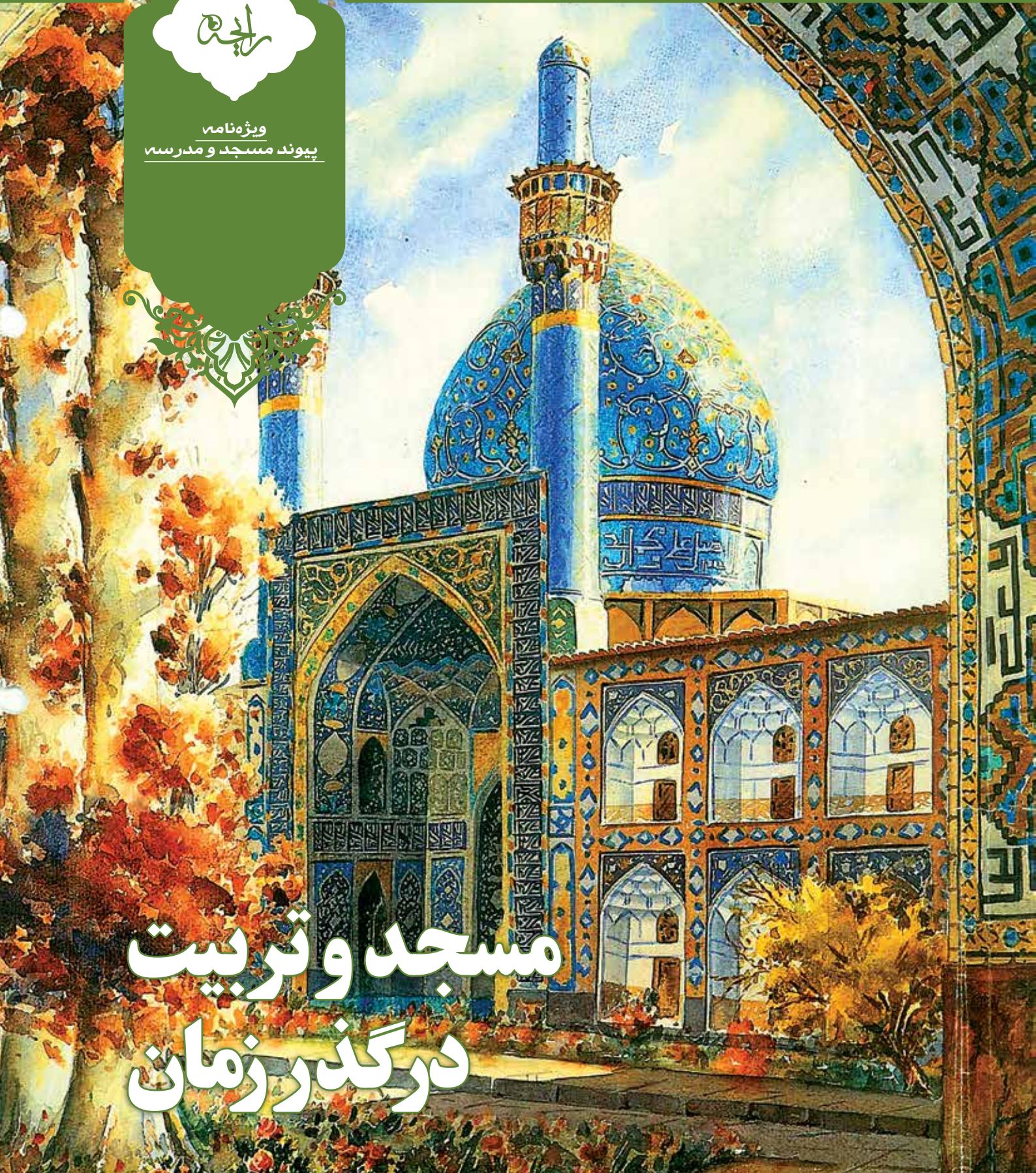
بنای اسلام بر این است که مسجد پاسخگوی نیازهای مختلف مسلمانان باشد، طبیعی است با توجه به اینکه بزرگترین و مهم ترین هدف خلقت

سجده

ویژه‌نامه
پیوند مسجد و مدرسه

مسجد و تربیت در گذر زمان

در گفت و گو با دکتر علی اکبر ولایتی مطرح شد:

جایگاه مسجد در تحولات سده اخیر

دکتر علی اکبر ولایتی، رئیس هیئت امنای دانشگاه آزاد اسلامی و از مردان اصلی سیاست کشور ما است که در حوزه تاریخ پویای اسلام و ایران مطالعات ارزشمندی دارد؛ وی در این گفت و گو به نقش کلیدی مسجد از تاریخ صدر اسلام تا کنون اشاره دارد، توجه شما را به گفت و گوی زیر جلب می‌کنیم.

به عنوان پرسش نخست و مقدمه بحث، لطفاً در مورد جایگاه مسجد در سال‌های اولیه ظهور اسلام و در عهد نبی اکرم (ص) توضیحاتی بفرمایید.

شاید بهترین پاسخ به این پرسش، حدیث گهرباری از حضرت امام علی (ع) باشد که فرمودند: «کسی که به مسجد می‌رود یکی از این‌ها را بهره می‌برد: برادر مؤمنی که در راه خدا به او بهره می‌رساند یا علمی که به دست می‌آورد و مجهولی را به معلوم تبدیل می‌کند یا نشانه‌ای که باعث تحکیم ایمانش می‌شود یا رحمت خداوندی که انتظارش را دارد شامل او می‌شود یا کلامی می‌شنود که او را از یستی می‌رهاند یا کلامی می‌شنود که او را هدایت می‌کند یا گناهی را به جهت ترس از عقاب الهی یا از روی خجلت از معصیت خالق مهربان ترک می‌کند».

این کلام امیرالمؤمنین (ع) از آن جهت است که رسول اکرم (ص) از همان ابتدای نشر تعالیم اسلام، جایگاه مسجد را به عنوان مرکز و محور فعالیت‌های تبلیغی، تعلیمی و انسان‌ساز اسلام قرار دادند؛ به طوری که یکی از بارزترین نمودهای معماری عهد حیات پیامبر اکرم (ص) در بدو تشکیل حکومت اسلامی در مدینه‌النبی این بود که مسجد را به عنوان مرکز و محور سایر بناها قرار داده بودند. حضرت رسول (ص) نخست، مسجد را به یاری اصحاب خود ساختند و پس از آن منزل خود و اصحابشان را پیرامون مسجد بنا کردند. در نتیجه، بنابر اسناد تاریخی و گزارش تاریخ‌نامه‌ها منازل پیامبر اکرم (ص) و اصحابشان گرداگرد مسجد مرکزی حکومت تازه تأسیس با نظم هندسی خاصی مطابق با هندسه و موقعیت مسجد، پیرامون آن ساخته شده بودند. در این مسجد، بخش اعظم فعالیت‌های مربوط به جامعه نوپای اسلامی انجام می‌شد. حتی امر قضاوت نیز در مسجد تحقق می‌یافت، این امر از آن جهت بود که مرکز قضاوت در سطح شهر اسلامی در نقطه‌ای قرار بگیرد که در دسترس مردم باشد و همه آحاد مردم

آیا این نقش محوری مسجد در بیداری جامعه اسلامی، برقراری عدالت اجتماعی و ارتقای سطح آگاهی‌های عمومی در زمینه‌های علمی و دینی در سده‌های بعد و در دوران شکوفایی جامعه اسلامی ادامه پیدا کرد یا این که مراکز دیگر این جایگاه را اشغال کردند؟

چنان که گفتیم، پیش از تشکیل مدارس اسلامی، مساجد نقش تعیین‌کننده‌ای در پیشرفت و تبیین علوم در بلاد اسلامی داشتند. در دوران شکوفایی تمدن اسلامی نیز، گرچه مسلماً بیت‌الحکمه و دارالعلم‌ها جایگاه شایسته‌ای یافتند، ولی این، هیچ‌گاه مانع از آن نبود که مساجد به عنوان پایگاه تبلیغ و تعلیم دینی و علم و اندیشه و مرکز تبادل آراء و اندیشه‌ها و نیز محل دادرسی و دادخواهی مسلمانان، جایگاه رفیع خود را حفظ کنند. شهرهای اسلامی در این دوران سه محور اساسی داشتند: ارگ، مسجد جامع و بازار. این سه مکان، بعدها شاخصه تمایز شهرها و جامعه شهری از دیگر جوامع نظیر روستاها شد. مساجد جامع، کتاب‌خانه‌های بزرگی نیز داشتند که یکی از معروف‌ترین آن‌ها کتاب‌خانه مسجد جامع دمشق بود. این مسجد یکی از کانون‌های مهم آموزشی در شام بود که حلقه‌های تعلیم و تعلم بسیاری در آن تشکیل می‌شد و استادان آن از حقوق مکفی برخوردار بودند. از دیگر مساجدی که پایگاه‌های علمی قوی‌ای داشتند می‌توان به مساجد جامع بصره، جامع فسطاط، جامع کبیر قیروان، جامع زیتونیه در تونس، جامع قرویین فاس و جامع الخصیب اصفهان اشاره کرد.

نقش و جایگاه مسجد در تحولات سده اخیر را چطور ارزیابی می‌فرمایید؟
در تاریخ معاصر، علما و روحانیون با بهره‌گیری مؤثر و بجای از مسجد، قیام‌های ضد استعماری و ضد استبدادی مهمی را ترتیب دادند؛ به طوری که ویژگی سازمان‌یافتگی و انسجام نیروهای

مسجد، خود، درسی برای مؤمنان و آیه‌ای روشن برای آنان بود که ایمان نیاورده بودند. آن حضرت با چنان تواضع و ظاهر ساده‌ای در مسجد حضور می‌یافتند که شخص تازه-وارد و بیگانه نمی‌توانست ایشان را از مردمان عادی تشخیص دهد؛ چنان که تازه‌واردها می‌پرسیدند: «ای کجُم محمد: کدامیک از شما محمد(ص) هستید؟!»

افزون بر این‌ها، مسجد جایگاه تدارک جهاد بود؛ همچنان که در دوران دفاع مقدس ما نیز مساجد هر کوی و برزن در میهن ما محل ثبت‌نام و اعزام رزمندگان و تدارکات و پشتیبانی جبهه‌های حق علیه باطل بودند، امام راحل(ره) می‌فرمودند: «در صدر اسلام، از همین مساجد، جیش‌ها و ارتش‌ها راه می‌افتادند، مسجد مرکز تبلیغ احکام سیاسی اسلام بوده است.»

اهمیت دیگر مسجد در زمان صدر اسلام به دلیل اقامه نماز جماعت بود که آثار اجتماعی بسیار مهمی داشت؛ امام رضا(ع) در حدیثی فرموده‌اند: «نماز جماعت بدان جهت مقرر شده است تا اخلاص، توحید، اسلام و پرستش خدا همگی ظاهر، آشکار و مشهود باشد؛ زیرا در آشکار کردن این امور، حجت خدای یگانه بر اهل شرق و غرب موجود است. همچنین برای این که منافق و سست‌دین نیز آنچه را بدان اقرار کرده است، به جای آورد و اسلام و مراقبت بر آن را اظهار کند، و نیز برای آن که گواهی دادن مردمان به مسلمانی یکدیگر، روا و ممکن باشد. همچنین مساعدت در نیکوکاری و تقوا و جلوگیری از بسیاری از نافرمانی‌های خداوند عزیز و جلیل با حضور در نماز جماعت محقق می‌شود.»

در یک جمع‌بندی می‌توان گفت، مسجد در هیچ دوره تاریخی از صدر اسلام صرفاً به عنوان مکانی مقدس برای عبادت، نظیر کلیسا و کنیسه، محسوب نمی‌شده، بلکه همواره محلی برای اجتماع مؤمنان برای انتقال و تبیین و تثبیت معارف اسلامی بوده است.

برای مراجعه به آن‌ها تا حد امکان یک مقدار مساوی از راه و مسافت را طی کنند یا حداقل میان مسافتی که طی می‌کنند، تعادل نسبی برقرار باشد. پس از رحلت پیامبر اکرم(ص)، به امر مولی‌المومنین امام علی(ع)، دکه‌القضایی در مسجد کوفه برای امر قضاوت در نظر گرفته شد چراکه حضرت می‌فرمودند: «اگر قضاوت در مسجد باشد به عدالت نزدیک‌تر است.»

پیامبر اکرم(ص) همچنین امر فرموده بودند که در مسجد، مکانی دارای سایه‌بان به نام «صفه» برای اقامت اقشار مهاجر و بی‌خانه و کاشانه و مردمان نیازمند و ضعیف جامعه نوپای اسلامی در نظر گرفته شود. این مکان مأوا و مسکن در راه ماندگان، مهاجران و مستمندان بود. امام صادق(ع) در این زمینه فرموده‌اند: «إِنَّ الْمَسَاكِينَ كَانُوا يَبْتَئُونَ فِي الْمَسْجِدِ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ: در زمان رسول خدا(ص)، بی‌پناهان و فقرا شب‌ها را در مسجد به صبح می‌آوردند». بعدها که این ضرورت، برطرف شد، برای این مکان، کاربری‌های مختلف آموزشی، تربیتی، فرهنگی و اجتماعی تعریف شد. نخستین بار، پیامبر اکرم(ص) به اهل صفه سفارش کردند که از این اقامت در مساجد استفاده کنند و مشغول تعلیم و تعلم قرآن شوند. با توجه به این توصیه بود که بعدها، صفه مکان تجمع مردم برای آموختن علم و دین شد. روایت است که روزی رسول خدا(ص) به مسجد وارد شدند، در مسجد، دو گروه گرد هم آمده بودند. گروهی در حال مباحثه علمی بودند و جمعی هم به دعا و نیایش مشغول؛ پیامبر اکرم(ص) فرمودند: «هر دو گروه به سوی نیکی گام برمی‌دارند: دسته‌ای خدا را می‌خوانند و گروهی نیز آموزش می‌بینند و تعلیم می‌دهند. ولی این گروه دوم کار برتری انجام می‌دهند. من هم به منظور آموزش دادن مردم مبعوث شده‌ام». آنگاه ایشان در میان گروهی که مشغول مباحثه بودند، داخل شدند.

از سوی دیگر، حضور پیامبر اکرم(ص) در

اهمیت دیگر مسجد در زمان صدر اسلام به دلیل اقامه نماز جماعت بود که آثار اجتماعی بسیار مهمی داشت؛ امام رضا(ع) در حدیثی فرموده‌اند: «نماز جماعت بدان جهت مقرر شده است تا اخلاص، توحید، اسلام و پرستش خدا همگی ظاهر، آشکار و مشهود باشد؛ زیرا در آشکار کردن این امور، حجت خدای یگانه بر اهل شرق و غرب موجود است.»

آورده است. اجتماع‌کنندگان تصمیم گرفتند هیئتی به نمایندگی از مردم نزد شاهزاده علی‌شاه، حاکم تهران، بفرستند و به وی آگاهی دهند که اگر سفیر روس دو بانوی گرجی را تسلیم مقامات ایرانی نکند مردم مستقیماً اقدام و ایشان را از سفارت خارج می‌کنند. حاکم تهران تقاضاهای هیئت نمایندگی را به آگاهی سفارت روسیه رساند ولی گریبایدوف با تکبری که به پیشخوانه عهدنامه ظالمانه ترکمانچای به‌دست آورده بود مطلقاً حاضر نشد به این تقاضاها توجهی کند. هنگامی که اجتماع‌کنندگان در مسجد از بی‌اعتنایی سفیر روسیه آگاهی یافتند به سوی سفارت روانه شدند و چون جوانی ۱۴ ساله از تظاهر‌کنندگان به زخم گلوله محافظان سفارت به شهادت رسید، مردم به داخل سفارت حمله بردند. در ماجرای اعطای امتیاز انحصاری توتون و تنباکو نیز اعتراض مردم در مساجد برخلاف پیش‌بینی دولت مردان قاجار بود. مرحوم حاج سید علی‌اکبر فال‌اسبری، مجتهد صاحب‌نام و معتمد مردم شیراز، چند بار در مسجد وکیل در تجمع مردم از دخالت مأموران کمپانی دخانیات در خرید و فروش توتون و تنباکو به شدت انتقاد کرد و عاقبت در مسجد وکیل، شمشیری از زیر عبای خود بیرون آورد و ضمن اعلام جهاد، فرنگی‌ها را تهدید به قتل کرد. در مشهد هم مردم به رهبری شیخ محمد تقی مجتهد بجنوردی و حاج میرزا حسین در مسجد گوهرشاد گرد آمدند و به اعطای امتیاز توتون و تنباکو اعتراض کردند. در اصفهان هم آقا نجفی اصفهانی و شیخ محمدعلی، برادر آقا نجفی، و ملا باقر فشارکی در مساجد اعلانی منتشر کردند که در آن، کارکنان دخانیات

قیام‌های متعدد
 علیه امتیازهای
 استعماری نظیر
 امتیاز توتون
 و تنباکو، قیام
 مشروطیت و
 قیام‌های علیه
 ترویج سبک
 مبتذل و منحط
 زندگی غربی
 و ابتدال و
 بی‌بندوباری در
 جامعه نظیر قیام
 مسجد گوهرشاد،
 همگی به روشنی
 و بی‌هیچ
 تردیدی حول
 محور مساجد و
 با حمایت عموم
 مردم شکل
 گرفتند.

عموم مردم شکل گرفتند. در ماجرای تعرض گریبایدوف، وزیرمختار روسیه در ایران به زنان مسلمان گرجی، مردم نخست در مسجد گردآمدند و اعتراض کردند. در این ماجرا، علما و مجتهدان تهران به رهبری میرزا مسیح مجتهد استرآبادی (۱۱۹۳-۱۲۶۳ ق) در دوم شعبان ۱۲۴۴ ق (۷ فوریه ۱۸۲۹ م)، در مسجد اجتماع کردند و اعلام داشتند که اجحافات و اقدامات خلاف عرف مأموران سفارت روسیه مردم را به ستوه

اجتماعی در حرکت‌های علما - که بارزترین ویژگی قیام‌های معاصر در ایران است - از مسجد و تجمع مردم مؤمن و معتقد در آن نشأت می‌گیرد. قیام‌های متعدد علیه امتیازهای استعماری نظیر امتیاز توتون و تنباکو، قیام مشروطیت و قیام‌های علیه ترویج سبک مبتذل و منحط زندگی غربی و ابتدال و بی‌بندوباری در جامعه نظیر قیام مسجد گوهرشاد، همگی به روشنی و بی‌هیچ تردیدی حول محور مساجد و با حمایت

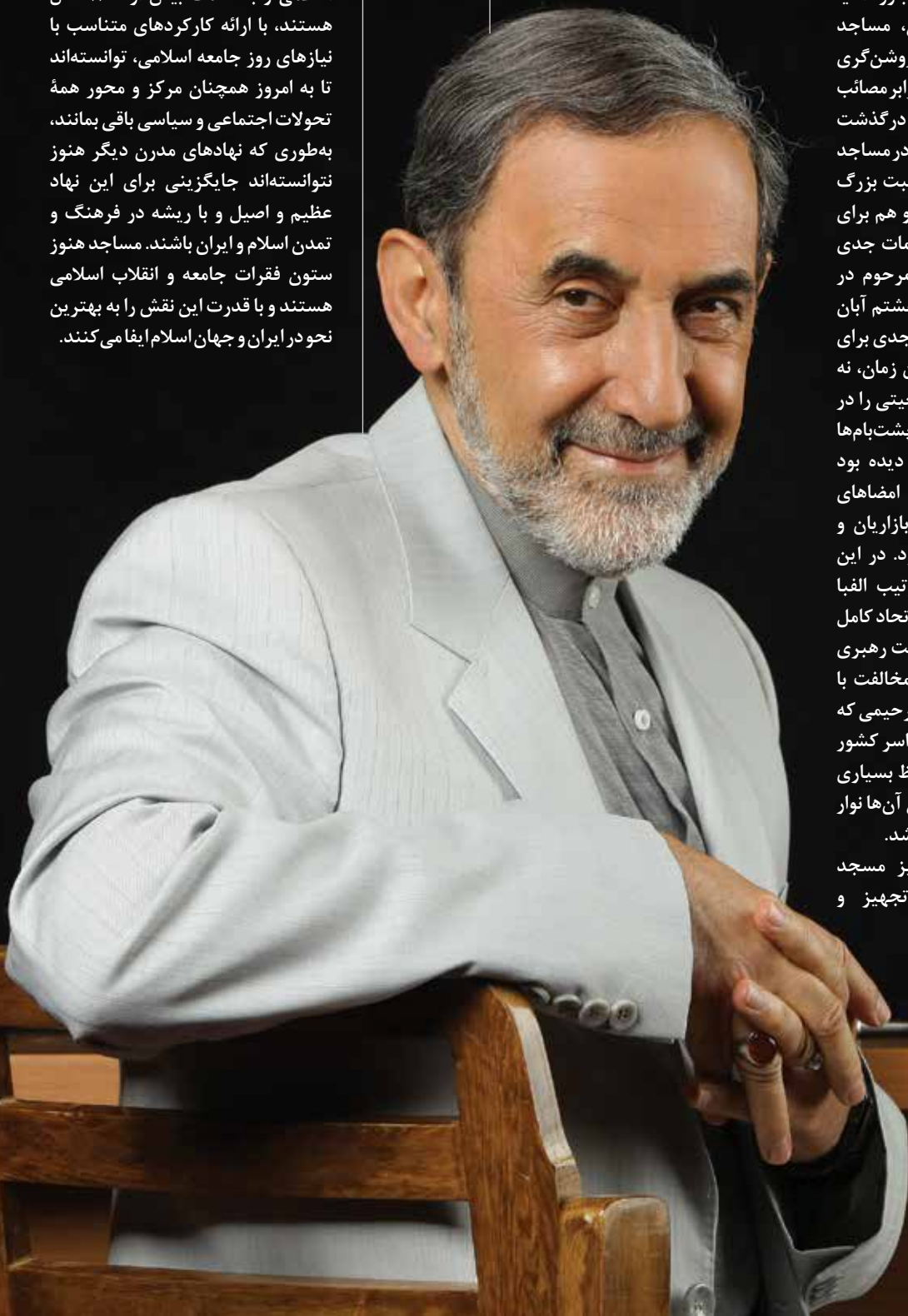

مهمی بکنند در مسجد طرح می‌کردند... و مسائل سیاسی‌شان را می‌گفتند و اجرا می‌کردند: ارتش می‌فرستادند و همه این کارها را آنجا می‌کردند و ما امیدواریم که این محتوا بر گردد».

در یک جمع‌بندی می‌توان گفت، مساجد که نخستین مرکز و پایگاه در تمدن اسلامی و به قدمت بیش از ۱۴۰۰ سال هستند، با ارائه کارکردهای متناسب با نیازهای روز جامعه اسلامی، توانسته‌اند تا به امروز همچنان مرکز و محور همه تحولات اجتماعی و سیاسی باقی بمانند، به‌طوری که نهادهای مدرن دیگر هنوز نتوانسته‌اند جایگزینی برای این نهاد عظیم و اصیل و با ریشه در فرهنگ و تمدن اسلام و ایران باشند. مساجد هنوز ستون فقرات جامعه و انقلاب اسلامی هستند و با قدرت این نقش را به بهترین نحو در ایران و جهان اسلام ایفا می‌کنند.

پشتیبانی رزمندگان مشابه با مجاهدان در صدر اسلام را باز یافت. حضرت امام خمینی (ره) با اشاره به کارکرد سیاسی و جهادی مسجد فرموده‌اند: «در صدر اسلام، مسلمانان هر وقت که می‌خواستند به جنگ بروند، از مسجد تجهیز می‌کردند. هر وقت می‌خواستند یک کار

نجس و حمایت‌کنندگان از فرنگیان مرتد شناخته می‌شدند. طلبه‌های اصفهان هر جا قلیان می‌دیدند می‌شکستند. این نظم و هماهنگی در مبارزه علیه استعمار و استبداد صرفاً از طریق مساجد تحقق می‌یافت. حضرت امام خمینی (ره) نیز با بهره‌گیری از همین ویژگی، مساجد را به عنوان پایگاه و تشکیلات مبارزه احیا فرمودند. در انقلاب اسلامی، مساجد محل تبادل اخبار و اطلاعات، روشن‌گری و تقویت روحیه ایستادگی در برابر مصائب بودند. یک نمونه آنکه، پس از درگذشت مرحوم حاج آقا مصطفی، مردم در مساجد گرد هم آمدند و هم این مصیبت بزرگ را به یکدیگر تسلیت گفتند و هم برای مقابله با رژیم طاغوت، تصمیمات جدی گرفتند. مجلس ترحیم آن مرحوم در مسجد ارگ تهران در تاریخ هشتم آبان ماه سال ۱۳۵۶ به یک هشدار جدی برای رژیم پهلوی تبدیل شد. تا آن زمان، نه مسجد ارگ چنین هجوم جمعیتی را در شبستان‌ها، حیاط، ایوان‌ها و پشت‌بام‌ها و خیابان‌های خارج به خود دیده بود و نه چنان اعلامیه دعوتی با امضاهای مختلف از طرف روحانیون، بازاریان و مردم، یک‌جا منتشر شده بود. در این دعوت‌نامه همه اقشار به ترتیب الفبا ذکر شده بودند و این به معنی اتحاد کامل مردم از هر قشر و طبقه‌ای تحت رهبری حضرت امام خمینی (ره) در مخالفت با رژیم طاغوت بود. در مجالس ترحیمی که به این مناسبت در مساجد سراسر کشور تشکیل شد، گویندگان و وعاظ بسیاری سخنرانی کردند و از سخنرانی آن‌ها نوار تهیه و در سراسر کشور توزیع شد. در دوران دفاع مقدس نیز مسجد جایگاه خود در اعزام، تجهیز و

محمد هادی ایازی تبیین نمود:

نقش مسجد در سلامت

از همان زمان که ناقه حضرت محمد(ص)، در مدینه بر زمین نشست و سنگ بنای اولین مسجد در تاریخ اسلام بنیان نهاده شد، تنها پیامبر(ص) و یاران نزدیکی چون علی(ع) می دانستند این نهاد مقدس قرار است چه نقشی در تاریخ و در زندگی امت اسلامی ایفا کند. این نهاد از همان زمان تنها محل عبادت نبوده و نیست بلکه پایگاهی برای فرهنگ سازی و آموزش مردم و مشکل گشایی از مسلمانان است.

یکی از مشکلاتی که در حال حاضر جامعه ایران را مورد تهدید قرار داده و دغدغه بسیاری از اعضای جامعه شمار می رود، آسیب های اجتماعی بوده، چنانکه بخش بزرگی از رنج آن بر شانه های مردم سنگینی می کند، این سنگینی چنان است که بسیاری از هزینه های اقتصادی و انسانی نظام را شامل می شود. رشد اعتیاد، افزایش طلاق و کودکان خیابانی، رشد جرائم قضایی، بیماری های واگیر و عفونی همچون HIV و هپاتیت و حتی بیماری های غیر واگیر مشکلاتی هستند که امروز چون زخمی عفونی بر چهره جامعه خودنمایی می کند و باید دید ظرفیت های مسجد که همواره به زندگی مردم و حل مشکلات آنان پرداخته

است، برای این معضل نیز راه حل خاصی دارد؟ در این رابطه با سید محمد هادی ایازی، معاون اجتماعی وزیر بهداشت به گفت و گو نشستیم، وی با تأکید بر نقش مساجد محلات شهرها و روستاهای کشور در پیشگیری از به مخاطره افتادن سلامت شهروندان اظهار کرد: مساجد فارغ از آن بعد دینی و مذهبی خود نقش بسیار زیادی در توسعه فرهنگی به ویژه توسعه فرهنگ سلامت ایفا می کند. وی عنوان کرد: فرهنگ سلامت به این معنا است که مردم رفتارهایشان را به گونه ای در پیش بگیرند که به سلامت جسمی، روانی،

اجتماعی و معنوی آنان کمک کند. در مقابل، رفتارهای پر خطر فردی و اجتماعی را که سلامت آنها را از بین می برد کنار بگذارند. ایازی با پررنگ دانستن نقش روحانیون و ائمه جماعت مساجد در دعوت مردم برای ارتقای فرهنگ سلامت گفت: ائمه جماعت می توانند در کنار دیگر مسائل و مباحث یومیه خود در سخنرانی ها و منابر، سلامت مردم را گنجانده و این موضوع را در دستور کار خود قرار دهند. وی ادامه داد: ائمه جماعت و هیئت های امنای مساجد همچنین می توانند از افرادی مانند پزشکان و تلاشگران حوزه

یادداشت

اقتدار به نوجوانان: الفبای مضور

مسجد باید به مثابه یک «پاتوق» برای نوجوان و جوان بشود و در آن جا هم نیازهایش برطرف شود و هم احساس رضایت داشته باشد. اولین چیزی که جوان به آن دقت دارد این است که شخصیت او را بزرگ و گرامی بدانند، این نیاز را خیلی ساده و بدون خرج می شود در مسجد اقماع کرده، امام جماعت، هیئت امناء و بسیج مسجد می توانند کاری کنند که جوان در مسجد، محترم و باشخصیت محسوب شود. ما امروز از همین نقطه ضربه می خوریم و خیلی از جوان ها به همین علت می روند و پشت سرشان راهم نگاه نمی کنند. اگر حقیقتاً مسجد برای جوان، مکانی گفت و گو محور باشد که بتواند شبهات فکری اش را مطرح کند و پاسخ های مناسب بگیرد و مورد رفتار محبت آمیز قرار بگیرد، قطعاً از مسجد جدا نمی شود. در همین تهران بعضی منبری ها را نگاه کنید که چگونه جوان ها را به منبر

انسان ها کار خود را بر پایه نیازها و لذت هایشان بنامی کنند، لذت به معنای عام، منظور فقط مادی نیست، ما ابتدا باید نیازهای جوانان را بشناسیم که این هم خودش دو بخش است: بخشی از نیازهایشان را می دانند و بخشی را هم نمی دانند و باید کمکشان کنیم. همچنین گفتیم این جوان یک ذائقه ای دارد که از آن لذت می برد. اگر ما بتوانیم در مسجد این دو عنصر را برای جوان فراهم کنیم، آن وقت جوان جذب مسجد می شود. خب جوان چرا جذب فضای مجازی، ورزش، هنر و ... می شود؟ چون نیاز دارد و از آن لذت می برد. ما باید خصوصیات روحی و شخصیتی جوان را درک کنیم و بدانیم که با بزرگسال تفاوت دارد،

حاشیه

تجربه‌هایی از بطن دین

در گذر از سنت به مدرنیته در بسیاری از موارد شاهد گسست هستیم، فاصله‌ای که ممکن است در ساختارها و سخت‌افزارها تغییرات شگرفی ایجاد کند، اما مسائل معرفتی از دیرباز تا امروز، هم‌آوایی با بشر و رفع نیازهای او را مدنظر قرار داده است.

محسن ایمانی، استاد علوم تربیتی حضور دانش‌آموزان در مساجد را یکی از راهکارهای تربیت اسلامی برشمرد که در زندگی مدرن امروزی باید مورد توجه والدین و اولیای مدرسه قرار گیرد و گفت: حضور دانش‌آموزان همراه با هم‌کلاسی‌های خود در مساجد راهکار خوبی برای انتقال آموزه‌های اخلاقی در محیطی متناسب به معنویت است.

عضو هیئت علمی دانشگاه تربیت مدرس محیط مسجد را سرشار از آرامش و معنویت دانست و اظهار کرد: در این مکان به جهت فضای معنوی حاکم، ارائه آموزه‌های دینی با سهولت بیشتری صورت می‌گیرد و دانش‌آموزان به صورت عملی جلوه‌هایی از دین را همچون نماز، روزه، همکاری، همدلی، اتحاد و مشورت را مشاهده و به تجربه عملی دست‌پیدامی کنند.

ائمه جماعت و هیئت‌های امنای مساجد همچنین می‌توانند از افرادی مانند پزشکان و تلاشگران حوزه سلامت چون پزشکانی که در محله آنان ساکن است دعوت کرده تا در مورد فرهنگ سلامت برای مردم صحبت کنند و در راستای ارتقای سلامت آنان اقدام کنند.

حمایت‌های لازم را از برنامه‌های آنان داشته باشد. ایازی در ادامه با بیان اینکه در زمینه مقابله با آسیب‌های اجتماعی اگر چه دستگاه‌های مختلفی مسئولیت دارند اما نقش و مشارکت مردم به ویژه متدینین تأثیرگذار است، گفت: اگر ما بتوانیم در مساجد برنامه‌های فرهنگی مختلفی داشته‌ و جوانان را به این برنامه‌ها جذب کنیم می‌توانیم در پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی گام‌های مهمی برداریم. وی افزود: کانون‌های مساجد در کنار کانون‌های سلامت که قرار است برای برنامه‌های فرهنگی، هنری و برای جوانان راه‌اندازی شوند می‌توانند برنامه‌های مختلفی داشته‌ و از این طریق به مقابله با آسیب‌های اجتماعی بپردازند.

سلامت چون پزشکانی که در محله آنان ساکن است دعوت کرده تا در مورد فرهنگ سلامت برای مردم صحبت کنند و در راستای ارتقای سلامت آنان اقدام کنند. معاون وزیر بهداشت ضمن اعلام راه‌اندازی کانون‌های سلامت در سطح محلات گفت: همچنین می‌توان در قالب کانون‌های سلامت که قرار است به زودی در محلات راه‌اندازی شود، از آحاد مردم برای حضور در آن دعوت کرد و به آنان آموزش‌هایی در راستای پیشگیری از بیماری‌های مختلف غیر واگیر و آسیب‌های اجتماعی ارائه داد. مسجد می‌تواند یکی از پایگاه‌هایی باشد که در راه‌اندازی و کمک به این کانون‌ها پیشقدم بوده و

به دنبال جوان‌ها برویم و آن‌ها را به مسجد جذب کنیم. در این مسجد هم که آمده‌ایم سعی کرده‌ایم با دبستان پسرانه‌ای که نزدیک مسجد دایر است، ارتباط خوبی برقرار کنیم، در برنامه‌های مذهبی آن‌ها مشارکت داریم، جشن عبادت و جشن نماز و دسته‌های عزاداری آن‌ها را به مسجد آورده‌ایم، به نوجوانانی که در بحث‌های علمی و پرورشی موفقیت کسب کرده‌اند، جایزه دادیم و تشویق کردیم، نکته اساسی این است که سعی کردیم به نوجوان احترام بگذاریم، جوان برای ورود به مسجد باید یک سیر تربیتی و فکری داشته باشد که با استعدادهایی وارد و با فعلیت‌هایی خارج شود.

حجت‌الاسلام سید وحید معتمدی
امام جماعت مسجد جامع سوهانک

خود جذب می‌کنند؟ خوب چرا امام جماعت مسجد این گونه نباشد؟ شخصیت امام جماعت در مسجد حرف اول را می‌زند، اگر امام جماعت بتواند در مسجد شمه‌ای از شخصیت رسول‌الله (ص) را به نمایش بگذارد، مردم جذب او می‌شوند، من می‌شناسم ائمه جماعتی را که فقط برای نماز به مسجد می‌آیند و به حال مأموم خود کاری ندارند، این منطبق با اخلاق رسول خدا (ص) نیست. همچنین با برگزاری جشن‌های مذهبی و برنامه‌های اجتماعی می‌توان شور و هیجان جوان را به مسجد آورد، البته فشار شدیدی که دشمنان در فضاهای مختلف همچون فضای مجازی بر جوان وارد می‌کنند، در دور ماندن او از مسجد تأثیر دارد. بنده یک سال است مسئولیت مسجد جامع سوهانک را عهده‌دار هستم، از قدیم معتقد بودم که همه کارهای فرهنگی باید به مسجد منتهی شود و به حکم این حدیث که امیرالمؤمنین (ع) درباره رسول خدا (ص) می‌فرماید: «طیبٌ دَوَّازٌ بَطْنَه» سعی می‌کردیم

کارکرد مسجد از زبان دکتر فاطمی؛

افزایش روحیه وحدت، تنش زدایی و هم‌افزایی دانش‌آموزان

مدرس دانشگاه هاروارد با بیان اینکه مساجد بهترین فرصت توسعه اجتماعی، همراهی و همگامی در فضاهای عاطفی و اجتماعی دانش‌آموزان را ایجاد می‌کند، گفت: باید بتوانیم در کنار فرایندهای عقلانی و استدلالی، با فراهم آوردن بسترهای جدید، تجربه کمک به باروری عواطف در تجربه‌های نورانی دانش‌آموزان در مساجد ایجاد کنیم.

مسجد یکی از مهم‌ترین مکان‌های مذهبی است که کارکردهای متعددی در زمینه بهداشت روان دارد؛ تحقیقات نشان می‌دهد که حضور در مسجد می‌تواند در از بین بردن برخی مشکل‌ها، مانند احساس تنهایی، غم و اندوه، بسیار مؤثر باشد. امید به زندگی و استجابات دعا، احساس اعتماد و تکیه به خداوند، جلب محبت خداوند با نیایش (به‌ویژه به صورت دسته‌جمعی) و تقویت خیرخواهی و نوع دوستی به وسیله ارتباط با دیگر مسلمانان، از نتیجه‌های مثبت مسجد است. یکی دیگر از کارکردهای مساجد تقویت روح و روان کودکان و نوجوانان به طور اعم و دانش‌آموزان به طور اخص است، با توجه به این مسئله و تأثیرات مسجد، بر آن شدیم تا گفت‌وگویی را با سید محسن فاطمی، فوق‌دکتری روان‌شناسی و مدرس دانشگاه هاروارد انجام دهیم.

وی ادامه داد: مساجد از لحاظ تربیتی و اطلاع‌رسانی و از لحاظ انگیزشی می‌توانند بستر بسیار مناسب و مهمی را برای ایجاد پیوندها، الفت‌ها، کناره‌گیری از کدورت‌ها و ایجاد آفرینش‌های خلاقانه‌ای که می‌تواند در آن زمینه نقش بسیار مهمی را داشته باشد، ایفا کنند. سلامت روح، آرامش خاطر و زندگی فارغ از نگرانی و گرفتاری از نیازهای اساسی بشر هستند؛ روان‌شناسان برای تأمین بهداشت روانی افراد تلاش می‌کنند که باورها، عواطف و رفتارهای نادرستی که باعث بیماری‌ها و ناراحتی‌های می‌شود را بشناسند.

فاطمی در پاسخ به سوال دیگری مبنی بر اینکه چگونه می‌توان پیوند مسجد و دانش‌آموزان را تقویت کرد، به گونه‌ای که آن‌ها جلب مساجد و فعالیت‌های آن شوند، گفت: باید بتوانیم در کنار فرایندهای عقلانی و استدلالی، با فراهم آوردن بسترهای جدید، تجربه کمک به باروری عواطف در تجربه‌های نورانی ایجاد کنیم. تجربه‌های نو یعنی اینکه ما بتوانیم روی محیط اثرگذاری بالا داشته باشیم، محیط‌های جذاب و دور از دافعه، همراه با انسان‌های برخوردار از جذابیت و انسان‌هایی با خلق و خوی مثبت که با عطرشان جذابیت را ایجاد می‌کنند در مساجد تربیت و گرد هم آوریم.

مدرس دانشگاه هاروارد با اشاره به حدیثی ادامه داد: پیغمبر اکرم (ص) می‌فرمایند: «دور کعبه نماز با عطر ثوابش بیشتر از ۷۰ رکعت نماز بدون عطر است» و همچنین فرمودند: «اگر بخاطر مسواک و سختی آن نبوده، آن را برای شما واجب می‌کردیم». این جاذبه‌ها در کنار آن فضاهای تجربه‌محور می‌تواند بستر بسیار مناسبی را در جاذبه‌ها و جلب دانش‌آموزان به مساجد ایجاد کند.

وی با اشاره به تحقیقات جدید روانشناسی مبنی بر نقش فضاهای معنوی و راز و نیاز در ارتقای روحی و روانی افراد، گفت: بررسی‌ها نشان داده است در محیط‌هایی که سختی‌ها و فشارها بالا است، پدیده‌ای به نام «سوگیری تأثیر منفی» به وجود می‌آید؛ یعنی زمانی که استرس‌ها بر انسان غالب می‌شوند، نگاه این افراد ظلمت‌محور می‌شود، به این ترتیب به کاستی‌ها نسبت به سرمایه‌های درونی بیشتر می‌اندیشند، محققان بر اساس یکی دیگر از تحقیقات دریافتند انسان‌هایی که با نماز و اتصالات معنوی سر و کار دارند، اجازه از بین رفتن تعادل فضای مثبت نسبت به فضای منفی را نمی‌دهند.

مساجد از لحاظ تربیتی و اطلاع‌رسانی و از لحاظ انگیزشی می‌توانند بستر بسیار مناسب و مهمی را برای ایجاد پیوندها، الفت‌ها، کناره‌گیری از کدورت‌ها و ایجاد آفرینش‌های خلاقانه‌ای که می‌تواند در آن زمینه نقش بسیار مهمی را داشته باشد، ایفا کنند.

همراهی و وحدت را بهتر تجربه کنند، افزود: شما بعد از هر مصافحه‌ای که با طرف مقابل می‌کنید، با این رفتار نشان می‌دهید که در واقع فروتر بودن و یا فراتر بودن در نگاهتان وجود ندارد؛ بلکه نگاه به ارزش‌های انسانی، برابری، نگاه به عدالت اجتماعی و مساوات در فضای فکری شما می‌تواند تموج بالا داشته باشد و از این لحاظ مساجد فرصت بسیار مناسبی هستند که روحیه وحدت اجتماعی، همراهی، تنش‌زدایی، انسجام و هم‌افزایی را برای همه افراد از جمله دانش‌آموزان به همراه داشته باشند.

فاطمی با بیان اینکه مساجد نقش مهمی در ایجاد همبستگی، انسجام و هم‌افزایی افراد به‌ویژه جوانان دارند، گفت: مساجد فرصت بسیار مهمی را برای گرد هم آمدن و تجمیع استعدادها و نیروها فراهم می‌کنند؛ از این لحاظ مساجد می‌توانند در توسعه اجتماعی، همراهی و همگامی در فضاهای عاطفی و اجتماعی دانش‌آموزان نقش بسیار مهمی را ایفا کنند.

مدرس دانشگاه هاروارد در ادامه با اشاره به اینکه نماز جماعت مساجد یکی از بهترین فرصت‌هایی است که دانش‌آموزان می‌توانند هماهنگی،

مدتی استحمام نکنند، از خود بیزار می‌شوند، روح نیز اینچنین است. کسانی که از فضای نماز و معنویت بی‌بهره هستند، به مرور زمان احساس خستگی خواهند کرد و از زندگی ناامید می‌شوند، هر چند در ظاهر شان نشان ندهند.

خواهند کرد. نماز مهم‌ترین عاملی است که انسان‌ها به خانه‌های درون اهمیت می‌دهند. در نگاه نماز گزاران واقعی، آگاهی از کانون‌های درون که به آرامش منجر خواهد شد، باعث خودشکوفایی انسان‌ها می‌شود و توانایی تأثیرگذاری مثبت بر محیط‌نیز خواهند داشت.

این استاد علوم روانشناسی با اشاره به اینکه نماز باعث آرامش روح انسان می‌شود، به حدیثی از پیامبر (ص) اشاره کرد و گفت: پیامبر (ص) نماز را به نهر آبی مثال می‌زند که انسان‌ها باید روح خود را در آن شستشو دهند. حضرت در این باره می‌فرمایند: «نمازهای پنج‌گانه به نهر جاری گوارایی می‌مانند که بر در خانه‌هایتان روان است و هر روز پنج بار خود را در زلال آن شست و شو می‌دهید»؛ بنابراین همان طور که انسان‌ها اگر

افزایش عمر سلول‌ها

این محقق علم روانشناسی ادامه داد: محققان دریافتند در محیط‌هایی که نماز، دعا و نیایش معنای بهتر و عمیق‌تری پیدامی‌کند، عمر سلول‌ها بیشتر و کوتاه شدن عمر سلولی صورت نخواهد گرفت؛ آرامش و امنیتی که افراد در محیط‌هایی مانند مساجد که این تجربه‌های نیایش و حضور محور را تجربه می‌کنند مانع از شکل‌گیری اضطراب و مرگ سلولی می‌شود.

فاطمی با اشاره به مدلی دینی از اثرگذاری راز و نیاز بر شخصیت و زندگی انسان، گفت: از جمله نمونه‌های دینی که این مسئله را به خوبی نشان می‌دهد روز عاشورا است؛ امام حسین (ع) به عنوان معلم بشریت در واقعه عاشورا این درس را به همگان آموختند که در سختی‌ها باید به معنویات و خداوند پناه برد. وقتی به جملات و ادعیه ایشان از منظر روانشناختی می‌نگریم، جالب توجه است؛ حضرت در مقابل خداوند می‌فرمایند: «در هر ناراحتی تو تکیه‌گاه من و در هر سختی تو امید من هستی؛ چه بسیار سختی‌هایی که دوستان را قلیل و دشمنان را کثیر کرد و تو مرا تنها گذاشتی». این‌ها جمله‌های کسی است که در اوج دست‌کشیدن از همه ابعاد دنیا، یک اتصال معنوی بالا را تجربه می‌کند.

این استاد روانشناسی در پاسخ به سوال دیگری مبنی بر اینکه چگونه می‌توان فضای معنوی مساجد را برای دانش‌آموزان تبیین و آن‌ها را به این فضا علاقه‌مند کرد، تصریح کرد: برای رسیدن به فضاهای معنوی و تجربه آن انسان‌ها در یک تجربه زیستی جدیدی قرار می‌گیرند که این بستر برای انسان‌ها هم جاذبه و هم خشیت ایجاد می‌کند. انیشتن یک جمله معروف دارد که می‌گوید: «زیباترین تجربه عارفانه همراه با خشیت و خلصه در لحظه‌های نیایش اتفاق می‌افتد» و در ادامه جمله می‌گوید: «کسی که با این تجربه بیگانه باشد با مردگان متفاوت نخواهد بود و با آن‌ها یکی است». در این رابطه معنایی و معنوی انسان‌ها با چنین حضوری می‌توانند از غبارهای اضطراب و ترس کنار بروند.

فاطمی معتقد است: همان‌طور که در مفاهیم دینی و در قرآن خداوند می‌فرماید: «وَمَنْ أَعْرَضَ عَنْ ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكًا» وقتی رابطه معنوی انسان‌ها قطع و یا ضعیف شد و به مادیات روی آوردند، سختی‌ها و تنگی‌های فراوانی را تجربه

اللَّهُ أَحْسَنُ مَا عَمِلُوا وَيَزِيدُهُمْ مِنْ فَضْلِهِ وَاللَّهُ يَرْزُقُ مَنْ يَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ؛ [این نور هدایت] در خانه‌هایی است که خداوند اذن داده رفعت یابند و نام او در آنها برده شود و در آنها هر صبح و شام او را تسبیح می‌گویند، مردان خدا کسانی‌اند که هیچ تجارت و داد و ستدی آنان را از یاد خدا و برپا داشتن نماز و پرداخت زکات، سرگرم (و غافل) نمی‌کند. آنان از روزی می‌هراسند که در آن، دل‌ها و دیده‌ها دگرگون می‌شود، تا خداوند به آنان به نیکوتر از آنچه کرده‌اند، پاداش دهد و از فضل و رحمت خویش بر پاداششان بیفزاید و خداوند هر کس را بخواهد بدون حساب روزی می‌دهد.

بنابراین، مسجد، خانه قرآن، مدرسه عشق، مکتب دانش، مرز بینش و محل گرفتن فیوضات ربانی از عالم قدسی است. مسجد، مکان تبلیغ، ارشاد و هدایت مردم و بهترین مکان جهت انجام امور فرهنگی مردم به ویژه جوانان و نوجوان است. مسجد، پایگاه اجتماع مردم و زمینه‌ساز ایجاد وحدت و همبستگی هرچه بهتر و بیشتر در میان اقشار مختلف جامعه اسلامی است. منبر مسجد، سنگر بزرگ نور افشانی مبلغان و علمای اسلام می‌باشد، منبری که جایگاه پیامبران و اوصیای آن‌ها و اولیاءالله است. محراب مسجد، محل جنگ و مبارزه همه‌جانبه با شیطان است، در نتیجه از این سنگر الهی باید در جهت مقابله اصولی با شیخون فرهنگی غرب استفاده کرد، این امر قطعاً با ایجاد مسجد طراز اسلامی و برقراری تمدن نوین اسلامی، که همواره مورد تأکید مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) نیز هست میسر می‌شود.

● چه راهکارهایی را برای تقویت پیوند

گفت و گو با محبت‌الاسلام والمسلمین حبیب‌رضا ارزانی:

مسجد طراز اسلامی، تمدن نوین اسلامی بنامی کند

♦ دبیر ستاد عالی کانون‌های فرهنگی هنری مساجد، مسجد طراز اسلامی را مکانی می‌داند که آحاد مسلمانان در وجوه مختلف، با آن مکان مقدس در ارتباط هستند.
حجت‌الاسلام والمسلمین حبیب‌رضا ارزانی، دبیر ستاد عالی کانون‌های فرهنگی هنری مساجد در بیان ویژگی‌های مسجد طراز جامعه اسلامی و تقویت ارتباط نوجوانان و جوانان با مسجد به بیان نکاتی پرداخت، در ادامه این گفت‌وگو را دنبال کنید.

- مسجد، پایگاه اجتماع مردم
- وزمینه‌ساز ایجاد وحدت و همبستگی هر چه بهتر و بیشتر
- در میان اقشار مختلف جامعه اسلامی است.
- منبر مسجد، سنگر بزرگ نور افشانی مبلغان و علمای اسلام
- می‌باشد، منبری که جایگاه پیامبران و اوصیای آن‌ها و اولیاءالله است.
- محراب مسجد، محل جنگ و مبارزه همه‌جانبه با شیطان است، در نتیجه از این سنگر الهی باید در جهت مقابله اصولی با شیخون فرهنگی غرب استفاده کرد، این امر قطعاً با ایجاد مسجد طراز اسلامی و برقراری تمدن نوین اسلامی، که همواره مورد تأکید مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) نیز هست میسر می‌شود.

● یک مسجد در طراز اسلامی از نظر شما چه ویژگی‌هایی دارد؟
در طول تاریخ اسلام، مساجد، مرکز سیخ نیرو به جبهه‌ها و پایگاه تعلیم و تربیت بوده‌است و در به ثمر نشستن انقلاب اسلامی و پس از آن در طول دفاع مقدس نیز، محور امور اجتماعی بودند. بنابراین «حرکت به سمت احیای ویژگی‌های مسجد طراز اسلامی» که در نهایت منتج به برقراری تمدن نوین اسلامی که مورد تأکید مقام معظم رهبری نیز هست، باید هدف غایی تمام فعالیت‌های مسجدی باشد.

یک مسجد طراز اسلامی، مردمانی در طراز اسلامی هم نیاز دارد، خداوند در سوره مبارکه نور، آیات ۳۶ تا ۳۸ ویژگی‌های اهل مسجد را این‌گونه بیان می‌کند: «فِي بُيُوتٍ أَذْنُ اللَّهِ أَنْ تُرْفَعُ وَيُذَكَّرَ فِيهَا اسْمُهُ يُسَبِّحُ لَهُ فِيهَا بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ، رَجَالٌ لَا تُلْهِهُمُ تِجَارَةٌ وَلَا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَإِقَامِ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ يَخَافُونَ يَوْمًا تَتَقَلَّبُ فِيهِ الْقُلُوبُ وَالْأَبْصَارُ، لِيُجْزِيَهُمْ»

همان مسجدی است که در زمان پیامبر گرامی اسلام (ص) شکل گرفت؛ مسجدی که به صورت توأمان همه امور عبادی، فرهنگی، اجتماعی، قضایی، اقتصادی، سیاسی و به طور کلی به همه امور انسان ساز و خداپسندانه که سعادت دنیوی و اخروی را در بر دارد، توجه دارد، البته ویژگی خاص آن مسجد، این بود که همه اموراتش به صورت خودجوش و مردمی اداره می‌شد.

مسجد طراز اسلامی، مسجدی است که آحاد مسلمانان در وجوه مختلف، با آن مکان مقدس در ارتباط هستند. قدر مسلم می‌دانیم که پایگاه اصلی جنبش‌های آزادی‌خواهانه‌ای که در طول تاریخ اسلام شکل گرفته، مسجد و روحانیت بوده‌است؛

حاشیه

دردی مشترک

حجت‌الاسلام روح‌الامین، امام جماعت مسجد علوی یکی از موارد تفاوت این مسجد را هنگام اقامه نماز جماعت، حضور چندین صف از نوجوانان و جوانان برشمرده که موجب شادابی در مسجد شده است و اظهار کرد: اینکه جوانان و نوجوانان در مسجد حضور دارند، با هم شوخی و خنده می‌کنند باعث ایجاد جذابیت برای مسجد است به طوری که اگر فردی، وارد مسجد شود با دیدن این فضا، به حضور در مسجد متشویق می‌شود.

امام جماعت مسجد علوی با بیان اینکه حضور و مشارکت جوانان و نوجوانان در برنامه‌های مسجد بسیار مؤثر است و بازوهای اجرایی مسجد همین جوانان و نوجوانان هستند، گفت: رونق فعالیت‌های مسجد یک رشد پله‌کانی دارد؛ یعنی ما جوانان را جذب مسجد می‌کنیم و خود آن جوان، فعالیت‌های مسجد را رونق می‌دهد و این صحنه موجب جذب دیگر جوانان و نوجوانان به مسجد می‌شود و این سیر همین‌طور ادامه دارد.

وی همچنین از درد مشترکی میان تمام ائمه جماعتی که در راستای تحقق اهداف پیوند مسجد و مدرسه فعالیت دارند، سخن به میان آورد و تصریح کرد: همراهی مدرسه معمولاً تابع همراهی مدیر مدرسه است، بنابراین اگر مدیر مدرسه فردی مذهبی و فعال و معتقد به این مسائل باشد همراهی و همکاری خوبی با امام جماعت دارد و فضای مناسبی را در اختیار فعالیت‌های مسجدی قرار می‌دهد اما اگر مدیر مدرسه اینگونه نباشد امام جماعت مسجد هر چقدر هم تلاش کند، توفیق خاصی حاصل نمی‌شود.

نوجوانان و دانش‌آموزان با مساجد پیشنهاد می‌کنید؟

معتقدم به دو شکل می‌توانم مخاطب جوان را جذب و در راه درست رهنمون کرد؛ اول اینکه در مساجد برنامه ارائه شود، به خصوص برنامه فرهنگی، مخاطب هم بر اساس آن برنامه جامع قطعاً استقبال می‌کند. شکل دیگر جذب، شناخت مخاطبان به ویژه جوانان و نوجوانان است. خداوند پیامبران را بر اساس زبان قوم خود فرستاد که زبان به معنای فرهنگ آن قوم است و استفاده از ابزارهای مختلف فرهنگی در هر زمان به جذب بیشتر مخاطب به خصوص در میان نسل جدید و مدارس کمک می‌کند. بنابراین برای اینکه در جذب مخاطب مؤثر و موفق شویم باید آگاه به زمان باشیم. اگر علم به زمان وجود نداشته باشد قطعاً توفیقی در جذب مخاطب به خصوص جوانان و نوجوانان عزیز حاصل نمی‌شود. به عبارت دیگر باید گفت سه مرحله یعنی اول؛ شناخت دقیق ذائقه جوانان، دوم؛ فراهم کردن بستر مناسب آن در مدارس و مرحله سوم؛ استفاده از ظرفیت‌های دینی و ورزشی مسجد برای جذب مخاطب و شکل‌گیری ارتباط بسیار مهم است.

باید آسیب‌شناسی کرد که با چه شیوه و الگویی از اجرای برنامه‌ها، مردم و بچه‌ها جذب مسجد و برنامه‌های آن می‌شوند، فطرت‌ها همیشه پاک است بنابراین اگر همراه زمان و جلوتر از آن باشیم ارتباط برقرار می‌شود و مخاطب جذب می‌شود اما اگر از زمان عقب باشیم، نتیجه خوبی حاصل نمی‌شود.

در این زمینه، فضای مجازی می‌تواند بر جوانان و نوجوانان تأثیرگذار باشد چرا که دنیای فعلی، عصر تأثیرگذاری دنیای مجازی است و جوانان و

نوجوانان نیز انس و الفت ویژه‌ای با این فضا دارند. بنابراین در جذب مخاطب به ویژه نسل جدید باید کار خود را مضاعف کرده، نگاه خود را درست و دقیق کنند و حتماً ذائقه مردم را در برنامه‌ریزی‌ها لحاظ کرد چون اگر چنین اتفاقی محقق نشود، برنامه‌هایی که طراحی می‌شود صرفاً برای خود برنامه ریزان جذاب خواهد بود و تأثیرگذاری روی مخاطب ندارد. جوانان به عنوان آینده‌سازان جامعه اسلامی، بزرگ‌ترین سرمایه این کشور به شمار می‌روند و تلاش در جهت توسعه آگاهی‌های دینی آنان از اهمیت به‌سزایی برخوردار است. اگر میزان معرفت جوانان به آموزه‌های دینی و زلال معارف دین از رشد و نمو مطلوبی بهره‌مند باشد، شخصیت دینی آنان به گونه‌ای شایسته شکل خواهند گرفت و هنگام ورود به جامعه اسلامی تأثیر به‌سزایی در آن جامعه پدید خواهند آورد، در نتیجه یکی از مکان‌هایی که می‌تواند شخصیت جوان را مطابق آموزه‌های دینی بارور سازد و روح خداجویی و عدالت‌خواهی که می‌تواند شخصیت جوان را مطابق آموزه‌های دینی بارور سازد و روح خداجویی و عدالت‌خواهی را در اعماق وجود آنان ریشه‌دار سازد، مسجد است که کانون انسانی سازی است و این امر باید از طریق آموزش صحیح و اصولی در مدارس که منطبق با روح و فطرت پاک جوانان و نوجوانان باشد، صورت پذیرد.

امام علی (ع) می‌فرمایند: «إِنَّمَا قَلْبُ الْوَلَدِ كَالرَّضِ الْخَالِيَةِ مَا لَقِيَ فِيهَا مِنْ شَيْءٍ قَبْلَهُ. دَل نَوْجَانٍ مِثْلَهُ دَل نَوْجَانٍ مِثْلَهُ» (نهج‌البلاغه، نامه ۳۱)

بنابراین اولیای امور و برنامه‌ریزان فرهنگی باید از ظرفیت مساجد برای جذب هرچه بیشتر این دل‌های پاک به خانه‌های امن الهی به نحوی شایسته بهره‌جویند.

یکی از

مکان‌هایی

که می‌تواند

شخصیت

جوان را مطابق

آموزه‌های دینی

بارور سازد و

روح خداجویی

و عدالت‌خواهی

را در اعماق

وجود آنان

ریشه‌دار سازد،

مسجد است که

کانون انسانی

سازی است و

این امر باید از

طریق آموزش

صحیح و اصولی

در مدارس

که منطبق با

روح و فطرت

پاک جوانان و

نوجوانان باشد،

صورت پذیرد.

از این جمع شدن در مسجد وجود دارد و آن اینکه مسلمان‌ها با کانون مسجد خو بگیرند و مسائل اجتماعی، عبادی و سیاسی را با هم یکی بدانند.

این کارشناس حوزه مسجد ادامه داد: پیامبر(ص) همواره بر حضور بچه‌ها در مسجد تأکید دارند و به هر روشی بچه‌ها را به مسجد راهنمایی می‌کنند و با جایزه، برگزاری مسابقات، تشویق و بهانه‌های مختلف بچه‌ها را به مسجد می‌کشاندند و همین که بچه‌ها وارد مسجد می‌شوند کم کم می‌شوند نسل آینده اسلام و فرهنگ اسلامی. حضرت برای حضور بچه‌ها در مسجد چند روش استفاده می‌کردند که یکی از این روش‌ها تشویق بود. ایشان مسابقاتی را در مسجد و یا به بهانه مسجد رفتن برگزار می‌کردند و جوایزی مثل خرمای خشک، درخت خرما، طلا به دختر بچه‌ها، انجیر خشک و بزغاله و به طور کلی هدایای خوشمزه و جذاب به بچه‌ها می‌دادند و حتی در نقل‌ها آمده که از بلال پرسیدند چرا پیامبر برای نماز نیامده‌اند؟ بلال رفت و در راه دید که پیامبر(ص) در حال بازی با بچه‌ها هستند. همین مسئله موجب می‌شود بچه‌هایی که در مسیر مسجد هستند و امام مسجد با آنها بازی می‌کند برای حضور در مسجد تشویق می‌شوند.

پیامبر(ص)

همواره بر حضور

بچه‌ها در مسجد

تأکید دارند و

به هر روشی

بچه‌ها را به

مسجد راهنمایی

می‌کنند و با

جایزه برگزاری

مسابقات،

تشویق و

بهانه‌های

مختلف بچه‌ها

را به مسجد

می‌کشاندند و

همین که بچه‌ها

وارد مسجد

می‌شوند کم کم

می‌شوند نسل

آینده اسلام و

فرهنگ اسلامی.

بچه‌ها روی دوش پیامبر(ص)
و حضرت علی(ع)

وی تشریح کرد: وقتی به تاریخ نگاه می‌کنیم می‌بینیم که پیامبر(ص) در مساجد کانون‌هایی برای آموزش بچه‌ها شکل می‌دهد. وقتی در جنگ بدر اسرا را به مدینه می‌آوردند، فدیبه آزاد کردن آنها را آموزش سواد به ۱۰ کودک مسلمان عنوان می‌کنند. همچنین ایشان دست نوه‌های خودشان و سایر کودکان را می‌گرفتند و وارد مسجد می‌کردند. می‌بینیم پیامبر(ص) و حضرت علی(ع) بچه‌های بسیار کوچک خود را روی شانه‌های خود می‌نشاندند و وارد مسجد می‌شدند.

حجت‌الاسلام بهشتی تصریح کرد: باید به این مسئله دقت شود که وقتی پیامبر(ص) روی منبر می‌رفتند بچه‌ها روی پای ایشان می‌نشستند. حتی در مسیر مسجد امام حسن(ع) و امام حسین(ع) به پیامبر(ص) می‌گفتند که

حجت‌الاسلام سید مهدی بهشتی عنوان کرد:

وقتی بزرگ‌ترها مسجد را از بچه‌ها می‌گیرند

یک پژوهشگر و نویسنده حوزه مسجد و کودکان با اشاره به تفاوت‌های عمیق رفتار مادر خصوص مسجد و بچه‌ها با سیره حضرت رسول(ص)، گفت: بچه‌ها روی دوش پیامبر(ص) و حضرت علی(ع) وارد مسجد می‌شدند اما اجازه بازی به بچه‌ها را در مسجد نمی‌دهیم.

تنها محل عبادت است بلکه کانونی برای جمع شدن اقشار مختلف مردم و یک محفل انسی برای کارکردهای کلی اسلام است. وی تشریح کرد: یعنی کارکردهای علمی، فرهنگی، نظامی، درمانی و ... را مسجد دارد و محفلی است برای دور هم جمع شدن مسلمان‌ها، نه به این دلیل که جایگاه دیگری برای جمع شدن ندارند، بلکه یک هدف بزرگ‌تر

حجت‌الاسلام سید مهدی بهشتی، پژوهشگر و نویسنده که دارای ۵۰ مقاله کوتاه در خصوص مسجد و کودکان است، در پاسخ به این سؤال که با توجه به ویژگی‌های عصر حاضر و نوجوانان و جوانان کنونی کشورمان، مساجد چه کارکردهایی می‌توانند برای آن‌ها داشته باشند؟ گفت: اگر به کارکردهای مسجد در عصر پیامبر(ص) نگاه کنیم می‌بینیم که مسجد نه

حاشیه

مسجدی که کتابخانه ندارد؛
اما طاقچه چرا

وارد مسجد که می‌شوی اولین چیزی که قبل از ورود به شبستان نظرت را جلب می‌کند انبوه کتاب‌هایی است که در چهار طاقچه بخش ورودی مسجد گذاشته‌اند. از کتابدار، مسئول یا مراقب هم خبری نیست. کتاب‌ها زیاد هستند، در بینشان لوح فشرده و دعاهای یک برگی هم هست؛ اما بیشتر کتاب‌ها کمک آموزشی، علمی، شعر و داستان مناسب سنین نوجوانی است. کتاب‌های آموزشی که در یک مقطع آن هم برای یک سال به درد یک دانش آموز می‌خورد در حالی که همان کتاب را سال بعد دانش آموز دیگری باید با صرف هزینه زیاد بخرد.

کمی آنطرف‌تر خادم مسجد نشسته، به سراغش می‌روی و می‌پرسی داستان این کتاب‌ها چیست؟ خیلی راحت می‌گوید داستان ندارد، اینجا مسجد است دوست داری بردار، دوست داری بذار.

می‌گویم به همین راحتی؟ می‌گوید بله کتابخانه مسجد هنوز درست نشده، تا وقتی که درست شود از طاقچه ورودی مسجد استفاده کرده‌ایم، هر کس دوست دارد می‌آید و کتاب‌هایش را اینجا می‌گذارد تا بقیه استفاده کنند.

واقعیت هم همین است و همین باید باشد. کار مسجد راحت‌تر کردن کارها برای مردم است. کارکردی که به نظر می‌رسد فراموش شده است، اگر قرار باشد مثلاً کتابخانه مسجد هم درست مثل سایر کتابخانه‌ها بروکراسی داشته باشند که نوجوانان و جوانان به سراغ مسجد نمی‌آیند. در طراحی هر برنامه‌ای باید آسان‌ترین راه‌ها را جلوی پای مردم به ویژه نوجوانان و جوانان گذاشت. خانه خدا باید با خانه خلق خدا تفاوت داشته باشد.

مسجد جامع انصار المهدی (عج)

مثل کاردستی و کار گروهی و مسابقات ورزشی، هنری و... برپا کرد.

وی با تأکید بر اینکه کارکرد مسجد فقط محل نماز خواندن نیست، گفت: مسجد محلی برای رشد دادن نسل آینده است؛ اگر فکرمندان و هدفمندان این باشد از جهت فرهنگی، سیاسی، ورزشی و... به پیش خواهیم رفت. حتی در زمان حضرت رسول (ص) در حیاط مسجد ورزش و تمرین نظامی می‌کردند. اکنون هم می‌توان همین اقدامات را برای جذب بچه‌ها انجام داد. لازمه این اقدام اعمال سلیقه خود متولیان مسجدی است. همچنین همکاری والدین لازم است، والدین باید این دغدغه را داشته باشند که بچه‌های خود را به مسجدی بفرستند که فعالیت‌های خوبی داشته باشد. همچنین متولیان دولتی مثل مسئولان آموزش و پرورش باید بچه‌ها را با مسجداًس دهند.

بهشتی تصریح کرد: امام جماعت مسجد محل باید با مدیران و مسئولان مدارس ارتباط داشته باشند. این یک مصیبت است که امام جماعت‌هایی از مدارس محل خودشان خبر ندارند. امام جماعت باید در مدارس حاضر شود و با بچه‌ها صحبت کند و مربیان مدارس هم با مسجد محل خودشان انس داشته باشند و حداقل هفته‌ای یک بار بچه‌ها را به مسجد ببرند. مسئولان دولتی هم باید ساز و کاری برای تعامل بین مسجد و سایر نهادها فراهم کنند که از جمله می‌توان به شهرداری‌ها اشاره کرد.

وی با اشاره به اینکه همین بسترها جذابیت برای ورود به مسجد را فراهم می‌کند، عنوان کرد: وقتی که بچه‌ها وارد مسجد شدند متولیان مسجد، مربیان و امام جماعت موظف هستند مراقب بچه‌ها باشند و امکانات خوبی به آنها بدهند. دوست‌یابی بچه‌ها را کنترل و در این زمینه به آنها کمک کنند؛ به بچه‌هایی که با فرهنگ‌های مختلف هستند نظارت کنند و مراقب باشند در فضاهایی که بچه‌ها دور هم هستند صدمه نیندند و در نهایت از نظر علمی، آموزشی، احکام، عقاید، کلاس قرآن و مسائل فرهنگی بچه‌ها را تغذیه کنند و به آنها آموزش دهند.

این نویسنده حوزه مسجد و کودکان در پایان اظهار امیدواری کرد تا با تلاش، کارکردهای مسجد را بازآفرینی کنیم.

پدربزرگ برای ما شتر بشو؛ کدام پیرمرد ۶۰ ساله‌ای که امام جماعت مسجد است با بچه‌ها اینگونه بازی می‌کند؟ همه این رفتارها فرهنگ‌سازی است. اگر بتوانیم این فرهنگ را جا بیاندازیم که مسجد فقط برای بزرگسالان نیست می‌تواند در ارتباط مسجد و کودکان خیلی تأثیرگذار باشد.

این دکترای تاریخ اسلام با تأکید بر اینکه باید با بهادادن به بچه‌ها و با استفاده از ابزار تشویق در کارهای فرهنگی بچه‌ها را دخیل کنیم، گفت: حضرت زهر(س) به امام حسن(ع) و امام حسین(ع) می‌فرمایند: بروید مسجد و سخنرانی پیامبر(ص) و پدرتان را برای من حفظ کنید و بیاورید و حسنین در مسجد می‌نشینند و سخنرانی‌ها را حفظ می‌کنند و برای مادر بازگو می‌کنند. باید به بچه‌های مسجدی مسئولیت داده شود، چه اشکالی دارد بچه ۱۰ ساله مسئول صوت مسجد باشد یا مسئول مدیریت تکبیرها شود؟

اجازه دهید بچه‌ها اینجا بازی کنند

وی در پاسخ به این سؤال که برای بچه مدرسه‌ای‌ها چگونه مساجد را جذاب کنیم؟ گفت: مساجد قابلیت این را دارند که با همین جذابیت‌های بروز بچه‌ها را جذب کنند. در تاریخ قاجار و صفویه می‌بینیم که حیاط مساجد بزرگ بوده و درخت‌های میوه کاشته می‌شده است و بچه‌ها جمع می‌شدند و بازی می‌کردند. همچنین در داخل مساجد جایگاهی برای بچه‌ها بوده است. اکنون هم اگر بتوانیم فضایی را برای بچه‌ها فراهم کنیم، یعنی بچه‌ها به بهانه بازی و خوردن میوه‌های مسجد داخل مسجد بیایند این ارتباط برقرار می‌شود.

آب بازی داخل مسجد حق بچه‌هاست

این نویسنده حوزه مسجد و کودکان از خیرینی که می‌خواهند مسجد وقف کنند خواست محیطی را هم برای حیاط مسجد اختصاص دهند و در داخل حیاط مسجد هم حوض بسازند و گفت: چرا مانع می‌شویم که بچه‌ها در مسجد آب بازی کنند و یا به درختان دست بزنند؟ می‌توان برای بازی بچه‌ها قبل از نماز برنامه‌ریزی کرد و بعد از نماز هم برای آنها کلاس‌های آموزشی، بازی‌های فکری و علمی

مسجد محلی
برای رشد دادن
نسل آینده است؛
اگر فکرمندان و
هدفمندان این باشند
از جهت فرهنگی،
سیاسی،
ورزشی و... به
پیش خواهیم
رفت. حتی در
زمان حضرت
رسول (ص) در
حیاط مسجد
ورزش و تمرین
نظامی می‌کردند.
اکنون هم
می‌توان همین
اقدامات را برای
جذب بچه‌ها
انجام داد.

گفت و گو با محبت‌الاسلام والمسلمین سید مهدی علیزاده موسوی :

فضای مسجد در دوران پیامبر (ص)

در مجموع باید گفت فضای مسجد دوران پیامبر (ص) به نحوی بود که کودکان، نوجوانان و جوانان به مساجد جذب شوند.

اسلامی تشکیل دادند و جالب اینکه هنگامی که حضرت دولت تشکیل دادند، اولین قدمی که برداشتند ایجاد یک پایگاه محوری برای دولت و ملت یعنی ایجاد «مسجد» بود.

وی تصریح کرد: رویکرد اسلام رویکرد فرهنگی است، اسلام بیش از اینکه با دغدغه اقتصادی، سیاسی و ... ظهور کرده باشد با دغدغه فرهنگی ظهور کرده و آمده تا یک تحول اساسی در فرهنگ، عقاید و اندیشه‌های مردم ایجاد کند و در اصل سایر دغدغه‌ها، تبعات یا پیامدهای این تغییر بنیادین در عقیده است.

جذابیت مساجد دوران پیامبر (ص) برای کودکان این پژوهشگر و نویسنده حوزه حج با تأکید بر اینکه وقتی در مدینه پایگاه مسجد شکل گرفت، بیش از اینکه یک پایگاه اقتصادی، سیاسی و ... باشد، یک پایگاه فرهنگی برای پیامبر (ص) بود، گفت: پس از ایجاد مسجد شاهد این هستیم

پیامبر (ص) ۱۳ سال در مکه بودند که این دوره را دوره ملت‌سازی می‌نامند به این معنی که در این دوران پیامبر اسلام در مکه شروع کردند به ساختن نیرو برای دولتی که در مدینه قرار بود تشکیل شود و سال‌هایی که در مدینه بودند رانیز عصر دولت‌سازی می‌نامند به این معنی که دولت

حجت‌الاسلام والمسلمین سید مهدی علیزاده موسوی، رئیس پژوهشکده حج و زیارت در پاسخ به این سؤال که در خصوص اولین مساجد ساخته شده در اسلام به ویژه مسجد النبی (ص) بسیار صحبت شده، اما آیا این مساجد کارکرد ویژه‌ای برای نوجوانان و جوانان داشتند؟ گفت:

مسجد انجام می‌شده و این دیدارها در جذب آنها به اسلام تأثیر گذار بوده است. روایت‌های زیادی داریم که پیامبر (ص) با جوانی در مسجد روبرو شدند و به وی گفتند چگونه صبح کردی و آن جوان عقاید و دیدگاه‌های خود را ارائه کرده است. در مجموع باید گفت فضای مسجد دوران پیامبر (ص) به نحوی بود که کودکان، نوجوانان و جوانان به مساجد جذب شوند. حجت‌الاسلام علیزاده موسوی با تأکید بر اینکه در کنار تمامی اقشاری که به مسجد می‌رفتند شاهد حضور زنان، کودکان، نوجوانان و جوانان در مساجد دوران حضرت رسول (ص) هستیم، بیان کرد: اگر به مسجد به عنوان یک کانون فرهنگی نگاه کنیم جایی است که می‌خواهد عقاید را تغییر و ساختارهای فرهنگی و فکری جامعه را سامان دهد و اگر قائل به این باشیم که جوانان و نوجوانان هستند که در آینده فرهنگ جامعه را می‌سازند، پس طبیعی است که یک پیوند تنگاتنگ بین مسجد و نوجوانان و جوانان وجود داشته که موجب تضمین آینده جامعه اسلامی می‌شده است.

حجت‌الاسلام علیزاده در پاسخ به این سؤال که اکنون و با شرایط معاصر چه اقداماتی باید انجام شود که نوجوانان و جوانان بیشتر جذب مساجد شوند؟ گفت: در طول تاریخ اسلام کارکردهای مساجد تغییر کرده و همین مسئله موجب وضعیت موجود شده است. اگر در صدر اسلام مساجد کارویژه‌های متنوعی داشت‌می‌توانست تمامی ابعاد فرهنگی جامعه را پوشش دهد و برای آن برنامه‌ریزی و در آنجا هدف‌گذاری کند، رفته رفته این نقش و کارکرد از مساجد گرفته شده است.

وی با اشاره به اینکه اکنون به علل مختلف مساجد فقط به مراکزی برای عبادت‌های فردی تبدیل شده است، گفت: نقش دیگر ابعاد مختلف حوزه فرهنگ شامل هنر، عقاید، مناسک، اخلاق، سیاست و... رفته رفته از مساجد گرفته شده است و مساجد تبدیل شده‌اند به مراکزی برای صرفاً عبادت آن‌هم عبادت محدود به نمازهای جماعت یا نماز فردی و یا برگزاری اعیاد و وفات‌ها که آنها هم صرفاً جنبه سنتی دارند به این معنی که چیزی بر مخاطبان نمی‌افزاید و یا نقشی در کارویژه مساجد ندارد. برای جذب حداکثری جوانان به مسجد، مهم‌ترین کار این است که بیایم مسئله‌های

نوجوانان و جوانان را شناسایی و مساجد را به محلی برای رفع این مشکلات تبدیل کنیم.

بلوغ زودرس علمی نوجوانان و جوانان

وی با تأکید بر اینکه مساجد باید به جایگاه اصلی خود بازگردند اما نه به صورت توصیه‌ای و تجویزی بلکه به صورت عملی، گفت: توصیه و تجویز برای جوان و نوجوان امروز جواب نمی‌دهد و جوان امروز چند ویژگی دارد. اولاً بلوغ زودرس علمی دارد و این بلوغ زودرس علمی کار متولیان را سخت می‌کند. ویژگی دوم این است که روحیه انتقادی دارد و دیگر اینگونه نیست که وقتی کسی توصیه‌ای کرد بپذیرد؛ وقتی گذارهای از سوی کسی مطرح می‌شود نوجوان و جوان امروزی یک علامت سؤال بزرگ در مقابل آن مطلب می‌گذارد. پشت‌درهای بسته مشکلات را احصا و حل نکنیم و وی مسئله سوم را شکسته شدن حرمت‌ها عنوان و اظهار کرد: دیگر مثل گذشته اینگونه نیست که وقتی معلم چیزی می‌گوید دانش‌آموز قبول کند. در اصل فاصله‌ها به خاطر فضای جدید شکسته شده است و باید این مسائل در نظر گرفته شود و مشکلات نه انتزاعی، بدین گونه که ما پشت درهای بسته بنشینیم و مشکلات را احصاء و راه حل ارائه دهیم، بلکه به صورت عملی حل شود.

علیزاده موسوی افزود: مشکلات نسل جوان باید به صورت میدانی احصاء و راه‌های برون رفت مطرح شود؛ یعنی کارکردهای مساجد معطوف به میدان یعنی کف جامعه امروز باشد. اگر ما شاهد شیخون فرهنگی هستیم عواملی که موجب این مسئله شده باید رصد شود و نکته مهم‌تر اینکه حتماً در قالب‌های نوجوان و جوان پسند، معارف با بسته‌های فرهنگی ارائه شود و متولیان امر کسانی نباشند که حرف جوان و نوجوان را نفهمند اما بخواهند برای این قشر سیاست‌گذاری کنند بلکه حضور و مشاوره بچه‌ها در این سیاست‌گذاری‌ها، هیئت امنا و کانون‌های مساجد می‌تواند ایجاد انگیزه کند.

وی در پایان گفت: چه روحانی، چه هیئت امنا و چه محیط مسجد و ... هنگامی می‌تواند تأثیر گذار باشد که ابتدا نقش‌ها و کارویژه‌های مسجد را احصاء کنیم و بعد با توجه به این کارویژه‌ها برای روحانی، متولیان و حتی برای نمازگزاران نقش و وظیفه تعریف کنیم و بر اساس آن کارویژه‌ها پیش‌برویم.

مشکلات نسل

[جوان باید به](#)

[صورت میدانی](#)

[احصاء و راه‌های](#)

[برون رفت مطرح](#)

[شود؛ یعنی](#)

[کارکردهای](#)

[مساجد معطوف](#)

[به میدان یعنی](#)

[کف جامعه امروز](#)

[باشد. اگر ما](#)

[شاهد شیخون](#)

[فرهنگی هستیم](#)

[عواملی که](#)

[موجب این](#)

[مسئله شده](#)

[باید رصد شود](#)

[و نکته مهم‌تر](#)

[اینکه حتماً](#)

[در قالب‌های](#)

[نوجوان و جوان](#)

[پسند، معارف](#)

[بایسته‌های](#)

[فرهنگی](#)

[ارائه شود.](#)

در گفت و گو با محبت الاسلام والمسلمین ممدمسین راستگو مطرح شد:

فوت کوزه‌گری

حجت الاسلام راستگو به بیان راهکارهایی پرداخت که مادر جایگاه امروز و عصر اطلاعات برای جذب نوجوانان به مساجد نیاز داریم و از فوت و فن اجرایی آن سخن به میان آورد.

حجت الاسلام والمسلمین محمدحسن راستگو، بنیان گذار طرح تربیت مربی کودک و نوجوان حوزه علمیه، فردی است که سال‌ها با بیان ساده و جذاب خود کودکان و نوجوانان بسیاری را به مفاهیم دینی جذب کرده است، وی راهکارهایی را برای حضور مؤثر نوجوانان در مساجد و وظیفه‌نهادهایی مانند آموزش و پرورش و صداوسیما در این مورد بیان کرد. راستگو با بیان اینکه مسجد دو بعد فیزیکی و معنوی دارد، اظهار کرد: اگر فضای فیزیکی مسجد را ارتقا بدهیم گام مؤثری در جذب نوجوانان به مساجد برداشته‌ایم. اگر فضای فیزیکی مسجد را درست کنیم نیمی از راه را پیمودیم و وسیله جذب جوانان و نوجوانان به مسجد را فراهم کردیم. در واقع افراد درجه اول از همین فضای ظاهری مسجد عبور می‌کنند و سپس وارد فضای معنوی مسجد

می‌شوند. به همین جهت اولین اقدامی که باید انجام بدهیم این است که نسبت به زیباسازی مسجد اقدام کنیم. به عنوان مثال فضای مسجد باید معطر و محیط آن نور کافی داشته باشد. روحانی مسجد باید ظاهری آراسته و لباس تمیز به تن داشته باشد. وی در ادامه به چگونگی نوع برخورد با نوجوانان در خانه‌های خدا پرداخت و تصریح کرد: کسانی که در مساجد اموری را بر عهده دارند اگر با ملایمت با نوجوانان برخورد کنند در جذب نوجوانان به مسجد مؤثر واقع می‌شوند. امام جماعت و فردی که تکبیر می‌گوید اگر صدای خوب و رسایی داشته باشد، بدون شک همه این ویژگی‌ها در جذب نوجوانان به مسجد می‌تواند مؤثر باشد. تصور کنید یک دانش آموزی که وارد مسجد شده و با دوستش در حال حرف زدن است و یک نفر از نمازگزاران که ۳۰ سال کار

اداری انجام داده و خسته و فرسوده شده است، با عصبانیت سر این دو داد بزند، به طور طبیعی این دو نفر نه تنها جذب مسجد نمی‌شوند بلکه از مسجد زده می‌شوند.

مبدع طرح‌های خلاقانه دینی ویژه کودکان و نوجوانان حتی تنوع در خواندن دعا را از جمله لازمه‌های جذابیت مساجد برای فرزندانمان برشمرد و بیان کرد: وقتی که در مسجد برای خواندن دعا از تنوع بهره گرفته نمی‌شود، موجب می‌شود تا فردی که در مسجد حضور دارد، برای تمام شدن آن دعا لحظه شماری کند. اگر خواندن دعا با ترجمه آیات و مثال زدن شعر در خصوص آیات دعا همراه شود، جوانان بهتر به آن دعا گوش می‌دهند. اگر نوجوانان در خواندن دعا مشارکت داده شوند و روحانی در خواندن دعا به حضار کمک کند، این شیوه کار می‌تواند در جذب نوجوانان به مسجد مفید واقع شود.

نقش هیئت امنای مسجد در جذب نوجوانان نکته دیگری بود که راستگو به آن اشاره و بیان کرد: هیئت امنا در این زمینه به تنهایی نمی‌توانند مؤثر واقع شوند. بلکه باید با دو یا سه نهاد دیگر هماهنگ شوند، تا بتوانند کار خود را به درستی انجام دهند. اگر نهاد خانواده با مسجد هماهنگ شود، ما شاهد اتفاقات خوبی در جذب نوجوانان به مسجد خواهیم بود. مثلاً اگر مدرسه‌ای در حال برگزاری مسابقه است، مسئولان آن مدرسه می‌توانند در مسجد جوایز آن مسابقه را به دانش‌آموزان اهدا کنند. در این صورت بچه‌ها می‌توانند از دست مدیر مدرسه یا امام جماعت آن مسجد جوایز خود را دریافت کنند. اینها مواردی است که اگر رعایت شود، در جذب نوجوانان به مسجد بسیار مؤثر واقع می‌شود. همین‌که بچه‌ها آمدند و در مسجد جایزه خود را دریافت کردند؛ همان جا امام جماعت مساجد و هیئت امنا می‌توانند نسبت به جذب نوجوانان به مسجد اقدام کنند. هیئت امنا می‌تواند در جهت تهیه جوایز و اختصاص دادن فضای مناسب برای کلاس‌های آموزنده و رسیدگی به درخواست‌های بچه‌ها تهیه و تدارک ببیند.

حجت الاسلام راستگو افزود: من پیشنهاد می‌کنم که در مسجد فضایی را برای ورزش جوانان و نوجوانان اختصاص دهند. اکنون

- اگر فضای فیزیکی مسجد را درست کنیم نیمی از راه را پیمودیم و وسیله جذب جوانان و نوجوانان به مسجد را فراهم کردیم. در واقع افراد از همین فضای ظاهری مسجد عبور می‌کنند و سپس وارد فضای معنوی مسجد می‌شوند. به همین جهت اولین اقدامی که باید انجام بدهیم این است که نسبت به زیباسازی مسجد اقدام کنیم.

یادداشت

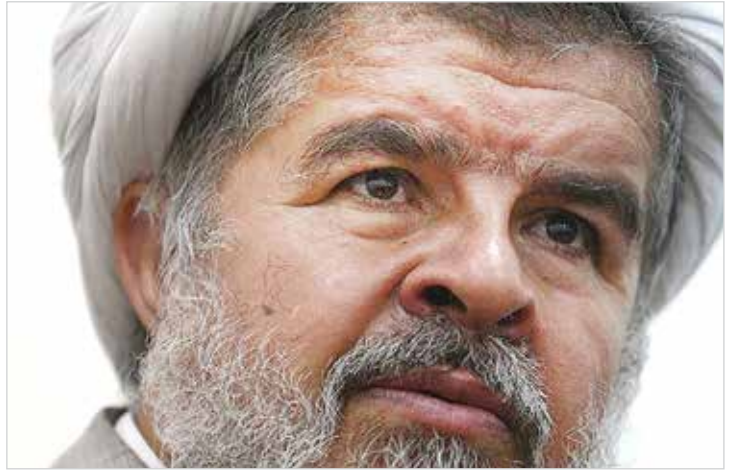
شکارگاه دل‌ها

مسجد خانه خداست و خانه خدا هم، خانه مردم است، همانطور که قرآن کریم در مورد کعبه فرموده است: **أَنْ طَهَّرْنَا بَيْتِي لِلطَّائِفِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ (بقره، ۱۲۵)** یا این که فرموده: **إِنَّ أَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ (آل عمران، ۹۶)**، مسجد وقتی برای مردم باشد پس همه باید از بچگی با خانه خودشان که خانه خودسازی، ذخیره سازی، عزت، اخلاق، تربیت و عبادت است، آشنا شوند و برای این مسأله، باید هم خانواده‌ها، هم ائمه جماعت و هم دست‌اندرکاران اداره مساجد با یکدیگر تعامل داشته باشند.

سه نکته را برای تحقق انس بیشتر نوجوانان و جوانان با مسجد عرض می‌کنم: اول این که فضای مسجد باید از نظر نوع مطالبی که بیان می‌شود، قاری که قرائت می‌کند، خادمی که به نمازگزاران خدمت می‌کند، هیئت امنایی که کار را مدیریت می‌کنند، جاذبه‌های خاص خودش را برای نوجوان‌ها و جوان‌ها به وجود بیاورد، فعالان مسجد همه باید انسان‌های اخلاقی و فرهیخته باشند و بدانند که مسجد در اصل برای نوجوان اثرگذار است.

دوم این که خانواده‌ها باید از خردسالی فرزند خود را با مسجد انس دهند و نکته سوم هم که خیلی مؤثر خواهد بود، تعامل مسجد با مدرسه است. مسجد باید با مدارس اطراف خود ارتباط داشته باشد، ممتازهای مدرسه را به مسجد دعوت کنند، جایزه بدهند و تشویق کنند، البته در کنار همه این‌ها از خداوند توفیق این را بخواهند که مسجد، شکارگاه دل‌ها برای خدا باشد.

حجت‌الاسلام کاظم صدیقی
امام جمعه موقت تهران

خانواده‌ها اول

باید خودشان در

مساجد حضور

پیدا کنند؛ زمانی

که من خود در

خانه بنشینم و

به مسجد نروم،

جوان یا نوجوان

من هم در مسجد

حضور نمی‌یابد.

اگر پدر و مادرها

با مسجد دم‌خور

شوند، تا حدود

زیادی به سوق

دادن نوجوانان به

مسجد

کمک می‌کنند.

است یک منبری به روی منبر برود، بهتر است با هماهنگی امام جماعت مسائلی را بر روی منبر مطرح کند که به درد بچه‌ها بخورد. یک منبری برای جذب کوچکترها به مساجد، می‌تواند وسط منبر برای بچه‌ها قصه بگوید و یا سوالی را از بچه‌ها بپرسد و به فردی که پاسخ درست را می‌دهد جایزه بدهد.

این چهره نام‌آشنای حوزه تبلیغ، سازمان صدا و سیما را مهمترین نهادی دانست که می‌تواند با اختصاص دادن بخشی از اخبار به فعالیت‌های فرهنگی نوجوانان در مساجد، در جذب آنها به مساجد کمک کند و عنوان کرد: صدا و سیما هر چند وقت یکبار می‌تواند از طریق رادیو و تلویزیون کارهای فرهنگی که توسط نوجوانان در مسجد در حال وقوع است را در قالب یک گزارش پخش کند. این کار موجب تشویق نوجوانان می‌شود.

خیلی از مساجد سالن اجتماعات دارند و از آن فقط برای مجالس ترحیم استفاده می‌کنند؛ در حالی که می‌توان از آن برای برنامه‌های ورزشی هم استفاده شود.

وی با تأکید بر این که تا زمانی که والدین خودشان در مساجد حضور نیابند نمی‌توانند کودکان و نوجوانان را به حضور در مساجد تشویق کنند، گفت: خانواده‌ها اول باید خودشان در مساجد حضور پیدا کنند؛ زمانی که من خود در خانه بنشینم و به مسجد نروم، جوان یا نوجوان من هم در مسجد حضور نمی‌یابد. اگر پدر و مادرها با مسجد دم‌خور شوند، تا حدود زیادی به سوق دادن نوجوانان به مسجد کمک می‌کنند. ولی باید به این مسئله توجه کرد که نحوه برخورد با جوان‌ها و نوجوانان در جذب آنها به مسجد از اهمیت زیادی برخوردار است. اگر در دهه ایام فاطمیه یا یک ایام شاد، قرار

مجت‌الاسلام جواد گلی؛

پاسخ به ۳ سوال برای احیای مساجد در دوران مدرن

◀ به نظر می‌رسد در این مسیر سه سؤال اصلی وجود دارد که باید به هر کدام از این سؤال‌ها پاسخ‌های صحیح بدهیم تا حرکت خودمان را برای احیای مساجد و حضور گسترده نوجوانان و جوانان در مسجد آغاز کنیم.

مشاور فرهنگی استاندار تهران به تبیین و تشریح مسیری پرداخت که منجر به حضور مؤثر نوجوانان و جوانان در دوران امروزی در مساجد می‌شود و عنوان کرد: به نظر می‌رسد در این مسیر سه سؤال اصلی وجود دارد که باید به هر کدام از این سؤال‌ها پاسخ‌های صحیح بدهیم تا حرکت خودمان را برای احیای مساجد و حضور گسترده نوجوانان و جوانان در مسجد آغاز کنیم. سؤال اول این است که آیا امروز مساجد ما از توان و ظرفیت کافی برای جذب جوان و نوجوان برخوردار هستند یا خیر؟ چرا؟ سؤال دوم این است که با چه ظرفیت‌های تازه‌ای می‌توان جوان و نوجوان را به مسجد آورد؟ و سوم اینکه اگر جوان و نوجوان به مسجد بیاید چه اتفاقی برای او می‌افتد؟ این سه سؤال، در عین سادگی سوال‌های بسیار سخت و فرایند رسیدن به آنها در عین بسیط بودن نیز سخت است، اما اگر به این سؤال‌ها پاسخ درست داده شود و در خصوص تحقق آنها گام برداشته شود، سرنوشت نوجوان و جوان ما تغییر می‌کند.

حجت‌الاسلام گلی در پاسخ به سؤال اول که «آیا امروز مساجد ما از توان و ظرفیت کافی برای جذب جوان و نوجوان برخوردار هستند یا خیر؟ چرا؟» گفت: امروز محیط‌ها و برنامه‌های مذهبی و نظام آموزش دینی ما خلأها و نقصان‌های بزرگی دارد؛ از جمله اینکه برای تربیت نسل جوان برنامه، محیط و حتی شخصیت‌های مؤثری نداریم و برای حل این مشکل به یک نظام آموزشی برای تربیت دینی نسل نوجوان و جوان نیاز داریم که این نظام قبل از ساخت مسجد و آوردن امکانات و تجهیزات به آن باید طراحی شود. وی تأکید کرد: اگر کارشناسان امور حوزوی و دینی، روانشناسان، جامعه‌شناسان، اساتید علوم ارتباطات و رسانه با هم و در کنار هم بتوانند به یک نظام‌واره آموزش مفاهیم دینی دست پیدا کنند و آن را به تأیید بزرگان این علم برسانند، آنوقت برای این نظام‌واره بتوانیم مربیانی را پرورش دهیم که این نظام‌واره را خوب بفهمند و خوب اجرا کنند و بعد سخت‌افزارهای مورد نیاز را فراهم کنیم، آن زمان

امروز محیط‌ها

و برنامه‌های

مذهبی و نظام

آموزش دینی

ما خلأها و

نقصان‌های

بزرگی دارد؛

از جمله اینکه

برای تربیت نسل

جوان برنامه،

محیط و حتی

شخصیت‌های

مؤثری نداریم

و برای حل این

مشکل به یک

نظام آموزشی

برای تربیت دینی

نسل نوجوان و

جوان نیاز داریم.

است که می‌توان برای تربیت نسل جوان قدم برداشت.

تربیت دینی نسل جوان

این کارشناس امور دینی و مسجد در جمع‌بندی این بخش از سخنان خود گفت: پس ما نظام‌واره تربیت دینی، مربیانی که این نظام‌واره را بدانند و محیط‌های مناسب برای اجرای این سیستم را هم نداریم و حتی دغدغه داشتن این موارد را هم نداریم! چون کسانی وارد حوزه تعلیم و تربیت شده‌اند که تربیت دینی و اخلاقی نسل جوان را یک علم نمی‌دانند و احساس می‌کنند همین که خودشان مذهبی هستند و یا در مسجد هستند و نماز می‌خوانند یا رشته الهیات و درس آن را خوانده‌اند، می‌توانند مربی نسل جوان باشند. در حالی که اینطور نیست گاهی یک شخصیت برجسته حوزوی و یا عالم فقهی هم نمی‌تواند مربی خوبی برای تعلیم و تربیت دینی نسل جوان باشد، چون تعلیم و تربیت دینی یک علم است و شاید هنوز آن را فراموش کرده‌ایم.

وقتی وارد بیان مفاهیم و روایت‌های دینی می‌شویم با بد سلیقگی، عدم سنجش مخاطب و در نظر نگرفتن مقتضیات زمان و مکان برای نوجوان و جوان از احکام دفن، غسل و کفن سخن می‌گوییم.

وی در پاسخ به سؤال آخر که «اگر جوان و نوجوان به مسجد بیاید چه اتفاقی برای او می‌افتد؟» گفت: مسجد باید مظهر اخلاق باشد. واقعیت این است که مساجد و محافل دینی و مذهبی ما هم مظهر تبلیغ و ترویج اخلاق نیستند. باور ما این است که تمام گزاره‌های دینی و اساساً نگاه توحیدی و نگاه به دین و مذهب تماماً ما را به سمت اخلاق متعالی هدایت می‌کند. اوج دینداری ما پیامبر(ص) هستند. ایشان مظهر فقه به معنای احکام، مظهر نماز خواندن به معنای عبادت، مظهر تهجد به معنای شب زنده داری و ... نیستند بلکه همه اینها را وسایلی قرار داده‌اند برای مظهر اخلاق شدن و اخلاقی رفتار کردن. پیامبر(ص) اسوه اخلاق و نمونه مهم و اکمل اخلاقی زیستن است.

وی با ابراز تأسف از اینکه ابزارها جای خود را با اهداف تغییر داده‌اند، گفت: متأسفانه در فضاهای مذهبی و مسجد مادر حوزه‌های علمیه و در رفتار مؤمنان ما این ابزارها گاهی تبدیل به هدف شده است، یعنی در مسجد نماز خواندن موضوعیت پیدا کرده است و همین است که اگر کودکی بیاید نماز ما را برهم بزند ما او را از مسجد بیرون می‌اندازیم، چون فکر می‌کنیم اصل و هدف مسجد، نماز است در حالی که اینطور نیست هدف و اصل در یک محیط مذهبی تربیت اخلاقی نسلی است که با او در ارتباط است حتی به قیمت شکسته شدن یک نماز.

وی با اشاره به اینکه مسجد ما مسجیدی شده که ابزارها را بر هدف اولویت داده و پوشش و رفتار دینی در آن تبدیل به هسته شده و اصل هسته (که اخلاق است) را ضعیف کرده است، عنوان کرد: اگر مسجد را به عنوان مظهر اخلاق و رفتار دینی و ارتقا و تعالی دینی و اخلاقی ببینیم آنوقت اگر نسل جوان ما به مسجد بیاید اخلاق در او بارور می‌شود و تعالی پیدا می‌کند و مسجد مظهر خوش رفتاری، خوش اخلاقی فداکاری، ایثار و تمامی فضائل اخلاقی می‌شود. محصول مسجد موفق باید نوجوان و جوانی باشد که اهل اخلاق و شکوفایی رفتاری باشد.

جوان نداریم و از ظرفیت سخت افزاری هم نمی‌توانیم درست استفاده کنیم.

حجت الاسلام گلی در پاسخ به سؤال دوم که مطرح کرد: «با چه ظرفیت‌های تازه‌ای می‌توان جوان و نوجوان را به مسجد آورد؟» گفت: نسل جوان ما امروز بهره‌مند از تعلیم و آموزش‌های مذهبی و دینی مساجد نیست و نکته اصلی این است که در آموزش‌های خودمان زمان شناسی و زبان شناسی را فراموش کرده‌ایم. یعنی آموزش‌های ما نه به روز هستند و نه مناسب نسل جوان به لحاظ زمانی؛ و نه با زبان مناسبی آموزش‌های خودمان را به نسل جوان آموزش داده‌ایم. زبان نسل امروز را نمی‌فهمیم و این توانایی را نداریم که با زبان مناسب با آنها صحبت کنیم و این مسئله، آموزش‌های ما را به آموزش‌هایی کهنه، فسیل شده، غیر جذاب برای نسل نوجوان و جوان تبدیل کرده است.

بدسلیقگی در ارائه مفاهیم دینی
مشاور فرهنگی استاندار تهران از بدسلیقگی در ارائه مفاهیم دینی نیز انتقاد کرد و گفت: امروز

اینکه در حوزه علمیه درس خوانده باشیم من را تبدیل به یک مربی تربیتی نمی‌کند
حجت الاسلام گلی با انتقاد از اینکه بدون مطالعه علم تعلیم و تربیت، خیلی ساده در مسجد می‌نشینیم و مفهوم خدا را به کودک، نوجوان و جوان یاد می‌دهیم، گفت: ما جوری این مفاهیم را آموزش می‌دهیم که او دیگر هیچوقت این مفاهیم را درست یاد نخواهد گرفت چون ما مفهوم را اشتباه به او آموزش داده‌ایم.

وی افزود: باید پس از تدوین نظام‌واره آموزشی و تربیت مربیان برای تدریس آن، سخت‌افزارهای لازم را تهیه کنیم. البته به نظر من مشکل ما مسجد، تجهیزات، شبستان، امکانات، کامپیوتر و ... نیست و اتفاقاً در این بخش ظرفیت‌های خیلی خوبی داریم که نمی‌توانیم به درستی استفاده کنیم و به همین دلیل می‌خواهم بگویم که راه را اشتباه می‌رویم و هر چه ظرفیت‌های تجهیزاتی، فضای فرهنگی و ... اضافه کنیم کارمان را سخت‌تر می‌کنیم و از مسیر دور می‌شویم چون برنامه‌ای برای تربیت نسل

مسجد باید مظهر

اخلاق باشد.

واقعیت این

است که مساجد

و محافل دینی

و مذهبی ما هم

مظهر تبلیغ و

ترویج اخلاق

نیستند. باور

ما این است که

تمام گزاره‌های

دینی و اساساً

نگاه توحیدی

و نگاه به دین و

مذهب تماماً ما را

به سمت اخلاق

متعالی هدایت

می‌کند.

فرهنگی

مساجد همواره نقش‌ها و کارکردهای مختلفی داشته‌اند که این به معنای اهمیت و اعتبار آنها در جامعه مسلمانان است. گرچه پرداختن به تمام کارکردهای مسجد از صدر اسلام تاکنون در این نوشتار نمی‌گنجد؛ اما معرفی برخی از کارکردهایی که هم اینک در بسیاری از مساجد قابل اجرا است، خالی از فایده نیست؛ مساجد کانون عبادی، پایگاه قضایی، جایگاه پرداختن به امور حسبه، کانون ارتباط جمعی، پایگاه جهاد، مرکز آموزش و... بوده‌اند و وظایف و کارکردهای پرشمار مسجد از دوران پیامبر(ص) آغاز گشت.

تبلیغی

شاید هیچ پایگاهی به اندازه «مسجد» در تبلیغ اسلامی ایفای نقش نکرده باشد؛ از زمان رسول خدا(ص) تاکنون اذان، نماز، وعظ و خطابه از مهم‌ترین برنامه‌های مساجد بوده و هست. تردیدی نیست که کار تبلیغی در مسجد سرشار از مایه‌های معنوی و روحانی است. آموزه‌های الهی کسانی را که اندک زمینه‌ای برای هدایت دارند، شیفته و شیدای اسلام می‌کند. در طول تاریخ کلاس‌های ویژه اخلاق (فردی، اجتماعی، خانواده و...) در اوقات تعطیل و فراغت عمومی توسط علمای گذشته در مساجد برگزار می‌شده است. هم اکنون نیز چنین برنامه‌ای در برخی شهرهای بزرگ همچون قم، اصفهان و مشهد، توسط علما و در برخی شهرهای کوچک‌تر با استفاده از اساتید و روحانیون مجرب و متخلق به اخلاق که گرایش عمومی مردم به آنان بیش‌تر است برگزار و مورد استقبال قرار گرفته است. در اینجا لازم است به یک موضوع بسیار مهم در تبلیغات مسجد اشاره کنیم و آن تبلیغ مکارم اخلاق است.

آموزشی

نظر به این که مسجد جایی مناسب برای گردهمایی مسلمانان از طبقات و حرفه‌های مختلف است، این مکان مذهبی از همان آغاز در کنار کارکردهای عبادی‌اش، تبدیل به محلی مناسب برای آموزش نیز شد. مسلمانان در صدر اسلام، غالباً مسائل مذهبی و دینی خویش را در مسجد از پیامبر اکرم(ص) می‌پرسیدند. جایگاه جلسات علمی و آموزشی در مسجد از نگاه پیامبر اکرم(ص) به مراتب والاتر و ارجمندتر از جلسات دعا است؛ در واقع مسجد، بگانه پایگاه مهم آموزشی در کشورهای اسلامی بوده است. متأسفانه مسئله آموزش در مساجد کم رنگ شده و مناسب است با برنامه ریزی و متناسب با امکانات موجود و استفاده از کارشناسان، برنامه‌هایی از قبیل؛ آموزش احکام و قرآن، مخصوصاً برای بانوان و نوجوانان و پاسخ به سؤالات و... برگزار شود. البته توجه به این نکته لازم است که در مسجد هر آموزشی توصیه نمی‌شود.

اجتماعی

اساس دین اسلام بر اجتماعی بودن قرار گرفته است تا انسان را از زندگی فردی و عزلت برهاند. به همین جهت می‌بینیم اسلام عزلت و تنهایی همراه باراز و نیاز اعتکاف را نیز در میان جمع، آن هم در مسجد جامع مورد سفارش قرار می‌دهد، از سوی دیگر، با نمایش همبستگی و پیوستگی مسلمانان در مسجد، همدلی و همراهی آنان همه روزه اعلام می‌شود. همچنین مسجد عامل مهمی برای آشنایی با مؤمنین و اطلاع از حال یکدیگر و کمک در وقت نیاز و دعا در وقت گرفتاری یکدیگر است. مسجد پایگاهی نیرومند در جهت انفاق و خیرات در راه خدا و برطرف کردن نیاز نیازمندان و مرکز مبارزه با ظلم حاکمان جور و انسجام نیرو و امکانات به منظور تداوم مبارزات و حفظ دستاوردها و پیروزی‌ها به شمار می‌رفته و می‌رود.

رفع مشکلات (ومی)

اضطراب و نگرانی یکی از بزرگ‌ترین مشکلات زندگی انسان و آرامش یکی از گمشده‌های مهم بشر است که همواره در جستجوی آن بوده و هست و از آغاز زندگی برای یافتن آن تلاش کرده است. قرآن کریم با جمله‌ای کوتاه و پرمغز، مطمئن‌ترین و نزدیک‌ترین راه را برای رسیدن به آرامش نشان داده و می‌فرماید: «الَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ وَاللَّهُ مُنِيبٌ إِلَىٰ ذَٰلِكَ الْقَوْمِ» «بدانید که با یاد خدا دلها آرام‌وی گیرد.» همچنین می‌فرماید: «هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ السَّكِينَةَ فِي قُلُوبِ الْمُؤْمِنِينَ لِيُذْكَرُوا بَأْسَانًا وَنَسُوا الْآيَاتِ الَّتِي لَعَنُوا فِيهَا أَنفُسَهُمْ» «او کسی است که آرامش را در دل‌های مؤمنان نازل کرد تا ایمانی بر ایمانشان بیافزایند.» امام صادق (ع) به مسلمانان سفارش می‌کند که به هنگام رویارویی با مشکلات و اندوه‌های دنیوی، به نماز و مسجد پناه ببرند؛ حضور در مکانی معنوی همچون مسجد، درمانی برای رفع مشکلات روحی مردم است.

سیاسی

یکی از کارکردهای مهم مسجد، کارکرد سیاسی است که از زمان رسول خدا (ص) بر آن تأکید شده و هم‌اکنون نیز اهمیت آن کاملاً مشخص است. بر همین اساس، آن حضرت پس از بنیان‌گذاری نظام اسلامی، مسجد را که مرکزی عمومی و محل تجمع مسلمانان برای ادای فرایض دینی بود، به عنوان پایگاه حکومت و نهاد سیاسی اسلام برگزید. در دوره‌های بعد نیز بیشتر امور سیاسی آن روز مانند معرفی خلیفه، مراسم بیعت با وی، عزل و نصب استانداران و کارگزاران و... در مسجد صورت می‌گرفت. در دوران انقلاب اسلامی ایران پس از محور اعتقادی و عبادی، پررنگ‌ترین، فعال‌ترین و بارزترین بخش کار مساجد در محور سیاست بوده است؛ چرا که مساجد در آگاهی و بیداری توده‌ها در دوران قبل و بعد از انقلاب نقش مؤثری داشته‌اند و هم‌اکنون نیز استعمارگران جهان از مسجد بیش از هر نهاد انقلابی می‌ترسند.

رسانه‌ای

یکی از نیازهای مهم بشر، وسایل ارتباطی است تا انسان‌ها را از اخبار مهم مطلع سازد تا آنان در حوادث به یاری یکدیگر بشتابند. دین مبین اسلام از ۱۴۰۰ سال پیش این نیاز را در نظر گرفته و مکانی به نام «مسجد» را به عنوان پایگاه ارتباطی افزایش پیوندهای انسانی و توسعه فرهنگی معرفی کرده است. به همین دلیل کارکرد رسانه ارتباط جمعی با همه تحولات تکنیکی، زمانی قرین توفیق قلمداد می‌شود که بتواند عمیق‌ترین ارتباط و پیوند را با مخاطب برقرار سازد. هر چند ممکن است چنین تلقی شود که با وجود وسایل ارتباط جمعی پیشرفته امروزی، این نقش مساجد، اهمیت قبلی خود را از دست داده است؛ ولی گسترش مساجد در تمامی نقاط شهری و روستایی از یک سو و از سوی دیگر، حرمت، قداست و معنویت خاصی که مسجد نزد مسلمانان دارد، سبب شده است تا مساجد نقش مهم و غیر قابل انکار خود را در این کارکرد ایفا کنند.

کارکردهای مسجد

میزگرد واکاوی کاهش آسیب‌های اجتماعی نوجوانان و جوانان
به واسطه فعالیت و حضور در مساجد؛

از روضه الصبیان پیامبر (ص) تا معنویت فراموش شده این روزها

در میزگردی با حضور حجت‌الاسلام والمسلمین مجتبی صدقت، معاون فرهنگی مرکز رسیدگی به امور مساجد و دکتر مجید ابهری، دکترای رفتارشناسی و آسیب‌شناسی اجتماعی به واکاوی کاهش آسیب‌های اجتماعی نوجوانان و جوانان به واسطه فعالیت و حضور در مساجد پرداخته شد.

گفتاری در خانواده به ۱۷ دقیقه رسیده است، در گذشته، والدین فرزندان خود را به هیئت و مسجد و روضه و .. می‌بردند الان هر چقدر هم اصرار کنیم، بچه‌ها با اکراه به مهمانی و جشن و عزا می‌روند! آنجا هم که می‌روند دائماً گوشه‌های دستشان است، متأسفانه ما در جمع‌های انفرادی هستیم، دیگر والدین وقتی ندارند تا با فرزندان خود گفت‌وگو کنند و مهارت‌های اصلی زندگی را به آن‌ها بیاموزند، درس‌هایی هم که در مدارس به فرزندان آموزش داده می‌شود، نه به درد دنیای بچه‌ها می‌خورد نه آخرتشان، یک محفوظاتی را که برای هفتاد، هشتاد سال قبل کشورهای اروپایی است، ترجمه کرده‌اند و تدریس می‌کنند در حالی که برای مقابله با اعتیاد، خانه‌گریزی، دین‌گریزی و ... آموزش خاصی وجود ندارد، ما در

**ابهری: دشمن،
پاشنه آشیل ما را
خوب شناسایی
کرده و نوجوانان
و جوانان را به
عنوان سرمایه
و مدیران آینده
نظام هدف قرار
داده است، اما
واکنش ما به
این صف‌آرایی
منطقی و مناسب
نیوده است.**

را با توهم توطئه به گردن دشمن بیاندازم اما علت اشاره‌ام به این نکته، این بود که می‌خواهم بگویم دشمن، پاشنه آشیل ما را خوب شناسایی کرده و نوجوانان و جوانان را به عنوان سرمایه و مدیران آینده نظام هدف قرار داده است، اما واکنش ما به این صف‌آرایی منطقی و مناسب نبوده است، بنده به اختصار عرض می‌کنم؛ نخست، بحث بحران هویت و گسست فرهنگی است، یعنی نوجوانان را با شبکه‌های ماهواره‌ای، بازی‌های رایانه‌ای و ... در برابر باورها و ارزش‌های خانواده و جامعه قرار داده‌اند. خشونت، آسیب دیگری است که تفاهم بچه‌ها با یکدیگر را سخت کرده و از بازی‌های کامپیوتری هم نشئت می‌گیرد، آسیب دیگر این است که برقراری ارتباط عاطفی و گفتاری والدین با فرزندان از بین رفته و متوسط زمان ارتباط

● به عنوان نخستین مطلب، تحلیلی از آسیب‌های اجتماعی کنونی در حوزه جوانان و نوجوانان ارائه بفرمایید.
ابهری: قبل از ورود به بحث می‌خواهم گریزی بزنم به یک نکته بسیار مهم در آسیب‌های رفتاری در جامعه، در سال ۶۸ مقام معظم رهبری به جنگ نرم و تهاجم فرهنگی اشاره‌ای داشتند و در همانجا فرمودند دشمن، جوانان ما را هدف قرار گرفته است و باید برنامه‌ریزی فرهنگی داشته باشیم، متأسفانه بسیاری از نخبگان و مسئولان این رهنمودها را به کار ن بستند، از سال ۶۸ به بعد معظم له بارها درباره رخنه فرهنگی، مهندسی فرهنگی و ... صحبت کردند و در سال ۹۲ هم با ۲۰ موردی که در خراسان مطرح کردند، حجت را بر نخبگان تمام کردند. نمی‌خواهم هر آسیب یا ناهنجاری

اعتقادی و آفات اخلاقی، سبک زندگی و یکی از اجزای آن یعنی ارتباط مؤمن با مسجد را تحت تأثیر قرار می‌دهد، ما در اندیشه اسلامی داریم که اگر می‌خواهید ایمان کسی را بسنجید، ببینید چه میزان اهل مسجد است، پیامبر(ص) می‌فرمایند اگر دیدی کسی عادت به مسجد رفتن دارد می‌توانی شهادت به ایمانش بدهی، طبیعتاً وقتی که آفات اخلاقی، دامن نسل جوان ما را می‌گیرد در ارتباط با مسجد هم خودش را نشان می‌دهد.

در ابتدای انقلاب، مسجد جایگاه خود را بازیافته بود، در دوره شروع انقلاب مسجد سنگری می‌شود برای تحرک اجتماعی، پس از انقلاب تا سال ۶۱، مسجد محل تجهیز معرفتی و بحث اعتقادی و مبارزه فکری با گروه‌های منحرف است، در ادامه مسجد به پایگاه اصلی

**پیامبر(ص)
می‌فرمایند اگر
دیدی کسی
عادت به مسجد
رفتن دارد
می‌توانی شهادت
به ایمانش بدهی،
طبیعتاً وقتی که
آفات اخلاقی،
دامن نسل جوان
ما را می‌گیرد در
ارتباط با مسجد
هم خودش را
نشان می‌دهد.**

فرزندانمان را نگیریم دست دشمن از آستین بیرون می‌آید و فرزندان ما را به راهی می‌برد که در تضاد آشکار با هویت، ارزش‌ها، باورهای ما و قرآن و نهج‌البلاغه است.

● **رابطه مسجد و جوانان را چگونه ارزیابی می‌کنید و موانعی را که در راه ارتباط جوانان با مسجد وجود دارد، از منظر شما چیست؟**
صداقت: تحلیل دکتر ابهری را قبول دارم، نسل جوان، همیشه مرکز حمله‌های دشمن است، چون تأثیرپذیرترین قشر جامعه است، در روایات اسلامی هم داریم که هر چه را بتوانید در کودکی و نوجوانی به فرزندان خود بیاموزید، چون نقشی بر سنگ باقی می‌ماند، اگر بخواهیم این آسیب‌شناسی را درباره ارتباط آن‌ها با مسجد داشته باشیم باید بگویم شبهات

بخش آینده‌پژوهی آسیب‌شناسی اجتماعی به این نتیجه رسیدیم که عرفان‌های شرقی، اوشو، کابالا، شیطان پرستی و... و بالا رفتن خشونت به وسیله فیلم‌ها و بازی‌ها، بی‌توجهی به هنجارها و ضوابط اخلاقی و فرهنگی در خانواده و جامعه، کشور ما را در دهه آینده تهدید می‌کند. در حال حاضر راهکاری که می‌خواهم برای برون‌رفت از این مشکلات پیشنهاد کنم این است که مثلث «خانواده- رسانه- آموزش و پرورش» باید دست به کار شوند.

البته در جوانان ما، بچه‌هایی را هم داریم که فضای فکری خوبی دارند، در اعتکاف‌ها، پیاده روی اربعین، راهیان نور و... فعال هستند اما به نظر می‌رسد کافی نیست و این تجربه باید به نسل‌های بعدی، نسل ششم و هفتم هم منتقل شود، بدانیم که اگر غفلت کنیم و دست‌های

بسیج نیروها برای دفاع مقدس تبدیل می‌شود اما نقطه عطف تاریخ ما سال ۶۸ و بعد از اتمام جنگ است، وقتی که نیاز به سازندگی و رفاه و برنامه‌ریزی جدید بود غفلت‌هایی صورت گرفت، یکی از غفلت‌ها، بی‌تفاوتی به تهاجم فرهنگی بود، اینکه ما از سنت‌های درست خود یعنی قانونی که خدا برای رشد و تعلیم و تربیت مادر عالم گذاشته است، دست بکشیم، خدایی که «رَبِّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ» است قانون مورد نیاز ما را برای یک زندگی سعادت‌مندانه و موفق معرفی کرده، ما فکر می‌کنیم اگر طرحی نو دراندازیم و از این آموزه‌ها فاصله بگیریم به توسعه می‌رسیم! ایده‌های نو می‌تواند در راستای آموزه‌های دینی اتفاق بیفتد، من در حال حاضر نقدی به ساختار تصمیم‌سازی‌های کشور دارم که به واسطه آن، کم‌کم نقش مساجد در محوریت زندگی مردم حذف می‌شود، وقتی فیلمی ساخته می‌شود یا آموزشی داده می‌شود مسجد جایگاهی ندارد، چقدر در فیلم‌های ما یا کتاب‌های مدارس ما درباره مسجد صحبت شده است؟ ما اسلامی به مردم ارائه کرده‌ایم که در آن مسجدی وجود ندارد در فرهنگ‌سازی، در گفتمان مردم، در سبب زندگی مردم با وجود نهادهای مختلف فرهنگی مسجد جایگاهی ندارد، از طرفی اهل مسجد خیالشان راحت است که جمهوری اسلامی، برقرار و همین که می‌توانیم نمازمان را در مسجد بخوانیم و بعد درب آن را ببندیم و برویم منزل کافی است! پس جوان چه زمانی در مسجد فعالیت کند؟ برنامه‌ات برای جوانان چیست؟ این‌ها زمینه‌ساز تهاجم فرهنگی است، خداوند می‌فرماید کید شیطان ضعیف است، اما وقتی تو غفلت می‌کنی کید شیطان به تو غلبه می‌کند، به نظر بنده غفلت از آموزه‌های دینی در قانونگذاری‌ها و تصمیم‌سازی‌ها، باعث می‌شود جوان ما تحت تأثیر القانات قرار بگیرد، هر جا به سنت‌های اصیل و آموزه‌های درست برگشتیم جوانان ما به واسطه فطرت پاک به میدان می‌آیند، همین جوانی که شاید امروز به آفات فضای مجازی دچار باشد در هنگام اربعین آن حماسه را رقم می‌زند، ما در حال حاضر مساجدی داریم که تعداد جوان‌ها در آن بسیار بیشتر از پیرمردها است.

ابهری: شاید امروز سن خیلی از جوان‌ها قد

صداقت: ما
اسلامی به مردم
ارائه کرده‌ایم که
در آن مسجدی
وجود ندارد در
فرهنگ‌سازی،
در گفتمان مردم،
در سبب زندگی
مردم با وجود
نهادهای مختلف
فرهنگی مسجد
جایگاهی ندارد،
از طرفی اهل
مسجد خیالشان
راحت است
که جمهوری
اسلامی،
برقرار و همین
که می‌توانیم
نمازمان را در
مسجد بخوانیم
و بعد درب آن را
ببندیم و برویم
منزل کافی است!

هم به پهنای صورت برای حضرت زهرا(س) اشک می‌ریزد، این را که نباید دفع کنیم، ائمه جماعت خوشرو و خوش اخلاق، نقش کلیدی و محوری در جمع کردن نوجوانان در مسجد دارند. شاید این جمله من به مذاق خیلی‌ها خوش نیاید اما در مقابل مسجد هیچ چیز نباید عَلم بشود، ما محرم‌ها می‌بینیم که چقدر هیئت وجود دارد اما مسجد کم فروغ است، خانه محلات و فرهنگسراها کلاس‌های خود را به مسجد بیاورند، کارکرد مسجد را بچه‌های ما نمی‌دانند و فکر می‌کنند فقط پیرمردها باید بروند آن هم برای نماز یا ختم! مسجد نیاز به کلاس ورزش و اردو و ... دارد، خانواده‌ها و صدا و سیما باید هویت اصلی را برای جوانان تبیین کنند، ائمه جماعت باید برنامه ریزی کنند، دولت باید حمایت کند، مردم محل باید صندوقی برای کارهای مسجد درست کنند و کمک کنند.

ندهد که روزهای اوایل انقلاب را به یاد بیاورند، اول انقلاب مسجد داشت به جایگاه صدر اسلامی باز می‌گشت، زمان جنگ هم مساجد در ارسال کمک‌ها، دادن کوپن، بسیج نیروها ... نقش محوری داشت که ناگهان این مسیر منحرف شد. اینجا باید به نقش خانواده‌ها، ائمه جماعت و دولت‌ها در این تغییر مسیر اشاره کنم، جایی که نقش را به مردم می‌دهیم کار درست پیش می‌رود، علت گسترش آسیب‌های اجتماعی با چنین سرعتی، این بود که به مردم نقش ندادیم، محلات باید مسجد محور شوند، مدرسی که در حوزه مسجد قرار دارند باید آوردن دانش‌آموزان به مسجد را جزو برنامه‌های خود قرار دهند، حتی هفته‌ای دو ساعت هم کفایت می‌کند، برای ائمه جماعت هم باید دوره آموزش رفتاری گذاشته شود. مثلاً جوانی شلوار لی پوشیده یا به قول امام خامنه‌ای ظاهرش جوری نیست که مطلوب ماست از یک طرف

باید قلب جوان را تسخیر کنیم. قلب جوانان را امام حسین(ع) هدف قرار داده است که این چنین حماسه‌ای در اربعین رقم می‌خورد. کارگزاران مسجد، هیئت امنای مسجد و حتی خادم مسجد بسیار مهم هستند، اخلاق و رفتار همه این افراد موثر است، ما این آموزش‌ها را برای ائمه جماعت دائماً داریم و بسته‌های فرهنگی را به آن‌ها ارائه می‌دهیم؛ اما کافی نیست، مسجد نهادی مردمی است، خیلی از گزینه‌های دیگری هم هستند که در فرهنگ مردم تأثیرگذار هستند. بحث دولت و نهاد حکومتی وسط آمد، لازم است من نکته‌ای را عرض کنم، ما اصلاً می‌گوییم دولت‌ها به ما پول ندهند، امکانات هم شاید ندهند، اما در قانونگذاری‌ها مسجد را در نظر بگیرند، ببینید در زلزله کرمانشاه، مساجد تهران در پنج روز اول پس از زلزله، بیش از پنج میلیارد تومان کمک جمع کردند، بیش از ۳۰۰ تریلر از تهران کمک‌های غیرنقدی مساجد را به کرمانشاه رساندند، هلال احمر تهران هم بلافاصله با صدور تقدیرنامه‌ای از مساجد تهران تقدیر کرد، با این حساب نقش مسجد در مدیریت بحران کجاست؟ در مسائل آموزشی و تربیتی نقش مسجد کجاست؟ ما روایت داریم که در مسجد منشین الابه سه کار: نماز، دعا و تعلیم و تعلم، ما این قدر تور موزه گردی و پارک گردی داریم، آیا مسجدگردی داریم؟ ما امام جماعتی داریم که در شرق تهران برای دانش‌آموزان، تور مسجد راه انداخته است و در عرض چند ساعت فلسفه مسجد، معماری آن و... به شکلی بسیار جذاب توضیح می‌دهد. پیامبر(ص) در مسجدالنبی(ص) روضه الصبیان درست کرد که بچه‌های کوچک وقت نماز آن جا بازی کنند و مربی برایشان صحبت کند، بعد از نماز هم که قطعاً در مسجد می‌مانند؛ کودکان باید با این شکل با مسجد آشنا شوند و زمانی که به نوجوانی برسند، به این فضا عادت می‌کنند. یکی از روایات جوانان، در جمع بودن است، چرا این فرهنگ‌سازی انجام نشده است که خانواده‌ها در اوقات نماز در مسجد دور هم جمع بشوند؟ این عرفان‌های نوظهور که آقای دکتر ابهری گفتند به این دلیل پدید آمده است که ما نتوانسته‌ایم لذت معنویت مورد نظر اسلام را به آن‌ها بچشانیم.

● در صحبت‌های خود اشاره کردید که جوانان در فضاهایی همچون راهپیمایی اربعین، مشارکت خوبی دارند و هر سال هم شکوه حضور آنان بیشتر می‌شود، این پیشرفت چرا در باره حضور آنان در مسجد به وجود نمی‌آید؟

صداقت: مساجد ما آسیب‌ها را متوجه شده‌اند و در حال برنامه ریزی هستند، بیش از ۲۰۰ مسجد با مدارس اطراف خود ارتباط دارند، سال گذشته ۹۴ اعتکاف دانش‌آموزی داشتیم، جوانان ما جوان خوبی هستند، دشمنی دشمنان ما هر چه قوی‌تر باشد به پای ندای الهی که خداوند در وجدان ما نهاده است نمی‌رسد، فرزند من ۱۲ ساله است و به شدت اصرار می‌کند که من باید در اعتکاف ثبت نام کنم، من به عنوان پدر او که روحانی هم هستم اصرار یا توصیه‌ای به او نکردم، این فضا را مدرسه برای او به وجود آورده است، ما فقط باید موانع حضور فرزندان در مساجد را از سر راه کنار بزنیم، گاهی مانع شدن با عدم برنامه ایجاد می‌شود، وقتی جوان به مسجد مراجعه کند و ببیند فضایی برای فعالیت ندارد یا با کسی حرفی برای گفتن ندارد، از مسجد دور می‌شود. پیامبر اسلام(ص) وقتی به مسجد می‌رفتند رو به مردم می‌نشستند، با مردم حال و احوال می‌کردند، با جوانان صحبت می‌کردند و... با همین رفتارهای ساده بچه‌های ما جذب می‌شوند. مقام معظم رهبری در دیدار ۹۵/۵/۳۱ با ائمه جماعت تهران فرمودند: جذب جوان به این نیست که فقط یک میز پینگ پنگ کنار مسجد بگذاریم تا بیاید بازی کند،

● اینجا تناقضی دیده می‌شود، از طرفی می‌گویید دولت باید بودجه بدهد و از طرفی هم معتقدید مسجد باید مردمی باشد، چگونه این دو قابل جمع است؟

ابهری: دولت فقط جایی وارد شود که اگر امکاناتی لازم است بدهد نه این که مساجد ما مثل مصر و ترکیه دولتی بشود، زنده بودن مکتب ما به این علت است که روحانیون در طول تاریخ اسلام مردمی بوده‌اند و اگر وابسته به دولت‌ها بودند این قدر پیشرفت در تمدن اسلامی حاصل نمی‌شد، مردم ما تا چند سال پیش روحانیت را ملجأ خود می‌دانستند اما روحانیون مسئولیت‌هایی را اخذ کردند و از مردم فاصله گرفتند، باید نهاد روحانیت به جایگاه اصلی خود برگردد، ما مساجد دولتی نمی‌خواهیم اما دولت باید امکانات سخت‌افزاری را تأمین کند، نهاد روحانیت باید مردمی باشد و ما مردم بدانیم اگر بین ما و آن‌ها فاصله بیفتد، گم می‌شویم؛ آن‌ها مهندسان دین ما هستند.

● سوالی می‌پرسم که لطف کنید به آن پاسخ کوتاه بدهید، رابطه جوانان در حال حاضر با مساجد خوب است یا نیست؟

ابهری: نیست. **صداقت:** هم هست و هم نیست؛ باید توضیح داده شود، آن جایی که مساجد خوب کار کرده‌اند، جوان جذب شده است، در همین تهران در محله‌ای که شاید اصلاً فکرش را هم نکنید به واسطه فعالیت‌های خوب، جوانان جذب شده‌اند و مواردی داریم که در محله‌های مذهبی، حضور جوانان بسیار کم‌رنگ است؛ البته در مجموع مورد رضایت نیست.

ابهری: زنده بودن مکتب ما به این علت است که روحانیون در طول تاریخ اسلام مردمی بوده‌اند و اگر وابسته به دولت‌ها بودند این قدر پیشرفت در تمدن اسلامی حاصل نمی‌شد.

در گفت‌وگو با آیت‌الله محمدحسن فاضل گلپایگانی تبیین کرد:

تأثیر مکان در تربیت انسان

آیت‌الله فاضل گلپایگانی با تأکید بر اینکه پیوند میان مدرسه و مسجد در واقع پیوند میان علم و تزکیه و تربیت است، تصریح کرد: مسجد پایگاهی برای تقویت دین است و نزول فرشته در آن مسلم؛ بنابراین حضور در همین مکان معنوی تأثیر فوق‌العاده‌ای بر روح دانش‌آموزان دارد.

آیت‌الله محمدحسن فاضل گلپایگانی، استاد و مبلغ برجسته حوزه علمیه بیان کرد: مسجد و مدرسه هر دو از مراکز مقدس هستند و از این حیث که هر دو برای ساختن و تربیت انسان درست شده‌اند، مشترک‌اند. وی با بیان اینکه تربیت و تزکیه از اهداف مهم قرآن کریم و هدف خلقت است، افزود: مدرسه نیز با سبک امروزی برای علم‌آموزی ایجاد شده که آن هم امر مقدسی است ولی اگر علم با تربیت درست و تزکیه همراه نباشد، نه تنها مفید نیست، بلکه یک مدیریت ناصالح می‌تواند یک جامعه را با آسیب‌های بسیار جدی مواجه کند.

این مبلغ نخبه و استاد حوزه علمیه با تأکید بر اینکه پیوند میان مدرسه و مسجد در واقع پیوند میان علم و تزکیه و تربیت است، تصریح کرد: در جامعه اسلامی ایران که با فداکاری و مجاهدت میلیون‌ها انسان ایجاد شده و هزاران شهید خون خود را فدای بقای این نظام کرده‌اند، اگر آینده‌سازی روی کار بیایند که این اهمیت را درک نکنند، دستاورد زحمات امام و خون صدها هزار شهید حفظ نمی‌شود.

فاضل گلپایگانی در ادامه بر اهمیت این پیوند تأکید کرد و ادامه داد: مسجد از روز اول یعنی صدر اسلام پایگاه رابطه انسان با خدا و انسان‌های دیگر بوده است؛ بنابراین مؤمن دو وظیفه بر دوش دارد؛ یکی اینکه رابطه خود را با خدا اصلاح کند و دیگری تنظیم رابطه با مردم است. بنابراین اگر پیوند میان مدرسه و مسجد حفظ شود مسجد می‌تواند دانش‌آموزان را در خودشناسی، در ارتباط‌گیری با دیگران و پیوند عمیق و وثیق با خداوند یاری دهد و این مهم‌ترین نقش تربیتی مسجد است.

جایی که نزول فرشته در آن مسلم است

این مبلغ نمونه با اشاره به تأثیر مکان در تربیت انسان اظهار کرد: مساجد با نیات پاک و الهی ساخته شده و عموماً، وقف هستند و جایی که محل عبادت بندگان و تلاوت قرآن و ذکر خدا و اهل بیت (ع) است، طبیعتاً محل نزول فرشتگان هم خواهد بود و هیچ رنگی جز صیغۀ الله ندارد و به تناسب حالات روحی مردم پایگاهی برای تقویت دین است و نزول فرشته در آن مسلم؛

بنابراین حضور در همین مکان معنوی تأثیر فوق‌العاده‌ای بر روح دانش‌آموزان دارد. فاضل گلپایگانی به احادیث و روایاتی که در این حوزه داریم اشاره کرد و گفت: در روایت داریم که هر قدمی که انسان به سمت مسجد بر می‌دارد ۱۰ حسنه برای او می‌نویسند و ۱۰ درجه و مقام به او داده می‌شود و ۱۰ سیئه نیز از او بخشیده می‌شود و زمان حضور در مسجد، جزو عمر انسان محسوب نمی‌شود؛ بنابراین یکی از وظایف معلمان بیان همین روایات و آشناسازی دانش‌آموزان با این بعد تربیتی مسجد و ترغیب آنان به خصوص به صورت عملی و با حضور خود آنان در مسجد است.

وی با اشاره به تغییر سبک زندگی مردم اظهار کرد: در گذشته مرسوم بود در خانه‌ها و مساجد قرآن را با صوت زیبا و بلند می‌خواندند، اذان به کرات گفته می‌شد و در مکتب‌خانه‌ها توصیه به این مسائل وجود داشت و امروز متأسفانه کم‌رنگ شده ولی اگر در مدارس این مسائل به دانش‌آموزان تذکر و یادآوری شود می‌تواند در بزرگسالی نقش مهمی برای آنان داشته باشد. فاضل گلپایگانی تصریح کرد: یکی از نقش‌های تربیتی مسجد این است که مؤمنان از احوال یکدیگر جويا می‌شوند و به کمک همدیگر می‌روند؛ یعنی نوعی تقویت ارتباطات اجتماعی در پیوند میان مدرسه و مسجد وجود دارد.

تأثیر فضای معنوی مسجد

در رشد علمی و روحی دانش‌آموز

وی با بیان اینکه فضای معنوی مسجد در رشد علمی و روحی دانش‌آموز مؤثر است، بیان کرد: فرزندان که در فضاهای معنوی رشد می‌کنند دنبال مفاسدی مانند نگاه به نامحرم و دیدن فیلم‌های نامناسب نخواهند رفت و اگر انسانی از مفاسد دور باشد طبیعتاً فرصت بیشتری برای تقویت روحی و ساختن تربیتی خود دارد. وی اظهار کرد: پیوند میان مدرسه و مسجد باید جدی، فراگیر و مؤثر باشد تا افرادی تربیت شوند که به معنای حقیقی، خدمتگزار به مردم باشند و مقرب‌ترین نسل به خدا تربیت شوند، البته ما در توجیه فرزندانمان در این کارکردهای مؤثر مسجد کوتاهی داریم و نوعاً خانواده‌ها به اندازه‌ای که به نیازهای مادی فرزندان بها می‌دهند به نیازهای معنوی آنان بهانه می‌دهند.

مسجد از روز

اول یعنی صدر

اسلام پایگاه

رابطه انسان با

خدا و انسان‌های

دیگر بوده است؛

بنابر این مؤمن دو

وظیفه بر دوش

دارد؛ یکی اینکه

رابطه خود را با

خدا اصلاح کند

و دیگری تنظیم

رابطه با مردم

است.

سجده

ویژه‌نامه
پیوند مسجد و مدرسه

تعلیم و تربیت مسجدی

در گفت و گو با محمد بطمایی مطرح شد:

تصویرسازی صحیح

وزیر آموزش و پرورش نوع ارتباط ارکان مسجد را در جذب دانش آموزان مؤثر خواند و گفت: نوع رفتارهای ابتدایی که در مساجد به کودکان و نوجوانان نشان می‌دهیم، تصور دانش آموزان را نسبت به این فضای معنوی شکل می‌دهد.

یکی از محافل و مکان‌هایی که محل تجمع خانواده‌های متدین است مساجد محسوب می‌شود، با هماهنگی و همسویی همه عوامل تأثیرگذار در مساجد اعم از امام جماعت، هیئت امناء، پایگاه مقاومت، کانون فرهنگی هنری، نمازگزاران، مسئولین مدرسه و خانواده‌ها می‌توان زمینه حضور کودکان و نوجوان را در مسجد ایجاد کرد. در این میان با توجه به تأثیری که گروه همسال از هم دارند، هر نوجوانی که مسجد را محل امن

حاشیه

مضور امام جماعت و هیئت امنای شاداب و فعال

می‌کنند قدم اولی که جهت تبلیغ و گسترش اسلام بر می‌دارند آن است که به ساخت مسجد روی می‌آورند. در مرحله بعدی جمعیت‌سازی و نیروسازی در مساجد از دیگر اقداماتی است که پیامبر گرامی اسلام (ص) نسبت به انجام آن اهتمام می‌ورزند. در زمان پیامبر (ص)، مساجد مراکزی برای دفاع، مشورت، عبادت و دعا، تلاوت قرآن و زنده نگاه داشتن شب‌های احیاء بود. پیغمبر اکرم (ص) به وسیله مسجد کارهای بایسته و شایسته‌ای انجام دادند. وقتی به انقلاب اسلامی می‌رسیم می‌بینیم که امام خمینی (ره) تعبیر سنگر را برای مساجد به کار می‌برند و می‌فرمایند: «مساجد سنگر هستند، سنگر هم می‌تواند یک مرجع و پناهگاه باشد». بنابراین چنین تعبیری نشان دهنده این است که مساجد می‌توانند محل عبادت و نیایش، آموزش و پرورش، محلی جهت کسب آگاهی، افشاگری دشمن و دفاع در برابر حملات دشمن باشند. ما می‌توانیم بابرنامه‌ریزی‌های صحیح و بایبهره‌گیری از هیئت‌امنائی آگاه و فعال در مساجد نسبت

رئیس شورای فرهنگی نهاد ریاست جمهوری معتقد است ما می‌توانیم با برنامه‌ریزی‌های صحیح و بایبهره‌گیری از هیئت‌امنائی آگاه و فعال در مساجد نسبت به سوق دادن افراد به سمت مسجد حرکت کنیم، اما شرط تحقق آن است که امام جماعت و هیئت‌امنائی شاداب و فعال داشته باشیم. اگر به تاریخ اسلام در زمان رسول اکرم (ص) و تاریخ انقلاب اسلامی در زمان خودمان توجه کنیم، می‌بینیم که در زمان پیامبر (ص) وقتی ایشان از مکه به مدینه هجرت

حاشیه

توجه شهرداری‌ها به نزدیکی مکانی مساجد و مدارس

محمد بنیادی، از پیشکسوتان عرصه تعلیم و تربیت، با بیان اینکه در صدر اسلام مکان تعلیم و تربیت در هم آمیخته و این مباحث در مسجد دنبال می‌شد، اظهار کرد: این روند ادامه داشت تا اینکه براساس تنوع کار و کثرت انسان‌ها در نگرش‌ها دگرگونی به وجود آمد و تعلیم و تعلم نسبت به مباحث تزکیه تفکیک و زاویه جدید ایجاد شد و به جای اینکه مساجد گسترش داده شود و مدارس در جنب آنان ایجاد شود، مساجد کوچک‌تر و از محل آموزش و بازار جدا شدند. وی عدم توجه به ارتباط با خداوند را بزرگترین لطمه‌ای دانست که به نظام تعلیم و تربیت در حوزه آموزش و پرورش زده شد و گفت: لازمه بازسازی این جریان تغییر نگرش افراد است. در ابتدای انقلاب مساجد مملو از نوجوانان و جوانان بود و وسعت حضور افراد به قدری بود که از محیط خارجی مسجد نیز استفاده می‌کردند، اما به تدریج این ظرفیت‌ها نادیده گرفته شد. بنیادی تأکید بر اینکه از مسجد باید به مدرسه رسید، اظهار کرد: مهندسين و شهرداری‌ها باید به همراهی مسجد و مدرسه توجه داشته باشند و در مصوبات خود به این مهم نیز بپردازند.

گونه‌ای است که نمی‌توانند از دانش‌آموزان استقبال کنند. باید این فرهنگ در بین نمازگزاران و ائمه جماعت وجود داشته باشد که از حضور دانش‌آموزان در مساجد به روش‌های مختلف استقبال کنند.

وی با بیان اینکه بارها شاهد بوده‌ام که کودکان و نوجوانان به علت روحیه هیجانی که دارند از سوی حاضران در مسجد مورد توبیخ و تحقیر قرار گرفتند، اظهار کرد: جای فرزندان و نوجوانان مادر صف‌های انتهایی نماز جماعت نیست، نباید به گونه‌ای رفتار کرد که گمان کنند حق ایستادن در صف‌های ابتدایی نماز جماعت را ندارند، بهتر است در تعاملی سازنده بزرگسالان و موسفیدان مسجد، نوجوانان و جوانان را به صف‌های ابتدایی دعوت کنند و سبب تقویت اعتماد به نفس در آنان شوند.

بطحایی نوع ارتباط ارکان مسجد اعم از نمازگزاران، خادم و ائمه جماعت را در جذب دانش‌آموزان مؤثر خواند و گفت: نوع رفتارهای ابتدایی و واکنش‌هایی که در مساجد به کودکان و نوجوانان نشان می‌دهیم و بعضاً از آن غافل هستیم، تصور دانش‌آموزان را نسبت به این فضای معنوی شکل می‌دهد. اگر امروز از روی غفلت برخوردی غیر متواضعانه با دانش‌آموزان در مساجد داشته باشیم ذهنیت آنان را برای سال‌های متمادی تحت تأثیر این حرکت منفی قرار داده‌ایم.

وزیر آموزش و پرورش برنامه‌های جانبی که ویژه دانش‌آموزان در مساجد اجرایی می‌شود را در جذب آنان بسیار حائز اهمیت ارزیابی و عنوان کرد: برنامه‌های مختلفی در مساجد برای کودکان و نوجوانان برگزار می‌شود اما با حد ایده آل فاصله و نیاز داریم تا با تعامل و همکاری نسبت به تقویت این برنامه‌ها اقدام کنیم.

- [جای فرزندان و نوجوانان مادر](#)
- [صف‌های انتهایی نماز جماعت نیست، نباید به گونه‌ای رفتار کرد که گمان کنند حق ایستادن در صف‌های ابتدایی نماز جماعت را ندارند، بهتر است در تعاملی سازنده بزرگسالان و موسفیدان مسجد، نوجوانان و جوانان را به صف‌های ابتدایی دعوت کنند و سبب تقویت اعتماد به نفس در آنان شوند.](#)
- [جای فرزندان و نوجوانان مادر](#)
- [صف‌های انتهایی نماز جماعت نیست، نباید به گونه‌ای رفتار کرد که گمان کنند حق ایستادن در صف‌های ابتدایی نماز جماعت را ندارند، بهتر است در تعاملی سازنده بزرگسالان و موسفیدان مسجد، نوجوانان و جوانان را به صف‌های ابتدایی دعوت کنند و سبب تقویت اعتماد به نفس در آنان شوند.](#)
- [جای فرزندان و نوجوانان مادر](#)
- [صف‌های انتهایی نماز جماعت نیست، نباید به گونه‌ای رفتار کرد که گمان کنند حق ایستادن در صف‌های ابتدایی نماز جماعت را ندارند، بهتر است در تعاملی سازنده بزرگسالان و موسفیدان مسجد، نوجوانان و جوانان را به صف‌های ابتدایی دعوت کنند و سبب تقویت اعتماد به نفس در آنان شوند.](#)
- [جای فرزندان و نوجوانان مادر](#)
- [صف‌های انتهایی نماز جماعت نیست، نباید به گونه‌ای رفتار کرد که گمان کنند حق ایستادن در صف‌های ابتدایی نماز جماعت را ندارند، بهتر است در تعاملی سازنده بزرگسالان و موسفیدان مسجد، نوجوانان و جوانان را به صف‌های ابتدایی دعوت کنند و سبب تقویت اعتماد به نفس در آنان شوند.](#)
- [جای فرزندان و نوجوانان مادر](#)
- [صف‌های انتهایی نماز جماعت نیست، نباید به گونه‌ای رفتار کرد که گمان کنند حق ایستادن در صف‌های ابتدایی نماز جماعت را ندارند، بهتر است در تعاملی سازنده بزرگسالان و موسفیدان مسجد، نوجوانان و جوانان را به صف‌های ابتدایی دعوت کنند و سبب تقویت اعتماد به نفس در آنان شوند.](#)

خود ببیند از دوستان خود نیز برای شرکت در نماز جماعت و سایر برنامه‌های مسجد دعوت می‌کند و بدین ترتیب می‌توانیم شاهد رونق بیشتر مساجد و پویایی آن باشیم. در این راستا به سراغ بطحایی، وزیر آموزش و پرورش رفتیم تا از راهکارهای جذب اولیه دانش‌آموزان به مساجد بگویم:

محمد بطحایی، وزیر آموزش و پرورش به تبیین راهکارهایی برای جذب دانش‌آموزان به مساجد پرداخت و گفت: شرایط برخی از مساجد ما به

به سوق دادن افراد به سمت مسجد حرکت کنیم. ما می‌توانیم با مذاکره، مباحثه و مصاحبه دینی که انجام می‌دهیم تفکرات دینی خود را واکنش‌ده کنیم. مساجد می‌توانند با تبلیغات قرآنی، نهج البلاغه‌ای و صحیفه سجادی‌های جامعه را از بسیاری مسائل مضمون‌سازی کنند و به وسیله کتاب‌های دینی به شبهات و اشکالات جوانان و نوجوانان جامعه پاسخ‌گو باشند. ۳۹ سال از وقوع انقلاب اسلامی می‌گذرد، در دوران دفاع مقدس دیدیم که چگونه مساجد پایگاه دایر می‌کردند و می‌توانستند نیرویابی و نیروسازی کرده و نسبت به آموزش آنها اقدام کنند و افراد شایسته‌ای را تربیت کنند. هم‌اکنون که جنگی وجود ندارد، این پایگاه‌ها نیز می‌توانند فعالیت‌های دوران دفاع مقدس را داشته باشند، ولی باید به سمت نیروسازی، کارآفرینی و... حرکت کنند. اکنون شرط تحقق همه این خواسته‌ها آن است که در مساجد امام جماعت و هیئت امنای شاداب و فعال بهره‌گیری.

پس از پیروزی انقلاب اسلامی، به دلیل گرفتاری‌های متعدد و روزمره نتوانستیم در به وجود آوردن تشکلهای و حزب‌ها اقدامات مثمر ثمری داشته باشیم تا مساجد را سیراب کنند. اکنون در سپاه، ارتش و در خیلی از دانشگاه‌ها دفاتر نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری وجود دارد که اینها می‌توانند جوان‌ها را در مساجد جمع کنند و به آنها آموزش بدهند. آیت‌الله جوادی آملی در مقدمه کتاب مفاتیح الحیة می‌نویسد: خدا ما را برای سه چیز آفریده است؛ «جهان دانی، جهان داری و جهان آرایی». ما می‌توانیم از طریق وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، صدا و سیما و سازمان تبلیغات اسلامی در مساجد کلاس‌هایی برگزار کنیم که به ما ظرفیت‌های ایران و چگونگی استفاده از این ظرفیت‌ها را بشناسند. اگر دستگاه‌های فرهنگی اراده داشته باشند و اهتمام کنند، می‌توانند بسیاری از کارها را در مساجد و حتی در مواقعی بیرون از مساجد انجام بدهند.

◀ مشاور وزیر آموزش و پرورش با بیان اینکه عملکرد پیامبر اکرم (ص) نشان می‌دهد که مرکز ثقل برای تربیت، تهذیب و پرورش، مسجد است، گفت: زمانی که انسان‌ها در حد کفایت تربیت شدند باید به آموزش روی بیاورند تا بتوانند آموزش معناداری دریافت کنند و پس از تمیز کردن ظرف دل، علم ناب را در آن جای دهند.

حجت‌الاسلام والمسلمین سید جواد بهشتی، مشاور وزیر آموزش و پرورش در امور قرآنی، توسعه فرهنگ اقامه نماز و عترت در ضرورت ایجاد پیوند قوی بین مدرسه و مسجد به مطالبی اشاره و عنوان کرد: نماز واجبات تعالیم اسلامی محسوب می‌شود که بر جماعت برگزار شدن آن نیز تأکید شده است. نماز رابط‌های با خداوند است؛ اما به جماعت برگزار شدن آن به خاطر منفعت‌های اجتماعی است که در پی دارد. اسلام از برپایی نماز جماعت، اهداف معنوی و اجتماعی را مدنظر دارد و اصرار پیامبر (ص) نیز همواره بر به جماعت برگزار شدن نماز بوده است. این امر نشان می‌دهد تعالیم اسلامی در کنار اقامه فریض الهی به مسائل اجتماعی نیز نظر دارد.

وی با اشاره به این موضوع که اولین نماز سه نفره اقامه شد، به نحوی که پیامبر اکرم (ص) در جلو، امام علی (ع) سمت راست و حضرت خدیجه (س) در سمت چپ ایستادند، اظهار کرد: پس از آن نیز پیامبر (ص) تأکید داشتند نمازها به جماعت خوانده شود و در مقابل مشرکان نیز مخالفت می‌کردند. بدین جهت مسلمانان زمینی را خارج از مکه پیدا کردند و نماز را به جماعت در این مکان به صورت پنهانی می‌خواندند و از خواندن نماز به فرادی خودداری می‌کردند. گودمینه نیز علیرغم اینکه کارهای عمرانی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی زیادی وجود داشت اما پیامبر (ص) یک ماه اول را به ساخت مساجد اختصاص دادند تا مسلمانان گردهم بیایند تا هم به عبادت بپردازند و هم با یکدیگر مراد و گفت‌وگو داشته باشند.

مشاور وزیر آموزش و پرورش بیان کرد: پیامبر اکرم (ص) برای هر مسجد نیز امام جماعت مشخص کردند که ویژگی‌هایی همچون آراستگی ظاهری، مقبول بودن در بین مردم و محبوبیت، قرائت زیبا، آشنایی با فقه و مبانی دینی را دارا باشد. بدین ترتیب ارتباط مسلمانان با خدا

حجت‌الاسلام والمسلمین سید جواد بهشتی؛

رابطه مساجد و مدارس در صدر اسلام

حاشیه

یک تقاضا از متولیان مساجد

روح حاکم بر سند تحول آموزش و پرورش، تربیت دینی بوده و ذیل آن برنامه‌های جزئی همچون ارتباط با مسجد گنجانده شده است. اینکه دانش آموزان برای آشنایی و بهره‌مندی معنوی مسجد برای نماز ظهر یا برنامه‌های دیگر به مسجد برده شوند و یک روحانی خوش ذوق، آشنا با مسائل تعلیم و تربیت و دارای صلاحیت‌های لازم برای گفت‌وگو با نوجوانان، با دانش آموزان گفت‌وگو کند، مورد تأیید است.

خوشبختانه بسیاری از ائمه جماعت این ویژگی را دارند تا با دانش آموزان گفت‌وگو کنند و آن‌ها را در فعالیت‌های مسجد، مشارکت دهند. یک تدبیر برای اخت شدن نوجوانان با مسجد همین است که متولیان مسجد، فضایی صمیمانه و با محبت را ایجاد کنند تا زمینه حضور دانش آموزان در قالب طرح «پیوند مدرسه و مسجد» مهیا شود، چرا که اقتضای نوجوانی، بازی و شادی است و اگر فضای مسجد، خشک و بسته باشد، به طور طبیعی نوجوان از آن فضا دوری می‌گزیند. اگر امام جماعت، توانمندی و علاقه‌مندی لازم را داشته باشد، می‌تواند در ساعت غیردرسی، مثلاً دو تا چهار ساعت در هفته، حلقه‌های مطالعاتی، قرآنی و ... برای دانش آموزان برپا کند؛ اکثر مسئولان امروزی کسانی هستند که در این نوع حلقه‌های مسجد قبل از انقلاب تربیت شده‌اند، متأسفانه این کاستی امروز ماست که این تجربه مغتنم را از دست داده‌ایم. من از متولیان مساجد تقاضا دارم همکاری لازم را با مدیران مدارس ما داشته باشند تا دانش آموزان بتوانند راحت‌تر به مسجد رفت‌وآمد کنند.

مهدی نوبی‌دهم

دبیر کل شورای عالی آموزش و پرورش

صمیمی‌تری بین مدرسه و مسجد ایجاد شود. وی همچنین به ساز و کار جذب دانش آموزان به مساجد اشاره کرد و گفت: نظرسنجی از دانش آموزان برای انتخاب چپستی و چگونگی اجرای برنامه‌های مختلف فرهنگی، هنری و دینی باید در گام نخست مورد توجه قرار گیرد تا فضای به وجود آمده باب میل آنان باشد و برای حضور در این مکان اشتیاق داشته باشند. ما حاصل این حضور همدلی، هم‌زبانی، همکاری و همدردی است و در احادیث مورد توجه قرار گرفته است. حضور افراد محله در مسجد و نهادینه شدن فرهنگ حضور در مسجد همان چیزی است که باید از کودکی به افراد منتقل شود. این امر هنرمندی خاصی را در جذب می‌طلبد. اگر برنامه‌ها بدون توجه به نیاز دانش آموزان تدوین شود و دچار تکرار و روزمرگی شود به طور حتم جاذبه‌های بیشتری در فضای مجازی و برنامه‌های غیر فرهنگی وجود دارد که می‌تواند آنان را به خود جذب کند.

سپردن مسئولیت به دانش آموزان

مسئولیت‌پذیری و سپردن مسئولیت به دانش آموزان می‌تواند از مساجد آغاز شود اما لازمه تمرین تمام این آداب اجتماعی و مهارت‌های زندگی متمایل کردن دانش آموزان به حضور در مساجد است. تحقق این مهم در مرحله اول حضور معلمان در مساجد را می‌طلبد؛ دانش آموزان الگوپذیری بالایی از معلمان خود دارند و اگر آنان را در مساجد مشاهده کنند به تبعیت از معلمان خود در این اماکن مقدس حضور پیدا می‌کنند. معلمی که با دانش آموز خود رقیق است به راحتی می‌تواند آنان را جذب مسجد کند.

در مقابل مسجدی‌هایی که باید به مدرسه ورود پیدا کنند و در مدارس حاضر شوند تا دانش آموزان احساس ارتباط و صمیمیت بیشتری بین خود و ارکان مسجد احساس کنند. در مناسبت‌های مختلف ائمه جماعت و هیئت امنای مسجد می‌توانند در مدارس حضور پیدا کنند و در ارتباطی صمیمانه و دوستانه باب گفت‌وگو را با دانش آموزان برقرار کنند. در شرایط کنونی نیز ارتباط بین مسجد و مدرسه ایجاد شده است اما نیاز به مراوده بیشتری وجود دارد، به نحوی که از حضور دانش آموز در مسجد و ارائه یک مقاله علمی و حتی سخنرانی معلم ابایی وجود نداشته باشد.

و با یکدیگر در چارچوب اسلام در مساجد شکل گرفت.

مسجد؛ مرکز ثقل برای تربیت، تهذیب و پرورش بهشتی با بیان این مطلب که پیامبر (ص) پس از ساخت مسجد نسبت به ساخت مدرسه و بعد از آن بازار اقدام کرد، گفت: در این مراکز آموزشی برای دختران و پسران و زنان و مردان آموزش‌هایی در نظر گرفته شده بود چرا که در زمان جاهلیت به زنان و دختران اهمیت داده نمی‌شد و پیامبر (ص) تلاش کردند با این عمل به تبیین مبانی مدنظر خود بپردازند. پیامبر (ص) قصد داشتند کسانی که آموزش می‌بینند با مسجد رابطه تنگاتنگ پیدا کنند تا علمشان رنگ الهی پیدا کند و از دانش به دست آمده سوءاستفاده نکنند. امام خمینی (ره) نیز می‌فرمودند اسلام عزیز اول به تربیت اهمیت می‌دهد و سپس به تعلیم، اما در شرایط کنونی در مدارس آموزش بر پرورش ارجحیت دارد. عملکرد پیامبر اکرم (ص) نشان می‌دهد مرکز ثقل برای تربیت، تهذیب و پرورش مسجد است و زمانی که انسان‌ها در حد کفایت تربیت شدند باید به آموزش روی بیاورند تا بتوانند آموزش معناداری دریافت کنند و پس از تمیز کردن ظرف دل، علم ناب را در آن جای دهند.

وی یادآور شد: محققان در مورد تاریخ آموزش در اسلام چنین بیان کرده‌اند که تا ۲۰۰ سال اول مجتمع‌های مسجد - مدرسه ساخته می‌شده است و این دو مرکز در کنار یکدیگر بوده‌اند تا پیوندی مستحکم بین آنها ایجاد شود. این در حالی است که در حال حاضر میان مدارس و مساجد فاصله مکانی زیادی وجود دارد و کمتر دیده می‌شود مدارس در کنار مساجد بنا شود.

مشاور وزیر آموزش و پرورش گفت: اولین سوره‌ای که نازل شده است «علق» است، در زمان ظهور اسلام علم در ژاپن، چین، یونان و روم وجود داشته است، اما علمی که اسلام پیشنهاد کرده است، علمی خدایی است به نحوی که، سوره علق با تأکید بر علم آغاز می‌شود و با توجه دادن به نماز و سجده تمام می‌شود. پس نهایت و خروجی علمی که مدنظر اسلام است باید بندگی باشد. دانش آموزان باید پس از فارغ التحصیلی عابد و عاشق ارتباط با خداوند باشند، این هدف در جایی جز مدرسه و مسجد محقق نمی‌شود، در حال حاضر که این ارتباط بین دو نهاد اشاره شده وجود ندارد، باید طرح‌هایی اندیشید تا ارتباط

نظرسنجی از

دانش آموزان

برای انتخاب

چپستی و

چگونگی اجرای

برنامه‌های

مختلف

فرهنگی-هنری

و دینی باید در

گام نخست مورد

توجه قرار گیرد

تا فضای به وجود

آمده باب میل

آنان باشد و برای

حضور در این

مکان اشتیاق

داشته باشند.

ماحصل این

حضور همدلی،

هم‌زبانی،

همکاری و

هم‌دردی است و

در احادیث مورد

توجه قرار

گرفته است.

گفت‌وگو با رضوان حکیم‌زاده:

نمازگزاران بزرگسال؛ شرکای تربیتی مساجد و مدارس

◀ معاون آموزش ابتدایی وزیر آموزش و پرورش معتقد است بزرگسالانی که به صورت منظم در مساجد حضور دارند می‌توانند به عنوان شرکای تربیتی، فضای معنوی را برای دانش‌آموزان رقم بزنند، چرا که نحوه رفتار آنان با کودکان و نوجوانان در مساجد بسیار حائز اهمیت است.

رضوان حکیم‌زاده، معاون آموزش ابتدایی وزیر آموزش و پرورش با بیان اینکه مسجد یکی از کانون‌های اصلی تربیت، از صدر اسلام تا کنون مورد توجه بوده است و مسلمانان در این مکان حضور اجتماعی داشتند، اظهار کرد: مردم در ادوار مختلف تاریخ علاوه بر عبادت از این مکان به عنوان ملجایی برای هم‌فکری و هم‌افزایی استفاده می‌کردند چرا که مساجد کارکردهای متعددی دارند و نباید آن‌را صرفاً به مکانی مذهبی برای اقامه نماز محدود کرد. وی بر ضرورت اتخاذ روش‌های نوین و جذاب از سوی مربیان پرورشی برای جذب دانش‌آموزان به مسجد تأکید و

تصریح کرد: راهکارهای خلاقانه می‌تواند سبب انس دانش‌آموزان با مساجد شود، چرا که نفس‌آشنایی دانش‌آموزان با این پایگاه‌های دینی ثمرات تربیتی متعددی برای آنان دارد. حکیم‌زاده ادامه داد: در برنامه‌های مهارت‌های زندگی ایرانی اسلامی و در جشن شکرگذاری روانخوانی قرآن کریم از معلمان خواستیم تا از فضای مساجد برای اجرای این طرح استفاده کنند. همچنین جشن‌های تکلیف برای دختران در پایه سوم ابتدایی را عمدتاً در مساجد اجرایی می‌کنیم تا دانش‌آموزان از ابتدایی احساس تکلیف با محیط مسجد آشنا شوند.

بزرگسالانی که به صورت منظم در مساجد حضور دارند می‌توانند به عنوان شرکای تربیتی فضای معنوی را برای دانش‌آموزان رقم بزنند، چرا که نحوه رفتار آنان با کودکان و نوجوانان در مساجد بسیار حائز اهمیت است.

شرکای تربیتی در فضای معنوی

وی با بیان اینکه مساجد از ظرفیت‌های گسترده‌ای برای اجرای برنامه‌های دینی و فرهنگی برخوردار هستند، گفت: بزرگسالانی که به صورت منظم در مساجد حضور دارند می‌توانند به عنوان شرکای تربیتی، فضای معنوی را برای دانش‌آموزان رقم بزنند، چرا که نحوه رفتار آنان با کودکان و نوجوانان در مساجد بسیار حائز اهمیت است. وی با اشاره به آیه ۱۵۹ سوره مبارکه آل عمران که می‌فرماید: «لَوْ كُنْتُمْ فُطْرًا غَلِيظِ الْقُلُوبِ لَأَنْفَضُوا مِنْ حَوْلِكَ؛ اگر تندخو و سخت‌دل بودی مردم از گرد تو متفرق می‌شدند»، اظهار

حاشیه

فاطره فوش تجلیل در مسجد

محمد رضا مسیب‌زاده، مدیر کل قرآن، عترت و نماز وزارت آموزش و پرورش با بیان اینکه هر ساله با ستاد اقامه نماز تفاهم‌نامه‌های امضا و تعهداتی مد نظر قرار می‌گیرد، به طرح پیوند «مسجد و مدرسه» اشاره و اظهار کرد: این موارد تفاهم به کانون‌های فرهنگی هنری مساجد نیز تسری داده می‌شود تا مبنای انجام فعالیت‌های مختلف قرار گیرد. وی یکی از مهم‌ترین فعالیت‌ها و برنامه‌های این اداره کل را موضوع نماز در حوزه پیوند بین مدرسه، مسجد و خانواده دانست و گفت: یک برنامه ارزشمند باید بسیط باشد و همه از آن تعلیم و تربیتی دانش‌آموزان را در برگیرد؛ بنابراین در طرح پیوند مسجد و مدرسه هم به نهاد خانواده و اولیای دانش‌آموزان و هم به مراکز ارزشی نظر داشتیم.

وی به حضور چشمگیر دانش‌آموزان در طرح پیوند مسجد و مدرسه اشاره و عنوان کرد: اجرای این طرح سبب شد تا میزان حضور دانش‌آموزان در مراسم عبادی سیاسی نماز جمعه نیز افزایش یابد و ما شاهد استقبال بیشتر دانش‌آموزان نسبت به این فریضه الهی در مقایسه با گذشته باشیم.

مسیب‌زاده تقویت مبانی اعتقادی و دینی دانش‌آموزان را از دیگر اهداف اجرای طرح پیوند مسجد و مدرسه خواند و گفت: به دنبال حضور دانش‌آموزان در مساجد و استفاده از بیانات و سخنرانی‌های ائمه جماعت، شهادت‌تقوی سطح بینش دانش‌آموزان هستیم. همچنین برگزاری محافل انس با قرآن و استماع به قرآن در حین برگزاری این طرح توانسته کمک شایانی به ایجاد روحیه قرآنی در دانش‌آموزان کند.

وی فعالیت‌های فرهنگی و ارزشی و فضای معنوی حاکم بر مسجد را سبب ایجاد روحیه

آثار و فواید هشت گانه رفت و آمد به مسجد

امیرالمؤمنین علی (ع) می‌فرمایند: هر کس به مسجد رفت و آمد کند، یکی از آثار و فواید هشت گانه نصیب او می‌شود:

۱. با برادر و دوستی جهت رسیدن به امور خدایی سودمند و مفید است آشنا می‌شود.

۲. دانش و علمی تازه و نو می‌آموزد.

۳. دلیل محکمی برای تقویت و اعتقاد به مسائل دینی به دست می‌آورد

۴. رحمتی که مورد انتظار بود، شامل اومی شود

۵. سخنی که او را از هلاکت نجات می‌دهد فرامی‌گیرد

۶. سخنی می‌شنود که او را به سوی هدایت دعوت می‌کند

۷. از ترس خدا گناهی را ترک می‌کند

۸. بواسطه حیا گناهی را انجام نمی‌دهد

حضرت علی (ع) متولد مسجد و شهید مسجد است، امامی که می‌فرمایند:

«جلوس من در مسجد از سکونت در بهشت برایم بهتر است، زیرا اقامت من در بهشت موجب خوشنودی من است، اما بودن من در مسجد موجب رضا و خوشنودی خداست.»

برنامه‌هایی که با

مشارکت مدارس

در مساجد

اجرای می‌شود

باید پاسخگویی

نیازها و شبیهات

دانش آموزان

باشد تا آنان

مساجد را امکانی

برای رفع نیاز خود

ببینند و نسبت

به حضور در این

مکان رغبت

پیدا کنند.

دوره‌های کودکان، نوجوانی و جوانی را حائز اهمیت خواند و گفت: برنامه‌هایی که با مشارکت مدارس در مساجد اجرایی می‌شود باید پاسخگویی نیازها و شبیهات دانش آموزان باشد تا آنان مساجد را امکانی برای رفع نیاز خود ببینند و نسبت به حضور در این مکان رغبت پیدا کنند.

حکیم‌زاده در ارزیابی میزان ارتباط کنونی پیش آمده بین دانش آموزان ابتدایی و مساجد گفت: فعالیت‌های خوبی از سوی مدارس صورت گرفته است، اما هنوز در حد مطلوب و ایده‌آل نیست و نیاز به سرمایه‌گذاری بیشتری برای این مهم با اثرات تربیتی متعدد داریم.

کرد: خداوند به پیامبر رحمت و مهربانی چنین سفارشی می‌کند، بنابراین متولی امور مسجد به عنوان نماینده یک عبادتگاه و فردی که مسئولیت پذیرایی از بندگان خداوند را در خانه خداوند به عهده دارد باید رفتار و منشی سرشار از جاذبه برای دانش آموزان داشته باشد تا آنان در عین دریافت حس معنویت از این مکان بتوانند لحظاتی شاد و مفرح را سپری کنند.

در نظر گرفتن اقتضات سنین مختلف

معاون آموزش ابتدایی وزیر آموزش و پرورش در نظر گرفتن اقتضات سنین مختلف فرزندان در

ناب تربیتی بهره‌گیرند.

وی بالاتر رفتن کیفیت اجرای طرح پیوند مسجد و مدرسه را در گرو استفاده از زبان مخاطب در سنین مختلف ارزیابی و عنوان کرد: وقتی دانش آموزان در مکانی حضور دارند، باید شور، نشاط، جستجوگری و تحرک که لازمه سن آنان است نیز وجود داشته باشد تا سبب جذب هر چه بیشتر آنان شود. مساجد به واسطه فضای معنوی و بهره‌مندی افرادی از آن، از حرمت بالایی برخوردار است اما نباید گذاشت این امر سبب دوری روحیه نشاط از این اماکن مقدس شود. ایجاد فضای شاد و مهیج در مساجد می‌تواند سبب استقبال هر چه

بیشتر کودکان و نوجوانان از مساجد شود.

وحدت و هم‌بستگی مذهبی در بین دانش آموزان خواند و عنوان کرد: در بین دانش آموزان برخی افراد نقش‌هایی همچون مکبر، مؤذن و قاری را بر عهده می‌گیرند و برخی نیز به لحاظ سطح علمی رتبه بالایی دارند که در فضای مسجد مورد تقدیر قرار می‌گیرند؛ این امر خاطره خوش تجلیل در مسجد را در ذهن آنان حک می‌کند. زمینه حضور دانش آموزان در مساجد فراهم است و تمام این تلاش‌ها برای این است که دانش آموزان در یک فضای معنوی و اجتماعی قرار گیرند و تجربه‌ارزشمندی را در این زمینه کسب کنند.

مسبب‌زاده با اشاره به نقش امام‌جماعت جوان و فعال که بتواند ارتباط خوبی را با دانش آموزان برقرار کند، گفت: حضور والدین در کنار فرزندان در طرح پیوند مسجد و مدرسه می‌تواند سبب تثبیت آثار تربیتی و استحکام آن در وجود دانش آموزان شود. والدین برای بیمه‌فرزندانشان می‌توانند از فضای مسجد بهره‌مند شوند و در همراهی با آنان از تجربیات

◀ معاون آموزشی و پرورشی جامعه تعلیمات اسلامی کشور بر ضرورت توجه به سه عامل «میل، نیاز و مصلحت دانش آموز» در برنامه‌ریزی مساجد تأکید و تصریح کرد: بدون شناخت و آگاهی از دارایی و نیازهایمان نمی‌توانیم برنامه دقیق و منسجمی داشته باشیم که منجر به نتیجه و هدف مطلوب شود.

حسن خالدي، معاون آموزشی و پرورشی جامعه تعلیمات اسلامی کشور در تبیین راهکارهای جذب دانش آموزان به مساجد گفت: از زمان شهید رجایی به عنوان وزیر آموزش و پرورش و شهید باهنر به عنوان معاون وزیر، این موضوع مطرح بوده و با فراز و نشیب‌های مختلف در قالب طرح‌های مختلف دنبال شده است و همواره مسئولین امر در پی ایجاد ارتباط بین مدرسه و مساجد هستند. وی نوع نگاه مدیریتی در مدارس، محلات و مساجد را در شکل‌گیری ارتباط و پیوند بین مدرسه و مسجد مؤثر خواند و گفت: فضای حاکم بر جامعه حاکی از آن است که بین مدارس و مساجد ارتباط برقرار شده است، اما خروجی آن در حد ایده‌آل نیست؛ به ویژه در کلان شهرها، ارتباط مدارس و مساجد ضعیف است.

شناخت دارایی‌ها

خالدي معتقد است برای ایجاد ارتباط بین مدرسه و مساجد باید شناخت بیشتری صورت گیرد و می‌گوید: دارایی‌های مسجد همچون امام جماعت، هیئت امناء و ... باید بررسی شود؛ چرا که پیامبر اکرم(ص) نیز در این زمینه می‌فرماید: «النَّاسُ مَعَادِنُ كَمَعَادِنِ الذَّهَبِ وَ الْفِضَّةِ؛ مردم مانند معادن طلا و نقره هستند» همچنین مدارس باید میدان مغناطیسی مسجدی هر دانش آموز را بررسی کرده و نسبت به آن آگاه شده باشد.

وی همچنین در ارتباط با مدارس بر ضرورت توجه به سه عامل «میل، نیاز و مصلحت دانش آموز» تأکید و تصریح کرد: بدون شناخت و آگاهی از دارایی و نیازهایمان نمی‌توانیم برنامه دقیق و منسجمی داشته باشیم که منجر به

حسن خالدي عنوان کرد:

نیاز و مصلحت دانش آموز مبنای برنامه‌های فرهنگی مساجد

مسجد است. این اشتباه از در نظر نگرفتن تفاوت‌های فردی نشأت می‌گیرد و راه حل آن نیز ارائه برنامه در حد توان، تحمل، شکیبایی و همچنین ذائقه آنان است.

در عزاداری‌ها نباید به صورت طولانی به مصیبت خوانی پرداخت و از سخنرانی‌های نصیحت مآبانه مکرر استفاده کرد؛ بلکه گفت‌وگوها باید به صورت دو طرفه باشد تا سبب جذب دانش آموزان شود.

خالدی توجه به توانایی‌های کودکان و نوجوانان در اداره امور و فعالیت‌های مساجد را نیز امری حائز اهمیت خواند و گفت: دخالت دادن و یاری گرفتن از دانش آموزان در اجرای برنامه‌های مختلف مسجد سبب می‌شود احساس مسئولیت در آنان شکل گرفته و بارز بارز بخشی و باور آنان سبب جلب رضایتشان شویم.

این مهم سبب می‌شود نه تنها فرزندان به مساجد متمایل شوند بلکه والدین نیز بدین سبب که فرزندان خود را در نقطه توجه مسجد می‌بینند، خود نیز به این مکان مقدس بیشتر روی آوردند.

صداقت در مدیریت و داشتن برنامه

معاون آموزشی و پرورشی جامعه تعلیمات اسلامی کشور در پایان سخنان خود یادآور شد: کودکان و نوجوانان از پاک‌ی درون برخوردار هستند و اگر مسئولان صداقت در مدیریت و داشتن برنامه و محتوای مورد نیاز دانش آموز را مدنظر خود قرار دهند، می‌توانند با برنامه‌های به روز، سبب جذب دانش آموزان به مساجد شوند.

ارائه راهکار به دانش آموز باید از سوی مسجد مورد توجه قرار گیرد.

ضرورت بازشماری کارکردهای مساجد

وی خواستار بازشماری کارکردهای مساجد شد و گفت: مسجد باید ویرینی از فعالیت‌های خود را ارائه کند، تا دانش آموزان جذب شوند. همچنین والدین باید در این زمینه به میدان بیایند و ارتباط خود را با مسجد حفظ کنند تا فرزندان از آنان الگوی عملی بگیرند. مسجد و فعالیت‌های مرتبط با آن می‌تواند بخشی از گفت‌وگوها خانواده‌ها باشد، اما به امری ملال آور تبدیل نشود بلکه جلب توجه آنان را به همراه داشته باشد.

خالدی یکی دیگر از عواملی که سبب جذب دانش آموزان به مساجد می‌شود را نحوه عملکرد امام جماعت برشمرد و تصریح کرد: کودکان و نوجوانان دارای روحیه پرتحرکی هستند و رفتارهای هیجان آمیز دارند، این خصوصیات نباید سبب برخورد خشونت آمیز با دانش آموزان شود، چرا که وظیفه انسان‌ها تکریم یکدیگر است و جایز نیست که افراد را به خاطر خصوصیات ذاتی ایشان از خانه خدا دور کنیم.

معاون آموزشی و پرورشی جامعه تعلیمات اسلامی کشور در ادامه افزود: اگر میزان تنبیه از اشتباه صورت گرفته بیشتر باشد، مسلماً دلزدگی کودک و نوجوان را در پی دارد و این امر برای همیشه در ذهن آنان باقی می‌ماند. آنچه دانش آموزان را خسته می‌کند، انتظار بیهوده صبوری داشتن از آنان در مکانی مثل

نتیجه و هدف مطلوب شود، بنابراین بدست آوردن شناخت لازمه کسب موفقیت از سوی مدرسه و مسجد است.

ایجاد ارتباط بین دو گروه مدیریتی

معاون آموزشی و پرورشی جامعه تعلیمات اسلامی کشور گام بعدی را ایجاد ارتباط بین دو گروه مدیریتی مسجد و مدارس خواند و اعلام کرد: طراحی، تدوین و تصویب برنامه مرحله بعدی محسوب می‌شود. اگر این سه گام به درستی برداشته شود قطعاً نتایج مطلوبی در انتظار دانش آموزان و به تبع آن جامعه خواهد بود.

خالدی بابیان اینکه رویکرد حاکم بر برنامه‌های فرهنگی مدرسه و مسجد باید هماهنگی و هم‌آهنگی داشته باشد، عنوان کرد: مساجد دارای کارکردهای متفاوتی هستند، اما بعضاً مدیریت مساجد آگاهی لازم به ظرافت و تفاوت این کارکردها ندارند؛ به طور مثال هشت کارکرد فرهنگی می‌توان برای مساجد متصور شد در صورتی که در بدو ورود به مساجد کارکرد ذکر شده برای آنها صرفاً فرهنگی است.

وی ادامه داد: فعالیت فرهنگی باید دسته بندی شود، چرا که نیازها و استعدادها دانش آموزان متفاوت است و باید به جنبه‌های مختلف توجه داشت. فعالیت‌های فرهنگی می‌تواند با محوریت سیاسی، اجتماعی، ادبی، هنری، تبلیغی، عبادی، تفریحی، ورزشی باشد و این مهم باید مدنظر مدیریت مساجد قرار گیرد. مساجد باید به عنوان یک تولید کننده و ارائه کننده فعالیت‌ها، به طرز آراسته و شکیلی به معرفی عملکرد خود در حیطه‌های مختلف بپردازد تا کودکان و نوجوانان بنا به سلیقه و نیاز خود از اقسام مختلف آن بهره ببرند.

مسجد صرفاً محل عبادت نیست

این کارشناس حوزه آموزش و پرورش با بیان اینکه بر خلاف سنت نبوی امروزه کارکرد علمی، پژوهشی مساجد تضعیف شده است، عنوان کرد: مسجد صرفاً محل عبادت و مراسم ادعیه و زیارت نیست بلکه یکی از مهم‌ترین کارکردهای آن آموزش و پژوهش‌های نوین است تا جوانان را با ظرافت‌های خاصی به تفکر و اندیشیدن وادارد. طرح مسائل و مشکلات و

مسجد صرفاً

محل عبادت و

مراسم ادعیه و

زیارت نیست

بلکه یکی

از مهم‌ترین

کارکردهای

آن آموزش و

پژوهش‌های

نوین است تا

جوانان را با

ظرافت‌های

خاصی به تفکر

و اندیشیدن

وادارد. طرح

مسائل و

مشکلات و ارائه

راهکار به دانش

آموز باید از سوی

مسجد مورد

توجه قرار گیرد.

در گفت و گو با محبت الاسلام مجتبی ملکی مطرح شد:

آموزش مهارت‌های اجتماعی باسبقه توحیدی در مساجد

مشاور عالی وزیر آموزش و پرورش در امور همکاری با حوزه‌های علمیه بر کات حضور در مسجد را فراتر از آثار ظاهری دانست و گفت: در مساجد می‌توان علاوه بر ابعاد تربیتی و تقویت مهارت‌های اجتماعی، بسیاری از آداب اجتماعی را با سبقه الهی و توحیدی به دانش آموزان آموخت.

حجت‌الاسلام مجتبی ملکی، مشاور عالی وزیر آموزش و پرورش در امور همکاری با حوزه‌های علمیه، با بیان راهکارهای حضور موثر نوجوانان و دانش آموزان در مساجد و اثرات این حضور در زندگی فرزندانمان به وظایف امام جماعت، مسئولان مدارس، خانواده‌ها و ایجاد زیرساخت توسط مسئولان مربوطه پرداخت، این گفت‌وگو را بخوانید:

● برای حضور پررنگ‌تر دانش آموزان در مساجد و تربیت کودک مسجدی چه ساز و کارهایی مورد نیاز است؟
تحقق این مهم نیاز به مشارکت مدارس و مساجد و ایفای نقش توسط هر دو نهاد با توجه به ظرفیت‌های موجود دارد که در اولین گام می‌توان به جاذبه آفرینی اشاره کرد. قرآن کریم می‌فرماید: «وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ رُسُولٍ إِلَّا لِبَلِّغِنا قَوْلِنا بِهِمْ؛ ما هیچ پیامبری را نفرستادیم مگر به زبان قومش

تا (حقایق را) برای آن‌ها آشکار سازد»، بنابراین باید زبان کودک‌نوا و نوجوانان را شناخت و بنابر ذائقه و تمایلات آن‌ها به اجرای برنامه پرداخت. در حوزه عملکرد مساجد باید به امام جماعت که از نقش مهم و تأثیرگذاری برخوردار است اشاره کرد، امام جماعت باید به نحوی عمل کند تا برنامه‌های تربیتی متناسب با سن و سال و علاقه دانش آموزان باشد. امروز در برخی مساجد صفوف نماز جماعت به افراد میانسال و کهنسال اختصاص

دارد و حضور جوانان کم رنگ‌تر است، این امر از عدم شناخت زبان مخاطب نشأت می‌گیرد. مدارس نیز وظیفه ایجاد زیرساخت‌ها را بر عهده دارند؛ بر اساس سند تحول بنیادین رویکرد مدارس باید از دانش محوری به تربیت محوری تغییر پیدا کند و مدرسه مرکز آموزشی صرف نباشد، بلکه به یک کانون تربیتی تبدیل شود. اگر مدرسه به کانون تربیتی تبدیل شود باید فرصت‌هایی را برای دانش آموزان فراهم کند، اما فشردگی دروس در مدارس حتی مانع از اجرای مطلوب نماز جماعت در مدارس شده است، این خلأ سازگاری با سند تحول بنیادین آموزش و پرورش ندارد، چرا که فعالیت‌های آموزشی در مدارس به مراتب پررنگ‌تر از فعالیت‌های تربیتی است و دانش آموز هیچ فرصتی برای پرداختن به امور فوق برنامه ندارد. حذف آزمون از مقطع ابتدایی اقدامی بسیار شجاعانه و ارزشمند بود، اما قدمی کوچک محسوب می‌شود و ما نیاز به فرصت‌های بیشتری برای قرار گرفتن دانش آموزان در مسیر فعالیت‌های تربیتی داریم. با حذف این آزمون‌ها می‌توان شاهد تحول خوبی در این زمینه بود و زمینه را برای خلاصی دانش آموزان از استرس‌هایی که آنان را از سایر فعالیت‌ها باز می‌دارد، مهیا کرد.

● حضور دانش آموزان در مساجد چه خروجی‌هایی دارد و از چه جنبه‌هایی در زندگی آنان تأثیرگذار است؟
با نگاهی به کارکردهای مسجد در تاریخ اسلام می‌توان دریافت که نباید از این مکان مقدس صرفاً برای برگزاری مراسم عبادی بهره گرفت.

باید زبان کودکان

و نوجوانان را

شناخت و بنابر

ذائقه و تمایلات

آن‌ها به اجرای

برنامه پرداخت.

در حوزه عملکرد

مساجد باید به

امام جماعت

که از نقش مهم

و تأثیرگذاری

برخوردار است

اشاره کرد، امام

جماعت باید به

نحوی عمل کند تا

برنامه‌های تربیتی

متناسب با سن

و سال و علاقه

دانش آموزان

باشد.

حاشیه

مسجد بهترین آزمایشگاه برای درس تربیت دینی

علی زرافشان، معاون آموزش متوسطه وزیر آموزش و پرورش در بیان این مطلب که حضور دانش آموزان در مساجد چه خروجی‌هایی دارد، اظهار کرد: در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش یکی از محیط‌های اصلی یادگیری در تربیت دینی مساجد هستند و بسیاری از مدارس با توجه به این نکته دانش آموزان را هنگام اقامه نماز به مساجد محله می‌برند، تا علاوه بر اقامه نماز از محیط معنوی مسجد نیز بهره‌مند شوند و با این

محیط انس بیشتری پیدا کنند؛ تحقق این امر بستگی به همت و علاقه‌مندی مدیران مدارس دارد تا شاهد حضور هر چه بیشتر دانش آموزان در این پایگاه‌های دینی باشیم.

وی اظهار کرد: پیوند بین مدرسه و مسجد از رویکردهای

اسناد بالا دستی است و یکی از روش‌های تربیت

دینی محسوب می‌شود. ریاضی، فیزیک، شیمی و

..آزمایشگاه دارندها همیشه این سوال مطرح بوده

است که آزمایشگاه تربیت دینی کجا است؟ در

جواب به این پرسش باید گفت که مسجد بهترین

آزمایشگاه برای تربیت دینی است.

معاون وزیر معتقد است: حضور دانش آموزان همراه

فبرهای فوب برای مسجدی‌ها از نبی مکرّم اسلام (ص)

حضرت رسول اکرم (ص) طی احادیث متعددی به مسجدی‌ها نوید داده و فرموده‌اند: مساجد بازاری از بازارهای آخرت هستند، پذیرایی آن مغفرت و تحفه‌اش بهشت است.

«کسی که مسجد خانه او باشد (مرتب به مسجد تردد کند) خداوند، آسایش و کامیابی او و عبور از صراط را برایش ضمانت کرده است.»

«کسی که در ظلمت شب (برخیزد و) روانه مسجد شود، در روز قیامت همراه انوار درخشانی که در پیشاپیش او شتابان در حرکتند قدم خواهد برداشت.»

«هر کس به سوی مسجد گام بردارد، در برابر هر گامی ۱۰ حسنه برایش ثبت و ۱۰ گناهش پاک و ۱۰ درجه و منزلت او (در بهشت) بالا می‌رود.»

«تا زمانی که در مسجد به سر می‌بری خداوند به تعداد هر نفسی در آن یک درجه منزلت در بهشت برای تو بالا می‌برد و فرشتگان بر تو درود می‌فرستند و ۱۰ حسنه برایت ثبت و ۱۰ گناهت پاک می‌شود.»

در مدارس نیز پرداخت؟

برکات حضور در مسجد فراتر از آثار ظاهری است و علاوه بر ابعاد تربیتی و تقویت مهارت‌های اجتماعی بسیاری از آداب اجتماعی را با سبقه الهی و توحیدی به دانش آموزان می‌آموزد. در خارج از مسجد نمی‌توان تأکیدی بر بعد معنوی داشت، اما در مسجد هر فعالیتی روح معنویت به خود می‌گیرد.

دانش آموزان به عنوان کسانی که در آینده جامعه اثرگذار هستند و مدیریت بخش‌های مختلف کشور را بر عهده می‌گیرند، می‌توانند از مسجد به عنوان مکانی برای تمرین ارزش‌ها بهره‌گیرند؛ به طور مثال با حضور در مسجد و ارتباط با سایرین می‌توانند کنار یکدیگر بودن و کار جمعی، تحمل یکدیگر و قبول نظرات سایرین را تمرین کنند که می‌تواند در زندگی اجتماعی آنان تأثیرگذار باشد. مراوده و مبادله افکار و اندیشه‌ها در مسجد، کلاسی آموزشی برای دانش آموزان است و چگونگی زیستن در جامعه‌ای بزرگتر و زندگی در بستری اجتماع را به آنان می‌آموزد. همچنین پیروی از امام جماعت به عنوان یک فرمانده واحد در مسجد، دانش آموزان را برای تبعیت از رهبری و ولایت فقیه به عنوان رهبر جامعه اسلامی آماده می‌کند.

- چه ضرورتی برای انجام فعالیت‌های فرهنگی و دینی در مساجد برای دانش آموز وجود دارد، در صورتی که می‌توان به اجرای چنین برنامه‌هایی

معاون آموزش متوسطه وزیر آموزش و پرورش در پاسخ به این پرسش که برای حضور دانش آموزان در مساجد چه ساز و کارهایی مورد نیاز است؟ گفت: مدارس باید تعامل پررنگی با مساجد داشته باشند تا آنان نیز بتوانند فضا را برای حضور دانش آموزان مهیا کنند و با ایجاد زمینه‌های جذب، سبب میل و رغبت آنان شوند. آراستگی مساجد و استقبال گرم از دانش آموزان توسط هیئت امنا، امام جماعت و عموم مردم می‌تواند در علاقه‌مند شدن دانش آموزان در این مکان مقدس مؤثر عمل کند. زرافشان لازمه حضور پررنگ دانش آموزان به صورت اختیاری در مساجد را تعامل و مشارکت مدارس و مساجد عنوان و بیان کرد: هر دو نهاد با توجه به نیاز و ظرفیت‌هایی که دارند در این زمینه ورود پیدا کنند تا شاهد انس دانش آموزان با مساجد و به تبع آن پیامدهای تربیت اجتماعی باشیم.

با دوستان و همسالان در مساجد و سرپرستی این گروه توسط امام جماعت پیامدهای تربیتی به همراه دارد که از مهم‌ترین آنها ایجاد فضایی سالم برای هدایت و بهره‌مندی از هیجانات و شور و نشاط جوانان در فضایی است که والدین به آن اطمینان و از حضور فرزندان‌شان در این مکان احساس آرامش می‌کنند.

زرافشان با اشاره به درسی که در کتاب‌های فارسی مقطع ابتدایی با عنوان آشنایی با نهادها وجود دارد، اظهار کرد: یکی از اولین نهادهایی که بعد از خانواده به دانش آموز معرفی می‌شود، مسجد است تا آنان با محراب، امام جماعت، صف نماز و ... آشنا شوند. برخی از معلمان این درس را در مساجد تدریس می‌کنند تا آنان از نزدیک با جزئیات این مکان مقدس آشنا شوند و پیشنهاد ما این است تا همه معلمان نسبت به این عمل اقدام کنند تا انس و الفت بیشتری بین دانش آموزان و مساجد ایجاد شود.

پیوند مسجد و مدرسه مهمان مساجد و مدارس؛

وقتی مسجد کاشانه دوستانه دانش آموزان می شود

خروجی طرح پیوند مسجد و مدرسه که مدت زمانی است دانش آموزان را مهمان مساجد و مسئولان مساجد را مهمان مدارس کشور کرده است چیزی جز احساس الفت دانش آموزان به این مکان مقدس نیست به نحوی که مسجد خانه دوم آنان می شود.

طرح پیوند مسجد و مدرسه مدت زمانی است دانش آموزان را مهمان مساجد و مسئولان مساجد را مهمان مدارس کشور کرده است، در برخی مدارس با قوت و قدرت بیشتری دنبال می شود و عملکرد خوب مدارس و مساجد زمینه حضور پررنگ تر و دلچسپی بیشتر دانش آموزان به این محیط معنوی را ایجاد کرده است.

از جمله مدارسی که در زمینه طرح پیوند مسجد و مدرسه به شکل مطلوب تری عمل کردند و کارنامه درخشان تری دارند می توان از مدرسه شهید عاشوری در منطقه ۱۴ تهران نام برد. پسران دانش آموز مقطع متوسطه اول با بهره مندی از طرح پیوند مسجد و مدرسه رفاقت خوبی با این محیط معنوی پیدا کرده اند.

حاجی حیدر، مدیر مدرسه شهید عاشوری با اشاره به نحوه اجرای این طرح در مدرسه گفت: دانش آموزان مدرسه ما ارتباط خوبی با مسجد قاسم ابن الحسن (ع) که مقابل مدرسه واقع شده

است پیدا کرده اند و بیشتر دانش آموزان مدرسه از این طرح بهره مند هستند به نحوی که امکانات مسجد در ابعاد مختلف همچون کتابخانه در اختیار دانش آموزان قرار گرفته است.

حضور حداکثری در مسجد

وی همچنین به برپایی نماز جماعت ظهر و عصر با حضور دانش آموزان در مسجد اشاره و عنوان کرد: طبق برنامه های صورت گرفته، هر روز دانش آموزان چند کلاس درسی مشخص شده و زمینه حضور آنان در مسجد برای اقامه نماز ظهر و عصر مهیامی شود. البته این امر به صورت اختیاری است اما به طور معمول عموم دانش آموزان برای حضور در این مراسم رغبت دارند.

مدیر مدرسه شهید عاشوری ادامه داد: برای ایجاد ارتباط بهتر و صمیمی تر بین دانش آموزان و محیط مسجد تمامی برنامه های جشن و مناسبتی خود را در مسجد برگزار می کنیم تا دانش آموزان از این

محیط معنوی خاطرهای دلچسب داشته و لحظات شاد خود را در این مکان مقدس سپری کنند. همچنین تلاش کردیم والدین را نیز در این طرح مشارکت دهیم تا تأثیر پذیری بیشتری ایجاد شود. وی حجت الاسلام علم الهدی را امام جماعت مسجد قاسم ابن الحسن (ع) خواند و گفت: با وجود گرفتاری های متعددی که برای ایشان وجود دارد اما در جلسات و نشست هایی که برای دانش آموزان در مسجد برگزار می کنیم، حضور پیدا می کنند و ارتباطی صمیمی با دانش آموزان ایجاد کرده اند.

امکانات مسجد در اختیار دانش آموزان

حاجی حیدر معتقد است دانش آموزانی که طی سال های گذشته در طرح پیوند مسجد و مدرسه شرکت کرده اند نسبت به سایر دانش آموزان از قابلیت های فرهنگی و دینی بیشتری برخوردار هستند و علقه مذهبی در آنان پررنگ تر است و این امر به ارتباط خوب خدام و هیئت امنای مسجد با دانش آموزان و در اختیار گذاشتن امکانات مسجد در اختیار دانش آموزان بازمی گردد که زمینه های جذب دانش آموزان را فراهم کرده است.

بنابر این گزارش از دیگر مدارس و مساجدی که در اجرای طرح پیوند مسجد و مدرسه به خوبی عمل کردند می توان از مدرسه ابتدایی پسرانه هدایت واقع در منطقه چهار تهران نام برد.

عطارزاده، معاون پرورشی این مدرسه به مشارکت با مسجد جامع شهرک امید اشاره و عنوان کرد: دانش آموزان کلاس های چهارم، پنجم و ششم مدرسه هدایت ارتباط خوبی با مسجد شهرک برقرار کرده اند، به نحوی که نه تنها از کتابخانه مسجد در ساعات غیر مدرسه بهره مند می شوند، بلکه مکان بازی و سرگرمی و دورهمی های دوستانه خود را نیز به این مکان انتقال داده اند.

چهارشنبه بازی در مسجد

وی از برگزاری چهارشنبه بازی در مسجد جامع شهرک امید خبر داد و گفت: برخی از دانش آموزان مدرسه ابتدایی هدایت به صورت اختیاری بعد از نماز مغرب و عشاء در مسجد حاضر می شوند و پس از حضور در کلاس آموزش قرآن، چهارشنبه بازی را از سر می گیرند.

عطارزاده ادامه داد: خدام و هیئت امنای مسجد امکانات رفاهی و وسایل بازی را برای دانش آموزان در مسجد ایجاد کرده اند تا آنان بعد از حضور در

برای ایجاد ارتباط بهتر و صمیمی تر بین دانش آموزان و محیط مسجد تمامی برنامه های جشن و مناسبتی خود را در مسجد برگزار می کنیم تا دانش آموزان از این محیط معنوی خاطرهای دلچسب داشته و لحظات شاد خود را در این مکان مقدس سپری کنند.

- برای ایجاد ارتباط بهتر و صمیمی تر
- بین دانش آموزان و محیط مسجد
- تمامی برنامه های جشن و مناسبتی
- خود را در مسجد
- برگزار می کنیم
- تا دانش آموزان
- از این محیط معنوی خاطرهای
- دلچسب داشته و
- لحظات شاد خود
- را در این مکان
- مقدس
- سپری کنند.

فعالیت‌های فوق برنامه تبدیل شده است.

ارسال کارت دعوت حضور در مسجد

وی ادامه داد: حجت الاسلام ویسی که امام جماعت خوش ذوق این مسجد هستند به بهانه‌های مختلف با ارسال کارت دعوت از دانش آموزان دعوت می‌کنند تا در مسجد حضور پیدا کنند. همچنین حضور معاونان و معلمان در مسجد در ساعات غیر درسی سبب شده است تا دانش آموزان اشتیاق بیشتری به حضور در این مکان مذهبی و صرف وقت با معلمان خود در فضای غیر درسی را داشته باشند. میرافشاری با بیان اینکه همواره از طرف مسجد افرادی به مدرسه ما می‌آیند تا به بیان احکام دینی در قالب‌های جذاب برای دانش آموزان خردسال بپردازند، گفت: جشن‌های تجلیل از دانش آموزان برتر را با حضور خانواده‌ها در مسجد برگزار می‌کنیم تا این مکان همواره در نظر آنان مطلوب و مورد علاقه ثبت شود.

در این مکان دنبال می‌کنند، به نحوی که مسجد به محیطی دوستانه برای آنان تبدیل شده است. نجفی معتقد است آثار قابل ملاحظه‌ای را می‌توان به عنوان خروجی روند حضور دانش آموزان در مساجد متصور شد به نحوی که نه تنها در میزان پایبندی آنان به تعالیم دینی تغییر ایجاد می‌شود بلکه بسیاری از رفتارهای فردی و اجتماعی و حتی نحوه لباس پوشیدن آنان نیز تحت تأثیر این حرکت قرار می‌گیرد و به نحو چشم‌گیری با کیفیت روبرو می‌شود.

جذب افراد به مسجد جز از زمان کودکی میسر نیست بدین منظور مدارس ابتدایی باید از راهکارهای جذاب‌تری برای جذب دانش آموزان بهره‌گیرند. میرافشاری، مدیر مدرسه ابتدایی امام سجاد(ع) که به خوبی توانسته است در اجرای این طرح بدرخشد در ارتباط با جزئیات برنامه‌های در نظر گرفته شده گفت: مسجد سید الساجدین(ع) در مقابل مدرسه ما بنا و به محلی برای تمام

کلاس قرآن بتوانند ساعتی را در مسجد بمانند و در کنار دوستان خود سرگرم بازی شوند. همچنین حجت الاسلام کرمانی که امام جماعت مسجد جامع شهرک امید هستند در مناسبت‌های مختلف مهمان ما در مدرسه می‌شوند و در ارتباطی صمیمی با دانش آموزان به ایراد سخنرانی می‌پردازند.

وی با بیان اینکه حضور امام جماعت مسجد در مدرسه هدایت محدود به زمان اقامه نماز نیست، عنوان کرد: حجت الاسلام کرمانی در مناسبت‌های مختلف در مدرسه حضور پیدا می‌کند و از دانش آموزان در گروه‌های مختلف تجلیل به عمل می‌آورد که از جمله می‌توان به تجلیل از مکتبران مدرسه اشاره کرد. همچنین زمینه حضور دانش آموزان در مسجد و در حضور عموم مردم محله نیز فراهم شده است، به نحوی که دانش آموزان سرودهای مختلفی را آماده کرده‌اند و برای این اجرای هنری به مسجد می‌روند تا در حضور عموم مردم در مراسم‌های مختلف مذهبی ارائه دهند.

بنابر این گزارش، مدرسه فروغ شهادت در منطقه ۱۴ تهران نیز از دیگر مدرسی است که بر اجرای طرح پیوند مسجد و مدرسه عزمی راسخ داشته و در تعامل بین مسجد احباب‌الحسین(ع) و مسجد صفا، دانش آموزان را ذی‌نفع و بهره‌مند از برکات این طرح کرده است.

نجفی، مدیر مدرسه فروغ شهادت به حضور پسران مقطع دوم متوسطه در این طرح اشاره و عنوان کرد: دانش آموزان علاوه بر عرصه‌های تعلیمی، نیازمند ارائه آموزش‌های تربیتی نیز هستند و بهترین فضا برای تربیت دینی آنان مساجد است، به همین منظور با اجرای این طرح تلاش کردیم تا ارتباطی صمیمی بین دانش آموزان و مساجد ایجاد شود.

ائمه جماعت جوان و خوش فکر

وی سبک زندگی، سواد رسانه‌ای، اخلاق و قرآن را از جمله موضوعاتی برشمرد که دانش آموزان پس از حضور در مساجد و در ارتباطی صمیمی با ائمه جماعت جوان و خوش ذوق به بحث و بررسی پیرامون آن می‌پردازند و گفت: دانش آموزان علاوه بر ساعت کلاسی، در زمان تفریح و اوقات فراغتشان در قالب این طرح به مساجد می‌روند و بسیاری از تفریحات علمی، فرهنگی و حتی ورزشی خود را

دانش آموزان

علاوه بر ساعت

کلاسی، در زمان

تفریح و اوقات

فراغتشان در

قالب این طرح به

مساجد می‌روند

و بسیاری از

تفریحات علمی،

فرهنگی و حتی

ورزشی خود را در

این مکان دنبال

می‌کنند، به

نحوی که مسجد

به محیطی

دوستانه برای

آنان تبدیل

شده است.

گفت و گو با محمود فرشیدی:

لیک مسجد به دانش‌آموزان

« دبیر کل کانون تربیت اسلامی با بیان اینکه دانش‌آموزان نیازهای متعددی دارند، گفت: اگر دانش‌آموز در یابد که مسجد به عنوان یک پایگاه دینی، علاوه بر نیازهای معنوی به نیازهای دنیوی آنان نیز توجه دارد، مطمئناً نسبت به حضور در این اماکن رغبت بیشتری پیدا می‌کنند.

محمود فرشیدی، دبیر کل کانون تربیت اسلامی، راهکار جذب دانش‌آموزان به مساجد را مشارکت دهنی به کودکان و نوجوانان دانست و گفت: همانگونه که در فعالیتهای آموزشی، محوریت متعلق به معلم است، در فعالیتهای

آنان دانست و عنوان کرد: این هماهنگی برای مسئولیت‌دهی به دانش‌آموزان به منظور اجرای برنامه‌های مختلف در مساجد، هماهنگی و ارتباط مدرسه و مساجد را می‌طلبد. اگر دانش‌آموزان خود را مسئول اجرای برنامه‌های مختلف بدانند حس بزرگسالی و استقلال به آنان دست می‌دهد و این امر به شکل‌گیری شخصیت آنان کمک می‌کند.

فرشیدی با بیان اینکه مساجد می‌توانند از بهترین مکان‌های تربیتی برای گردهم آمدن دانش‌آموزان باشد، عنوان کرد: نیاز دانش‌آموز باید در مسجد پاسخ داده شود تا گرایش بیشتری نسبت به آن پیدا کند؛ به طور مثال تشویق آنان به مناسبت افتخار آفرینی‌های مختلفی که دارند، می‌تواند در محیط مسجد صورت گیرد.

پاسخ پرسش‌های نوجوانان در مسجد وی با تأکید بر اینکه یکی از دغدغه‌های

اگر دانش‌آموزان

خود را مسئول

اجرای برنامه‌های

مختلف بدانند

حس بزرگسالی

و استقلال به

آنان دست

می‌دهد و این امر

به شکل‌گیری

شخصیت آنان

کمک می‌کند.

پرورشی محور باید به دانش‌آموزان داده شود و کار به دست آنان صورت گیرد تا احساس مسئولیت سبب فعالیت بیشتر شود. وی لازمه حضور دانش‌آموزان در مساجد را نیز اجرای برنامه‌های جذاب، نقش‌دهی و مدیریت

مساجدمدرسه وابسته باشند
وی به سابقه و کارکرد علمی مساجد اشاره و عنوان کرد: در گذشته مساجد پایگاه علم بودند، پس چرا امروز مساجد نباید مدرسه وابسته داشته باشند و در حوزه مدرسه داری ورود پیدا کنند تا افراد از کودکی با مسجد آشنا شوند و خود را وامدار مساجد ببینند. ملاحظات شرعی در این زمینه وجود دارد که می تواند با بررسی و مدیریت رفع شود و ما شاهد شکل گیری مدارس برجسته ای از سطح علمی در مساجد باشیم. این امر نیاز به همراهی و حمایت هیئت امنای مسجد دارد چرا که این فضا هم به خوبی در مساجد وجود دارد.

فرشیدی ادامه داد: برخی مدارس مجوز غیردولتی دارند و با شهریه های حداقلی اداره می شوند. این کار هم در حوزه های علمیه و هم در مساجد امکان اجرایی شدن دارند. در انگلستان درصد بالایی از مدارس وابسته به کلیسا هستند و متقاضیان زیادی نیز دارند. مساجد هم می توانند در حوزه تعلیم و تربیت ورود پیدا کنند و از این فضای معنوی دو چندان بهره ببرند.

فرشیدی تصریح کرد: نیروهای انقلابی آماده فعالیت در این زمینه هستند تا شاهد تحول فرهنگی جدی در این زمینه باشیم. مساجد و مدارس گام هایی در این زمینه برداشته اند و می توان با قدرت بخشیدن به برنامه های فعلی و برنامه ریزی های گسترده تر گام های جدی تری در این زمینه برداشت. ارتباط مؤثر و همراهی کنونی مدارس و مساجد می تواند به این روال کمک شایانی کند.

خاصیت تعلیم و تربیت مسجد

دبیر کل کانون تربیت اسلامی در پایان سخنان خود یادآور شد: وقتی دانش آموز مسجد را مکانی ببیند که نیاز علمی، آموزشی، فرهنگی و هنری وی را برطرف می کند به طور حتم جذب آن می شود و مسجد برای آنان به پایگاهی دوستانه بدل می شود. مساجد کارکردهای متعددی دارند و باید درصدد احیای آن برآمد. خاصیت تعلیم و تربیت مسجد که امروز با طرح پیوند مسجد و مدرسه نمود و بروز بیشتری پیدا کرده است می تواند با مدیریت جدی تر به خروجی های والاتری نیز دست یابد.

دبیر کل کانون تربیت اسلامی بر ضرورت حضور دانش آموزان در مساجد علاوه بر ساعات آموزشی مدرسه تأکید و تصریح کرد: دانش آموزان نیازهای متعددی همچون تفریحات ورزشی و فرهنگی دارند و اگر ببینند که مسجد به عنوان یک پایگاه دینی علاوه بر نیازهای معنوی به نیازهای دنیوی آنان نیز توجه داشته و زمینه شادابی و نشاط را برای آنان مهیا کرده است، مطمئناً نسبت به حضور در این اماکن رغبت بیشتری پیدا می کنند.

وی با اشاره به مضمون آیات قرآن کریم که می فرماید هر آنچه برای مردم خاصیت داشته باشد ماندنی است، گفت: مساجدی که صندوق قرض الحسنه، درمانگاه، تفریحات فرهنگی و ورزشی دارند و نسبت به برپایی اردوهای زیارتی و سیاحتی و کمک به نیازمندان اقدام می کنند، همواره بیشتر مورد استقبال قرار گرفته اند.

فرشیدی با تأکید بر اینکه مساجد حتی می توانند در زمینه های درسی و آموزشی نیز به یاری دانش آموزان بیایند، عنوان کرد: فرهنگیان متعددی در کشور ما وجود دارند که مایلند برای رضای خدا به آموزش علمی پرداخته و زکات علم خود را با آموزش به فرزندان این سرزمین بپردازند. اگر مساجد این شرایط و محیط را فراهم کنند که فرهنگیان خارج از ساعت فعالیت مدارس در این مکان های مذهبی حضور پیدا کنند، نه تنها به رفع نیاز علمی دانش آموز اقدام می کنند، بلکه سبب آشنایی بیشتر دانش آموزان با این اماکن می شوند.

زمینه های نذر و خیر فرهنگی

دبیر کل کانون تربیت اسلامی معتقد است زمینه های نذر و خیر فرهنگی در کشور ما وجود دارد و صرفاً نیاز به مدیریت و ساماندهی آن داریم تا شاهد تکرار مواردی همچون فعالیت های اوایل انقلاب باشیم؛ همانگونه که شهید مفتاح در مساجد فعالیت های متفرقه ای را برای کودکان و نوجوانان اجرایی می کرد و با ایجاد فضایی گرم و امن نسل جوان را به سمت مسجد فرا می خواند.

وقتی دانش آموز

مسجد را مکانی

ببیند که نیاز

علمی، آموزشی،

فرهنگی و هنری

وی را برطرف

می کند به طور

حتم جذب آن

می شود و مسجد

برای آنان به

پایگاهی دوستانه

بدل می شود.

نوجوانان پرسش ها و شبهاتی است که ذهن آنان را فرا گرفته است، گفت: نوجوانان دارای شبهات و پرسش های متعددی هستند و مساجد می توانند اماکنی برای ایجاد جلسات پرسش و پاسخ باشند تا آنان در فضایی امن تر بتوانند نظرات خود را بیان و بدون اینکه شماتت شوند، پاسخ های منطقی و متناسب با مقتضیات سنی خود را دریافت کنند.

حجت الاسلام محمود نوذری :

پیوند میان مسجد و مدرسه با تامین محتوای متناسب

مدیر گروه علوم تربیتی پژوهشگاه حوزه و دانشگاه معتقد است اگر قرار است پیوند میان مسجد و مدرسه را داشته باشیم متناسب با آن مقطع آموزشی باید محتوای خوب و جذابیت داشته باشیم.

حجت الاسلام محمود نوذری، دانشیار و مدیر گروه علوم تربیتی پژوهشگاه حوزه و دانشگاه با اشاره به نقش مسجد در زمینه تربیت بیان کرد: از نظر تاریخی مسجد عبادت گاه است و اولین کارکرد آن جایی برای تربیت معنوی و دینی است که در واقع از طریق عمل عبادی انجام می شود. دومین کارکرد مسجد، آموزشی است و با حضور در مسجد از طریق امام جماعت یا دیگران از طریق بیان احکام و معارف و یا مسائلی از این دست محقق می شود. عضو هیئت علمی گروه علوم تربیتی پژوهشگاه حوزه و دانشگاه در ادامه تصریح کرد: ظرفیت های مسجد برای عموم و برای خواص متفاوت است؛ کارکرد مسجد برای عموم، طبق وظیفه ذاتی تحقق تربیت دینی در یک سطح رشد یافته است، اما در خصوص دانش آموزان در مدارس باید عرض کنم که در اینجا با کسانی مواجه هستیم که سطح سنی خاصی را دارند، رابطه باور دینی کودک و مسجد یا خانواده یک بحث علمی دارد و بحث دیگر این که چگونه می شود که این ارتباط برقرار کرد.

ارتباط باور دینی کودک با عوامل اجتماعی

وی بیان کرد: در مورد بحث ارتباط باور دینی کودک و نوجوان با عوامل اجتماعی مانند مسجد و خانواده، چهار رویکرد وجود دارد که هر کدام هم لازم الاجرای خود را دارند، یک رویکرد این است که به صورت سنتی معتقد هستیم که باور کودک

از باور والدین خود و بافت اجتماعی و محله ای که زندگی می کند، گرفته می شود و کودک آن نوع باور، رفتار و عقیده دینی را می پذیرد که مربوط به والدین، محله و مسجد است، در این رویکرد رابطه یک طرفه است، یعنی والدین صاحب باور هستند و باورهای طرفه به کودک منتقل می شوند. نوذری ادامه داد: در این رویکرد، تأثیر مسجد و محله و والدین مشخص است که در واقع دین و باور فرد را می سازد؛ رویکرد دوم این است که کودک، خودش فعال است، درست است که خانواده از طریق الگو، گفتار، رفتار و دین را منتقل می کند اما کودک خود معناسازی می کند و معناسازی کودک همیشه مطابق معناسازی والدین نیست. در این رویکرد استقلال بیشتری به کودک داده می شود و از دیدگاه اول بهتر است.

وی به دیدگاه سوم که بهتر از این دو مورد است نیز اشاره و تصریح کرد: این که نباید بگوییم که عامل مؤثر والدین و یا مسجد هستند، بلکه آن عامل در ارتباط نهفته است، یعنی نوع ارتباطی که بین والدین، مسجد و کودک برقرار می شود و آن داد و ستدها است که محصولش تربیت دینی و یا عدم تحقق تربیت دینی می شود.

عضو هیئت علمی گروه علوم تربیتی پژوهشگاه حوزه و دانشگاه رویکرد چهارم را اینگونه مطرح کرد که کودک وارد نهادها و سازمان های اجتماعی می شود؛ یعنی ابتدا رابطه اش با والدین است و به مقداری که

والدین بتوانند باور دینی را به کودک منتقل کنند، سطحی شکل می گیرد و وارد نهاد بعدی هم می شود که آن نهاد هم یک تأثیری دارد و بعد هم نوبت به نهاد دیگر مانند مسجد می رسد، در این بستر تربیت دینی برآیندی از عملکرد نهادهای مختلف است که مسجد و خانواده و مدرسه و ... را شامل می شود و تربیت، محصول یک نهاد و سازمان نیست بلکه برآیند همه اینها است و اگر این ارتباطات هماهنگ باشند، هم افزایی دارند و اگر هماهنگ نباشند هر یک کارکرد دیگری را نقض می کند.

وی با اشاره به وضعیت مطلوب و وضعیت موجود مسجد در امر تربیت تصریح کرد: وضعیت مطلوب این است که مسجد از اهداف تربیتی به ویژه تربیت دینی که در مدرسه وجود دارد، اطلاع داشته باشد و خودش را با این اهداف هماهنگ کند و برای کودک و نوجوان و دانش آموز ما برنامه داشته باشد، اما از لحاظ تاریخی، معمولاً مساجد برای کودک و نوجوان کارکرد تربیتی ندارند، یعنی دانشی که تولید کرده ایم برای تربیت دینی کودک و نوجوان بسیار ناچیز است یا می توانیم بگوییم اصلاً به این مسئله توجه نکرده ایم.

این استاد دانشگاه در ادامه افزود: جایی که باید روی این مسئله توجه می شد، نشد و سال های بعد از انقلاب هم مغفول مانده است و به همین دلیل است که معمولاً با اصول و روش های تربیت دینی کودک و نوجوان و چگونگی تحقق آن آشنایی نداریم و نمی دانیم در مدرسه چه می گذرد و برنامه مدرسه در تربیت دینی چیست و به همین دلیل است که با یک نگاهی که به بزرگسال داریم به کودک هم می نگریم.

پشتوانه علمی نداریم

حجت الاسلام نوذری بیان کرد: پشتوانه علمی در این زمینه وجود ندارد که امام جماعت، نوجوان را هدایت کند و به عبارت دیگر برنامه ای در این جهت نداریم، لذا این جنبه تاریخی هنوز هم استمرار دارد و این بزرگترین مانع ارتباط مسجد و مدرسه است، به این معنا که روحانی مسجد و افراد دیگر تصمیم گیر در مسجد نمی دانند باید با کدام موضوعات کار کنند، ضمن اینکه غیر از داشتن آگاهی، باید با آموزش های حوزه کودک نیز آشنا باشند.

وی در تشریح چگونگی ورود کودک به مسجد گفت: شاید اولین کار این باشد که برای او تعریف

وضعیت مطلوب

این است که مسجد

از اهداف تربیتی

به ویژه تربیت

دینی که در مدرسه

وجود دارد، اطلاع

داشته باشد و

خودش را با این

اهداف هماهنگ

کند و برای کودک

و نوجوان و

دانش آموز ما برنامه

داشته باشد، اما

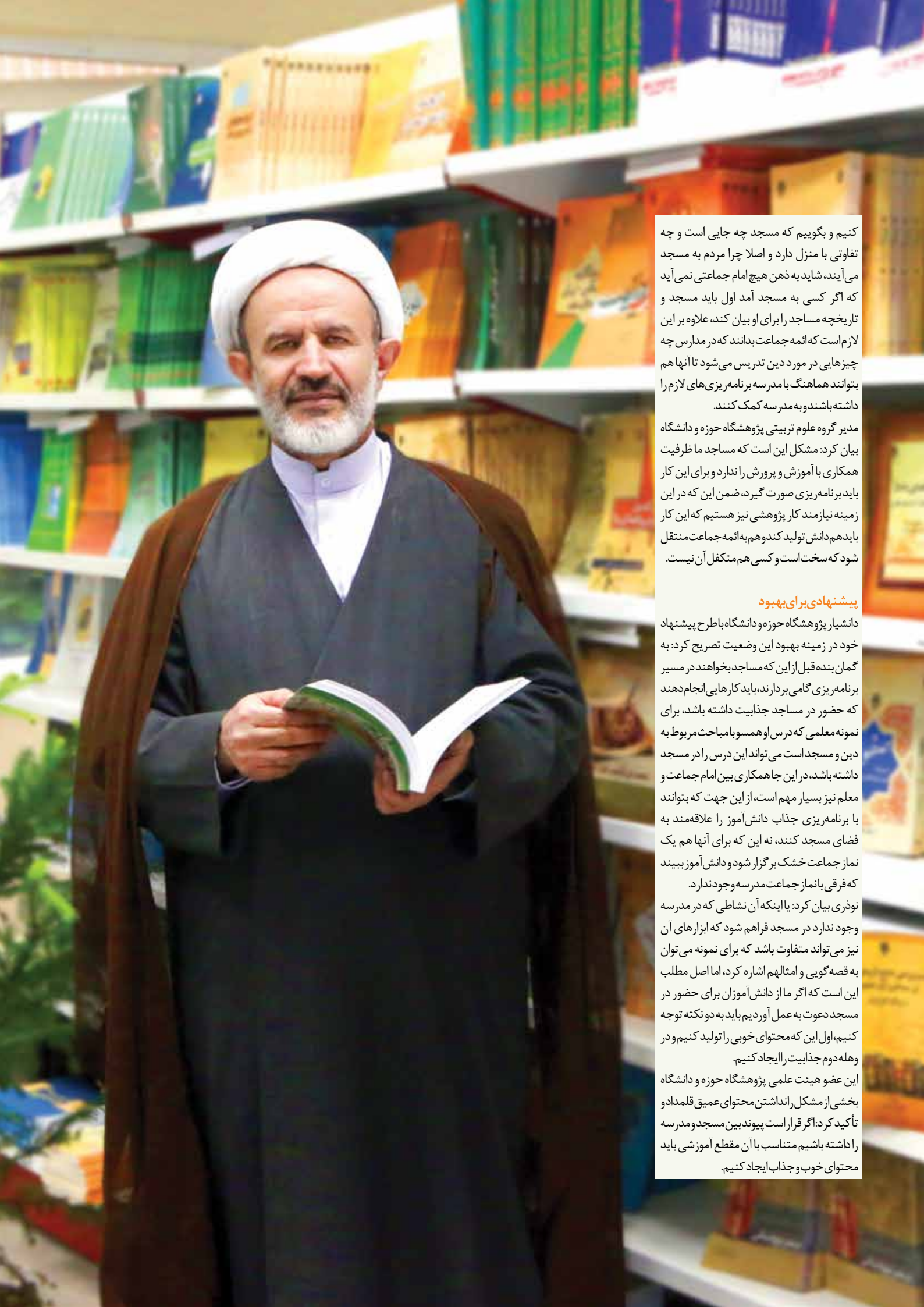
از لحاظ تاریخی،

معمولاً مساجد

برای کودک و

نوجوان کارکرد

تربیتی ندارند.

A religious scholar with a white beard and turban, wearing a dark blue robe, stands in a library filled with books. He is holding an open book and looking towards the camera. The shelves behind him are filled with various books, some with colorful covers.

کنیم و بگوییم که مسجد چه جایی است و چه تفاوتی با منزل دارد و اصلاً چرا مردم به مسجد می‌آیند، شاید به ذهن هیچ امام جماعتی نمی‌آید که اگر کسی به مسجد آمد اول باید مسجد و تاریخچه مساجد را برای او بیان کند، علاوه بر این لازم است که ائمه جماعت بدانند که در مدارس چه چیزهایی در مورد دین تدریس می‌شود تا آنها هم بتوانند هماهنگ با مدرسه برنامه‌ریزی‌های لازم را داشته باشند و به مدرسه کمک کنند.

مدیر گروه علوم تربیتی پژوهشگاه حوزه و دانشگاه بیان کرد: مشکل این است که مساجد ما ظرفیت همکاری با آموزش و پرورش را ندارد و برای این کار باید برنامه‌ریزی صورت گیرد، ضمن این که در این زمینه نیازمند کار پژوهشی نیز هستیم که این کار باید هم‌دانش تولید کند و هم به ائمه جماعت منتقل شود که سخت است و کسی هم متکفل آن نیست.

پیشنهادی برای بهبود

دانشیار پژوهشگاه حوزه و دانشگاه با طرح پیشنهاد خود در زمینه بهبود این وضعیت تصریح کرد: به گمان بنده قبل از این که مساجد بخواهند در مسیر برنامه‌ریزی گامی بردارند، باید کارهایی انجام دهند که حضور در مساجد جذابیت داشته باشد، برای نمونه معلمی که درس او همسوا با مباحث مربوط به دین و مسجد است می‌تواند این درس را در مسجد داشته باشد، در این جا همکاری بین امام جماعت و معلم نیز بسیار مهم است، از این جهت که بتوانند با برنامه‌ریزی جذاب دانش‌آموز را علاقه‌مند به فضای مسجد کنند، نه این که برای آنها هم یک نماز جماعت خشک برگزار شود و دانش‌آموز ببیند که فرقی با نماز جماعت مدرسه وجود ندارد.

نوذری بیان کرد: با اینکه آن نشاطی که در مدرسه وجود ندارد در مسجد فراهم شود که ابزارهای آن نیز می‌تواند متفاوت باشد که برای نمونه می‌توان به قصه‌گویی و امثالهم اشاره کرد، اما اصل مطلب این است که اگر ما از دانش‌آموزان برای حضور در مسجد دعوت به عمل آوریم باید به دو نکته توجه کنیم، اول این که محتوای خوبی را تولید کنیم و در وهله دوم جذابیت را ایجاد کنیم.

این عضو هیئت علمی پژوهشگاه حوزه و دانشگاه بخشی از مشکل رانداشتن محتوای عمیق قلمداد و تأکید کرد: اگر قرار است پیوند بین مسجد و مدرسه را داشته باشیم متناسب با آن مقطع آموزشی باید محتوای خوب و جذاب ایجاد کنیم.

علی رضائی عنوان کرد:

جبران کمبود فضاهای فرهنگی

◀ مدیرکل امور فرهنگی و هنری وزارت آموزش و پرورش روزهای پنجشنبه که مدارس تعطیل است را زمان مناسبی برای حضور دانش آموزان در مساجد ارزیابی و عنوان کرد: مساجد می توانند به کمک مدارس بیایند چرا که آموزش و پرورش با کمبود فضاهای فرهنگی مواجه است و مساجد می توانند این خلأ را برطرف کنند.

نور است که با استقبال چشمگیر دانش آموزان مواجه شده است، این ارتباط با مساجد نیز در حال شکل گیری است که از جمله می توان به طرح پیوند مسجد و مدرسه اشاره کرد. مدیرکل امور فرهنگی و هنری وزارت آموزش و پرورش بر ضرورت غنی سازی اوقات فراغت دانش آموزان با تمسک به حضور آنان در مساجد تأکید و تصریح کرد: مساجد از بهترین اماکن فرهنگی هستند که هرگونه فعالیتی در این اماکن مذهبی می تواند نتیجه تربیتی دوچندان داشته باشد. رضائی خواستار تعامل بیشتر مدارس با مساجد شد و در این راستا به مطالبی اشاره کرد و گفت: ظرفیت های بی نظیری وجود دارد و خانواده ها علاقه مندی زیادی به حضور فرزندان شان در مساجد دارند؛ بنابراین باید زیرساخت ها آماده شود تا دانش آموزان به مسجد ورود پیدا کنند.

تحقق تربیت دینی در مساجد

وی تحقق تربیت دینی در مساجد را بسیار آسان تر از سایر مراکز دانست و گفت: فعالیت های مختلف

علی رضائی، مدیرکل امور فرهنگی و هنری وزارت آموزش و پرورش با بیان اینکه اوایل انقلاب اسلامی بیشتر فعالیت های فرهنگی در مساجد شکل می گرفت و جایگاه مسجد در جامعه شاخص و ممتاز بود، به شرایط جامعه امروز اشاره و اظهار کرد: برای اینکه امروز نیز بتوانیم بین مساجد و آموزش و پرورش ارتباط برقرار کنیم به سه محور مشارکت خانواده، ایجاد زیرساخت ها از سوی مساجد و فعالیت مدارس نیازمندیم. وی با بیان اینکه این اداره کل با دارا بودن هزار و ۲۰۰ کانون فرهنگی - تربیتی و ۳۲۰ اردوگاه در سطح کشور، فعالیت های مختلف فرهنگی و هنری را برای دانش آموزان اجرایی می کند به آمادگی آموزش و پرورش برای همراه شدن دانش آموزان با قطب دینی محله تأکید کرد و افزود: این آمادگی از سوی آموزش و پرورش وجود دارد که فعالیت های فرهنگی و هنری را برای دانش آموزان در مساجد نیز اجرایی کند. این ارتباط سازنده بین آموزش و پرورش و بسیج به وجود آمده و خروجی آن برپایی اردوهای راهیان

فرهنگی و هنری که دانش آموزان در مساجد انجام می دهند در معرض دید عموم مردم نیز قرار می گیرد و بازخوردهای متنوعی را در پی دارد که همین امر به تشویق آنان منجر می شود، بنابراین فعالیت هایی که در مساجد صورت می گیرد به طور حتم از تأثیر دوچندانی نسبت به سایر مراکز برخوردار است، ضمن اینکه خانواده ها از فضایی که کودکان و نوجوانان خود در آن حضور دارند اطمینان خاطر دارند.

رضائی با بیان اینکه ارتباط کنونی بین مساجد و مدارس بسیار مطلوب است، اظهار کرد: علاقه مند کردن دانش آموزان به مساجد امری است که پیش از آنکه مدرسه بتواند به آن ورود پیدا کند، باید از سوی مساجد صوت گیر دوزیر ساخت های آن توسط این اماکن مذهبی مهیا شود.

مدیرکل امور فرهنگی و هنری وزارت آموزش و پرورش مشارکت دهی به دانش آموزان در اداره مساجد و همچنین اجرای برنامه های مختلف را از جمله عواملی دانست که می تواند منجر به ترغیب آنان برای حضور در این اماکن مذهبی شود و اظهار کرد: نسل امروز دانش آموزانی فعال و باهوش هستند که توانمندی های زیادی دارند و می توانند اداره امور را بر عهده گیرند، اگر آنها دریابند که مسجد مکانی است که به آنها اعتماد دارد و امور را به آنان واگذار می کند، جذب آن می شوند.

جایگاه دورهمی های دوستانه

وی با بیان اینکه در حال حاضر مدارس که در کنار مساجد بنا شده اند موظف هستند نماز جماعت را در این اماکن مذهبی برپا کنند، گفت: این ارتباطات اولیه شکل گرفته و به خوبی نیز به پیش می رود، اما حد ایده آل آن است که دانش آموزان خودشان در خارج از ساعات آموزشی مدارس به صورت انتخابی راه مساجد را در پیش بگیرند و مسجد را کانونی برای فعالیت و تفریح و حتی دورهمی های دوستانه خود بدانند.

رضائی روزهای پنجشنبه که مدارس تعطیل است را زمان مناسبی برای حضور دانش آموزان در مساجد ارزیابی و عنوان کرد: مساجد می توانند به کمک مدارس بیایند، چرا که آموزش و پرورش با کمبود فضاهای فرهنگی مواجه است و مساجد توانایی رفع این خلأ را دارند. مساجد می توانند به این موضوع ورود پیدا کنند و اوقات غنی تری را در روز تعطیل پنجشنبه برای دانش آموزان مهیا کنند.

مساجد از

بهترین اماکن

فرهنگی هستند

که هرگونه

فعالیتی در این

اماکن مذهبی

می توانند نتیجه

تربیتی دوچندان

داشته باشد.

پيوند

ويژه نامه
پيوند مسجد و مدرسه

برکات
یک پیوند

آنها «يَعْمُرُ مَسَاجِدَ اللَّهِ» هستند؛

ایرانیانی مصداق مسلم آیه قرآن

برای مصداق آیه قرآن شدن راهی نزدیک وجود دارد؛ به مسجد محلتان بروید و تلاش کنید پای نوجوانان و جوانان را به این محل مقدس باز و ارتباط قوی بین مساجد و مدارس برقرار کنید. حال شما مصداق آیه «يَعْمُرُ مَسَاجِدَ اللَّهِ» هستید.

یک نام واحد با صدها طیف عملکردی؛ این روزگار مساجد ایران است. مساجدی که انقلاب کردند و قرار است ارزش‌های انقلابی را نگه دارند. تفاوت‌های مساجد ایران با یکدیگر به حدی زیاد است که گاهی می‌توان با تعجب از مساجدی با در همیشه بسته تا مساجدی با در همیشه باز را در یک شهر دید. از مساجدی که فقط نماز ظهر و عصر با نمازگزاران کم تعداد برگزار می‌کنند تا مساجدی که نماز صبح جماعت با تعداد زیادی نمازگزار عاشق دارند.

از مساجدی که مخاطبان‌شان همه کهن سال و یا میان سال هستند تا مساجدی که گاهی می‌توانی با مدرسه اشتباهشان بگیری از بس که تعداد نوجوانان شاد و آینده‌دار در آنجا زیاد است. از مساجدی که یک‌وضوخانه مناسب ندارد تا مساجدی که دارای غذاخوری پیشرفته، سالن جلسات و همایش‌ها، کلاس‌های آموزشی و ورزشی و... هستند، از مساجدی که هیچ موقوفه و محل درآمدی به جز کمک‌های مردمی ندارند تا مساجدی که دارای موقوفات متعدد و رقبه‌های

مختلف هستند و حتی برنامه مشخصی برای کمک مالی به نیازمندان دارند. از مساجدی که امام جماعتشان فقط یک ساعت در آنجا حضور دارد تا مساجدی که امام جماعتش امین همه مردم و دوست همه نوجوانان و جوانان محل و مدرسه محل است و مردم و بچه‌ها روی حرف و کمکش حساب می‌کنند، از مساجدی که برنامه تا مساجدی که برنامه سالانه دارند، از مساجدی که فقط در آنجا مؤمنان موفقی نماز می‌خوانند تا مساجدی که در آنها نوجوانان نمازخوان و جهادگر در عرصه علم، ادب، تربیت و اسلام پرورش می‌یابند.

همه این مکان‌ها چون نام مسجد دارند مقدس و خانه خدا هستند، اما آنچه یک مسجد را آباد می‌کند تفکر، برنامه و عمل است نه صرف ساختمان و خداوند نیز در قرآن ویژگی‌های آبادگران مساجد را نام برده و فرموده است: «إِنَّمَا يَعْمُرُ مَسَاجِدَ اللَّهِ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ وَلَمْ يَخْشَ إِلَّا اللَّهَ فَعَسَىٰ أُولَٰئِكَ أَنْ يَكُونُوا مِنَ الْمُهْتَدِينَ»؛ مساجد خدایان تنها کسانی

آباد می‌کنند که به خدا و روز بازپسین ایمان آورده و نماز برپا داشته و زکات داده و جز از خدا نترسیده‌اند پس امید است که اینان از راه یافتگان باشند» (آیه ۱۸ سوره توبه)

این آبادی مساجد می‌تواند شامل طیف گسترده‌ای از عملکردها باشد؛ از طراحی و اجرای نظام مدیریت فرهنگی تربیتی تا برگزاری اعتکاف، دانش‌آموزی، اردوهای فرهنگی تربیتی جهادی، ارتباط با خانواده دانش‌آموزان، حضور نوجوانان در نماز جماعت مسجد، اجرای فعالیت‌های آموزشی، مسابقات فرهنگی-ورزشی و...

و چه قدر ارزشمند که تعداد زیادی از مساجد ایران توانسته‌اند عملکردی موفق در بسیاری از اقدامات فرهنگی به ویژه برای نسل آینده مسلمانان داشته باشند و چه قدر افسوس که تعدادی از مساجد نتوانسته‌اند؛ اما ویژگی‌هایی که توانسته این مساجد را موفق‌تر از سایر مساجد کند، چیست؟

قدر مسلم اولین تفاوت یک مسجد موفق، داشتن نیروی انسانی دلسوز است. امام جماعت و هیئت امنایی که به خانه خدا آمده‌اند و می‌خواهند برای خدا کار کنند. پس از این نیت است که برای موفق شدن باید مطالعه کرد و بهترین سرآغاز برای ایجاد یک مسجد موفق، مطالعه عملکرد سایر مساجد موفق کشور است. اگر می‌خواهیم اقدامی خاص یا برنامه فرهنگی ویژه‌ای در مسجدمان انجام دهیم استفاده از تجارب سایر مساجدها و مسجدی‌ها موجب می‌شود، آزمون و خطا نداشته و به سرعت به هدف برسیم.

در بررسی دلایل موفقیت بسیاری از مساجد کشور به ویژه در ارتباط با نوجوانان می‌توان به نقاط مشترکی همچون؛ داشتن اتاق فکر قوی متشکل از خادمان و مخاطبان نوجوان و جوان مسجد، گزینش کادر و استفاده از نوجوانان و جوانان در طراحی و اجرای برنامه‌ها، طراحی و داشتن برنامه، پویایی و بازنگری دائم در برنامه‌های مسجد، درون‌زا و مستقل بودن مسجد، آماده سازی یک محیط پاک و عاری از آلودگی‌ها برای کار تربیتی، تعامل با دیگر مجموعه‌ها، سمن شدن واحدها برای ادامه همیشگی کار، وحدت بر سر پیروزی تشکیلات، همدلی، «رَحْمَاءٌ بَيْنَهُمْ» اصل ضروری تشکیلات، خوب برخورد کردن با بچه‌ها، توجه اعضای کادر به ظاهر و جسم در کنار روح و معنویت، ایده‌پردازی، خلاقیت، استقبال و

- خداوند در قرآن
- ویژگی‌های
- آبادگران مساجد
- رانام برده و
- فرموده است:
- مساجد خدایان
- تنها کسانی آباد
- می‌کنند که به خدا
- وروز بازپسین
- ایمان آورده و
- نماز برپا داشته و
- زکات داده و جز از
- خدا ترسیده‌اند
- پس امید است
- که اینان از
- راه یافتگان
- باشند» (آیه ۱۸
- سوره توبه)

حاشیه

مسجد تنها مملی که هدف خلقت را باز تعریف می‌کند

کجا محل تربیت کامل کودکان و نوجوانان است؟ خانه یا مدرسه؟ با تأکید بر اینکه خانه و خانواده مهم‌تر است، اما هر دو نقش بسیار مهمی در تربیت دارند اما آیا تربیت کودکان در خانه و مدرسه تکمیل می‌شود؟

اگر پدر و مادر هستید تاکنون چند بار با کودکان در خصوص خدا، آفرینش هستی و انسان، هدف و چرایی زندگی و از کجا آمده‌ایم و چرا صحبت کرده‌اید؟ مثلاً به آنها گفته‌اید: «خدا زمین و همه آدم‌ها را آفرید همه او را دوست داره و قراره ما آدم‌ها خیلی خوب و مهربون باشیم و دنیا رو بسازیم».

اگر والدین هستید تاکنون چند بار با سؤال‌هایی از سوی نوجوان خود مواجه شده‌اید در خصوص زندگی، حیات و مرگ و احساس کرده‌اید پاسخ را نمی‌دانید و یا نمی‌توانید به درستی موضوعاتی که به آن اعتقاد دارید را برای آنها تشریح کنید و یا کلمات و جملات مناسب سن نوجوان خود را نمی‌دانید؟

بچه‌ها بیش از آنچه که فکر می‌کنید نیازمند دانستن و فهم پاسخ اینگونه سؤال‌ها هستند و به طور کلی انسان نیازمند فلسفه‌ای برای زندگی است و این فلسفه باید از کودکی به زبان درست به بچه‌ها منتقل شود؛ تربیت بچه‌ها در خلاء معنوی یعنی تربیت بشری که نمی‌داند انسان کیست، چرا آفریده شده و نهایت بشر به کجا خواهد انجامید و این مفاهیم را تنها می‌تواند در مسجد طراز اسلامی یاد بگیرد.

- [اگر مساجد ما موفق شوند با نظام آموزشی از تباطد درست برقرار و مساجد را به محلی امن برای حضور گسترده نوجوانان و جوانان تبدیل کنند، قدر مسلم شاهد نزول شدید آمارهای مربوط به آسیب‌های اجتماعی خواهیم بود.](#)

مادر است که نگران دوستان ناباب، سیگار، اعتیاد و ... فرزند خود نباشد. شاید مدارس ما به دلیل تمرکز بر مسائل آموزشی بر این بعد مهم از تربیت دانش‌آموزان بی‌توجه یا کم‌توجه بوده‌اند اما قدر مسلم مساجد مکان، امکان و زمینه لازم برای توجه حداکثری بر تربیت صحیح دانش‌آموزان را دارند.

اگر چنین شد و مسجد و مدرسه در کنار هم قرار گرفتند در این صورت است که مسجد ما شبیه مساجد صدر اسلام می‌شود. مسجدی با اهداف نیروسازی برای اسلام، زمینه‌سازی برای ظهور، پاسخگویی به نیاز جوانان و تربیت نسلی سالم و صالح.

قدر مسلم معرفی مساجد در این زمینه موفق و سرآمد بوده‌اند، می‌تواند گامی مؤثر در تشویق و ترغیب سایر مساجد برای گام نهادن در این مسیر ارزشمند باشد. معرفی دانش‌آموزان موفق این مساجد نیز مدارس را تشویق می‌کند با مساجد ارتباط مؤثر برقرار کنند. تلاش کنیم از راه یافتگان باشیم.

استفاده از ایده‌های نوجوانان و جوانان و از همه مهم‌تر ارتباط با مدرسه و مسئولان مدرسه محل اشاره کرد.

البته باید همیشه این مسئله را در نظر داشت که مسجد هر محله باید اول نیازهای محلی مردم آن منطقه را در نظر بگیرد و با توجه به اینکه مردم مناطق و محله‌های مختلف کشور نیازهای متفاوتی دارند، برنامه‌های مساجد نیز به طور طبیعی باید بر اساس این نیاز اولویت‌بندی و سپس بر اساس اولویت مردم، برنامه برگزار شود. آمار آسیب‌های اجتماعی کاهش پیدا می‌کند اگر ...

در میان نیازهای مختلف مردم محلات کشور یکی از عام‌ترین نیازها برقراری ارتباط با مدارس و تأمین نیازهای تربیت دینی دانش‌آموزان است. اگر مساجد موفق شوند با نظام آموزشی از تباطد درست برقرار و مساجد را به محلی امن برای حضور گسترده نوجوانان و جوانان تبدیل کنند، قدر مسلم شاهد نزول شدید آمارهای مربوط به آسیب‌های اجتماعی خواهیم بود. کدام پدر و

تلفن هم به راحتی حدس زده‌ای که با یک امام جماعت جوان و خوش اخلاق روبرو می‌شوی. یک مشکل مساجد کنونی کشور این است که امام جماعت فقط وقت نماز به مسجد می‌آید و بعد از نماز هم می‌رود، اما حالا ساعت ۱۶:۳۰ جمعه است و امام جماعت در اتاقش را باز می‌کند تا داخلش شوی.

اتاق‌های بزرگ مسجد برای کوچک‌ترها
اتاق امام جماعت و هیئت‌امنا، اتاقی بسیار بسیار کوچک با صندلی‌های بسیار معمولی است و تویی که به محض ورود به مسجد به کلاس دانش‌آموزان سرک کشیده‌ای و دیده‌ای که چه اتاق بزرگ، صندلی‌های مناسب و آویت برد بزرگ و خوبی دارند، تحسین می‌کنی این روش و منش را! اتاق‌های بزرگ و امکانات خوب مسجد برای بچه‌ها، امکانات کمتر برای بزرگ‌ترها.
چند دقیقه از شروع صحبت با امام جماعت نگذشته که دو جوان وارد اتاق می‌شوند. امام

یکی از مشکلات مساجد کنونی کشور این است که امام جماعت فقط وقت نماز به مسجد می‌آید و بعد از نماز هم می‌رود.

دوره‌می‌های نوجوانان و جوانان؛

مسجدی محمدی

◀ مسجد الرسول (ص) نازی آباد با مدیریت به روز و به کارگیری متدهای جذب جوانان، خانه خدارا به محلی برای دوره‌می‌های دوستانه جوانان تبدیل کرده است به نحوی که کارنامه‌ای مشابه نامش دارد.

شده در میان تابلوهای بزرگ مغازه‌هاست؛ به طوری که اگر با دقت نگاه نکنی ممکن است درب مسجد را ندیده رد کنی. یک خانم هستی و وارد بخش آقایان مسجد شده‌ای، اما کسی تو را بازخواست نمی‌کند، آنقدر رفت و آمد به این مسجد راحت است و از همه قشری می‌آیند و می‌روند که واقعا باورت می‌شود اینجا خانه خداست. با امام جماعت مسجد برای مصاحبه و تهیه گزارش از مسجد هماهنگ کرده و از پشت

شور، هیاهو و سر و صدا! چند نوجوان در حال دویدن در حیاط هستند و چند نفر دیگر دارند بنر، کابل، نردبان و... را جابجا می‌کنند. تعدادی دانش آموز هم در کلاس درس نشسته‌اند و به تدریس معلمشان گوش می‌دهند. اینجا کلاس‌های ریاضی، عربی، زبان، شیمی و فیزیک برپاست. ساعت ۱۶:۳۰ روز جمعه و اینجا یک مسجد است، مسجد الرسول (ص).
مثل بسیاری از مساجد تهران درش محصور

داشته باشیم. امام جماعت مسجد الرسول(ص) همچنین به موانع حضور نوجوانان و بچه‌های مدرسه‌ای در مساجد اشاره کرد و گفت: برای اینکه بتوانیم نوجوانان و جوانان را وارد شبستان مسجد و فعالیت‌های فرهنگی کنیم و فعالیت‌ها را به دست آنها بسپاریم نیاز داریم مقدمات کار را فراهم کنیم. تعداد افراد مسنی که به این مسجد می‌آیند خیلی زیاد هستند و متأسفانه این افراد توجیه نیستند. کسی هم نبوده که این افراد را توجیه کند تا وقتی جوانی شور و حرارتی از خود در مسجد نشان داد، سریع واکنش منفی نشان ندهند. باید ذهن مسجدی‌های مسن را برای حضور نوجوانان در مسجد آماده کنیم که فعلاً این اتفاق نیفتاده است و من امیدوارم کم‌کم یک سری از موانع برطرف شود. یکی از اولویت‌های مهم ما و یکی از آرزوهای شخص من این است که کار فرهنگی اینجا به دست جوانان باشد.

به هر حال اینجا مسجدی است که امام جماعتش — که تازه هم آمده — با ۳۰ دانشجوی این مسجد کار گروه تشکیل داده‌اند تا ایده‌های جدید را اجرایی کنند.

رنجبری (با تأکید بر اینکه هیچ نسبتی با امام جماعت ندارد) یکی از جوانان این مسجد است که کار تدریس در مسجد را علاوه بر سایر برنامه‌های مسجدی انجام می‌دهد، از او سؤال می‌کنم چطور مسجدی شدی که پاسخ می‌دهد: قبل از اینکه وارد مدرسه شوم وارد مسجد شده‌ام. ابتدا در برنامه‌های بسیج دانش‌آموزی شرکت می‌کردم اما برنامه‌ها ضعیف بودند کما اینکه هنوز هم ضعف‌های بنیادینی در برنامه‌ها هست.

وی ادامه می‌دهد: مسجد فضایی بود فارغ از کوچکی و بزرگی که برایش برنامه تعریف شده بود که ما وارد این فضا شدیم و هنوز هم پایگیر این برنامه‌ها هستیم.

مسجد تنها پاتوق حل مشکلات

وی که تحصیلات دانشگاهی دارد عنوان می‌کند: تلاش کردیم برنامه‌های دانش‌آموزی را در دست بگیریم به نحوی که در طرح شهاب، ۱۱۰ دانش‌آموز را پوشش می‌دهیم. اما هر قدر بزرگ می‌شویم و سازو کارها را نگاه می‌کنیم

می‌گوید و از اینکه نیازمندان به این مسجد مراجعه می‌کنند و بچه‌های مسجدی پس از تحقیق و اطمینان از صحت و سقم وضعیت افراد تا جای ممکن به آن‌ها کمک می‌کنند؛ البته در حال حاضر صندوق وام و خیریه ندارند و کمک‌ها جمع‌آوری و ارائه می‌شود، اما قصد دارند صندوق هم بگذارند.

تدریس جوانان نخبه مسجد در مدارس

حجت‌الاسلام رنجبری از نزدیکی سه مدرسه به این مسجد هم می‌گوید و از اینکه با برقراری ارتباط بین مسجد و مدرسه، جوانان نخبه مسجد به مدرسه می‌روند و برای دانش‌آموزان در طرحی به نام «طرح شهاب» تدریس می‌کنند. در این طرح استادان از مسجد به مدرسه می‌روند.

وی با بیان اینکه مسجدی که نوجوان و جوان نداشته باشد و صرفاً برای نماز خواندن باشد، نتیجه‌بخش نیست، عنوان کرد: بر همین اساس قرار شده ماهانه با جوانان مسجد یک جلسه

جماعت آنها را معرفی می‌کند و می‌گوید از دانشجویان موفق همین مسجد هستند و به بچه‌ها درس می‌دهند. امام جماعت آنها را دعوت کرده تا حرف‌هایشان را بزنند.

حجت‌الاسلام والمسلمین رنجبری، امام جماعت جوان مسجد الرسول(ص) نازی آباد (بازار دوم) از شرایط مسجد می‌گوید، از اینکه دانشجویان برتر مسجد که در حال تحصیل در دانشگاه‌های تهران، علامه، شهید بهشتی، علم و صنعت و ... هستند اینجا به دانش‌آموزان درس می‌دهند. البته پول کمی به این معلمان جوان داده می‌شود و بیشتر فعالیت این دانشجویان نخبه داوطلبانه است. از اینکه با یک صحبت کوتاه بین دو نماز پول تهیه ۱۸ کانکس برای زلزله‌زدگان کرمانشاهی فراهم شده و بچه‌های مسجد خودشان رفته‌اند و کانکس‌ها را به مردم تحویل داده‌اند سخن می‌گوید، از اینکه به محض اعلام به مردم برای کمک، خانم‌ها همان لحظه انگشترشان را درآوردند و هدیه دادند.

وی از تهیه جهیزه برای جوانان محل سخن

حجت‌الاسلام

رنجبری: مسجدی

که نوجوان و جوان

نداشته باشد و

صرفاً برای نماز

خواندن باشد،

نتیجه‌بخش

نیست، عنوان

کرد: بر همین

اساس قرار شده

ماهانه با جوانان

مسجد یک

جلسه‌داشته

باشیم.

بودند من هم رفتم پیش ایشان، ایشان گفتند که دیگر اسم نازی آباد را از اینجا بردارید و بگذارید شهید آباد. آیت الله دشتیان، امام جماعت اینجا هم از دوستان آیت الله مهدوی کنی بودند، با آیت الله هاشمی رفسنجانی، آیت الله جنتی و شهید مطهری هم دوست و آشنا بودند. آیت الله مهدوی کنی هم به اینجا زیاد می آمدند. اینجا جزو معدود مساجدی است که روزهای جمعه باز است و نماز جماعت در اینجا اقامه می شود. بعد از انقلاب مرحوم دشتیان خدمت امام (ره) می رسند و عنوان می کنند که اکثر نماز گزاران این مسجد مسن هستند و امام راحل به ایشان دست خطی می دهند مبنی بر اینکه نماز جمعه را مرحوم دشتیان خودشان در این مسجد اقامه کنند.

۹۴ شهید؛ رمز موفقیت یک مسجد

از این عضو هیئت امنای مسجد سؤال می کنم که چه چیز این مسجد را موفق کرده است؟ به عکس ۹۴ شهید مسجد اشاره می کند و می گوید

**برای بازسازی
عتبات عالیات
در یک روز اینجا
۲۱ میلیون تومان
طلاهداشد. برای
بازسازی عتبات
عالیات یک میز
گذاشتیم و دو
بزرگ چاپ کردیم
۷۰۰ میلیون
تومان طی یک
ماه جمع آوری
شد. مردم اینجا
ثروتمند نیستند،
اما اعتقاد و
اعتماد دارند.**

آنها را نگه می داریم. به دفتر کوچک امام جماعت مسجد باز می گردم و عیسی نعمتیان، عضو هیئت امنای مسجد الرسول (ص) به ما اضافه می شود. می گوید از ۱۷ سالگی فعالیتش را در این مسجد آغاز کرده البته قبل از آن هم به مسجد می آمده اما صرفاً نماز گزار بوده است. از زمان انقلاب فعالیت های سیاسی و امنیتی خود را آغاز کرده و فرمانده پایگاه همین مسجد بوده است.

وی اضافه کرد: در زمان مرحوم دشتیان این مسجد هیئت امنای نداشت بعد از فوت ایشان برای مسجد هیئت امنای تعیین شد. این مسجد ۹۴ شهید دارد. پس از انقلاب آیت الله دشتیان (امام جماعت وقت) هم توسط گروه فرقان ترور شد اما به شهادت نرسید.

روایتی از حضور رهبر انقلاب در این مسجد

وی از حضور مقام معظم رهبری نیز در این مسجد چنین گفت: وقتی مقام معظم رهبری برای سر زدن به پدر شهیدان خالق پور آمده

و مطالعه می کنیم، درمی یابیم مسجد تنها پاتوقی است که می تواند بسیاری از مشکلات را حل کند اما در عمل و عملکردها می بینیم این مسئله محقق نمی شود.

قبل از فرارسیدن زمان اقامه نماز باید از بخش بانوان مسجد دیدن کنیم. فرمانده بسیج پایگاه خواهران این مسجد حضور دارد و حلقه معرفت این مسجد برپاست. برای بانوان هر روز اینجا برنامه هست و همه آموزش ها و کلاس های احکام، معرفت و قرآن به صورت داوطلبانه توسط خود بانوان برگزار می شود. از مسئول بسیج خواهران مسجد الرسول (ص) در خصوص مشکلات این مسجد و نحوه تعامل با امام جماعت، هیئت امنای و سایر مسئولان مسجد سؤال می کنیم که می گوید: خدا را شکر مشکلی نیست، اما برخی از خانم های مسنی که سال هاست در این مسجد حضور داشته اند برخی مواقع با برنامه های ما مخالفت می کنند، مثلاً می گویند چون ۶۰ سال است ما اینجا می آییم حق داریم؛ ما هم احترام بزرگی

می‌خوانند، وقتی بچه‌ها می‌آیند مسجد، باید بازی کنند. بعد برای بچه‌ها مسابقه دینی برگزار می‌کردم و به بچه‌ها می‌گفتم مثلاً خلاصه فلان کتاب را به من بگویند تا به شما جایزه بدهم، مسابقات قرآنی و کتاب خوانی برگزار می‌کردم. عمو عیسیای مسجد الرسول (ص) از بی‌حوصلگی برخی مسجدی‌ها هم گله می‌کند، آن‌هایی که فکر می‌کنند نباید در مسجد دوید، بازی و سر و صدا کرد و می‌گوید: امیدوارم تا زمانی که زنده هستم پیرمرد خوبی باشم و حوصله بچه را داشته باشم.

اینجا تماشایی است

صدای همهمه و هیاهو از بیرون اتاق می‌آید. بچه‌ها دارند وضو می‌گیرند، آنقدر نوجوان و جوان در مسجد زیاد است که واقعاً تعجب می‌کنی. صدای اذان بلند شده است و بچه‌ها به نماز ایستاده‌اند؛ تماشایی هستند. با خودت فکر می‌کنی لابد عضو هیئت امنای مسجد همیشه اول صف می‌ایستد و نماز می‌خواند؛ عذرخواهی می‌کنی که به خاطر مصاحبه وقت او را گرفته‌ای، پاسخ می‌دهد: از وقتی ماجرای آتش زدن مساجد اتفاق افتاده، بیشتر وقت‌ها صبر می‌کنم نماز جماعت تمام شود، بعد نماز می‌خوانم. (در طول مصاحبه هم تمام نگاهش به درب مسجد بود). بعد بلند می‌شود و کنار پنجره اتاق می‌آید و دانه دانه نوجوانان و جوانان را نشان می‌دهد، همه را می‌شناسد؛ اما آخر کلامش این است که باید خیلی کارها برایشان بکنیم، هنوز اول راهیم.

حجت‌الاسلام

[رنجبر: به نظر من](#)

[بچه‌ها در مدرسه](#)

[به اندازه کافی](#)

[درس می‌خوانند،](#)

[وقتی بچه‌ها](#)

[می‌آیند مسجد،](#)

[باید بازی کنند.](#)

[بعد برای بچه‌ها](#)

[مسابقه دینی](#)

[برگزار می‌کردم و](#)

[به بچه‌ها می‌گفتم](#)

[مثلاً خلاصه فلان](#)

[کتاب را به من](#)

[بگویند تا به شما](#)

[جایزه بدهم،](#)

[مسابقات قرآنی](#)

[و کتاب خوانی](#)

[برگزار می‌کردم.](#)

روحیه جوان‌گرایی دارد که بچه‌ها به راحتی با او ارتباط برقرار می‌کنند و اضافه می‌کند: از بین پنج عضو هیئت امنای بچه‌ها سراغ عمو عیسی می‌آیند. ایشان پدر معنوی و تکیه‌گاه بچه‌های مسجد هستند.

هیئت امنای پیشقدم می‌شود

امام جماعت مسجد ادامه می‌دهد: حاج آقای نعمتیان در کارهای فرهنگی مسجد دستور نمی‌دهد، اول خودشان پیشقدم می‌شوند و کارها را شروع می‌کنند و بقیه بچه‌ها هم دنبالش می‌روند.

این عضو هیئت امنای مسجد الرسول (ص) در پاسخ به این سؤال که چه می‌کنید که بچه‌های مدرسه‌ای به مسجد بیایند و در مسجد بمانند، گفت: با بودن یک امام جماعت خوب بسیاری از مشکلات حل می‌شود. من بچه‌ها را استخر، فوتبال و ... می‌بردم. برای بچه‌ها مربی تکواندو می‌آوردم و میز پینگ پنگ می‌گذاشتم؛ به نظر من بچه‌ها در مدرسه به اندازه کافی درس

آنها. در زمان جنگ اینجا مسجد محوری اعزام نیروها بود، اما بعد به دلیل اینکه مسجد کوچک بود مرکزیت اعزام به مسجد دیگری منتقل شد. من سال‌ها فرمانده پایگاه بسیج همین مسجد بودم و هیچ موقع نگذاشتم طرح تابستانه بچه‌ها تعطیل شود، چون باور دارم از ما گذشته و مسجد متعلق به بچه‌ها است. این مسجد در همه چیز پیشرو است. برای بازسازی عتبات عالیات در یک روز اینجا ۲۱ میلیون تومان طلا اهدا شد. برای بازسازی عتبات عالیات یک میز گذاشتیم و دو بنر چاپ کردیم و ۷۰۰ میلیون تومان طی یک ماه جمع‌آوری شد. مردم اینجا ثروتمند نیستند، اما اعتقاد و اعتماد دارند.

از عیسی نعمتیان سؤال می‌کنم چطور و چرا جوانان مسجد، فرمانده بسیج ۵۵ ساله مسجد را عمو عیسی صدا می‌کنند؟ پاسخ می‌دهد: توی هیئت من کفش جفت می‌کردم و گاهی به این و آن می‌گفتم که چه کار کنند، از همان‌جا عمو عیسی صدایم کردند. (می‌خندد). اما امام جماعت مسجد معتقد است عمو عیسی آنقدر

در حجت الاسلام والمسلمین محسن کرمانی مطرح شد:

منشوری از نور

خدمت در مراسمی که نور چشمی‌ها به آن دعوت می‌شوند، افتخار است، نور است و ناب؛ تصور کنید میزبان نور چشمی‌های خدا باشید در مسجد جامع در زمان اعتکاف.

بعضی از مراسم و مناسک را تنها باید لمس کرد، تشریح و توصیف آن در قالب کلمات، توانایی انتقال حس حضور در آن را به هیچ وجه ندارد؛ از جمله این ویژه برنامه‌ها که معنویت در آن حکمرانی و نورانیت، قلوب را تسخیر می‌کند، مراسم اعتکاف است به ویژه از نوع دانش‌آموزی‌اش. در برخی از مساجد این مراسم با حضور چشمگیر دانش‌آموزان و برنامه‌های فاخر برای آن‌ها برپا می‌شود، از جمله مسجد جامع شهرک امید.

حجت الاسلام والمسلمین محسن کرمانی، امام جماعت این مسجد در تشریح وضعیت اعتکاف دانش‌آموزی به نکاتی اشاره و اظهار کرد: هر ساله آغاز مراسم اعتکاف دانش‌آموزی در مسجد ما یکی دو ماه مانده به شروع مراسم رقم می‌خورد؛ با مدارس وارد ارتباط می‌شویم و از دانش‌آموزانی که مشتاق هستند در این مراسم شرکت کنند، ثبت نام به عمل می‌آوریم. وی با اشاره به اینکه ۹۰ تا ۹۵ درصد از معتکفین

مسجد را دانش‌آموزان تشکیل می‌دهند، عنوان کرد: هر سال بیش از ۱۰۰ نفر دانش‌آموز در مراسم اعتکاف مسجد جامع شهرک امید شرکت می‌کنند.

کرمانی فضای مسجد جامع شهرک امید را به گونه‌ای دانست که دانش‌آموزان و نوجوانان آن را می‌پسندند و افزود: سعی می‌کنیم برنامه‌های اعتکاف را به شکل متفاوت برگزار کنیم تا بچه‌ها با دست پر از این مراسم ویژه خارج شوند. در واقع

کارویژه‌هایی که برای دانش‌آموزان برنامه‌ریزی می‌کنیم، متناسب با حال و هوای آنها است.

امام جماعت مسجد جامع شهرک امید به ماندگاری دانش‌آموزان بعد از اعتکاف

نهادهایی را که در ارتباط دادن نوجوان با مسجد مسئول هستند را بشمارد و افزود: نوجوانان و کودکان انرژی ممتزگی در وجودشان، موجود است که در جایی باید انرژی آنها تخلیه شود. به نظر من بسیج با برنامه‌های فرهنگی، نظامی و ورزشی می‌تواند فضای خوبی را به وجود آورد. مهمتر از همه نهاد آموزش و پرورش است. تفاهم نامه‌ای بین مدارس و امور مساجد امضا شده است که اگر به خوبی به مفاد آن عمل شود و از طرف دیگر اگر کارگزاران مسجد به ارتباط بین امام جماعت با مدارس کمک کنند؛ می‌توانیم از ظرفیت مسجد جهت تربیت دانش‌آموزان استفاده کنیم. نوجوانان، کودکان و جوانان بالاخره ممکن است یک حرکاتی در مسجد داشته باشند که بزرگترها آن را نپسندند، باید آنها آستانه تحمل خود را بالا ببرند.

تدبیر در جذب جوانان

کرمانی در خصوص نقش هیئت امناء در سوق دادن نوجوانان به مسجد، بیان کرد: اگر امام جماعت تدبیر کند و در صدی از هیئت امناء از بین جوان‌ها انتخاب کند، این مسئله می‌تواند به جذب جوانان، کودکان و نوجوانان در مسجد مؤثر واقع شود.

وی در پایان درباره نقش خانواده در کمک به جذب نوجوانان به مسجد، عنوان کرد: ما باید یک مربی برای جذب جوانان به مسجد در نظر بگیریم؛ یکی از ضلع‌ها جهت این ارتباط خود مسجد است. ضلع دوم را خانواده تشکیل می‌دهد، اگر خانواده تلاش لازم را جهت پیوند اعضا با مسجد نداشته باشد، یا خودشان انگیزه لازم را جهت حضور در مسجد نداشته باشند، در جذب نوجوانان و جوانان به مسجد دچار مشکل می‌شویم و برای حفظ این مهم مسجد باید برنامه‌هایی ویژه خانواده داشته باشند؛ یعنی برای پدر و مادرهایی که در محله و مدرسه هستند جلساتی را ترتیب دهد تا خانواده‌ها به تأثیر مسجد در تربیت بچه‌ها پی ببرند. یکی دیگر از ضلع‌های این مربع که جدیداً من آن را اضافه کردم، رسانه است. باید مسجد برنامه‌هایی برای فضای مجازی و رسانه‌ها داشته باشد. اگر این چهار ضلع با هم خوب ارتباط برقرار کنند، آن وقت ما می‌توانیم به هدفمان دست پیدا کنیم.

در شکل‌گیری هویت دینی آنان دانست و عنوان کرد: در روایات داریم که اگر کودک و نوجوان با مسجد در ارتباط بوده و در برنامه‌های مسجد حضوری پر تلاش و جدی داشته باشند در فضای مسجد رشد پیدا کنند، ما دیگر نباید نسبت به تربیت او دغدغه‌ای داشته باشیم. مسئله مهمی که در اینجا مطرح است عدم توجه به در نظر گرفتن جذابیت متناسب با ذائقه نوجوانان در این اماکن است؛ ما آن طور که باید نتوانستیم آنها را به مسجد جذب کنیم. اکنون تربیت جوانان نسبت به گذشته سخت‌تر شده است؛ در گذشته در بحث تربیت نوجوانان مسجد، رقیبی به آن شکل وجود نداشت، اما هم اکنون مسجد رقبای سرسختی همچون شبکه‌های مجازی و رسانه‌ها را در کنار خود دارد. البته ناگفته نماند که فضاهای فرهنگی مثل سرهای محله هم در امر تربیت نوجوانان تلاش می‌کنند، اما فضایی که در مسجد حاکم است با فرهنگ‌ها تفاوت دارد.

امام جماعت مسجد جامع شهر ک امید افراد و

در مراسم مسجد اشاره و تأکید کرد: بیشتر دانش‌آموزانی که در مراسم اعتکاف مسجد شرکت می‌کنند، بعد از اعتکاف جذب مسجد می‌شوند و مادر و فعالیت‌های مسجد از حضور آنها استفاده می‌کنیم.

وی در ادامه وظایف برخی از نهادها و مسئولین مساجد در هدایت نوجوانان را بشمارد و با بیان این نکته که ارتباط تنگاتنگ امام جماعت مساجد با مدارس می‌تواند در پیوند مسجد و مدرسه اثرگذار باشد، گفت: کارگزاران مساجد به ویژه امام جماعت باید یک سری امکانات، برنامه‌ها و زمینه‌هایی را جهت حضور نوجوانان در مساجد فراهم کنند؛ اگر امام جماعت و کارگزاران مسجد با رفتار خود بتوانند در فضای مسجد جذابیت به وجود بیاورند، بدون شک در جذب جوانان و نوجوانان به مسجد می‌توانند مؤثر واقع شوند.

شکل‌گیری هویت دینی

کرمانی حضور نوجوانان در مساجد را عامل مهمی

کارگزاران

مساجد به ویژه

امام جماعت

باید یک سری

امکانات برنامه‌ها

وزمینه‌هایی

را جهت حضور

نوجوانان در

مساجد فراهم

کنند؛ اگر امام

جماعت و

کارگزاران مسجد

با رفتار خود

بتوانند در فضای

مسجد جذابیت

به وجود بیاورند،

بدون شک در

جذب جوانان

و نوجوانان به

مسجد می‌توانند

مؤثر واقع شود.

حجت الاسلام والمسلمین سید محمد مسین میر شاه ولد؛

بارش برف هم حلقه وصل می شود

مدیر ناحیه شهید مطهری مرکز رسیدگی به امور مساجد که در موضوع ارتباط با خانواده و دانش آموزان موفقیت هایی را کسب کرده اند، از تجربیات و فرصت هایی که می تواند سبب وصل به مسجد شود.

حجت الاسلام والمسلمین سید محمد حسین میر شاه ولد، مدیر ناحیه شهید مطهری مرکز رسیدگی به امور مساجد توجه به نیازهای جوانان در هدایت کردن آنها به مسجد را بسیار کار ساز می داند و معتقد است تفاهم مرکز رسیدگی به امور مساجد با آموزش و پرورش جهت پیوند مدارس با مساجد، از جمله فعالیت های مؤثر در این حوزه است و این تفاهم نامه موجب شد که ارتباط نزدیکی بین مساجد و مدارس اطراف آن ایجاد شود.

امام جماعت مسجد جامع المهدی (عج) در خصوص جلساتی که با ائمه جماعت مساجد داشته اند، گفت: مادر چند جلسه از ائمه جماعتی که در زمینه ارتباط نوجوانان با مساجد فعالیت داشتند و مسئولان آموزش و پرورش، دعوت به عمل آوردیم تا در جهت ارتباط با جوانان و جذب آنها به مساجد، گام اول را برداریم. میر شاه ولد در ارتباط با اینکه اگر ائمه جماعت بتوانند در مساجد پاسخ گوی نیازهای علمی، آموزشی و اعتقادی جوانان باشند، می توانند آنها

را به مساجد جذب کنند، گفت: در مساجدی که نیروهای آن فعال، جوان و پر تلاش هستند و امام جماعت آن مسجد توانسته این ارتباط را برقرار کند، اکنون شاهد حضور پر شور جوانان در آن مساجد هستیم.

ضرورت نیازسنجی از نوجوانان و جوانان

وی همچنین با اشاره به ضرورت نیازسنجی از نوجوانان و جوانان تصریح کرد: ما باید ببینیم این گروه سنی چه احتیاجاتی دارند و بعد از شناخت نیازهای آنان می توانیم در جهت رفع آن، برنامه ریزی صحیح و اصولی داشته باشیم.

مدیر ناحیه شهید مطهری مرکز رسیدگی به امور مساجد با بیان یک مثال از مسجد موفق در جذب مخاطب و برپایی طرح کتابخانه خدا، بیان کرد: مسجد جامع المهدی (عج) در سعادت آباد، اکنون توانسته حدود ۱۰۰ جوان را جذب کند. در این مسجد پنج مربی فعالیت دارند که دبیر آموزش و پرورش هستند و در مدارس با جوانان کار و جوانان را به مسجد جذب می کنند. این مربی ها در ایام امتحانات، در مساجد برنامه درس و مطالعه برگزار می کنند و در قالب طرح کتابخانه خدا یک ماه قبل از امتحانات، دانش آموزان

- در مساجدی
- که نیروهای آن
- فعال، جوان و
- پر تلاش هستند
- و امام جماعت آن
- مسجد توانسته
- این ارتباط را
- برقرار کند، اکنون
- شاهد حضور
- پر شور جوانان
- در آن مساجد
- هستیم.

بود. در مساجد ما گاهی اوقات اشکالاتی مانند ضعف در روابط عمومی برخی از افراد وجود دارد که متأسفانه موجب می شود در این مسئله توجه لازم صورت نگیرد و دافعه ایجاد شود.

امام جماعت مسجد جامع المهدی (عج) سعادت آباد همچنین یکی از دغدغه های جوانان را پیشرفت تحصیلی آنها دانست و گفت: وقتی جوان ببیند نیازهای او در مسجد دیده و برآورده شده، جذب می شود. بحث تفریحات، نشاط و شادابی مخاطبان جوانان نیز باید مورد توجه قرار گیرد. اقتضای نوجوان و جوان این است که تفریح داشته باشد. اگر بتوانیم پیشرفت تحصیلی و تفریحات و شادابی جوانان را اولویت کار خودمان قرار بدهیم، می توانیم به ماندگار شدن آنها در مساجد کمک کنیم. توجه به این دو موجب می شود که در بحث مسائل اعتقادی، احکام و اخلاق هم بتوانیم کار کنیم.

یادآوری توانمندی ها

این مدیر مسجدی با مطرح کردن این مسئله که ارتباط ائمه جماعت با جوانان انگیزه می خواهد، افزود: در امور مساجد ما سعی بر این داریم که توانمندی ائمه جماعت در ارتباط گرفتن با جوانان را به آنها یادآوری کنیم تا به این مهم دست یابیم.

شکل شایسته ای برنامه ریزی کنیم.

مسجدی به شکل سوله اما در قامتی پرنفوذ

وی با طرح این مسئله که در درجه اول جذب جوانان به مسجد بر عهده امام جماعت است، به نقش پایگاه بسیج زنده و فعال، هیئت امنای مسجد و فضای مناسب برای اجرای برنامه های پرنفوذ اشاره کرد و افزود: مسجد ما یک سوله است و یک اتاق هم ندارد؛ در یک سوله همه این برنامه هایی که به صورت موردی گفتیم در آن برگزار می شود.

حجت الاسلام میرشاه ولد، با نقل قولی از رهبر معظم انقلاب در خصوص نحوه ارتباط گرفتن ائمه جماعت با جوانان، گفت: یک سال و نیم پیش در دیداری که ائمه جماعت با رهبری داشتند، حضرت آقا به یک نکته ای اشاره کردند، ایشان فرمودند: دل جوان را باید تسخیر کرد. تسخیر دل جوان با ایجاد رابطه عاطفی بین امام جماعت و جوانان ممکن است. اگر جوان مسجد را خانه دوم خود و امام جماعت را پدر معنوی خودش بداند و بین جوان و امام جماعت رابطه عاطفی و صمیمی ایجاد شود، به طور یقین این مقدمه و پله اول در جهت جذب جوانان کار ساز خواهد

می آیند و درس هایشان را مطالعه می کنند و اشکالات خود را از استادان می پرسند و در پایان به نرات موفق در آزمون های مدارس، جایزه نیز اهدا می شود.

عبور از تهدیدها به واسطه فعالیت مسجدی

اوقات فراغت و آسیب های فضای مجازی نکته دیگری بود که به اذعان این مدیر مسجدی می توان به واسطه فعالیت در مسجد از نقاط تاریک آن با موفقیت عبور کرد. میرشاه ولد با تأکید بر این مسئله که با پر کردن اوقات فراغت می توانیم استفاده نوجوانان از فضای مجازی را به حداقل برسانیم، گفت: خواه یا ناخواه فضای مجازی بلایی شده است که همه جامعه و خانواده ها گرفتار آن شده اند، ما هر چه بتوانیم اوقات فراغت این قشر را بیشتر پر کنیم فرصتی جهت حضور بی هدف در فضای مجازی باقی نمی ماند.

وی ادامه داد: چند باری که برف آمد و مدارس تعطیل شد؛ مربی ها به دانش آموزان پیام دادند و آنها را به برف بازی دعوت کردند و پس از برف بازی به مسجد بردند و آنجا برایشان کلاس برگزار کردند. در ایام فاطمیه هم با بردن آنها به ایستگاه های صلواتی سعی داشتیم وقت آنها را به

- [اگر بتوانیم پیشرفت تحصیلی و تفریحات و شادابی جوانان را اولویت کار خودمان قرار بدهیم می توانیم به ماندگار شدن آنها در مساجد کمک کنیم. توجه به این دو موجب می شود که در بحث مسائل اعتقادی، احکام و اخلاق هم بتوانیم کار کنیم.](#)

وی یکی از علت‌های ارتباط نوجوانان با هیئت هفتگی دانش‌آموزی در مسجد حضرت صادق آل محمد(ع) را واگذاری مسئولیت به نوجوانان دانست و اظهار کرد: تمامی کارهایی که در هیئت انجام می‌پذیرد بر عهده نوجوانان است که از جمله می‌توان به آذین‌بندی فضا، چای دم کردن، تنظیم سیستم صوتی، پذیرایی و اطعام اشاره کرد. چند نفری از دوستان به صورت حلقه‌های از قبل تعریف شده، در کانون نوجوانان حضور دارند که هر یک مسئولیتی را بر عهده گرفته‌اند. این موضوع خود زمینه‌ساز حضور نوجوانان طی یک یا دو ساعت قبل از شروع برنامه هیئت هفتگی در مسجد شده است.

امام جماعت مسجد حضرت صادق آل محمد(ع) با اشاره به دلایل علاقه‌مندی نوجوانان به حضور در این محافل خاص گفت: نوجوانان به تشکیل این هیئت هفتگی علاقه‌مندند، چرا که خودشان پایه‌گذار و از خادمان آن محسوب می‌شوند، این محفل را از خودشان می‌دانند و این امر برای آنها مطلوب است.

محرم اسرار در مسجد

مزدجو تأثیر این محافل در تقویت ارتباط دانش‌آموزان با امام جماعت را بسیار چشمگیر عنوان و بیان کرد: اگر نگاهی به فضای شبستان مسجد مایاندازید خواهید دید که ارتباط نوجوانان با امام جماعت در شبستان مسجد تا چه اندازه صمیمی است. به هنگام نماز جماعت، نوجوانان که در بین بزرگترها حضور دارند، به راحتی کنار سجاده امام جماعت رفت و آمد دارند و در هر زمینه‌ای که مشکل دارند و قادر نیستند یا آگاه دارند در موردش از پدر و مادر خود سوال کنند، به راحتی مشکل خود را با امام جماعت مسجد در میان می‌گذارند.

وی همچنین از راهکارهای دیگری برای جذب جوانان سخن به میان آورد و عنوان کرد: دو راهکار در پیش گرفتیم؛ ابتدا با آغاز تابستان با اطلاع‌رسانی از طریق مسجد محله، نسبت به برگزاری کلاس‌های تالیستانی برای نوجوانان اقدام کردیم، همچنین اردوهای تفریحی تدارک دیدیم و با ابزار تبلیغ، سعی کردیم نوجوانان را به مسجد جذب کنیم.

مزدجو بیشترین آمار جذب به مسجد را در ابتدای تابستان هر سال اعلام کرد و به چگونگی تربیت

بعد از اینکه در

مسجد، کار بروی

نوجوانان را شروع

کردیم و آنها با

مسجد مرتب

شدند، چون

فضای سخنرانی

هیئت و شبستان

مسجد مختص

بزرگسالان بود

و برای نوجوانان

جذابیت و کارایی

چندانی نداشت،

برای آنها هیئت

نوجوانان را در

مسجد تأسیس

کردیم. اکنون ما

در مسجد به طور

هفتگی در خدمت

نوجوانان هستیم

محبت‌الاسلام والمسلمین مسن مزدجو عنوان کرد:

دانش‌آموزان پایه‌گذار هیئت و خادم مسجد

اینجا نوجوانان به تشکیل هیئت هفتگی مسجدی علاقه‌مندند، چون خودشان پایه‌گذار هیئت و از خادمان آن هستند؛ هیئت را از خودشان می‌دانند و این امر برای آنها مطلوب است.

هیئت و شبستان مسجد مختص بزرگسالان بود و برای نوجوانان جذابیت و کارایی چندانی نداشت، برای آنها هیئت نوجوانان را در مسجد تأسیس کردیم. اکنون ما در مسجد به طور هفتگی در خدمت نوجوانان هستیم؛ این ارتباط موجب شده تا زمینه‌ساز حضور نوجوانان با امام جماعت مسجد و فضای آن بیشتر از قبل ایجاد و گسترش یابد.

محبت‌الاسلام والمسلمین حسن مزدجو، امام جماعت مسجد حضرت صادق آل محمد(ع) که از جمله مساجدی است که در حوزه هیئت دانش‌آموزی به شایستگی فعالیت کرده‌اند، در تشریح چگونگی مراحل انجام کار گفت: بعد از اینکه در مسجد، کار بر روی نوجوانان را شروع کردیم و آنها با مسجد مرتب شدند، چون فضای سخنرانی

نیست؛ بلکه آموزش و پرورش در این ارتباط باید دغدغه‌مند شود. نهاد آموزش و پرورش می‌تواند در سطح وزارتخانه یا حداقل اداره کل استان تهران برای این مسئله در قالب یک چهارچوب، بخش‌نامه و دستورالعمل صادر کند تا زمانی که ماهه مدارس مراجعه می‌کنیم، مدیر مدرسه به ما نگوید که دستورالعمل و بخش‌نامه‌ای برای آنها صادر نشده است.

مزدجو با تأکید بر این نکته که حضور پدر و مادرها در مساجد می‌تواند موجبات حضور فرزندان را در مساجد فراهم کند، گفت: پدر و مادر نقش اصلی را در تربیت فرزندان ایفا می‌کنند. تنها مسئله‌ای که به حضور نوجوانان در مسجد می‌تواند کمک کند، حضور خود پدر و مادرها در مسجد است. ممکن است نوجوانی از طریق دوستان و مدرسه با مسجد ارتباط پیدا کرده باشد، اما پدر و مادر او هنوز از تباطی با مسجد پیدا نکرده باشند و برای حضور نوجوان در مسجد هیچ انگیزه‌ای هم نداشته باشند، به همین جهت ما یک سری همایش خانواده را تعریف کردیم که هر چند وقت یکبار در این همایش‌ها در خدمت پدر و مادرها هستیم. بدین ترتیب دعوت‌نامه‌ای به نوجوانان می‌دهیم و از پدر و مادرها دعوت می‌کنیم و آن‌ها را با مباحث تربیتی، خانواده و مسائلی که باید در تربیت بچه‌ها به کار گیرند، مطرح می‌کنیم، خیلی از خانواده‌های نوجوانان بعد از مدتی جزو مسجدی‌ها شدند.

امام جماعت مسجد حضرت صادق آل محمد (ع) با تأکید بر این موضوع که حضور نوجوان در مسجد موجب می‌شود تا زندگی نوجوان پربرکت باشد، گفت: حضور نوجوان در مسجد می‌تواند تأثیرات پربرکتی را بر زندگی آنان بگذارد. نوجوان در سنینی به سر می‌برد که مسائل اعتقادی و باورهای او در حال شکل‌گیری است. سبک زندگی هر فردی به نوع نگاه و جهان‌بینی شخص بستگی دارد. اکنون در دنیا اتفاقات زیادی در حال رقم خوردن است؛ کسی که با فرهنگ، نگاه و نظریه‌های غربی رشد می‌کند، در آینده سبک زندگی و نوع رفتار او از تحت تأثیر فرهنگ غربی است، اما اگر نوجوان با فرهنگ قرآن و اهل بیت (ع) رشد پیدا کند، به شکل صحیحی تربیت می‌یابد. این فرد اگر در آینده خانواده تشکیل بدهد به دلیل شکل‌گیری باورهای او مطابق با جهان‌بینی و ایدئولوژی دینی، سبک زندگی فرزندان این فرد نیز دینی و قرآنی می‌شود.

سردسته‌های فرهنگی مسجد تحت مدیریت امام جماعت پرداخت و افزود: بخشی از دانشجویان منطقه از جوانانی هستند که در مسجد حضور دارند و در زمینه برنامه‌های فرهنگی سابقه خوبی دارند، مدیریت برنامه‌ها در مساجد به آنها سپرده شده است. همه این مری‌ها تحت اشراف بنده که امام جماعت مسجد هستیم، فعالیتند. ما هر چند وقت یک بار گردهم می‌آییم و حلقه‌های معرفتی را تشکیل می‌دهیم.

مسئولیت به نوجوانان در مسجد

این امام جماعت موفق راهکار و مسیر دومی را که جهت ارتباط نوجوانان با مسجد در پیش گرفته است را ارتباط با مدارس در طول سال تحصیلی عنوان کرد و مسئولیت و نقش دهمی با نوجوانان در مسجد را متذکر شد و افزود: این نوجوانان مسجدی هستند و به امید خدا مسجدی باقی می‌مانند.

مزدجو در پاسخ به این پرسش که چه نهادهایی در ارتباط دادن نوجوانان با مسجد مسئول هستند، گفت: مهم‌تر از همه نهادها، آموزش و پرورش است. دو سال است که بر روی موضوع ارتباط مسجد با مدرسه کار می‌کنیم؛ اما از سوی آموزش و پرورش شاهد همکاری خوبی در این زمینه نبوده‌ایم. برخی اوقات برای هماهنگی سفر مشهد دانش‌آموزان به قدری باید به مدارس رفت و آمد کنیم تا مدیران و معاونان راضی شوند. هنوز آموزش و پرورش ساز و کاری برای حل مشکل ارتباط مسجد با مدرسه تعریف نکرده است. مرکز رسیدگی به امور مساجد در سال گذشته تفاهم‌نامه‌ای بین این مرکز و آموزش و پرورش جهت ارتباط مسجد با مدرسه را به امضا رساند، اما آنچه درباره ارتباط مسجد با مدرسه در میدان عمل باید اتفاق می‌افتاد، رخ نداده است. متأسفانه آموزش و پرورش هنوز دستورالعمل و بخش‌نامه برای مدیران و معاونان پرورشی مدارس جهت ارتباط مدرسه‌ها با مساجد ابلاغ نکرده است.

امام جماعت مسجد حضرت صادق آل محمد (ع) با بیان این مسئله که ارتباط مساجد با مدارس باید دو طرفه باشد، گفت: در این خصوص امور مساجد به عنوان متولی مساجد، جهت ارتباط مساجد با مدارس ورود بسیار خوبی داشتند. ارتباط بین مساجد و مدارس باید دو طرفه باشد. تنها امضای تفاهم‌نامه برای همکاری این دو بخش کافی

حجت‌الاسلام والمسلمین محمدحسین عبدالحمیدی، امام جماعت مسجد لیلۃ‌القدر که نمازهای جماعت باشکوهی را با حضور نوجوانان برپا می‌کنند در خصوص ملزومات ارتباط نوجوان با مسجد به مطالبی اشاره و بیان کرد: برای ارتباط نوجوان با مسجد ملزومات زیادی مورد نیاز است. افرادی که می‌خواهند با نوجوان ارتباط برقرار کنند، باید قدرت برقراری ارتباط و ایجاد تفاهم بین خود و آنان را آموخته باشند و از روی علم، جاذبه‌های معنوی و تربیتی را به آنها منتقل کنند. مرحله بعد، مرحله تداوم ارتباط نوجوان با مسجد است، این مرحله سخت‌تری است که نیازمند ساز و کاری متناسب است.

حجت‌الاسلام عبدالحمیدی با بیان این مسئله که اکنون از شیوه کلاس داری برای جذب نوجوانان به مسجد استفاده می‌شود که این روش مناسبی نیست، گفت: اکنون در مساجد و مراکز آموزشی برای جذب نوجوان به مسجد از شیوه کلاس داری استفاده می‌کنند که در شیوه کلاس داری، جنبه آموزشی معمولاً بسیار پررنگ است.

امام جماعت مسجد لیلۃ‌القدر مهمترین عامل برای ایجاد روحیه گروهی در نوجوانان را سوق دادن آن‌ها به کارهای گروهی دانست و عنوان کرد: بچه‌ها به صورت گروهی راحت‌تر می‌توانند ارتباطاتشان را با هم سن و سالان خودشان مستحکم کنند و مسجد مقدس‌ترین و پرجاذبه‌ترین مکان برای ایجاد روحیه گروهی محسوب می‌شود.

● راه‌نشان بر سر راهند

وی با تأکید بر حضور بچه‌ها در مساجد، تصریح کرد: در روزگاری که راه‌نشان فراوانی بر سر راه نوجوانان وجود دارد، کسانی که در مساجد عهده‌دار سمتی هستند، باید به لحاظ فکری و عقیدتی به این باور برسند که مسجد می‌تواند پایگاه امنی برای بچه‌ها باشد. بنابراین هیئت امناء و سایر دست‌اندرکاران مسجد

گفت و گو با هجت‌الاسلام والمسلمین محمدحسین عبدالحمیدی:

مقدس‌ترین و پرجاذبه‌ترین مکان برای ایجاد روحیه گروهی

به گفته امام جماعت مسجد لیلۃ‌القدر، مقدس‌ترین و پرجاذبه‌ترین مکان برای ایجاد روحیه گروهی مسجد است و این کار گروهی کمک می‌کند که بچه‌ها در فضای معنوی مسجد رشد پیدا کنند.

حاشیه

مسجد مرکز نهضت علمی تمدن اسلامی

مساجد امروز کشورمان نیز می‌توانند دوباره مرکزیت آموزشی را با پیوند مسجد و مدرسه به دست بیاورند.

وقتی شعار دینت و پیام قرآنت «هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ» باشد و مهم‌ترین مکان‌های زمینت مسجد، قدر مسلم دانسته‌هایت را به مسجد می‌بری، می‌آموزی و آموزش می‌دهی و آموزش می‌شود یکی از کارکردهای خانه خدا در زمین و دانشمندان مسجدی می‌شوند و مسجدی‌هایت دانشمندان.

رسول خدا (ص) می‌فرماید: «هر کس به مسجد من بیاید و هدفی جز فراگیری دانش یا آموختن به دیگری نداشته باشد، بسان مجاهدی است که در راه خدا به جهاد می‌پردازد». همین احادیث و تأکیدات بود که از مسلمانان، دانشمندی به نام در جهان ساخت. دانشمندی که تمام آموزش‌های علمی خود را در مساجد دریافت می‌کردند.

بر اساس روایت‌های مسلم تاریخی این روند آموزشی بیش از دو قرن در تمامی مساجد جهان اسلام جاری بود و تنها پس از تأسیس مدارس عالی و دانشگاه‌های جهان اسلام این روند کاهش یافت، اما این مدارس عالی نیز از تباطو تنگاتنگ خود را با مساجد حتی در دوران میانه تاریخ اسلام از دست ندادند، به نحوی که همه مکاتب بزرگ فقهی، تفسیری، کلامی و حدیثی در مساجد تأسیس شده، رشد یافتند و بنیان علوم اسلامی که پایه اصلی عصر طلایی اسلامی شد، در مساجد پایه‌گذاری شده است به طوری که می‌توان گفت مسجد مرکز نهضت علمی تمدن اسلامی بود. مساجد امروز کشورمان نیز می‌توانند دوباره این مرکزیت آموزشی را به دست آورند، شاید با همین اقدام پیوند مسجد و مدرسه.

نوجوانان برای شرکت در نماز جماعت مسجد لیلۃ القدر علاقه زیادی نشان بدهند، به فضاسازی متناسب با ذائقه نوجوانان اشاره کرد و گفت: همچنین در این مسجد سعی شده تا بزرگ‌ترها توجیه شوند و آستانه تحمل خود را نسبت به جوانان و نوجوانان بالا ببرند؛ بزرگ‌ترها با درک کردن شرایط سنی جوانان، زمینه را برای حضور توأم با رغبت بچه‌ها فراهم کرده‌اند. مطلب مهم دیگر که در جذب بچه‌ها به مسجد لیلۃ القدر بسیار تأثیرگذار بوده است، بهره‌گیری از امکاناتی فراتر از امکانات متعارف در سایر مساجد است. بچه‌ها به صورت گروهی و البته با نظارت به فعالیت‌های قرآنی و ورزشی می‌پردازند. در مسجد باشگاه ورزشی داریم که بچه‌ها اصولاً علاقه‌مند هستند در کنار حضور در مسجد به فعالیت ورزشی هم مشغول باشند.

با برگزاری جشن عبادت و تکلیف و اعتکاف دانش آموزی سعی کردیم به حضور نوجوانان در مسجد کمک کنیم. این‌ها شیوه‌هایی هستند که به حضور و تداوم حضور جوانان و نوجوانان در مسجد لیلۃ القدر کمک کرده است و قطعاً این مهم موجبات شرکت کردن آنها در نماز جماعت را نیز فراهم کرده است.

وی در پایان با اشاره به اینکه چگونه زمینه ارتباط با نوجوانان را در مسجد فراهم کردند تا با این شیوه آنها را به شرکت در نماز جماعت مسجد تشویق کنند، گفت: ما باشگاه ورزشی و کانون را صرفاً برای اینکه بچه‌ها در آن ورزش کنند، یا آموزشی ببینند، تدارک ندیدیم، چون باشگاه در بیرون از مسجد هم وجود دارد و نوجوانان می‌توانند در آنجا به ورزش کردن مشغول باشند. ما در مسجد لیلۃ القدر از این شیوه استفاده کردیم تا به نوعی پای بچه‌ها را به مسجد باز کنیم. بعد از آنکه به این سو حرکت کردند از طریق بهره‌گیری از مربیان مجرب و مؤثر، هدایت نوجوانان به سمت مسائل اعتقادی همچون شرکت در نماز جماعت مسجد را دنبال کردیم.

باید امکانات را برای جذب، حفظ، تکریم و احترام جوان‌ها و نوجوانان، به خصوص دختر خانم‌ها که حساسیت بیشتری دارند فراهم کنند؛ بچه‌ها باید در مسجد آرامش و بر خور احترام آمیز را احساس کنند.

این امام جماعت مسجد در پاسخ به این پرسش که به جای دادن جایزه به نوجوانان و جوانان بهتر نیست که آنها را با دلایل حضورشان در مسجد آشنا کنیم، گفت: به نظر من این دو با هم قابل جمع هستند. نکته تأثیر گذار و اساسی، ایجاد ساز و کاری برای فعالیت‌های گروهی با محور تربیت و رفتار است. کار گروهی کمک می‌کند که بچه‌ها در فضای معنوی مسجد رشد پیدا کنند. فعالیت‌های گروهی در مسجد همواره باید جاری و ساری باشد، صرف جایزه دادن در یک مناسبت و مقطع می‌تواند اثر کوتاه مدت داشته باشد.

حجت الاسلام عبدالحمیدی در پاسخ به این سوال که نهادهایی مانند آموزش و پرورش، سازمان اوقاف و سازمان تبلیغات اسلامی تا چه اندازه در زمینه وظایف خود برای گرایش نوجوانان به مسجد گام برداشته‌اند، گفت: آموزش و پرورش، مدارس، مدیران و معلمان در مدارس زحمات زیادی را متقبل می‌شوند. آموزش و پرورش جدای از نام آموزش و پرورش که دارد، ناظر بر آموزش تربیت است. در اسلام آموزش و تربیت توأم با هم مورد تأکید واقع شده است؛ ولی می‌دانیم که بار اصلی در مدارس، بار آموزشی است و به لحاظ تربیتی بچه‌ها در مدارس اغنا نمی‌شوند. نه اینکه مدارس تلاش نکنند، بلکه تلاش‌های آنها کفایت نمی‌کند. اکنون بسیاری از مساجد، این نیاز را احساس کرده‌اند که باید با مدارس همکاری داشته باشند؛ ولی باید بگویم که مدارس ما هنوز این نیاز را احساس نکرده‌اند که مسجد می‌تواند در امر تربیتی کمکی برای آنها باشد. در بسیاری از مواقع، اکثر مدارس نگاه روشنی به تقاضای پیوند مسجد و مدرسه نشان نمی‌دهند.

امام جماعت مسجد لیلۃ القدر در تبیین ویژگی‌های شاخصی که باعث شده تا

در روزگاری

که راهزنان

فراوانی بر سر راه

نوجوانان وجود

دارد، کسانی

که در مساجد

عهده دار ستمی

هستند، باید

به لحاظ فکری

و عقیدتی به این

باور برسند که

مسجد می‌تواند

پایگاه امنی برای

بچه‌ها باشد.

بنابر این هیئت

امنا و سایر دست

اندر کاران مسجد

باید امکانات

را برای جذب،

حفظ، تکریم

و احترام جوان‌ها

و نوجوانان،

به خصوص

دختر خانم‌ها

که حساسیت

بیشتری دارند

فراهم کنند.

حجت الاسلام مهدی بیگ محمدلو؛

تک مناره‌ای در بیابان

حجت الاسلام مهدی بیگ محمدلو، روحانی ۲۶ ساله اهل رباط کریم است که از سه سال و نیم قبل مسئولیت مسجد حضرت صاحب‌الزمان (عج) در روستای کاظم آباد از توابع شهرستان رباط کریم را به عهده گرفته و به واسطه طبع جوانی و همت والای خود، فعالیت‌های فرهنگی متنوعی را برای مسجد تدارک دیده؛ با این روحانی جوان که ارتباط هم‌سن و سال‌های خود را با مسجد وسعت بخشیده است به گفت‌وگویی کوتاه پرداختیم.

● چه راهکارهایی را برای تقویت ارتباط نوجوانان و جوانان با مسجد پیشنهاد می‌کنید؟
یکی از کارهایی که می‌توان برای تقویت ارتباط جوانان و نوجوانان با خانه خدا انجام داد، ارتباط دادن دانش‌آموزان با مساجد از طریق مدرسه است. مسجد، خانه خدا و مدرسه، محل آموزش است که پیوند این دو باعث تربیت دانش‌آموزانی می‌شود که هم در درس سرآمد باشند و هم در زمینه عبودیت و عمل به دستورات الهی؛ متأسفانه امروز در ذهن بچه‌های کوچک یک غولی از مسجد ساخته شده که فکر می‌کنند آن جافقط آدم‌بزرگ‌ها حق رفت و آمد دارند، باید

● ارتباط نوجوانان و جوانان با مسجد

مسجد، خانه خدا
و مدرسه، محل
آموزش است
که پیوند این
دو باعث تربیت
دانش‌آموزانی
می‌شود که هم
در درس سرآمد
باشند و هم در
زمینه عبودیت
و عمل به
دستورات الهی.

حاشیه

پیوند مسجد و مدرسه

و هزاران راه زرفته فلاقت، که باید پیمود

بیا بیا با هم «بارش فکری» انجام دهیم؛ بارش فکری اولین و مهم‌ترین راه خلاقیت‌آفرینی و ایده‌پردازی است؛ موضوع ایده‌پردازی ما «پیوند مسجد و مدرسه» است. برای برقراری ارتباط بیشتر بین این دو نهاد بسیار مهم هر ایده‌ای دارید را بیان کنید.
در بارش فکری، همه دور هم جمع می‌شوند و در مرحله اول هر ایده‌ای که به ذهنشان در خصوص یک موضوع برسد را بیان می‌کنند. در این مرحله هیچ کس حق اظهار نظر در خصوص ایده‌ها را ندارد، همه ایده‌ها نوشته می‌شود و پس از پایان بارش فکری در خصوص ایده‌ها اظهار نظر و بهترین ایده برای اجرا انتخاب می‌شود.

موضوع ایده‌پردازی ما «پیوند مسجد و مدرسه» است. برای برقراری ارتباط بیشتر بین این دو نهاد بسیار مهم هر ایده‌ای دارید را بیان کنید. ما چند ایده را مطرح می‌کنیم:
■ یک روش مؤثر، امتیاز دادن به فعالیت‌های بچه‌ها در مدرسه است، پرامتیازترین این فعالیت‌ها می‌تواند نماز خواندن باشد.
■ بعد از نماز جماعت، حدود ۱۰ دقیقه مسائل مهم روز دانش‌آموزان همچون؛ دوستی، فضای مجازی، مد و لباس، حجاب و امثال آن را به بحث و چالش بکشانیم تا استقبال بیشتری شود.
■ گروه یا جمعی تشکیل شود و طرح کتابخوانی هفته‌ای راه بیان‌دازیم و سپس در مورد کتاب تبادل نظر کنیم. این کار می‌تواند در مساجد دنبال شود و امام جماعت اشکالات را حل کند.
■ می‌توان دانش‌آموزان اهل نماز را که به صورت ثابت حضور دارند گروه‌بندی کرد و یا اینکه اگر منزل آنها به یکدیگر نزدیک است با هم در یک گروه قرار داد تا موقع اذان مغرب، نماز را در مسجد

در این سه سال و نیم اخیر که بنده مسئولیت مسجد صاحب‌الزمان (عج) را بر عهده داشته‌ام، حضور نوجوانان و جوانان در طول سال در مسجد بیشتر از میانسالان و کهنسالان است، نزدیک به ۴۵ تا ۵۰ نفر در کلاس قرآن و سرود و احکام مسجد حضور فعال دارند، همچنین روزهای جمعه نیز یک جلسه اختصاصی با نوجوانانی که به سن تکلیف رسیده‌اند برگزار می‌کنیم و در مورد موضوعاتی همچون مشکلات رایج این سن و سال بحث و گفت‌وگو می‌کنیم که از جمله می‌توان به آسیب‌شناسی موضوعاتی مثل روابط دختر و پسر اشاره کرد.

سوالی ماه رمضان، مسابقات ورزشی در سالن سرپوشیده روستای هم‌جوار برای نوجوانان در نظر گرفته‌ایم. لازمه سنین جوانی، فعالیت ورزشی و تخلیه انرژی و هیجان است که البته باید از مسیر صحیح صورت گیرد؛ از این جهت با همه محدودیت‌هایی که شاید از نظر امکانات و بودجه داشته باشیم، مسابقات ورزشی را برگزار می‌کنیم.

● **حضور و فعالیت جوانان در مسجد حضرت صاحب‌الزمان (عج) پررنگ‌تر است**
یابزرگترها؟

حضرت صاحب‌الزمان (عج) چگونه است؟
در روستای کاظم آباد که هزار و ۴۰۰ نفر جمعیت دارد، بیشتر مردم و نوجوانان در مسجد صاحب‌الزمان (عج) نماز می‌خوانند، مابرنامه‌های فرهنگی متنوعی نیز برای خانم‌ها و آقایان از قبیل جلسات هفتگی قرآن به صورت روخوانی، کلاس احکام توسط یکی از طلاب روستا، کلاس اعتقادات، جلسه هفتگی ورزشی، کلاس مهد قرآنی برای خانم‌ها، کلاس نقاشی و طراحی و ... برگزار می‌کنیم و در خلال این برنامه‌ها ارتباط نوجوانان و جوانان با مسجد برقرار می‌شود. همچنین مسابقات فرهنگی هنری مانند مسابقه

مسجد، تزئینات مسجد، تدارک پذیری و مکی‌ری باشد.
■ اردوی دانش‌آموزان می‌تواند یکی از مراسم‌های مهم مسجد باشد مثلاً دهه اول محرم، مراسم عرفه، شرکت در اعتکاف، ایام فاطمیه و...
■ سنین دبیرستان، سنین چالش و طرح سوال درباره اعتقادات هست. چه خوب است صندلی داغ برای دانش‌آموزان در مساجد برگزار کنیم و طرح سوال و جواب شود.
■ به چند مدرسه برویم و در هر کلاس یک نماینده انتخاب کنیم و عنوان «فرشته مسجدیار» به او بدهیم و در اعیاد از آنها کمک بگیریم و به ایشان مسئولیت دهیم. همچنین شروط فرشته شدن را هم تعیین کنیم تا بچه‌ها جهت عضویت تشویق شوند و رقابت کنند.
حال نوبت شماست؛ هر ایده‌ای در مورد مسجد دارید را به بخش ارسال ایده این پایگاه اطلاع‌رسانی ارسال کنید: <http://masjedidea.ir>

محل به‌پا کنند.
■ امام جماعت مسجد می‌تواند مسئولیت‌هایی به این بچه‌ها محول کند که در مدرسه انجام بدهند، مثلاً کار نشریه، بخش بروشور و یا محصولات مسجدی. در پایان هفته یا ماه هم گزارشی از این فعالیت‌ها در جمع نمازگزاران ارائه‌وازدانش‌آموزان تقدیر شود.
■ حضرت آقا توصیه داشتند که در مدارس رنگ کتابخوانی داشته باشیم که متأسفانه اجرایی نشده است. می‌توانیم این مهم را در مسجد کنار مدرسه اجرایی کنیم.
■ می‌توان کلاس‌های فوق برنامه مدرسه همچون فوق برنامه درس معارف را به عهده روحانی مسجد گذاشت تا به دانش‌آموزان احکام، حل شبهات و امثال آن را آموزش دهد.
■ بچه‌های مدرسه می‌توانند خادم افتخاری مساجد محل یا مساجد مجاور مدرسه باشند و این مسئولیت بطور نوبتی اجرا شود. مسئولیت‌ها هم می‌تواند، بر گزار می‌رسم، کفش داری، نظافت

است البته مشارکت مالی هم لازم است، چون در حال حاضر، بخش اول که بخش جذب است تحقق پیدا کرده است ولی برای بحث تثبیت این طرح ما نیاز به هزینه و امکانات داریم.

پاسخ قرآنی

حجت الاسلام اسفندیار ادامه داد: همچنین ما نمایشگاه قرآنی برپا کردیم که بچه‌ها در آنجا با آیات قرآن به عموم مردم پاسخ می‌دادند. در بخش‌های هنری، علمی و ورزشی نیز برنامه داریم، اجرای نمایش‌های طنز، حفظ قرآن و آموزش قرآن و سخنرانی کوتاه توسط بچه‌ها انجام می‌شود، هر کدام از بخش‌ها را به تعدادی از دانش‌آموزان سپرده‌ایم.

مثلاً یک بخش سه مسئول دارد چون تعداد بچه‌ها زیاد است گفتیم به همه بچه‌ها مسئولیت بدهیم.

وی درباره میزان مشارکت مدیران و مربیان پرورشی مدارس در اجرای طرح پیوند مسجد

در گفت‌وگو با مجتهد الاسلام اسفندیار مطرح شد:

ضرورت تثبیت حضور نوجوانان در مسجد

حجت الاسلام اسفندیار داشتن برنامه‌ریزی مناسب برای حضور دانش‌آموزان در مسجد را عامل موفقیت پیوند مسجد و مدرسه دانست و گفت: باید این حضور در مسجد، مستمر و تثبیت شود.

داریم که واقعاً دانش‌آموزان در این برنامه‌ها مشارکت فعال دارند.

امام جماعت مسجد حضرت ولیعصر (عج) به تاثیرات این طرح در جذب نوجوانان به خانه‌های خدا اشاره و اظهار کرد: اگر به برنامه‌های این طرح توجه شود طرح خوبی

حجت الاسلام حسن اسفندیار، امام جماعت مسجد ولیعصر (عج) به ارتباط خوب ایجاد شده متعاقب اجرایی شدن طرح مسجد و مدرسه اشاره و بیان کرد: خوشبختانه هر شب برای این نوجوانان و جوانان در مسجد برنامه‌های فرهنگی، هنری، قرآنی، آموزشی و ورزشی و...

- هر شب برای این نوجوانان و جوانان در مسجدهای فرهنگی هنری، قرآنی، آموزشی و ورزشی و... داریم که واقعاً دانش‌آموزان در این برنامه‌ها مشارکت فعال دارند.

حاشیه

همراهی والدین لازمه اجرای پیوند مسجد و مدرسه است

وی با بیان اینکه در مسجد امام حسین (ع) هفته‌ای یک مرتبه مسابقه‌ای برای دانش‌آموزان برگزار می‌شود، گفت: در این مسابقه طرح سؤال از ما و پاسخ به سؤالات توسط دانش‌آموزان است. همچنین هنگامی که بنده به عنوان مربی پرورشی در ساعات آموزشی در کلاس‌های دانش‌آموزان حضور دارم معمولاً در ابتدا یک سری مطالبی را می‌گویم و بقیه کلاس در اختیار بچه‌هاست که آنها می‌توانند در این جلسات، سؤالات گوناگون خود را بپرسند و پاسخ‌های آن را دریافت کنند.

امام جماعت مسجد امام حسین (ع) درباره میزان تأثیرگذاری پیوند مسجد و مدرسه در جذب دانش‌آموزان به مسجد و ماندگاری آن‌ها در خانه‌های خدا اذعان کرد: متأسفانه به دلیل اینکه والدین در امور اعتقادی با بچه‌ها هماهنگ نیستند دانش‌آموزان دچار مشکل می‌شوند؛ یعنی حضور بچه‌ها در نماز جماعت مدرسه، پر شور است اما همین دانش‌آموزان

حجت الاسلام رضا فرمائی، امام جماعت مسجد امام حسین (ع) در خصوص فعالیت‌های این مسجد در راستای تحقق اهداف «پیوند مسجد و مدرسه» به نکات مهمی اشاره و اظهار کرد: با اجرایی شدن این طرح فعالیت‌های مختلفی را در دستور کار خود قرار دادیم که از آن جمله می‌توان به مواردی همچون؛ برپایی نماز جماعت در مدارس راهنمایی، سخنرانی برای دانش‌آموزان در بین دو نماز و حضور بر سر کلاس‌های آنها و بیان مسائل سیاسی و اجتماعی و اعتقادی و قرائت یک آیه و حدیث از ائمه اطهار علیهم السلام اشاره کرد.

حاشیه

ارتباط خوب نوجوانان و جوانان با طبقه روحانیت

حجت‌الاسلام سلطانی، کارشناس فرهنگی ناحیه شهید دستغیب، یکی از فعالان و کارشناسان در حوزه پیوند مسجد و مدرسه است و اصل قصه طرح را ایجاد محبت دانست.

وی اظهار کرد: اگر محبت بین امام جماعت و قشر نوجوان و جوان ایجاد شود آنوقت آنان جذب می‌شوند. در واقع، مهم ایجاد ارتباط خوب نوجوانان و جوانان با طبقه روحانیت است. دل‌های نوجوانان مانند زمین خالی است که آماده پذیرش هر پندی هستند و هر چیزی که در آن کاشته شود آن‌را می‌پذیرند.

سلطانی گفت: متأسفانه در سیستم آموزش و پرورش به معنای عام آن، پرورشی وجود ندارد و فقط آموزش صورت می‌گیرد، اگر ما به عنوان هادیان مذهبی امت و به عنوان کسانی که رسالتمان برقراری ارتباط بین مردم و دینشان است، از این قشر تاثیرگذار غفلت کنیم، از هدف خود دور خواهیم شد و چه بسا به آن نرسیم.

باید حضور بچه‌ها در مسجد به طور

مستمر بوده و

تثبیت شود؛ نه

اینکه یک‌مدتی

دانش آموزان به

مسجد می‌آیند و

بعدها شاهد این

حضور نباشیم.

بنابراین ما باید

برای دانش آموزان

و حضورشان در

مسجد برنامه

داشته باشیم

که اگر ما برنامه

خاصی برای

آنها نداشته

باشیم، حضور

دانش آموزان را در

مسجد با مشکل

مواجه می‌کند.

کمتر اجرایی کرده‌اند و این مسائل در مدارس ما تا حدودی کمرنگ است، البته فکر می‌کنم لازم باشد مرکز رسیدگی به امور مساجد نیز در این خصوص دوره‌های آموزشی برای ائمه جماعات برگزار کند چرا که نحوه صحیح برقراری ارتباط با یک نوجوان و جوان می‌تواند تأثیر بسزایی در علاقه‌مند کردن آنها به مسجد داشته باشد. حجت‌الاسلام اسفندیار گفت: نکته اساسی این است که باید حضور بچه‌ها در مسجد به طور مستمر بوده و تثبیت شود؛ نه اینکه یک مدتی دانش آموزان به مسجد بیایند و بعدها شاهد این حضور نباشیم. بنابراین ما باید برای دانش آموزان و حضورشان در مسجد برنامه داشته باشیم که اگر ما برنامه خاصی برای آنها نداشته باشیم، حضور دانش آموزان را در مسجد با مشکل مواجه می‌کند اما اگر ما برنامه‌های شاد و جذاب داشته باشیم و از لحاظ مالی هم کمک شود طرح پیوند مسجد و مدرسه، طرح خوبی است.

و مدرسه تصریح کرد: به هر حال مدیر و معلمان مدارس در این زمینه با ما همکاری دارند و امیدواریم در آینده نیز همکاری بیشتری داشته باشند و بتوانند در مساجد حضور پیدا کنند.

امام جماعت مسجد حضرت ولیعصر (عج) با بیان اینکه اگر معلمان و فرهنگیان در مسجد حضور داشته باشند، می‌توانند کمک‌کار ما شوند، تصریح کرد: حضور بیشتر دست اندرکاران مدارس، باعث حضور بیشتر بچه‌ها در مسجد می‌شود. به اعتقاد بنده، این طرح، طرح خوبی است و اگر همه کمک کنند چشم‌انداز بهتری داشته و می‌تواند نتایج بسیار زیبایی داشته باشد.

وی با ضروری خواندن آموزش تخصصی در فعالیت‌های ویژه اذعان کرد: بنده فکر می‌کنم همکاران ما در آموزش و پرورش، آموزش‌های لازم را برای ارتباطگیری با جوانان و نوجوانان ندیده‌اند؛ اینکه با دانش آموزان صحبت کنند و بتوانند برنامه‌های شاد و متنوع داشته باشند را

کمتر به مسجد می‌آیند، چون والدین آنها اهل مسجد نیستند. حجت‌الاسلام فرمانی با بیان اینکه حقیقتاً حضور دانش آموزان، تحرکی در فعالیت‌ها و برنامه‌های مسجد ایجاد کرده است، گفت: الحمدلله بچه‌ها حضور فعالی در برنامه‌های مسجد دارند و ما نیز از این حضور آنها استقبال می‌کنیم؛ از همان سال اول، اعلام کردیم تمام کارهای مسجد دست جوانان و نوجوانان باشد از این رو نوجوانان و جوانان علاقه‌مند در این مسجد مدیریت امور را در دست گرفته‌اند. برگزاری دعای ندبه در صبح‌های جمعه و شرکت در نماز جمعه از دیگر فعالیت‌های دانش آموزان است.

وی همچنین به انتظارات ائمه جماعات از آموزش و پرورش و مدیران مدارس نیز اشاره و عنوان کرد: انتظار ما این است که مدیران و مربیان پرورشی مدارس با امام جماعت مسجد و برنامه‌ها مسجد هماهنگ باشند؛ امام جماعت به تنهایی نمی‌تواند میان مسجد و مدرسه پیوند برقرار کند، علاوه بر اولیای دانش آموزان، معلمان و مدیر مدرسه، باید زمانی را به برپایی نماز جماعت در مدرسه اختصاص دهند. امام جماعت مسجد امام حسین (ع) به بیان مشکلات پیش رو پرداخت و گفت: مشکلی که مادر مدارس این روستا با آن مواجه هستیم این است که بعضی از مدارس برای نماز جماعت وقت نمی‌دهند و می‌گویند وقت کلاس‌ها گرفته می‌شود، وزارت آموزش و پرورش باید به این افراد تذکر دهد. مساله دیگر این است وقتی که ما نماز جماعت در مدرسه برگزار می‌کنیم معلم همراه دانش آموزان نیست و متأسفانه معلمان در دفتر مدرسه می‌نشینند و منتظر می‌مانند که بچه‌ها نمازشان تمام شود و اگر شروع کلاس بعدی، ۱۰ دقیقه هم دیر شود اعتراض می‌کنند که وقت ما گرفته شد! آموزش و پرورش باید به این دسته از مدیران مدارس تذکر دهد که با امام جماعت مسجد همکاری کنند نه اینکه خلی وارد کنند.

اشاره و خاطر نشان کرد: پیوند مسجد و مدرسه، طرح خوبی است و به میزان فعالیت‌های عوامل اجرایی وابسته است؛ لذا ما جلسه‌ای هم با بعضی از مسئولان آموزش و پرورش خودمان به صورت مجزا در این زمینه داشته‌ایم. بنابراین در همین جلسه بود که تصمیم گرفتیم در مسابقات قرآن غرفه‌ای ایجاد کنیم و تبلیغ کارهای مسجد را داشته باشیم. از طرف دیگر ما هم سعی کردیم فقط به قرآن و احکام و عقاید اکتفا نکنیم، از آنجایی که باشگاه ورزشی در مسجد داریم از چند استاد ورزشی متدین، دعوت به عمل آمد و ورزش‌های رزمی را برای خانم‌ها و آقایان برگزار کردیم.

تا افراد موثر پای کار بیایند

وی معتقد است که برای هر چه بهتر اجرایی شدن طرح پیوند مسجد و مدرسه لازم است تا افراد موثر پای کار بیایند و پیگیر روند اجرایی این طرح باشند، همچنین آموزش و پرورش با اعتقاد و دلسوزی به ائمه جماعات کمک کند تا آنها به مدارس راه پیدا کنند، نه اینکه آنها را از سر خودش باز کند و فقط آمار و عکس به امام جماعت بدهد، چون متأسفانه از این قبیل کارهای ظاهری بسیار فراگیر است.

وی به بیان راهکارهایی در خصوص جذب جوانان و نوجوانان به مسجد پرداخت و اظهار کرد: باید امکاناتی در مسجد مهیا شود و ابتدای حضور، دانش‌آموزان به وسیله یک کلاس ورزشی یا بردن به یک اردو و هر آنچه که برای نوجوانان و جوانان جذابیت داشته باشد وارد مسجد شوند و بعد از ثبت یک خاطره خوب است که می‌بینیم کسانی که وارد مسجد می‌شوند دیگر از مسجد جدا نمی‌شوند.

امام جماعت مسجد المهدی (عج) درباره انتظاراتش از آموزش و پرورش سخن به میان آورد و گفت: در اجرای این طرح باید آموزش و پرورش با دلسوزی و اعتقاد خالصانه و به صورت یک برنامه وسیع ورود پیدا کند و هر یک از معاونین و مدیران آموزش و پرورش تصور کنند اگر فرزند خودشان دچار یک بحران اعتقادی و معنوی شود چگونه با تمام وجود ضرورت طرح پیوند مسجد و مدرسه را حس می‌کند لذا بایستی با اعتقاد اینچنینی و دلسوزانه ورود پیدا کنند نه فقط صرف گزارش رد کردن.

حجت الاسلام ناسخیان تبیین کرد:

ورودی دلسوزانه

حجت الاسلام ناسخیان گفت: در اجرای این طرح باید آموزش و پرورش با دلسوزی و اعتقاد خالصانه و به صورت یک برنامه وسیع ورود پیدا کند.

عمومی دارند مانند احکام، قرآن، عقاید و... را تعریف کردیم و با حوزه علمیه مشکلات هم در این خصوص صحبت کردیم. وی ادامه داد: براساس توافقی که با حوزه علمیه مشکلات انجام شد، در صورتی که دانش‌آموزان این درس‌ها را بگذارند و امتحان دهند، برای آنها یک معادل‌سازی انجام می‌شود و اگر دانش‌آموزی خواست در آینده به حوزه برود، دیگر نیازی نیست دانش‌آموزان بخواهند این درس‌ها را در حوزه مشکلات بگذارند. این کلاس‌ها در تابستان هفته‌ای سه روز است و در طول هفته هم چهارشنبه و پنجشنبه برپا می‌شود که طی روزهای پنجشنبه نیز کلاس‌هایشان به یک برنامه هیئت ختم می‌شود؛ ما ارتباط‌گیری اینچنینی با دانش‌آموزان داریم.

فقط به قرآن و احکام اکتفا نکنیم

حجت الاسلام ناسخیان به ابعاد طرح پیوند مسجد و مدرسه و میزان جذب نوجوانان در آن

حجت الاسلام ناسخیان امام جماعت مسجد المهدی (عج) در خصوص فعالیت‌های این مسجد در راستای تحقق پیوند مسجد و مدرسه به مطالبی اشاره کرد و گفت: فعالیت اینجانب در مرحله نخست، ارتباط‌گیری با مدارس اطراف مسجد از جمله هنرستان آل یاسین، مدرسه حجاب، مدرسه رفاه و مدرسه رجا بوده است، بنده در این مدارس حضور یافته‌م و علاوه بر اقامه نماز جماعت، برای عموم دانش‌آموزان صحبت‌هایی داشتم احکام دین را مطرح کردم و مدتی بعد، مسئولان هنرستان آل یاسین از گفته‌های من یک مسابقه‌ای برگزار کردند و به برگزیدگان این مسابقه در داخل مسجد هدایایی اهدا شد.

امام جماعت مسجد المهدی (عج) با اشاره به خلاقیت‌های دیگری که در این مأموریت از آن بهره گرفته، گفت: بنده همراه با تعدادی از طلبه‌ها به مدارس سر می‌زنیم و طرحی را با نام «حوزه دانش‌آموزی» ابداع کردیم که در این طرح، یکسری از دروس حوزوی که بیشتر جنبه

- [برای هر چه بهتر](#)
- [اجرایی شدن](#)
- [طرح پیوند مسجد](#)
- [و مدرسه لازم](#)
- [است تا افراد موثر](#)
- [پای کار بیایند و](#)
- [پیگیر روند اجرایی](#)
- [این طرح باشند،](#)
- [همچنین آموزش](#)
- [و پرورش با اعتقاد](#)
- [و دلسوزی به ائمه](#)
- [جماعات کمک](#)
- [کند تا آنها](#)
- [به مدارس](#)
- [راه پیدا کنند.](#)